

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Politologie - politologie

Vilém Novotný

**Vývoj studia veřejných politik v Evropě :
České studium veřejných politik v evropském kontextu (srovnání případů Francie, SRN a ČR)**

**Development of Public Policy Study in Europe :
Czech Study of Public Policy in European Context
(Comparing the Cases of France, Germany and the Czech Republic)**

Disertační práce

Vedoucí práce - doc. PhDr. Ing. Milan Znoj, CSc.

2011

Prohlášení autora o původnosti práce:

„Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.“

(Podpis)

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval své alma mater, Univerzitě Karlově v Praze, že jsem v jejím rámci mohl studovat doktorský program a že jsem mohl využít příležitostí ke studijně-výzkumným pobytům na IEP de Bordeaux a na univerzitě v Kostnici kostnické univerzitě, a pražskému CEFRESu, jehož prostřednictvím jsem mohl získat vhled do zahraničního studia politiky.

Zvláštní poděkování patří mé rodině, která mě soustavným stimulujícím tlakem a podporou přivedla k tomu, že jsem tuto práci dopsal.

Také bych rád poděkoval svým školitelům, zesnulému prof. PhDr. Jiřímu Kuncovi, CSc. a doc. PhDr. Ing. Milanu Znojovi, CSc. za to, že mi umožnili plně okusit slasti i strasti tvůrčí svobody, což pro mne představuje důležitou zkušenost a podnět pro další tvůrčí práci.

V Praze dne,

PhDr. Vilém Novotný

Abstrakt v českém jazyce

Disertační práce se obecně zabývá problematikou studia veřejných politik, které považuje za specifickou subdisciplínu politických věd. Studium veřejných politik charakterizují všechny přístupy věnující se zkoumání veřejných politik. V rámci studia veřejných politik se soustředí v exploračním pojetí na téma vývoje studia veřejných politik. Činní tak ve dvou rovinách z umírněných konstruktivistických pozic.

V první, teoretické, je zkoumán problém, jak studovat vývoj studia veřejných politik. Snaží se formulovat obecný analytický rámec, který by mohl posloužit i jako srovnávací mřížka. Pro formulaci hlavního referenčního rámce je využit model rady a souhlasu (nabídka a poptávka) Petera deLeona (1988) a model vývoje kanadské politické vědy vytvořený Johnem Trentem a Michaelem Steinem (Trent, 1987; Trent, Stein, 2002; Stein, 1998). Použitý analytický rámec vychází z předpokladu interakce mezi subdisciplínou a jejím národním a mezinárodním prostředím. Konkrétně se jedná o vzájemnou interakci mezi politickým systémem, resp. politickým režimem a společností (sociální, ekonomické a kulturní faktory) daného státu včetně mezinárodního prostředí společenských věd a samotnou subdisciplínou představovanou jejím obsahem, podpůrnou infrastrukturou a vývojovými fázemi.

Ve druhé, praktičtější, rovině se snaží porozumět vývoji českého studia veřejných politik v evropském kontextu, kde referenční země představují Francie a Spolková republika Německo.

Na základě získaných poznatků je možné říci, že české studium veřejných politik výrazně nezaostává za francouzským a německým, nicméně jeho dalšímu rozvoji paradoxně brání relativní úspěch jednotlivých přístupů a absence společné odborné komunity, zabývající se studiem veřejných politik.

Klíčová slova: studium veřejných politik; vývoj; veřejné politiky; Česká republika; Francie; Německo, dějiny; politická věda; analýza veřejných politik.

English abstract

This PhD. thesis deals with an issue of study of public policy which is considered to be a specific subdiscipline of political sciences. The study of public policy encompasses all approaches that are engaged in research of public policy. In the issue of public policy study is attention focused, in explorative way, on development of public policy study. This aim is pursued from moderate constructivist positions at two levels.

At the first, theoretical, level, it is interested in question how to study the development of public policy study. It attempts to formulate general analytical frame which could be used as a comparative grid as well. Its main reference framework is represented by Peter deLeon's model of advice and consent (supply and demand model) (deLeon, 1988) and model devised for an analysis of Canadian political science development by John Trent and Michael Stein (Trent, 1987; Trent, Stein, 2002; Stein, 1998). The analytical frame is designed under assumption of interaction between the subdiscipline and its national and international environment. In the concrete case it deals with mutual interaction between political system, resp. political regime, and society (social, economic, and cultural factors) of particular country and international environment of social sciences, on the one hand, and the subdiscipline with its context, infrastructure support, and developmental phases, on the other hand.

At the second, practical, level it tries to understand the development of the Czech public policy study in European context with references to French and German studies of public policy.

On the base of the findings, it could be said that the Czech study of public policy is not lagging to much behind the French and German ones today, but its more substantial progress seems to be hampered by relative success of particular approaches and the lack of general Czech community of the public policy.

Key words: study of public policy; development; public policy; the Czech Republic; France; Germany; history; political science; public policy analysis.

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. AKTUÁLNOST TÉMATU	8
3 TEORETICKÁ ČÁST – METODOLOGICKÉ ÚVAHY	10
3.1 FORMULOVÁNÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	10
3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	11
3.2.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA	12
3.2.2 VEDLEJŠÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	12
3.3 CÍLE PRÁCE	13
3.3.1 HLAVNÍ CÍL PRÁCE	13
3.3.2. VEDLEJŠÍ CÍLE PRÁCE	13
3.4 VYMEZENÍ OBJEKTU ZKOUMÁNÍ	14
3.5 VYMEZENÍ PŘEDMĚTU ZKOUMÁNÍ	16
3.5.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH ODBORNÝCH POJMŮ	17
3.5.2 VZTAH POLITICKÉ VĚDY A STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	21
3.6 FORMULOVÁNÍ TEORETICKÉHO RÁMCE STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	23
3.7 FORMULOVÁNÍ KONCEPTUÁLNÍHO RÁMCE STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	27
3.7.1 MODEL VÝVOJE SUBDISCIPLÍNY NA PŘÍKLADU VÝVOJE AMERICKÉ VEŘEJNÉ POLITIKY (POLICY SCIENCES) PODLE DELEONA	29
3.7.2 MODEL VÝVOJE DISCIPLÍNY NA PŘÍKLADU VÝVOJE KANADSKÉ POLITICKÉ VĚDY PODLE TRENTA A STEINA	37
3.8 FORMULACE ANALYTICKÉHO RÁMCE STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	44
3.9 POUŽITÁ METODOLOGIE A METODY	45
3.9.1 METODOLOGICKÉ VYMEZENÍ AUTORA	45
3.9.2 OBECNĚ METODOLOGICKÁ ÚROVEŇ	48
3.9.3 UMÍRNĚNÝ INTERPRETATIVNÍ PŘÍSTUP	49
3.9.4 OBECNĚ VĚDNÍ METODY	50
3.9.5 SPECIFICKÉ VĚDNÍ METODY	51
4. STUDIUM VEŘEJNÝCH POLITIK VE FRANCII	56
4.1 ÚVOD	56
4.1.1 PŘEHLED LITERATURY KE STUDIU VÝVOJE FRANCOUZSKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	56
4.1.2 KOŘENY FRANCOUZSKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	56
4.2 VÝVOJ STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK PO FRANCOUZKU	58
4.2.1 OBSAH FRANCOUZSKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	58
4.2.2 PODPŮRNÁ INFRASTRUKTURA FRANCOUZSKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	65
4.3 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM	69
4.3.1 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S „DOMÁCÍM“PROSTŘEDÍM	69
4.3.2 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM (MEZINÁRODNÍ OBDOBNOU KOMUNITOU)	73
4.5 ZÁVĚR	76
5. STUDIUM VEŘEJNÝCH POLITIK VE SPOLKOVÉ REPUBLICCE NĚMECKO	80
5.1 ÚVOD	80
5.1.1 PŘEHLED LITERATURY KE STUDIU VÝVOJE NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	80
5.1.2 KOŘENY NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	80
5.2 VÝVOJ SOUČASNÉHO NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	81
5.2.1 OBSAH NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	81
5.2.2 PODPŮRNÁ INFRASTRUKTURA NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	89
5.3 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM	92
5.3.1 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S „DOMÁCÍM“PROSTŘEDÍM	93

5.3.2 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM (MEZINÁRODNÍ OBDOBNOU KOMUNITOU)	98
5.4 ZÁVĚR	99
6. STUDIUM VEŘEJNÝCH POLITIK V ČESKÉ REPUBLICE	102
6.1 ÚVOD	102
6.1.2 PŘEHLED LITERATURY KE STUDIU VÝVOJE ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	102
6.1.2 KOŘENY ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	103
6.2 VÝVOJ SOUČASNÉHO ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	107
6.2.1 OBSAH ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	107
6.2.2 PODPŮRNÁ INFRASTRUKTURA ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	120
6.3 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM	132
6.3.1 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S „DOMÁCÍM“ PROSTŘEDÍM	133
6.3.2 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM (MEZINÁRODNÍ OBDOBNOU KOMUNITOU)	139
6.4 ZÁVĚR	145
7. DISKUZE A ZÁVĚR	149
7.1 ZÁVĚR 1 – JAK STUDOVAT VÝVOJ STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK	149
7.2 ZÁVĚR 2 – ČESKÉ STUDIUM VEŘEJNÝCH POLITIK V EVROPSKÉM KONTEXTU	150
8. LITERATURA	156

1. ÚVOD

Česká republika si nedávno připomněla dvacet let od změny politického režimu. Za tu dobu prošla výraznou transformací svého politického, společenského, hospodářského a kulturního prostředí a byla vystavena působení stejných vlivů jako jiné západní liberální demokracie. Demokratická transformace, budování samostatného státu, reformulace sociálního státu (welfare state) i integrace do evropských a euroatlantických struktur atd. znamenaly podstatnou proměnu nejen soukromé, ale především veřejné sféry, která je významně vytvářena oblastí veřejných politik. Na tyto změny reagovala i organizace práce ve veřejné sféře a došlo k výraznému rozvoji pracovních pozic a ukotvení profese pracovníka v oblasti veřejných politik, obvykle ve formě analytika veřejných politik. V západních liberálních demokraciích byla expanze veřejného sektoru po Druhé světové válce doprovázena rozvojem specifické vědní aktivity, která se zaměřovala na zkoumání veřejných politik a poskytování informací o jejich fungování tvůrcům veřejných politik. Souhrnně je možné označit tyto badatelské aktivity jako studium veřejných politik. V současné době představuje studium veřejných politik jednu z nejdynamičtěji se rozvíjejících součástí sociálních, resp. politických věd. Česká republika je z pohledu těchto obecných trendů zajímavá tím, že zde došlo k relativně rychlému prosazení se a usazení specifické profese pracovníků zabývajících se veřejnými politikami, ale naopak zde nebyl zaznamenán, ve srovnání se Západem, odpovídající rozvoj vědeckého bádání v oblasti veřejných politik.

Předkládaná práce exploračního typu se zaměří na postihnutí a porozumění vývoji českého studia veřejných politik, což by nám mělo pomoci osvětlit výše nastíněný paradox. Předpokládáme, že pro pochopení vývoje českého studia veřejných politik je potřebné vnímat toto studium ve vzájemné interakci nejen s jeho okolím v daném státě, ale i s mezinárodním vývojem poznání v dané oblasti. Samotný vývoj studia je ovlivňován a zároveň ovlivňuje nejen politický, socioekonomický a kulturní kontext daného státu a společnosti, ale je i poznáním mezinárodní komunity, která se studiem veřejných politik zabývá. Domníváme se, že pro lepší porozumění specifikům vývoje českého studia veřejných politik je vhodné české studium umístit alespoň do evropského kontextu studia veřejných politik, tj. porovnat jej s vývojem studia veřejných politik v jiných, především hlavních referenčních evropských zemích, jako jsou Francie a Spolková republika Německo. Tato komparativní perspektiva představuje příspěvek k celkovému poznání vývoje studia veřejných politik, protože většina publikovaných obdobných studií se zaměřuje buď pouze na jednu zemi, nebo na její srovnávání s americkým vzorem.

Disertační práce se bude zabývat několika vzájemně propojeným okruhy problému. První, teoretická část, bude věnována metodologickým úvahám. Vymezíme v ní zkoumaný problém, cíle práce, výzkumné otázky, objekt a předmět zkoumání. Větší pozornost bude věnována formulování analytického rámce z teoretického a konceptuálního ukotvení problematiky. Analytický rámec by měl umožnit nejen prozkoumání jednotlivých případů zvolených studií veřejných politik, ale měl by také představovat komparační mřížku, s jejíž pomocí bude možné porovnat vývoj studií veřejných politik ve sledovaných zemích. Následně bude pozornost věnována metodologii a metodám použitým při zpracování tématu. Druhá, analytická část, bude věnována komparativnímu rozboru vývoje studia veřejných politik formou případových studií ve třech vybraných zemích, kterými jsou Francie, Spolková republika Německo a Česká republika. Důraz bude kladen na detailnější popis studia veřejných politik v České republice. Případy Francie a Německa budou sloužit především jako referenční oblasti pro umístění českého studia v evropském kontextu. V závěrečné části budou shrnuty poznatky z provedeného srovnání jednotlivých prozkoumaných případů studia veřejných politik a formulovány závěry, týkající se tezí o dalším možném výzkumu.

2. AKTUÁLNOST TÉMATU

Při pohledu na relativně krátké období českého státu je pozoruhodné, že snad každá česká vláda se snažila posilovat svou legitimitu prohlášeními o svém reformním snažení. Vytváření takového obrazu bylo akcentováno především v období pravicových vlád Miroslava Topolánka (2006-2009) a Petra Nečase (2010 až dosud), které jakoby slogany o svém „reformním poslání“ upozadovaly své základní politické směřování. Tento „reformismus“ ale nepřekvapoval v kontextu poválečného vývoje státu, který nejprve ukazoval proaktivní snahy o intervence státu do života společnosti při odstraňování sociálních a hospodářských problémů společnosti a budoval formu státu obecně známou jako sociální stát (welfare state). Posléze však odrážel reaktivní snahy o omezení státních zásahů a o snižování role státu ve společenském a hospodářském životě. Český „reformismus“ tak reflektoval spory o redefinování pozice a role státu v jeho sociální a ekonomické dimenzi, resp. formě sociálního státu.

Poslední české vlády pravicového neoliberálního ražení zaměřily svou snahu především na omezování českého sociálního státu (zdanění obyvatel, zpoplatnění zdravotní péče, školství, sociálních služeb, omezení práv zaměstnanců, omezení sociálních dávek a podpory). Můžeme vyzorovat trendy, které je možné vystihnout pojmy jako merkantelizace nebo komodifikace, tj. převádění těchto statků z veřejných na tržní. Nicméně jejich prosazování do praxe není tak jednoduché, jak si pravicoví neoliberálové představují. Uvedené oblasti prezentují výrazné zásahy do života současné české společnosti, zároveň ilustrují problematiku veřejných politik (policy).

Zajímavým příkladem příležitosti k využití odborných poznatků ze studií veřejné politiky je obnovení činnosti Národní ekonomické rady vlády (NERV) vládou premiéra Nečase. Tato instituce, respektive nástroj, má být nápomocen vládě při provádění tzv. nezbytných a potřebných reforem. S ohledem na její personální složení ale můžeme předpokládat, že nebude přinášet dramaticky jiné návrhy, než samotná vláda. Bude spíše využívána vládou pro své politické záměry jako podpora její normativní argumentace tzv. nepolitickou expertízou a v případě, kdy budou doporučení NERVu v rozporu s politickou linií vlády, tak budou opomíjena (viz např. problematika důchodové reformy). To je zajímavý doklad důležitosti odborného přístupu k veřejným politikám i u neoliberálů, kteří jinak odmítají plánování a veřejné zásahy.

Vývoji v České republice je možné lépe porozumět, pokud jej začleníme do celosvětového kontextu. Ve 20. století začal stát přebírat stále více různých působností v péči o své občany, jako např. sociální pojištění, veřejné zdravotnictví apod., působil při řešení závažných společenských a hospodářských problémů a při selhání tradičních institucí, jako jsou rodina a trh. Stát také začal ve stále větší míře používat k zajišťování těchto veřejných služeb a statků přerozdělování daňových výnosů. Tento trend byl ještě posílen po konci 2. světové války, kdy státní zásahy začaly výrazněji ovlivňovat hospodářskou politiku a boj s nezaměstnaností. Pozoruhodný růst aktivit veřejné správy po Druhé světové válce, zařazených do dimenze policy, resp. veřejných politik, přinesl s určitým zpožděním rozvoj studia této oblasti. Od šedesátých let 20. století se státní zásahy rozšířily v oblastech boje proti chudobě, lidských práv, rasové diskriminace, životního prostředí, bydlení, zdravotnictví apod. (srov. např. John, 1998, s. 4). Od sedmdesátých let bychom mohli pozorovat tendenci k oslabování role státu v sociální a hospodářské oblasti. V současnosti zažíváme výrazné střety o podobu státu a jeho roli ve společenském, hospodářském a politickém životě.

Nutnost tvorby vládních politik si časem vyvolala i praktickou nezbytnost jejich rozboru a teoretického zpracování. Průkopnickou zemí v této oblasti byly USA, odkud se přístupy k analýze a tvorbě veřejných politik šířily dále, zejména do západní Evropy. Západoevropské země však byly nuceny původní přístupy upravit s ohledem na své potřeby a podmínky. Nás by s ohledem na kontextualizaci České republiky v evropském prostoru měl především zajímat tento proces přejímání praktických a teoretických přístupů v prostředí kontinentální Evropy (Francie, SRN) a jeho výsledky. Přístupy k řešení společenských problémů skrze veřejné zásahy se staly výraznou charakteristikou

poválečné evropské společnosti. Prostřednictvím jejich rozboru se můžeme dopátrat některých základních znaků soudobých evropských společností a jejich přístupů k řešení vybraných problémů. To by nám mělo přinést více informací o dané problematice a možnostech jejího řešení.

Z hlediska zaměření disertační práce jsou na tomto vývoji pozoruhodné především tři jevy. Prvním je velký vliv, jaký v našem každodenním životě mají veřejné politiky (důchodové zajištění, zdravotnictví, bydlení, vzdělávání), tj. veřejné programy spojené především s rozvojem moderní podoby státu – sociálního státu (welfare state). Druhým je role, jakou hraje odborné (expertní) poznání v organizaci našeho života. Toto expertní poznání je úzce navázané na rozvoj výše uvedeného sociálního státu. Třetím je výrazný rozvoj vědeckého bádání v oblasti veřejných politik, studia veřejných politik v posledních letech, opět úzce související s předchozími dvěma jevy. Pro nás bude nejpodstatnější zabývat se především posledním fenoménem, kterému zatím nebyla věnována dostatečná pozornost, i když vliv poznání generovaného prostřednictvím vědy má dalekosáhlé důsledky pro život téměř každého z nás (viz např. plánovaná penzijní reforma apod.). Předpokládáme, že rozvoj oblasti veřejných politik je důležitým předpokladem pro expanzi oblasti studia veřejných politik.

Vědecký přístup k problematice veřejných politik (policy), to znamená k procesům a výsledkům činnosti, nebo nečinnosti, státu (government), můžeme v prostředí kontinentální Evropy a anglosaského světa sledovat již od vzniku moderního státu v 17. století. Nicméně výrazné rozšíření zájmu o daný problém můžeme sledovat právě až v důsledku poválečného rozvoje oblasti veřejných politik. Studium veřejných politik dnes, zřejmě pro rozsah pojetí veřejných politik a vzhledem k politickým střetům o jejich cíle a obsah, představuje jednu z největších a nejdynamičtější se rozvíjejících oblastí nejen politického bádání, ale i politické praxe. To je dáno nejen rostoucí potřebou po řešení akutních společenských, resp. politických problémů, ale také snahou o porozumění našemu měnícímu se světu a společnosti. Studium veřejných politik je dnes pevnou součástí „západních“ sociálních věd. I v České republice se již stalo ukotvenou vědní oblastí s vlastními základními syntézami jednotlivých přístupů (např. Prorok, 1996; Fiala, Schubert, 2000; Colebatch, 2005; Potůček a kol., 2005; Veselý, Nekola, 2007), akreditovanými studijními programy, rostoucím objemem vědeckého výzkumu a na něj navazujících publikovaných odborných statí a monografií, vznikajícím odborným časopisem, rozvíjejícím se poradenstvím, a dokonce s prvními reflexemi vývoje jednotlivých přístupů (Potůček, 2007a a 2007b).

Česká republika nedávno oslavila dvacet let od Sametové revoluce. Během toho prodělala četné proměny a čelila mnoha problémům, podobně jako západní liberální demokracie. Byly to například vlivy globalizace a regionalizace, rozšiřování Evropské unie, bezpečnostní ohrožení po 11. září 2001, hospodářská krize apod. Mohli bychom proto předpokládat, že podobné tlaky, které nejen v euroatlantickém prostoru podnítily překotný rozvoj studia veřejných politik, vyvolaly obdobné potřeby po vědeckém expertním poradenství v oblasti veřejných politik o odborném bádání i v České republice. To, co je poněkud zarážející, je určitý paradox, že v České republice, která je vystavena působení stejných vlivů jako jiné západní státy, došlo k etablování problematiky práce v oblasti veřejných politik (policy work), i jako povolání (policy workers), tak jako poptávce po expertíze zajišťované analytiky veřejných politik, ale vůbec nedošlo k výraznému rozvoji a obecnému prosazování studia veřejných politik jako dodavatele jak profesionálů, analytiků veřejných politik, tak poskytovatelů samotné expertízy v této oblasti. Snaha o porozumění tomuto paradoxu bude jedním z hlavních předmětů disertační práce.

3. TEORETICKÁ ČÁST – METODOLOGICKÉ ÚVAHY

3. 1 FORMULOVÁNÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Předkládaná disertační práce se zabývá problematikou konstituování studia veřejných politik jako vědní disciplíny, na vybraných příkladech z evropského prostředí. Usiluje najít konkrétní cestu k porozumění vývoji českého studia veřejných politik v jeho evropském i světovém kontextu. Pro řešení vybrané problematiky je nutno vycházet z objasnění vývoje dané disciplíny v USA a z odkazů na vývoj role expertízy v „západní“ společnosti. S ohledem na míru rozpracovanosti problematiky a rozdílů v pojetí východisek, představuje obsah disertační práce pokus o specifické uchopení souboru jevů a je pro ni charakteristické explorační zaměření, tj. porozumění specifickému vývoji českého studia veřejných politik v evropské perspektivě.

Pro splnění postupných úkolů práce je nezbytné uvést argumenty podporující potřebu vybranou problematiku komplexně řešit. Studium veřejných politik je dnes již plně etablovanou a jednou z nejdynamičtěji se rozvíjejících součástí politické vědy. Tuto skutečnost považujeme za jeden ze závažných důvodů věnovat této oblasti více pozornosti. Z jiného pohledu je zajímavé, že přes pozoruhodný všeobecný rozvoj oblasti zůstávají některá místa stále, zcela nebo částečně, nepokryta odbornými poznatky. Příkladem je srovnávání studia veřejných politik v jednotlivých národních státech.

Zajímavý rozvoj studia veřejných politik dosáhl prostřednictvím trendů specializace a fragmentace takového rozsahu, že se v celé šíři studia relativně obtížně orientuje. Vystává problém, jak vymezit rozdíly a shody mezi jednotlivými studii veřejných politik a jak tyto poznatky zprostředkovat a uplatnit. Pozornost k vývojovým aspektům nám může přinést nejen vodítka pro uspořádání jednotlivých přístupů a konceptů, ale i uspořádání jednotlivých poznatků a jejich východisek. Zde narážíme na problém, který podobně postihl i politickou vědu. V důsledku enormního rozvoje oblasti v posledních letech nebyla věnována dostatečná systematická pozornost historickému vývoji oblasti a to ani v obecné, celostní rovině, ani na úrovni specifického pole jak celku, ani zvláštnostem vývoje v jednotlivých zemích, zejména mimo USA (srov. Gunnell, Easton, 2002, s. 1).

Dalším důvodem je to, že ve své podstatě chybí obecný přehled vývoje studia veřejných politik. Publikované práce zabývající se touto problematikou trpí často amerikanocentrismem, případně zpracovávají buď vývoj určitého přístupu ke studii veřejných politik pouze autoreferenčně v dané zemi, nebo v lepších případech jej alespoň srovnávají s americkým vzorem. Tento problém autoreference se obecně nevyhýbá ani českému prostředí, kde můžeme sledovat silné tendence k „českocentrismu“ (srov. např. Šanc, 2009 (vývoj české politologie) nebo Potůček, 2007b (vývoj veřejné politiky)). Pak nastává problém, že v zahraničním kontextu se situace vyjeví jinak, než se jevila jen v českém pohledu. To vyvolává potřebu sledovat, do jaké míry reflektuje domácí věda dění na světové scéně a na jaké úrovni je schopna jej vstřebávat.

Získané poznatky nás přivádí k dalším argumentům. Pokud nás zajímá stav studia veřejných politik, pak je nutné poznat jeho vývoj. Daná situace je vždy výsledkem určitého vývoje a porozumění vývoji nám může pomoci v anticipování vývoje dalšího. Snaha o pochopení vývoje studia veřejných politik představuje i hledání místa České republiky v evropském, resp. světovém kontextu. Domníváme se, že je obtížné porozumět českému studiu veřejné politiky bez pochopení okolního evropského, resp. světového kontextu, při kterém vyniknou jak společné rysy a konvergenční tendence, tak i zásadní odlišnosti a divergentní trendy. Přitom by větší pozornost ke srovnávání různých přístupů zabývajících se veřejnými politikami mohla dobře posloužit k rozvinutí slibnějšího komparativního uvažování, které by lépe kontextualizovalo jednotlivé národní přístupy ke studiu veřejných politik a odkrývalo to, co mají společné či rozdílné. Na základě lepšího pochopení vývoje a strukturace by mohlo dojít

k pokusu o přiměřené vysvětlení. Bylo by tak možné formulovat jeden uskutečnitelný postup, jak srovnávat jednotlivé národní přístupy ke studiu veřejných politik. Výsledek by nám měl pomoci osvětlit jejich konvergence a divergence a tak podpořit rozvoj našeho poznání v dané problematice.

S ohledem na situaci začínajícího rozvoje českého studia veřejných politik můžeme konstatovat, že je ukončována relativně úspěšná institucionalizace a stabilizace vědní oblasti. Vzhledem k předpokládanému rozvojovému potenciálu, který je naplňován v hlavních evropských referenčních zemích, je potřebné porozumět tomu, co vlastně studium veřejných politik představuje, co se ve studiu veřejných politik děje, jaké studium je a co od něj můžeme očekávat. Vhodnou cestou k nalezení určité uspokojivé odpovědi na otázky je zaměřit se na vývoj studia, resp. na porozumění jeho vývoji.

Nejprve začneme u studia samotného, českého studia veřejných politik. Pro odhalení a pochopení specifik studia je vhodné jej kontextualizovat do souvislostí vývoje studia veřejných politik v Evropě, případně ve světě, zejména v USA. Snaha o kontextualizaci českého vývoje studia do obecných souvislostí vývoje disciplíny nám tak pomůže lépe porozumět tomu, co se děje, jaká je dynamika vývoje, jaká témata jsou řešena, jaké jsou shody a rozdíly mezi jednotlivými národními studii atd.

Postihnutí vývoje studia veřejných politik může představovat pro rozvoj českého studia veřejných politik důležité impulzy. Znalost vývoje studia veřejných politik obecně, ale i konkrétně v jiných zemích, může přinést potřebné inspirace, zkušenosti apod., Rozvoj poznání samotného studia prostřednictvím anticipace vývojových trendů, sledování rozdílů a shod mezi jednotlivými studii a zařazení studia v dané zemi do širšího, nejen oborového, kontextu, může přinést zpřehlednění oblasti vedoucí k rozvoji systematizace dosaženého poznání.

3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Vycházíme z konstatování, že studium veřejných politik patří k dynamicky se rozvíjející oblasti politických věd.¹ Svědčí o tom vzrůstající počet publikovaných knih a odborných článků, rostoucí počet odborných časopisů, pronikání problematiky studia do tradiční politické vědy, výuky politologie apod. Současný stav českého studia veřejných politik je charakteristický umírněným rozvojem a přináší řadu nevyřešených otázek. Nalezení odpovědi předpokládá porozumět vývoji studia, objasnit úskalí problému, pokusit se formulovat zřetelná vysvětlení a uspořádat získané poznatky do určitého koherentního celku a začlenit české studium do kontextu mezinárodních studií veřejných politik. Budeme-li nad touto problematikou, s přihlédnutím k existující odborné literatuře, přemýšlet, pak můžeme formulovat potenciální výzkumné otázky, jako například: které jsou konkrétní znaky studia veřejných politik jako specifické subdisciplíny nebo oblasti vědeckého zájmu?, jaké jsou podstatné charakteristiky základního vymezení obsahu vybrané oblasti?, co ovlivňuje studium veřejných politik?, jak působí studium na své vnější okolí ve vztahu k dané společnosti, k politickému režimu, k mezinárodní vědecké komunitě apod.?, jak se studují veřejné politiky? atd. Takto položené otázky nás povedou především ke zjišťování jednotlivých přístupů, teoretických konceptualizací apod., vypovídajících o vědecké snaze postihnout danou oblast.

Obecně nás snaha o porozumění dříve nebo později přivede k organizačnímu rozměru, tj. potřebě nějakým způsobem poznání o oboru uspořádat. Utřídění poznatků nám primárně umožní lepší orientaci v dosaženém poznání a sekundárně nám připraví půdu pro další následný krok, kterým je

---

¹ Pojem politické vědy zde budeme používat v širším významu spíše jako střešní termín pro zachycení všech přístupů ke studiu politiky, což odpovídá dnešní konceptualizaci politické vědy (srov. např. Goodin, Klingemann, 1998a). Výraz politická věda bude označovat užší pojetí studia politiky ve formě konstituované disciplíny, která se u nás obvykle nazývá politologie a která více odpovídá staršímu pojetí zaměřenému na oblast politics.

snaha o formulaci určitého vysvětlení stavu oblasti. Z dosaženého porozumění můžeme nejen konstruovat různá vysvětlení dosaženého stavu poznání i uspořádání oboru, ale i světa veřejných politik kolem nás a následně je využít v praxi.

S porozuměním i vysvětlováním souvisí zařazení problému do širšího kontextu, respektive kontextualizace studia v určité zemi, například do mezinárodního studia veřejných politik. Tím, že se pokusíme zařadit konkrétní studium do širšího nadnárodního prostředí subdisciplíny, můžeme lépe a komplexněji poznat samotnou subdisciplínu v dané zemi. Zařazení poznatků do širšího kontextu nám odhalí vazby a možná vodítka vysvětlení, která by jinak zůstávala nezřetelná. Především nám ukáže na specifické a jedinečné rysy v podobě rozdílů s jinými studii, ale i shody, které by mohly vést k určité podobnosti.

Jednou z cest, jak uchopit výše nastíněnou problematiku a porozumět tomu, co představuje dnešní studium veřejných politik jako vědecká subdisciplína, je zvolit historickou perspektivu a ptát se po vývoji studia veřejných politik. Při hledání podstaty studia veřejných politik můžeme mimo popisu a kontextualizace dané subdisciplíny dojít i k formulování možných vysvětlení ve formě kauzálních spojitostí vyřčených v otázce „proč“, tj. „proč se studium veřejných politik vyvíjelo tak, jak se vyvíjelo?“ a v odvozených otázkách typu „proč je studium veřejných politik zformováno tak, jak je?“, „proč se v něm prosadily tyto přístupy a ne jiné?“ apod. Tyto potřeby pramení z nutnosti porozumět tomu, co se děje a umět si to srozumitelně vysvětlit, tj. převést do určité plnovýznamové zkratky. Jednou z možností, jak dospět k nějakému uspokojivému závěru, je podívat se na vývoj subdisciplíny a srovnat její vývoj v různých zemích. To by mělo umožnit nalézt jak společné obecné prvky platné pro celou disciplínu, tak specifické prvky určující jedinečný charakter disciplíny v dané zemi. Tímto se dostáváme k formulaci výzkumných otázek.

3.2.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Hlavní výzkumná otázka disertační práce bude:

Jak se vyvíjelo české studium veřejných politik?

Při vymezení hlavní výzkumné otázky vycházíme ze základních obecných otázek, které si položíme, pokud se budeme zabývat vývojem studia veřejných politik, jako např. co představuje studium veřejných politik a jak se studují veřejné politiky, jak se studují veřejné politiky v různých zemích atd. Přijetím historické výkladové perspektivy dospíváme k finálnímu dotazování po vývoji studia veřejných politik. Je samozřejmé, že pro potřeby disertační práce je nutno otázky konkretizovat.

S ohledem na výše uvedenou konceptualizaci je zřejmé, že současný stav studia budeme pojímat především jako výsledek jeho vývoje v dané zemi, to znamená, že odpovědi na otázky o současném stavu vyplynou ze studia vývoje dané subdisciplíny. Primárně nás bude především zajímat, jak se vyvíjelo studium veřejných politik v České republice. Nicméně je zřejmé, že ptát se po vývoji studia veřejných politik, představuje množství různých otázek a aspektů. Proto budeme formulovat i vedlejší výzkumné otázky, které upřesní směr našeho badatelského snažení.

3.2.2 VEDLEJŠÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY

První vedlejší výzkumná otázka

Hlavní výzkumná otázka nás přivádí nejprve k poněkud teoretičtějšímu uvažování o vývoji studia veřejných politik.

Je potřebné se ptát: *jak studovat vývoj studia veřejných politik?*

V této souvislosti se budeme nejen tázat, jak byl či je studován vývoj studia veřejných politik, ale i

jaké jsou charakteristiky vývoje subdisciplíny a zda je možné formulovat obecný rámec, kterým by bylo možné uchopit vývoj subdisciplíny v jejím komplexu a interakci s okolním prostředím.

Druhá vedlejší výzkumná otázka

Další rozměr hlavní výzkumné otázky spočívá v praktičtějším charakteru kontextualizace českého studia veřejných politik v jeho širším prostředí a souvislostech. Vzhledem k tomu, že ve středu našeho zájmu leží porozumění studiu veřejných politik v České republice, bude přirozeným kontextem evropský prostor, zajímavý z několika důvodů. Prvním je, že zde probíhá snaha o vytvoření společného evropského prostoru s vlastní identitou, která by byla schopna být alternativou dominujícímu americkému prostředí. Druhým důvodem je, že pokud chceme zařadit, resp. kontextualizovat české studium veřejných politik, pak je vhodné jej srovnat s nejlivnějšími evropskými referenčními oblastmi, a to francouzskou a německou.

V tomto případě se musíme ptát: *jak se vyvíjelo české studium veřejných politik v evropském kontextu studia veřejných politik?*

V této souvislosti se budeme také tázat, jaké jsou shody a rozdíly mezi studii veřejných politik ve sledovaných zemích. Tento směr otázek nás přivede k lepšímu odlišení podnětů, které přicházejí z amerického studia veřejných politik a těch, které jsou specifické nejen pro sledované země, ale případně i pro evropské prostředí. Získané poznatky nám pomohou identifikovat transfery, které se ukazují v prostředí daných studií jako životaschopné a které nikoli. Obecně se budeme orientovat na postihnutí evropského prostoru prostřednictvím hlavních referenčních zemí, Francie a Německa, jejich tradic, jazykového okruhu, kulturní síly atd. Z výsledků porovnávání se zaměříme na případný přínos pro vymezení českého studia veřejných politik v podobě možných inspirací. Záporné zkušenosti nás mohou varovat před „slepými uličkami“. Z porovnávání by nám také mělo vyplynout, zda se například české studium veřejných politik vyvíjí ve stejné trajektorii jako západoevropská studia, ale jen s určitým časovým či fázovým zpožděním, nebo je již na srovnatelné úrovni. Dalším možným zjištěním může být to, že české studium veřejných politik jde svou vlastní vývojovou cestou.

3.3 CÍLE PRÁCE

Položené otázky nás vedou k formulaci cílů.

3.3.1 HLAVNÍ CÍL PRÁCE

Jako širší cíl jsme si stanovili lépe porozumět studiu veřejných politik jak obecně, tak především v České republice. Usilujeme o dosažení takové míry poznání, které by nám dovolilo zařadit české studium veřejných politik do širšího kontextu. Získané porozumění by nám mělo umožnit vysvětlit současný stav studia veřejných politik nejen v České republice ale i obecně. Přesto je především v našem zájmu zjistit vývoj českého studia veřejných politik z dostupné literatury a pramenů.

Hlavním cílem práce je *zjistit, jak se vyvíjelo české studium veřejných politik.*

3.3.2. VEDLEJŠÍ CÍLE PRÁCE

Vedlejší cíle práce rozpracovávají hlavní cíl práce a navazují na položené vedlejší výzkumné otázky.

První vedlejší cíl práce

První vedlejší cíl práce znamená práci především na teoretické úrovni, kdy je potřebné formulovat na základě prostudované literatury k vývoji studia veřejných politik, případně k vývoji politických věd,

vhodný analytický rámec pro studium vývoje studia veřejných politik a jeho srovnávání v různých zemích. Konkrétně to představuje formulovat na základě studia odborné literatury analytický rámec, který by umožnil nejen provést analýzu vývoje studia veřejných politik ve vybraných zemích a který by posloužil jako srovnávací mřížka pro porovnání studia veřejných politik ve sledovaných zemích.

Druhý vedlejší cíl práce

Druhý vedlejší cíl práce směřuje k praktičtější rovině rozboru vývoje studia veřejných politik. Jde o to zjistit, jak se vyvíjelo české studium veřejných politik ve srovnání s evropským kontextem, představovaným především Francií a Spolkovou republikou Německo jako hlavními referenčními zeměmi evropských společenských věd.

Znamená to nejprve zachytit prostřednictvím formulovaného analytické rámce stav studia veřejných politik ve vybraných zemích (ČR, Francie a SRN) a rozsah poznání jejich vývoje. Obecně se jedná o postihnutí podstatných rysů přístupu francouzské, německé a české odborné veřejnosti a praxe k problematice tvorby veřejných politik na základě rozborů odborných textů, debat, programů atd. Poznatky získané touto analýzou je pak možné srovnávat. Výsledkem srovnávání by mělo být především zjištění shod a rozdílů mezi studií veřejných politik ve sledovaných zemích, ale i odlišnosti či podobnosti vývoje českého studia veřejných politik se západoevropskými studii. Na základě porovnání výsledků přiměřeně vytyčit charakteristiky a doporučení, kterými by bylo vhodné se inspirovat při analýze českého prostředí.

Jedná se především o prozkoumání dějin studia veřejných politik na základě analýzy poznatků z literatury zabývající se stavem a vývojem studia veřejných politik. Půjde tak nejen o zjištění možností transferů v oblasti studia veřejných politik z anglosaského světa do kontinentální Evropy, ale i o zmapování a vyhodnocení toho, jak byly přejímány a přizpůsobovány domácím poměrům a potřebám původní anglosaské koncepce studia veřejných politik s důrazem na to, co se prokázalo jako životaschopné a co a z čeho se může česká odborná veřejnost poučit. Ve srovnávání půjde především o zjišťování podobností s ohledem na vytvářející se společný evropský prostor, kam bezesporu Česká republika patří, a disciplinární identitu (např. Goodin, Klingemann, 1998a; Klingemann, 2007).

Předpokládaný přínos práce je tak možné spatřovat v teoretické rovině, ve formulaci obecného analytického a srovnávacího rámce studia veřejných politik v jednotlivých zemích, což by mělo přispět ke komparativnímu studiu vývoje disciplíny v jednotlivých zemích a rozvoji snahy o postihnutí dějin subdisciplíny. V praktické rovině se jedná především o inspiraci pro české studium veřejných politik a jeho kontextualizaci v širším prostoru. Opominuta by neměla zůstat ani možnost využít získané poznatky při studiu veřejných politik na vysokých školách.

3.4 VYMEZENÍ OBJEKTU ZKOUMÁNÍ

Zadáme-li dnes do knihovního nebo internetového vyhledavače slova „veřejná politika/veřejné politiky „ (public policy), jsme rázem zavaleni stovkami až tisíci odkazů podle toho, jaký vyhledavač použijeme. Nebývalý rozsah odkazů je možno přisuzovat tomu, že veřejné politiky v soudobé společnosti výrazně ovlivňují téměř každou část života člověka. Tím představují asi jeden z nejcharakterističtějších rysů současného státu. Na jedné straně se není co divit, že je veřejným politikám věnována taková pozornost a že můžeme najít až takové množství publikovaných statí, článků a materiálů různých žánrů a zaměření. Na druhou stranu získat v této záplavě celkový přehled o literatuře týkající se veřejné politiky představuje beze všech pochybností nesplnitelný úkol. V bohatém výčtu jsou nejen dokumenty týkající se veřejných politik samotných, např. různá programová prohlášení, strategie, koncepce, programy, konkrétní politiky apod., ale najdeme i různé přístupy k jejímu jejímu studiu. Šíře těchto sdělení zahrnuje různé útvary, od prezentování osobních názorů a popularizujících článků až k beletrii a odborné vědecké literatuře.

Nesmíme přehlédnout, že praxe veřejných politik je záležitostí nejen praktiků, ale i pozorovatelů, a že tito pozorovatelé se mohou ve svých komentářích a interpretacích opírat nejen o vědu, ale i o svou zkušenost a intuici. Nebude překvapením, že přístupů opírajících se o vědu bude menšina. Pro nás bude právě tato literatura, věnovaná zkoumání veřejných politik, stěžejní. Přesto existuje množství publikací, které mají vztah ke studiu veřejných politik jako vědeckému snažení. Problémem pro mnohé více i méně zkušené zájemce o tuto problematiku je se v kvantu literatury a různých proudech orientovat.

Uvedený stav odráží na jedné straně určitou nevyhraněnost a otevřenost oblasti bádání, což je dáno jedním z jejích hlavních vymezení, tj. multidisciplinaritou. Setkáváme se s mnoha pojmy, které se snaží postihnout problematiku jako policy, public policy, public policy analysis, policy research, policy study, policy evaluation apod. Důležitý vliv má také určitá novost a neukotvenost disciplíny, vytvářející otevřený prostor pro vlastní konceptualizace a zavádění nových pojmů. Nelze opomenout také výraznou specializaci na různé oblasti veřejných politik (sektorové politiky, proces tvorby veřejných politik, jednotlivé fáze tohoto procesu jako evaluace, implementace apod.) a z toho plynoucí fragmentaci celé oblasti.

Na druhé straně tento stav poukazuje na poněkud problematickou uchopitelnost samotného předmětu studia, tj. dimenzi policy, nebo-li veřejných politik. Problém je patrný především v použití termínů v evropských kontinentálních jazycích, ve kterých neexistuje zřetelné rozlišení mezi jednotlivými dimenzemi politiky tak jako v angličtině (polity – politics – policy) a kde proto existuje velká symbolická přetíženost pojmu „politika“ (viz např. u nás veřejná politika a moderní analýza politiky), (srov. např. Heidenheimer, 1986). Vhodným východiskem pro orientaci v odborné literatuře z oblasti veřejných politik a pro současné poznání problematiky jsou poslední odborné kolektivní syntézy „handbooky“ (Moran, Rein, Goodin, 2006; Peters, Pierre, 2006; Fisher, Miller, Sidney, 2007) nebo výběry a antologie „klasických“ textů (McCool, 1995; Theodoulou, Cahn, 1995; Miyakawa, 1999 a 2000).

Disertační práce se zabývá v obecné rovině problematikou veřejných politik. Veřejné politiky představují jednu z dimenzí, na které je původně rozlišována politika v anglosaském světě. V českém prostředí je v tomto ohledu velmi zaběhlým konceptem trojdimenzionální pojetí politiky (Fiala, Schubert, 2000). Ten rozlišuje mezi dimenzemi polity (politický řád a institucionální vymezení politiky), politics (interakce politických aktérů) a policy (výstupy či důsledky interakcí politických aktérů ve formě veřejných politik).

Na samotnou oblast veřejných politik je možné nahlížet tak, že je konstituována třemi složkami, které představují: praxe veřejných politik, poradenství v oblasti veřejných politik a vědecké zkoumání veřejných politik. Z jiného pohledu je možné rozlišení na práci v oblasti veřejných politik (policy work (Colebatch, 2006)) a na bádání o veřejných politikách. Praxe veřejných politik je především fenoménem západních společností 20. a 21. století, spojená expanzí sociálního státu (welfare state), resp. s rozšiřováním působnosti a pravomocí státu při řešení společenských problémů. Dnes veřejné politiky zasahují téměř do každé součásti našeho každodenního života, od narození po úmrtí.

Poradenství v oblasti veřejných politik existovalo již od začátku politického života lidské pospolitosti. Výraznou změnu zaznamenalo ve spojitosti s prosazením se vědeckého poznání jako důležité složky řízení státu a společnosti koncem 19. století. Moderní poradenství v oblasti veřejných politik začalo zažívat podstatný rozvoj v 60. a 70. letech 20. století v reakci na společenské a hospodářské krize západního světa, když nastala potřeba řešit v praxi mnoho závažných společenských a politických problémů. Poradenství se tak proměnilo na specifickou profesi a kvetoucí průmysl, který produkuje analýzy a návrhy opatření v různých oblastech veřejných politik.

Vědecké zkoumání veřejných politik začalo být formulováno již koncem 40. let 20. století, ale jeho prosazení v oblasti společenských věd nastalo až na začátku 70. let 20. století. Nejprve jako snaha o na vědě založeném řešení závažných společenských a politických problémů a posléze i jako snaha o porozumění světu, ve kterém veřejné politiky hrají stále větší roli. Zde asi můžeme vidět kořeny základní diferenciací vědeckého bádání v této oblasti. Jedna část přístupů je orientovaná na znalosti či poznání v rámci veřejných politik (knowledge in) a představuje úsilí o formulaci řešení konkrétních společenských a politických problémů na základě jejich vědecké analýzy. Tato část má svým praktickým zaměřením blízko k politickému poradenství a obvykle je nazývána policy analysis. Druhá část přístupů je orientována na znalosti či poznání o veřejných politikách (knowledge of), tj. na kontextualizaci řešených problémů a postihnutí procesu tvorby veřejných politik.

3.5 VYMEZENÍ PŘEDMĚTU ZKOUMÁNÍ

Předmět studia pro nás představuje vědecké zkoumání veřejných politik, nazývané souhrnně studium veřejných politik. Přesněji řečeno, jedná se o vývoj studia veřejných politik. Problematika studia veřejných politik, tj. dimenze policy, resp. public policy se celkem nedávno stala jednou z nejdynamičtěji se rozvíjejících součástí politických věd. Toto vědní odvětví se pod různými názvy, ale s velmi podobným obsahem, pevně usadilo v oblasti politických věd a stalo se neodmyslitelnou součástí „západních“ sociálních věd. Výmluvně to dokládá institucionální zázemí představované odbornými asociacemi, pracovními skupinami oborových vědeckých společností, rostoucím množstvím odborných časopisů a oborových publikací, pevným ukotvením problematiky ve výukových programech apod.

Problematika proniká i do tradičních disciplín jako je politologie, sociologie či ekonomie, což můžeme považovat za jeden ze znaků vzrůstající interdisciplinarity, především rostoucího pluralismu přístupů při vysvětlování politických jevů. Stále více se prosazuje představa vzájemné propojenosti politických idejí, interakcí politických aktérů a konkrétních veřejných politik, u nás známých především konceptem trojdimenzionálního pojetí politiky, velmi úspěšně prosazeným importem z německé politologie. O „zavedenosti“ tohoto odvětví vypovídá i to, že vznikají různá pojednání o vývoji této disciplíny a že se tyto statě stávají nedílnou součástí velkých syntetických prací jako jsou různé handbucky a podobně. Uvedený rozvoj můžeme vysvětlit jako výsledek rozšíření samotné disciplíny do takové míry, že si vyžaduje své vlastní uspořádání a interpretaci vývoje.

Studium veřejných politik je dnes pevnou součástí „západních“ sociálních věd. I v České republice je ukotvenou vědní oblastí s vlastními základními syntézami jednotlivých přístupů (Fiala, Schubert, 2000; Colebatch, 2005; Potůček a kol., 2005; Veselý, Nekola, 2007), s akreditovanými studijními programy, rostoucím objemem vědeckého výzkumu a na něj navazujících publikovaných odborných statí a monografií, se vznikajícím odborným časopisem, rozvíjejícím se poradenstvím a dokonce s prvními reflexemi vývoje jednotlivých přístupů (Potůček, 2007a a 2007b; Hejzlarová, 2010). Na druhou stranu je zajímavé, že přes znamenitý rozvoj zůstávají některá místa stále zcela nebo částečně nepokryta. Jedním z nich je srovnávání studia veřejných politik v jednotlivých národních státech.

Česká odborná veřejnost je sice v základních obrysech obeznámena s americkými (Fiala, Schubert, 2000; Veselý, 2006), německými (Fiala, 1995a; Schubert; Blank, 2005) či francouzskými (Novotný, 2006) přístupy ke studiu veřejných politik, nicméně hlubší a šířeji pojaté zpracování chybí. Toto opominutí není ale jen českou záležitostí, můžeme se s ním setkat i v jiných zemích kontinentální Evropy. Podíváme-li se na některé německé a francouzské základní práce o studiu veřejných politik (viz např. Schubert, 1991; Fontaine, 1996; Smith, 1999; Muller, Sured, 1998; Hassenteufel, Smith, 2002; Schubert; Bandelow, 2003a; Boussaguet; Jacquot; Ravinet, 2004; únorové monotematické číslo *Revue française de science politique* 2005; Schneider; Janning, 2006; Saretzki, 2007; Leca, Muller, 2008; Jann, 2009; Harguindéguy, Canton, 2009), zjistíme, že až na výjimky je pozornost věnována

především popisu vývoje přístupů působících v dané zemi. Potom americká studia veřejných politik pro nás představují nejvýznamnější referenční rámec a inovační zdroj v této oblasti. I když v posledním desetiletí zaznamenáváme výrazný posun k internacionalizaci v oblasti referencí (především k anglofonní literatuře) a v objektu studia (mezinárodní, resp. nadnárodní procesy tvorby veřejných politik), můžeme konstatovat, že rozměr více než bilaterální komparace národních přístupů ke studiu veřejných politik zatím téměř chybí.

Při bližším pohledu na vývoj studia politiky je možné vyzorovat vcelku tři pravidelné vlny, zhruba ve dvacetiletých intervalech, zaznamenávající vývoj studia v jednotlivých etapách, které by bylo možné charakterizovat určitým dominantním paradigmatem udávajícím tón disciplíně. První období představuje behaviorismus (1950-1970), který byl ve znamení institucionální expanze disciplíny a dominance pozitivistického přístupu k bádání. Následovalo druhé postbehavioralistické období (1970-1990), představující stabilizaci a standardizaci disciplíny, současně i revizi klasického pozitivismu směrem k většímu zakomponování dimenze idejí a relevance ke každodennímu životu. Poslední období, postpositivistické (1990 až dosud), je charakteristické nejen fragmentací a absencí jednoho dominantního paradigmatu, ale také snahou o formulování společných pojmů a identity. Je samozřejmé, že tato periodizace odpovídá především americkému vzoru, ale je zajímavé sledovat, jak s rostoucí internacionalizací politické vědy se tento rytmus stává obecným.

Zabýváme-li se diskuzí o stavu disciplíny a jejího vývoje, pak jsou v centru pozornosti období kolem přelomových roků, tj. kolem roku 1950, 1970 a 1990. Tato přechodná období jsou charakteristická paradigmatickými změnami, kdy jeden dominantní přístup je nahrazován jiným. Dosud dominantní paradigma je v úpadku a o jeho místo soupeří další. Jedná se o taková období „bezládí“ či nejistoty, kdy se různým přístupům otevírá možnost vstoupit do soutěže o sebeprosazení. Ne náhodou v této době dochází pravidelně ke zvýšené aktivitě týkající se zájmu o poznání vlastní disciplíny, nebo o pochopení jejího vývoje. Daný zájem je možné interpretovat jako jeden ze způsobů, jak se pokusit porozumět nastalé situaci a orientovat se v ní, tj. hledat tradice či kořeny, které mají pomoci odhalit další nevhodnější směr vývoje.

Nemělo by se však zapomínat, že v situaci soupeřících paradigmat je argumentace historií jedním z nejdůležitějších legitimizačních důkazů. Stát se dominantním vykladačem společné historie je pozice, která dává mnoho dobrých vyhlídek na úspěch. Vždyť řečeno s Georgem Orwellem: „*Kdo ovládá minulost, ovládá budoucnost. Kdo ovládá současnost, ovládá minulost.*“² Proto se zdá být vhodnější hovořit o různých partikulárních historiích, ze kterých jedna může dominovat, a jedněch, sice těžko postihnutečných, ale komplexních dějinách. Bez povšimnutí by také v tomto ohledu neměla zůstat argumentace, která hlásá návrat ke kořenům jako způsobu navrácení se na správnou cestu. Je vhodné přijmout názor, že většina historií slouží k určité legitimizaci konkrétního přístupu (srov. např. Dryzek, Leonard, 1988; Berndtson 2002).

Před zformulováním teoretického rámce studie považujeme za nutné charakterizovat východiska ze dvou důležitých témat. Prvním je vymezení základních odborných pojmů a druhé představuje vztah studia veřejných politik a politické vědy.

3.5.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH ODBORNÝCH POJMŮ

Pokud se chceme zabývat studiem veřejných politik v různých zemích, musíme vymežit, co přesně bude předmětem našeho zkoumání. Proto je na místě osvětlit základní pojmy, které budeme používat při zkoumání problematiky vývoje studia veřejných politik. Základním pojmem je pro nás

---

² „*Who controls the past controls the future. Who controls present controls the past.*“ (podle Dryzek, Leonard, 1988, s. 1245)

„studium veřejných politik“. Sousedí se skládá ze dvou částí: studium a veřejné politiky. Prvním úskalím je terminologická rovina problematiky.

Oblast studia veřejných politik postihuje určitá roztříštěnost, která se objevuje i v jiných oblastech bádání. Je způsobena existencí různých pohledů a přístupů, které spojuje společný předmět zájmu, tj. veřejné politiky (public policy). Jednoznačně postihnout to, co je označováno pojmem „veřejná politika“, resp. veřejné politiky, je úkol téměř nemožný. Na první pohled je možno identifikovat minimálně dvě příčiny, které ztěžují jednoduchou orientaci při vymezování předmětu studia. Za první příčinu je možné považovat proměnu samotného předmětu v čase a prostoru. Za druhou pak relativní novost a neukotvenost samotné vědní oblasti. Ta představuje nejen zdánlivě volné pole pro názorové a konceptuální střety, v nichž se jednotliví aktéři snaží získat převahu, ale i daleko větší svobodu pro autory a jejich vnášení vlastních definic a konceptualizací, což je sice legitimní, ale znesnadňuje to orientaci v problému.

Mimoto nelze opominout, že problém širokého vnímání pojmu „policy“ představuje důsledek nedostatečného definování pojmu politika v prostředí kontinentální Evropy (Heidenheimer, 1986). Při pohledu na existující množství literatury vztahující se k problematice nalezneme pěknou řádku definic, protože snad žádný autor neodolá pokušení a snaží se uplatnit svůj názor. To stávající situaci příliš neulehčuje.

Pojem „veřejné politiky“

Jedním z možných přístupů, jak si pomoci při osvětlování daného stavu, je považovat veřejné politiky za určité materiální výsledky interakcí aktérů a institucí podílejících se na vládnutí v daném režimu a období. Takové vymezení nám umožňuje vnést prvek změny do procesu tvorby veřejných politik, protože je zřejmé, že v různých obdobích se na vládnutí podíleli různí aktéři a instituce různým způsobem. Dobrým příkladem je dnes již klasická a často přejímaná definice Thomase Dyea, vymezující veřejné politiky jako to, „*co se rozhodne stát, resp. exekutiva či veřejná správa (government) činit nebo nečinit*“ (Dye, 1972, s. 1). Definice dobře vystihuje situaci do 70. let 20. století, kdy hlavním vykonavatelem státní moci byly orgány státní, resp. veřejné správy, existovalo jasné oddělení soukromé a veřejné sféry, koncentrace a centralizace správního aparátu apod.

Od 80. let se však toto schéma začíná měnit s tím, jak postupuje decentralizace a dekoncentrace státní správy, prolínání se veřejného a soukromého sektoru a vstupy nových aktérů z prostředí občanské společnosti, ale i businessu, do politické sféry. Původní Dyeova definice přestává být při srovnání s realitou dostatečná a je potřebné ji rozšířit. Reflexi tohoto vývoje vystihuje Colebatchova definice, která pojímá veřejné politiky jako ústřední pojem analýzy a praxe způsobu, jak je nám vládnuto (Colebatch, 2005, s. 9). Na druhou stranu ale nesmíme zapomínat, že orgány veřejné správy zůstávají nejdůležitějšími aktéry procesů tvorby veřejných politik. Bylo by ale chybou zůstat jen u tohoto úzkého vymezení, protože by nám tím pádem unikali někteří podstatní aktéři a instituce působící na tvorbu veřejných politik.

Z pohledu historického exkurzu je problematika veřejných politik úzce spjata s rozvojem moderního státu a s rostoucím počtem státních (veřejných) intervencí do oblastí, které dříve zůstávaly v kompetencích rodiny, komunity nebo společnosti. S akcelerujícím procesem modernizace byl stát nucen pro zachování své integrity a sociálního smíru zasahovat do oblastí, které již uspořádání dezintegrující se tradiční společnosti nebyl schopen řešit. Stát tak na sebe začal přebírat stále více odpovědnosti za životy svých občanů. Vykonavatelé těchto opatření byly především orgány státní správy či v přenesených případech orgány samosprávy. Odtud můžeme odvozovat vysvětlení pro výše uvedenou slavnou Deyovu definici, která ve své době velmi dobře vystihovala podstatu věci.

Nevyjasněnost v samotném vymezení předmětu studia veřejných politik má své závažné důsledky i pro dva následující problémy, které představuje samotné určení názvu oblasti (např. překlad pojmů

do češtiny atd.) a zařazení této problematiky do systému sociálních věd.

Při zkoumání v oblasti veřejných politik se potýkáme s dalším závažným problémem, které se vztahují k překladu základních pojmů. Čeština není v tomto případě dostatečně vybavena k postizení nuancí mezi jednotlivými dimenzemi politiky, nicméně není v tom jazykově osamocena. Problém se dotýká i většiny evropských kontinentálních jazyků, které musí pro své překlady anglických pojmů hledat alternativy, protože si pro celou oblast dlouho vystačily s pojmem jediným, kterým je „politika“ (srov. např. Heidenheimer, 1986). Překladové strategie mohou být různé, a to od rezignace na formulaci vlastního termínu, přes proměny obsahu existujících pojmů, až po vytváření vlastních novotvarů.

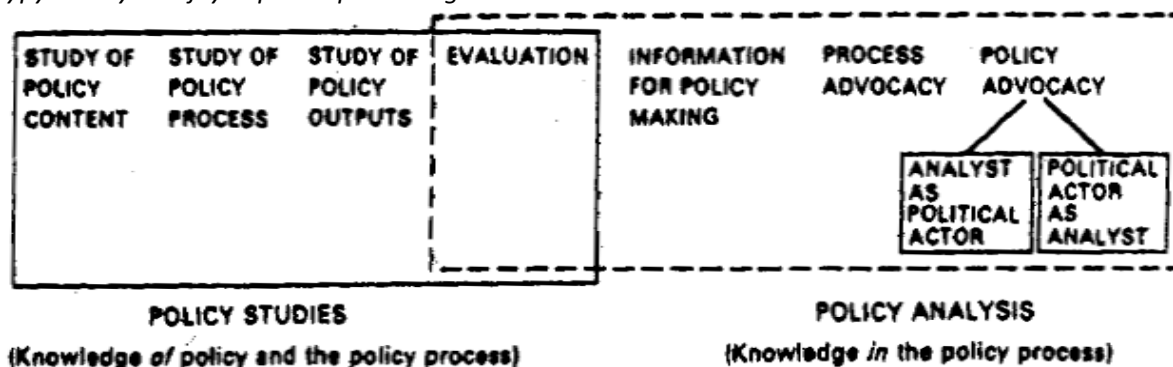
V českém prostředí se můžeme setkat snad se všemi těmito strategiemi. Například Fiala a Schubert (2000) se uchylují k používání původních nepřekládaných anglických pojmů (policy analysis). Martin Potůček (např. Potůček a kol. 2005) prosazuje své používání názvu „veřejná politika“, který ale vede k zaměňování předmětu studia a vědní disciplíny. Při překladu Colebatche (2005) byla použita strategie opisu a používání tradičních pojmů, což vede k nejasnostem, které vyplývají z významového přetížení pojmu politika, tj. jak například rozlišovat mezi politics a policy, když je obojí překládáno jako politika. Nicméně překladatelská různorodost nám přece jen může pomoci při konfigurování studia veřejných politik. Totiž tím, že podle používaných pojmů a překladových strategií je možné rozlišovat nejen jednotlivé přístupy ke studiu veřejných politik, ale případně přiřazovat k těmto přístupům jednotlivá díla.

Na základě posouzení možných přístupů se v disertační práci přikláníme k používání pojmu veřejné politiky, tj. množného čísla veřejné politiky. Hlavním důvodem je přijetí vlivu francouzské inspirace, která elegantně řeší terminologický problém absence adekvátního pojmu pro „policy“ v drtivé většině evropských kontinentálních jazyků (viz např. Heidenheimer, 1986). Použití plurálu podle našeho názoru vystihuje širší dimenze policy, tj. že se jedná o všechny procesy a výsledky činnosti nebo nečinnosti daného státu. Za další výhodu zvoleného pojmu považujeme možnost rozlišovat veřejnou politikou jako vědní disciplínu a veřejnou politikou jako praxi, to znamená pro vědeckou disciplínu používat pojem veřejná politika a pro označování předmětu jejího zájmu zase plurál, veřejné politiky. V následujícím textu tak používané termíny „policy“ a „veřejné politiky“ budou synonyma.

Pojem „studium veřejných politik“

V disertační práci se budeme zabývat vědeckým uchopením problematiky veřejných politik. Při vymezování vědeckého zkoumání veřejných politik je možné postupovat různými způsoby. Zřejmě nejpřijatelnější je ten, se kterým přišel Harold Lasswell (1951), který v této oblasti rozlišoval mezi věděním o ... (knowledge of) a věděním pro ... (knowledge in) veřejné politiky, resp. proces tvorby veřejných politik (srov. např. Lasswell 1951, 1970 a 1971, dále např. Hogwood, Gunn, 1984; viz schéma níže), tj. rozlišuje se převážně mezi studií veřejných politik (knowledge of) a analýzou veřejných politik (knowledge in).

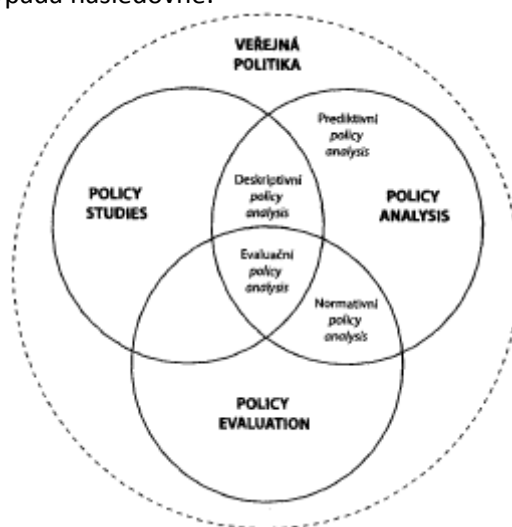
Typy tvorby veřejných politik podle Hogwooda a Gunna

(Hogwood, Gunn, 1984, s. 29)

Dle našeho názoru nejzdařilejší uspořádání pojmů studia veřejných politik představuje Arnošt Veselý. Veselý doporučuje vnímat veřejnou politiku (public policy) či policy sciences „jako nejobecnější a zastřešující pojem, zahrnující jak praxi, tak teorii politiky ve smyslu policy. Policy studies jako výzkumnou aktivitu, která se zaměřuje především na teoretický rozbor procesu tvorby politiky (policy-making proces), tedy na vědění o policy. Policy analysis jako praktickou činnost, která se zaměřuje především na tvorbu poznatků a metodologií využitelných při tvorbě reálné politiky, tedy vědění pro policy. Policy evaluation jako činnost zaměřenou na zhodnocení výsledků a důsledků realizovaných politik. Termíny policy studies, policy analysis a policy evaluation se však do značné míry překrývají.“ (Veselý, 2007, s. 23)

V grafickém znázornění to vypadá následovně:

(Veselý, 2007, s. 23)

Hlubší diferenciaci mezi studiem a analýzou je typická u zastánců veřejné politiky, resp. policy sciences. V oblasti politické vědy je spíše celá oblast vnímána jako jeden celek, který je nahlížen z méně rozlišující analytické perspektivy zájmu o dimenzi policy, jenž je však vnímána v kontextu dalších dimenzí politiky, polity a politics.

Termín studium je používán v jednotném čísle, protože se domníváme, že vědecký zájem o výše zmíněné výstupy a jejich důsledky, které existují v různých politických systémech a režimech, je přítomen téměř všude, ale liší se různými přístupy, sledovanými tématy a konstrukcí svého objektu. Přikláníme se k názoru, že pojem „studium“ implicitně obsahuje nejen výzkum, analýzu a evaluaci, ale je i předpokladem návrhů na změnu a poradenství. Je možné jej považovat za střešní termín, který se snaží o celostní uchopení předmětu zájmu, veřejné politiky (policy) a o obsáhnutí všech jeho aspektů. Jinými slovy řečeno, jedná se o skloubení složek, které jsou například méně hodnotově zatíženy, jako analýza, s těmi, které jsou hodnotově zatíženy více, jako evaluace a pozměňovací návrhy.

Vzhledem k tomu, že záměrem práce je zkoumat vývoj studia veřejných politik nejen obecně, ale i v porovnání s vývojem v různých zemích, je potřebné pracovat s určitým konceptem, který by umožňoval uchopit strukturu jednotlivých přístupů v daných studiích. Pro zvolený účel se jeví jako příhodný pojem „konfigurace“. Výběrem pojmu „konfigurace“ předpokládáme, že konkrétní podoba konfigurace je určena především dvěma složkami, tj. obsahem a strukturou. Obsah konfigurace je určen různými specifickými přístupy ke studiu veřejných politik, které existují v dané zemi. Na jejich utváření mělo důležitý vliv tradiční přiřazování problematiky veřejných politik pod určité disciplíny, otevřenost vědecké komunity přejímáním zahraničních přístupů v oblasti studia veřejných politik, ale i poptávka ze strany politických a správních kruhů po poradenství. Jedná se tedy o proces prolínání

domácích přístupů ke studiu ne/činnosti státu, resp. veřejné správy, přístupů používaných v zahraničí a domácí poptávky. Struktura konfigurace je utvářena spory, tj. konfliktními tématy, hrajícími konstitutivní roli pro vnímání problematiky policy, protože každý z přístupů se jimi musí více nebo méně zabývat.

V souhrnu klademe při koncipování pojmu studium veřejných politik do centra zájmu objekt veřejné politiky, tj. procesy a výsledky činnosti nebo nečinnosti státu (government) v konkrétních oblastech. Tento objekt se různým způsobem a z odlišných perspektiv snaží uchopit jednotlivé interdisciplinární přístupy. Zvolený termín vystihuje, podle našeho názoru, nejlépe pluralitu jednotlivých přístupů a centralitu studovaného objektu, tj. dimenze policy (veřejných politik). Do studia veřejných politik zařazujeme jen ty přístupy, které se celostně snaží uchopit prolínání mezi politikou a veřejnou správou v politickém prostoru, skládajícím se z těžko přeložitelných dimenzí politiky (polity, politics a policy). Jedná se především o policy sciences a policy analysis (viz např. Hogwood, Gunn, 1984, s. 29; Ripley, 1985, s. 5; Veselý, 2006, s. 4–11). Toto vymezení umožňuje odlišovat tyto přístupy od těch, které se sice také zabývají problematikou veřejných politik, ale které se soustřeďují jen na jednu složku, jako je např. správní věda (s americkou verzí ve formě public administration), na veřejnou správu nebo veřejné finance, na veřejné rozpočty apod.

Dále je potřebné uvést, že za volbou tohoto termínu nestojí naše snaha rozvíjet argumentaci ve prospěch jednotlivého přístupu, jak to například činí Petr Fiala s Klausem Schubertem ve prospěch *policy analysis* (Fiala; Schubert, 2000) nebo Arnošt Veselý pro *veřejnou politiku* (Veselý, 2007), ale jde nám o vymezení určité subdisciplíny, o pokus komplexněji pracovat s polem všech přístupů a disciplín zabývajících se veřejnými politikami v tradici zkoumání dějin disciplíny vytyčené Dryzkiem a Leonardem (Dryzek, Leonard, 1988).

3.5.2 VZTAH POLITICKÉ VĚDY A STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Dalším problémem jsou nedorozumění v označování studia veřejných politik. Velmi často se setkáváme s různými názvy, resp. nálepkami a jejich obsahem, například v českém prostředí při používání termínů veřejná politika a analýza veřejných politik. To úzce souvisí se vztahem veřejných politik a politické vědy. Tento vztah se dynamicky vyvíjí minimálně od konce Druhé světové války. Zatímco na začátku, v 50. a 60. letech docházelo k jasnému rozlišování mezi politickou vědou (science of politics) a veřejnou politikou (policy sciences), tak koncem 60. let se tento stav začal měnit (viz např. politologické sborníky z konce 60. let Ranney, 1968; Sharkansky, 1970 atd.). Dnes je již toto rozlišení z několika důvodů málo zřetelné (viz např. Goodin, Klingemann, 1998).

Prvním důvodem je existence enormní snahy politické vědy po horizontální integraci, tj. zaměření se na předmět studia, politiku, ve všech jejích rozměrech. Veřejná politika jako vědní oblast je tak brána jako integrální součást politické vědy, o čemž svědčí například články v hlavních politologických časopisech (viz např. Palumbo, 1992; Boncourt, 2007 atd.), zařazování veřejné politiky do akreditovaných studijních programů politologie, pracovní skupiny nebo pole zájmu v profesních asociacích (úzká spolupráce mezi Policy Studies Organization a American Political Science Association, pracovní skupina Politiques publiques v rámci Association française de science politique), dominance politických vědců ve studiu procesu tvorby veřejných politik (badatelé v oblasti veřejných politik zase dominují v oblastech analýzy a evaluace veřejných politik), umístění kapitol o studiu veřejných politik do syntéz (handbooky, učebnice) apod. Druhým důvodem je typická fragmentace a specializace subdisciplín současné politické vědy, pro kterou není obtížné integrovat další oblasti výzkumu politiky, a současně tyto subdisciplíny často potřebují poznatky ze studia veřejných politik.

Je otázkou, proč existuje určité napětí mezi politikology a badateli v oblasti veřejných politik a proč si příliš nerozumějí, když oba pracují na stejném poli (srov. např. Fiala, Schubert, 2000 a Veselý, Nekola,

2007 nebo Potůček a kol., 2005 a Balík, Císař, Fiala, 2010). Zájmy politické vědy a studia veřejných politik se prolínají v oblasti policy studies, tj. kontextu veřejných politik a procesu tvorby veřejných politik. Politická věda má zájem o postihnutí problematiky procesu tvorby veřejných politik z pohledu interakcí aktérů, zatímco bádání v oblasti veřejných politik potřebuje tuto oblast pro kontextualizaci analýzy, resp. řešení problémů. V podstatě se tak jedná o spor mezi účely vědeckého bádání, tj. mezi vědou a poradenstvím o využití získaného poznání. Tento spor však již dnes poněkud ochabuje, protože politologové si uvědomují, že poznatky získané prostřednictvím analýzy veřejných politik jsou důležité pro jejich vlastní politické poradenství nebo pro vstupování do veřejného diskurzu. (srov. např. Sabatier, 1991; Goodin, Klingemann, 1998a)

Obecně asi nejvýstižněji postihl napětí mezi politickými vědci (political scientists) a badateli v oblasti veřejných politik (policy scholars) Paul Sabatier (1992), který sám považuje studium veřejných politik, především studium procesu tvorby veřejných politik, za důležitou subdisciplínu (subfield) politické vědy od konce 60. a začátku 70. let 20. století. Tato napětí je podle něj indikováno ze strany politických vědců ze vztahů mezi školami studia veřejných politik (schools of public policy) a katedrami politické vědy (departments of political science), různou mírou úspěchu v podávaných výzkumných projektech (kde nejsou badatelé v oblasti veřejných politik tak úspěšní jako političtí vědci), horším hodnocením publikací v odborných časopisech zaměřených na veřejné politiky. Ze strany badatelů v oblasti veřejných politik se jedná o interdisciplinárnější, normativnější a aktivističtější přístupy ke studiu veřejných politik (Sabatier, 1992, s. 28).

Sabatier identifikoval čtyři zdroje napětí mezi badateli v oblasti veřejných politik (policy scholars) a politickými vědci (political sciences) (Sabatier, 1992, s. 29-32). Prvním zdrojem napětí je podle něj rozdíl v základní koncepci účelu státu, resp. veřejné správy (gouvernement) a politického života. Badatelé v oblasti veřejných politik nahlíží na tuto oblast instrumentální perspektivou, tj. veřejná správa je tu podle nich proto, aby zlepšovala kvalitu života členů dané společnosti. Naopak političtí vědci vnímají občanství a politickou participaci jako cíle samy o sobě (v intencích politické filozofie Platóna, Aristotela, Locka, Milla atd.) a ne jako prostředky ovlivňování výstupů veřejných politik. Kládou důraz spíše na studium veřejného mínění a hlasování. U obou skupin je však předpokládaná obecná shoda na důležitosti rozvoje teorií procesu tvorby veřejných politik. Tyto teorie se zaměřují na zjišťování faktorů ovlivňujících míru, do jaké jsou rozhodnutí veřejné správy v oblasti veřejných politik a jejich sociální důsledky v souladu s preferencemi občanů.

Druhý zdroj se týká normativních předpokladů. Badatelé v oblasti veřejných politik mají podle Sabatiera (1992, s. 29-32) obvykle aktivistické zaměření (activist bent), tj. snaží se ovlivnit veřejné politiky v oblastech, ve kterých jsou specialisté. Zde je možné vidět pokračování linie vytyčené Haroldem Lasswellem (1951). Političtí vědci oproti tomu kládou větší důraz na lepší porozumění fungování světa v oblastech své specializace. Méně z nich se snaží ovlivňovat politické chování jako volební nebo vládní poradci. Přesto badatelé i političtí vědci shodně sdílejí odpovědnost přispívat k jasně artikulované, empiricky ověřené teorii procesu tvorby veřejných politik, bez ohledu na to, jestli jsou jejich osobní cíle čistě intelektuální nebo aktivističtější.

Třetím zdrojem, asi nejzávažnějším, je to, že mnoho politických vědců přisuzuje badatelům v oblasti veřejných politik jen velmi malý příspěvek k rozvoji jasných, generalizovatelných a empiricky ověřených teorií procesu tvorby veřejných politik. To platí podle Sabatiera (1992, s. 29-32) především pro evaluační výzkum veřejných politik, trpící nedostatky tradičních případových studií v public administration (americké správní vědě), a to především popisností, opomíjením teorie a malým zájmem o zobecňování poznatků. Současně tehdejší dominantní paradigma procesu tvorby veřejných politik, fázový model procesu tvorby veřejných politik, nepředstavuje, nejen podle Sabatiera, opravdu kauzální teorii. Na druhou stranu existuje ale i metodologicky sofistikovaný výzkum veřejných politik vedený explicitní teorií (Sabatier, 1992, s. 30-32) a probíhá úspěšná standardizace vědeckého přístupu, tj. osvojování si vědeckých přístupů.

Poslední čtvrtý zdroj představuje uspokojení badatelů v oblasti veřejných politik tím, že považují studium veřejných politik za multidisciplinární záležitost. To je podle Sabatiera (1992, s. 29-32) pravdivé ve dvou ohledech. Zaprvé porozumění událostem v určité oblasti veřejných politik často potřebuje poznání z jiných disciplín. Zadruhé porozumění procesu tvorby veřejných politik vyžaduje mít pracovní zázemí v makroekonomii, ve vědách zabývajících se lidskou volbou (psychologie, mikroekonomie) a v sociologii. To však neklade překážky blízké spolupráci s politickými vědci, protože politická věda má dlouhou tradici extenzivního vypůjčování si od jiných disciplín pro své teoretické a empirické potřeby.

I přes tato existující napětí se Sabatier domnívá, že by studium veřejných politik (policy studies) a politická věda (political science) měly najít vztah vzájemné symbiózy. Důvodem je podle něj vzájemná potřeba. Teorie procesu tvorby veřejných politik využívá poznatků z legislativního rozhodování, administrativního chování, výzkumu veřejného mínění a voleb, médií a politiky (politics), soudního rozhodování atd. Badatelé v oblasti veřejných politik potřebují znát politický kontext, aby mohli dělat dobré poradenství ve specifickém sektoru veřejné politiky. Politickým vědcům zase může velmi pomoci lepší integrace poznatků výzkumu veřejných politik do jejich empirických a teoretických rozvah. Proces tvorby veřejných politik také představuje konceptuální prostředek, jak integrovat téměř všechny zájmy politické vědy jako disciplíny, tj. jak integrovat a konceptualizovat vztahy mezi socioekonomickými faktory ovlivňujícími požadavky veřejnosti, masovým politickým chováním, institucemi veřejné správy a chováním politických elit, tak mezi veřejně politickými výstupy veřejné správy (governmental policy outputs), resp. rozhodnutími a jejich sociálními dopady (impacts) jako klíčové závislé proměnné, které zpětně ovlivňují proměnné na vstupu do politického systému (Sabatier, 1992, s. 28).

Podle Sabatiera žádný z těchto zdrojů napětí neklade vážné překážky úzké spolupráci mezi politickými vědci a badateli v oblasti veřejných politik. Obě skupiny podle něj sdílejí výrazný společný zájem na rozvíjení lepšího porozumění procesu tvorby veřejných politik, tj. na řadě faktorů, které působí rozhodnutí veřejné správy v oblasti veřejných politik a vliv těchto rozhodnutí na společnost. První část procesu je sice tradičně doménou politické vědy, badatelé v oblasti veřejných politik zase významně přispívají k porozumění, jak fungují instituce veřejné správy, což by mělo být předmětem zájmu i politických vědců, kteří nemají žádný konkrétní záměr s dopady veřejných politik (Sabatier, 1992, s. 32).

3.6 FORMULOVÁNÍ TEORETICKÉHO RÁMCE STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Snaha o porozumění studiu veřejných politik může být zprostředkována různými přístupy. S ohledem na to, že každý současný stav je výsledkem minulého vývoje, jeví se jako nejvhodnější upřít pozornost právě na otázky spojené s problematikou vývoje subdisciplíny. Pro účely disertační práce se zaměříme na přístupy, které se snaží uchopit problematiku vývoje disciplíny celostně, v celé její šíři. Uvědomujeme si, že tyto holistické konceptualizace nemohou, přes svůj záměr, pojmout úplně všechno, a proto je nutno je korigovat poznatky a inspiracemi z dílčích pokusů o vystihnutí jednotlivých aspektů vývoje subdisciplíny či disciplíny.

Zaměříme-li se na problém stavu a vývoje subdisciplíny, studia veřejných politik, poněkud s překvapením zjistíme, že relativně málo odborných textů je věnováno vybranému tématu. Odbornou literaturu k problematice můžeme rozdělit z několika aspektů. Prvním hlediskem může být důraz na žánry textů. Můžeme identifikovat několik hlavních zdrojů zaměření dokumentů. Prvním jsou obecné učební syntézy, ve kterých je možné nalézt stručné konceptualizace stavu a vývoje subdisciplíny, sloužící především kontextualizaci výkladu daného přístupu (např. v českém prostředí

Fiala, Schubert, 2000; Veselý, Nekola, 2007). Druhým zdrojem jsou díla, která jsou součástí kritických debat o stavu subdisciplíny v určité zemi (např. ve Francii Fontaine, 1998; Smith, 1999; Hassenteufel, Smith, 2002; Leca, Muller, 2008; Harguindéguy, Canton, 2009). Třetí představují texty, které jsou zařazovány do velkých syntetických počinů, snažící se shrnout dosažené poznání v podobě různých handbooků, encyklopedií apod. (např. Moran, Rein, Goodin, 2006; Peters, Pierre, 2006; Fisher, Miller, Sidney, 2007). Existuje i čtvrtý, relativně málo rozvinutý, ale velmi vlivný zdroj, který představují materiály produkované v rámci studia dějin, resp. vývoje subdisciplíny (deLeon, 1988; Torgerson, 1995; Radin, 2000 atd.). Zmíněnou situaci velmi dobře vystihuje fakt, že se v současné době prosadil do téměř hegemonní podoby pouze jeden přístup, který formuloval Peter deLeon (1988). Je pozoruhodné, jak tento přístup, resp. autor, dokázal obsadit všechna místa v současných kolektivních syntézách věnovaných vývoji disciplíny, a to nejen studia veřejných politik (viz deLeon, 2006; deLeon, Martell, 2006; deLeon, Vogenbeck, 2007a; deLeon, Vogenbeck 2007b).

Druhé hledisko představuje prostorové vymezení zájmu. Zde můžeme sledovat tři úrovně možného zaměření. Začneme tou nejnižší, která se týká jednotlivých národních zemí. Zde musíme konstatovat, že ve srovnání s další produkcí subdisciplíny je napsáno relativně velmi málo o vývoji a stavu subdisciplíny v jednotlivých zemích. I přesto se jedná o nejlépe zpracovanou úroveň. Asi nejvíce je pokryto prostředí USA, kde je subdisciplína nejrozvinutější a nejroztříštěnější (deLeon, 1988; deLeon, Overman, 1989; Dunn, Kelly, 1992; Torgerson, 1995; deLeon, 1997; Nelson, 1998; Radin, 2000; Allison, 2006; deLeon, 2006; deLeon, Martell, 2006; Farr, Hacker, Kazee, 2006; deLeon, Vogenbeck, 2007a a další).

Vývoj studia veřejných politik je určitým způsobem postihnout i v evropských zemích, např. ve Francii (Fontaine, 1998; Smith, 1999; Hassenteufel, Smith, 2002; Bussagnet, Jacquot, Ravinet 2004; Leca, Muller, 2008; Harguindéguy, Canton, 2009) a ve Spolkové republice Německo (např. Saretzki, 2007; Jann, 2009; Greven, 2009). Hlubší a širěji pojaté zpracování vývoje studia veřejných politik v České republice chybí, i když česká odborná veřejnost je v základních rysech obeznámena s americkými (Fiala, Schubert, 2000; Veselý, 2006), německými (Fiala, 1995a; Schubert, Blank, 2005) a francouzskými (Novotný, 2006) přístupy ke studiu veřejných politik. Existuje relativně málo odborných textů, které se z nějakého pohledu zabývají problematikou vývoje českého studia veřejných politik. Zřejmě informačně nejpřínosnějším je text Martina Potůčka (2007), představující úsilí o načrtnutí vývoje veřejné politiky v ČR. Je nutno vzít v úvahu, že se jedná o první pokus jednoho z „otců zakladatelů“ nastínit historický vývoj svého oboru veřejná a sociální politika a že je zaměřen jen na jednu součást studia veřejných politik, kterou představuje veřejná politika jako vědní disciplína. Analytičtější pohled přináší text Evy M. Hejzlarové (2010), zaměřený více na postihnutí praxe české analýzy veřejných politik. V rámci oboru se problematikou zabývá sám autor disertační práce (Novotný 2006, 2007, 2008a; 2008b), který se však zaměřuje obecně na studium veřejných politik v evropském prostoru v komparativní perspektivě. Poněkud zarážející je skutečnost, že studium vývoje české analýzy veřejných politik současná česká politologie poněkud opomíjí.³ Na druhou stranu nám určitá vodítka pro pochopení vývoje české analýzy veřejných politik nabízejí některé jiné obory (Česká sociologie..., 2004). Obecně můžeme tento neuspokojivý stav vysvětlovat tím, že se prozatím zájem představitelů oboru soustřeďuje na jeho budování, rozvíjení, stabilizaci, standardizaci a na kritickou reflexi vývoje.

Další dvě úrovně, regionální a mezinárodní, nejsou rozpracovány téměř vůbec. Na regionální úrovni by určitou výjimkou mohlo být případné překlasifikování USA jako regionu s ohledem na jeho rozsah a rozvinutí, které by mohlo sloužit jak vzorový model. Určité zárodky řešení můžeme vidět zejména v Evropě, kde probíhá vcelku živá snaha o vytvoření společného vědeckého prostoru a o nalezení společné nadnárodní identity. Existuje zde úspěšný projekt odborného časopisu (Journal of European

---

³ Problematikou vývoje české politické vědy se u nás např. zabývá Jan Holzer, Pavel Pšeja (2007 atd.) a David Šanc (2009).

Public Policy) a studiu politiky se věnuje samostatný odborný časopis *European Political Science*. V rámci evropských sítí (European Consortium for Political Research – ECPR) je téma veřejných politik také často probíráno. Přínosem jsou i evropské rámcové výzkumné programy, které jsou zaměřené na aplikaci vědeckých poznatků do praxe prostřednictvím implikace různých veřejných politik. Nemáme informace o tom, že by se někdo obecně, na mezinárodní úrovni, problematikou zabýval. Ale i zde je poslední dobou možné sledovat změnu. Například v *Handbook of Public Policy Analysis* (Fisher, Miller, Sidney, 2007) je zařazena část, která je zaměřena na vývoj studia veřejných politik v různých zemích. Nicméně tato část obsahuje pouze případové studie, které nesledují společnou komparativní perspektivu. Důležitým výsledkem rozboru uvedené literatury je konstatování, že v obsahu literární produkce zabývající se stavem a vývojem subdisciplíny není, až na výjimky (např. Novotný, 2008a a 2008b), téměř žádná pozornost věnována srovnávání studia veřejných politik v jednotlivých zemích.

Při studiu literatury zabývající se problematikou vývoje nejen studia veřejných politik, ale i politické vědy, resp. sociálních věd obecně, narazíme na mnoho témat, teorií a konceptualizací vztahů studované problematiky působících na vývoj subdisciplíny na různých úrovních a s různou intenzitou. Nejčastější konceptualizace vývoje pracují s představou, že vývoj dané disciplíny či subdisciplíny je výslednicí vnějších a vnitřních vlivů a působících faktorů, a to jak působením vnějšího prostředí na disciplínu, tak zpětným ovlivňováním tohoto prostředí samotnou disciplínou. Mezi výčty vnějších faktorů se můžeme například setkat s otázkami vzájemného ovlivňování politického režimu, demokracie, socioekonomických podmínek, formy vzdělávacího systému, společenských hodnot, zahraničního vlivu dané společnosti apod. Vnitřní faktory často zahrnují problematiku vývojových fází, obsah výuky a výzkumu, používané přístupy, institucionalizaci, profesionalizaci atd.

Oproti této „vertikální“ úrovni nacházíme i „horizontální“ úroveň. Například na obecné, jisté makroúrovni, můžeme sledovat vliv sociálních podmínek a proměny samotného předmětu studia. Na střední (meso) úrovni společenských věd můžeme identifikovat například proměny dominantních paradigmat filosofie vědy nebo metodologie. Na mikroúrovni samotné disciplíny nás může zajímat působení rekrutování členů odborné komunity nebo vliv osobností. Směs různých témat, problémů a vztahů je zapotřebí určitým způsobem uspořádat.

Pro postihnutí širě problémových témat a otázek můžeme vcelku dobře použít asi nejobsažnější shrnutí konceptualizace vývoje politické vědy připravené Eastonem, Gunnellem a Steinem (1998), upravitelné bez větších překážek pro potřeby studia veřejných politik. Uvedení autoři vycházejí z představy, že pokud chceme porozumět vývoji disciplíny, je potřebné mít určitou představu o tom, co formovalo její vývoj, tj. o různých faktorech, které v průběhu času působily na její vývoj. Je pro to nezbytné rozložit disciplínu na ty základní prvky, které mají podle nás největší význam pro pochopení, proč a jak se disciplína vyvíjela do své dnešní, případně budoucí podoby. Domnívají se, že je možné lépe porozumět proměnlivému postupnému vývoji disciplíny v různých světových regionech, pokud identifikujeme, popíšeme a porozumíme zásadním problémovým oblastem. (Easton, Gunnell, Stein, 1998, s. 4-5)

Problémové oblasti studia vývoje disciplíny byly formulovány ve formě otázek následovně (upraveno z disciplíny politická věda na subdisciplínu studium veřejných politik):

1. Jak vznikala disciplína v dané zemi?

1a. Jak se subdisciplína postupně vyvíjela v různých sociálních a ekonomických kontextech?

Jaký je stupeň globální nerovnoměrnosti rozvoje subdisciplíny?

Jaké jsou měnící se stavy vývoje různých dílčích polí subdisciplíny ve vědě a jejich odlišné důrazy a kombinace?

1b. Jak, kdy a do jaké míry se subdisciplína stala odlišnou od ostatních oblastí sociálního zkoumání?

Jaký je její současný status a autonomie ve srovnání s minulostí?

Jaká je logika vývojového procesu v každé zemi, jako např. vývoj specializované diferenciaci od tradičních disciplín, uvedení odlišných druhů analýzy, nebo přehledná integrace “(veřejně) politických aspektů”, kterými se formálně zabývaly ostatní disciplíny?

1c. Do jaké míry si vytvořila subdisciplína nepopíratelnou kompetenci (způsobilost) “svým vlastním” konceptuálním a teoretickým profilem v rámci odlišných polí analýzy a výuky?

1d. Jak se v různých zemích rekrutovali a socializovali badatelé v oblasti veřejných politik ze studentů veřejných politik a jaký účinek, pokud nějaký, to mělo na vytváření disciplíny, na fáze a vzorce institucionalizace, na kroky, formy a dopady profesionalizace, na místo studia veřejných politik ve vzdělávacím systému jako celku, na proces financování subdisciplíny, najímání zaměstnanců a na měnící se demografický profil členů disciplíny?

2. Jak se stav subdisciplíny, jako souboru poznání, proměňoval během času v dané zemi nebo světovém regionu?

2a. Do jaké míry byly činěny nároky na to, aby byly objeveny zákony nebo generalizace o politickém chování a fungování politických institucí, a jaké se zdály být okolnosti vztahující se k těmto nárokům o takových nálezech?

2b. Jakými způsoby jsou formulovány, komunikovány a používány výsledky výzkumu, pokud vůbec jsou?

2c. Do jaké míry jsou poznatky výzkumu komplementární a kumulativní, pokud předpokládáme rozmanitost směrů a přístupů k porozumění veřejně politickým fenoménům?

2d. Do jaké míry je metoda považována za problematickou a do jaké míry se to stalo předmětem specializovaného zájmu a profesní přípravy?

2e. Jak se postupně vyvíjely metody výzkumu, zvláště pak, jak se vztahovaly k pokroku aplikování metod vědeckého zkoumání v protikladu vůči méně formálním postupům?

3. Jak bylo studium veřejných politik historicky konceptualizováno jako oblast intelektuálního zájmu?

3a. Jakým způsobem každá země konceptualizovala to, co je uvažováno za veřejně politické a co je nahlíženo jako studium veřejných politik?

Jaké jsou ústřední předpoklady (epistemologické a ideologické), konceptuální nástroje a teorie charakterizující studium veřejných politik a jak se vyvíjely?

3b. Jaké jsou koncepce filosofie vědy, na kterých je založeno studium veřejných politik, vědecké nebo další konceptuální “revoluce” a jejich implikace pro studium veřejných politik, opakující se přehodnocování disciplinárního konceptu objektivního a spolehlivého poznání nebo vědy, implikace metodologických diskuzí na vnitřní strukturu disciplíny, na její vytváření a vývoj?

4. Jaké jsou proměnlivé způsoby, ve kterých jsou koncipovány funkce subdisciplíny a jak jsou zaváděny do praxe?

4a. Do jaké míry a jakým způsobem je disciplína orientována směrem k rolím v profesní přípravě, ve všeobecném vzdělávání, v občanské výchově, v kritické analýze, ve společenském konfliktu a formování veřejných politik?

4b. Jaký je dopad těchto funkcí na vývoj disciplíny, jejího smyslu pro morální a společenské závazky, zodpovědnost (responsibilities) a analýzu veřejných politik?

5. Jaká je měnící se pozice studia veřejných politik v akademickém prostředí dané země?

Jaký je její vztah k celkovému korpusu sociálních věd, překlenujícímu vzdělávací struktury a rozhodující procesy financování?

6. Jaká je specifická podstata procesů, jejichž prostřednictvím je generována výzkumná agenda politické vědy?

Do jaké míry je tato agenda odpovědí na intelektuální stimuly ze samotné subdisciplíny oproti vnějším vlivům ze širší společnosti?

Do jaké míry jsou ideje a možnosti výzkumu v rámci subdisciplíny (např. pluralismus, korporativismus, systémová teorie, neomarxismus, konfliktní konsensuální analýza a volební chování) inspirovány externími faktory oproti vlastním interním dějinám disciplíny, to znamená, jaká je relativní autonomie agendy disciplíny?

(Zde autoři předpokládají, že tam, kde dominují externí faktory, bude výzkum záležet na sociálních tématech, považovaných za naléhavé pro danou společnost. V ostatních případech převládou vnitřní potřeby disciplíny.)

7. Jaký je relativní vliv jedinců, oproti institucím, na vývoj subdisciplíny?

8. Jaký je dopad, nikoli demokratických režimů na subdisciplínu, ale disciplíny na takové režimy samotné?

8a. Jaký je současný statut subdisciplíny, pokud se týče jejího dopadu na společnost, např. do jaké míry je poznání rozvíjené v disciplíně komunikováno, uznáváno a používáno jak politickými elitami, tak při formování veřejného mínění?

Jakým způsobem reprezentace veřejně politických procesů badateli v oblasti veřejných politik formuje opravdovou podstatu veřejného politického diskurzu a konfliktu samotného?

Jaké jsou účinky poznatků subdisciplíny na podstatu procesu tvorby veřejných politik a na aktuální veřejné politiky, volební chování a politický konflikt a kooperaci?

Jaký je vliv demokratických ideologií nebo i empiricky orientovaných teorií na způsob, kterým subdisciplína představuje politické procesy a struktury, které mohou mít další dopad na samotné veřejné politické praktiky?

8b. Jaké jsou současné problémy a problémová témata ve vztazích mezi profesí subdisciplíny a společností?

Do jaké míry představuje studium veřejných politik, např. prostřednictvím vzdělání nebo jejího vlivu na veřejnou správu, liberalizující, konzervativní, reakční nebo demokratizující sílu (která je samozřejmě odlišná od liberalismu samotného)?

Existuje zde skutečný nebo symbolický vztah mezi přijímáním vědecké metody a demokratickými hodnotami, jak bývá často prohlašováno?

Do jaké míry je historicky studium veřejných politik kooptováno a užíváno neliberálními nebo nedemokratickými režimy?

(Easton, Gunnell, Stein, 1998, s. 5-8, upraveno)

Uvedené problémové okruhy vcelku výstižně postihují šíři a hloubku vývoje subdisciplíny, nicméně je velmi obtížné je sjednotit do určitého výkladového rámce. Přesto se o to musíme pokusit, abychom byli schopni podat určitý koherentní výklad. Podobných pokusů o uspořádání problematiky není mnoho a nám se podařilo, po relativně dlouhém a složitém hledání, identifikovat dva přístupy, které by mohly být pro zvolený cíl relevantní.

3.7 FORMULOVÁNÍ KONCEPTUÁLNÍHO RÁMCE STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Při bližším rozboru literatury, vztahující se k problematice vývoje studia veřejných politik, narazíme minimálně na dvě pozoruhodná zjištění, která se týkají omezení existujících textů. První představuje určitou prostorovou (horizontální) redukci na oblast konkrétní země. To znamená, že drtivá většina textů se zabývá problematikou studia veřejných politik v prostoru daného národního státu. Druhé představuje jistou obsahovou (vertikální) redukci na segment studia veřejných politik. To znamená, že existující texty se soustřeďují pouze na jednotlivé přístupy či proudy ke studiu veřejných politik a evidentně chybí konceptualizace, která by postihla celé studium. Celkově je možné říci, že existuje mnoho partikulárních historií, ale žádná obecná. Při bližším pohledu je zjištění mezer v současné úrovni poznání jistě zajímavé, ale ne překvapivé.

V uvedených příkladech byly představeny různé přístupy ke zkoumání vývoje studia veřejných politik, nicméně žádný se netýkal srovnání studia ve více zemích, resp. srovnávání mimo daný národní stát a USA. S tím také souvisí, že nebyl identifikován žádný obecný srovnávací rámec mezi jednotlivými studii. Asi nejbližší k určitému obecnému srovnávacímu rámci je deLeonův přístup, kterému bude následně věnována samostatná pozornost.

Pro skutečnost, že většina materiálů jsou studie vývoje jednoho přístupu nebo proudu studia veřejných politik, můžeme mít několik vysvětlení. Zprvů můžeme usuzovat na vývojovou dynamiku, tj. že mezery jsou dány relativní novostí subdisciplíny a s ní spojeným překotným rozvojem. Absenci vývojových syntéz studia veřejných politik nelze považovat za něco okrajového, nebo příliš obtížného, co by programově vyvolávalo nezájem vědecké komunity. Spíše se jedná o to, že se relativně mladá subdisciplína bouřlivě rozvíjela a všechna energie byla věnována rozpracování jejích jednotlivých fundamentálních částí. Až s rostoucím rozsahem badatelské práce se začala objevovat potřeba orientace v množství výstupů a přístupů. Vždyť každý obor bádání dospívá dříve nebo později do fáze, kdy nastane potřeba věnovat se určitému utřídění získaných poznatků. Jinak řečeno, po určitém čase si každá disciplína vyžaduje určité uspořádání a interpretaci.

Pro danou tezi hovoří to, že se teprve od konce 80. let 20. století můžeme ve větší míře setkávat se systematictější úsilím o postihnutí vývoje disciplíny (např. deLeon, 1988; Dunn, Kelly, 1992; Torgerson, 1995; Radin 2000 atd.). Rozsah zájmu a vnímání potřeby postupně roste a dnes je kapitola věnovaná vývoji disciplíny standardní součástí všech encyklopedických syntéz (srov. např. Moran, Rein, Goodin, 2006; Peters, Pierre, 2006; Fisher, Miller, Sidney, 2007). Například v českém prostředí se první pokus o určitý přehledový text objevuje až v roce 2007 (Potůček 2007a), tj. asi až čtrnáct let po vzniku pražského studia veřejné politiky.

Zadruhé se zdá, že důležitou roli hraje roztržitost jednotlivých přístupů ke zkoumání veřejných politik. Za těmito texty (např. viz níže) je možné nalézt potřebu identifikovat směr dalšího rozvoje daného přístupu, určitou potřebu identity a zařazení do kontextu. Je zajímavé, že je možné identifikovat vlny zájmu o vývoj subdisciplíny. Ty jsou, především v americkém prostředí, v souladu s přechodnými obdobími mezi jednotlivými fázemi politických věd jako behavioralistické, postbehavioralistické a postpozitivistické (Lerner, Lasswell, 1951; Ranney, 1968; Sharkansky, 1970; Lasswell, 1971; Dror 1968 a 1971; deLeon, 1988; Dunn, Kelly, 1992 atd.).

Samotná roztržitost studia vývoje studia veřejných politik je hodna pozornosti. Roztržitost se týká nejen toho, že texty věnované vývoji studia můžeme nalézt v různých oborech, které se historicky problematikou veřejných politik zabývaly a zabývají, jako například politická věda (např. Nelson, 1998) a public administration (např. Kettl, 1993; Auer, 2007), ale také, že se zaměřují pouze na jeden přístup nebo proud studia veřejných politik. Je téměř až úsměvné, že autorem většiny historických přehledových statí, případně spoluautorem, je pouze jeden autor (deLeon, Overman, 1989; deLeon, 2006; deLeon, Martell, 2006; deLeon, Vogenbeck, 2007a; deLeon, Vogenbeck, 2007b). Z tohoto hlediska je asi nejvíce rozpracovanou oblastí problematika vývoje policy studies (deLeon, 1988; deLeon, 1997 a další výše uvedené deLeonovy texty). Množství textů nalézáme také k problematice policy analysis (např. Hogwood, Gunn, 1984; Ripley, 1985; Heineman a kol., 2001; Dunn, 2004; Geva-May, 2005 apod.). Zajímavou studii o vývoji analýzy veřejných politik jako praktické činnosti přináší Radinová (Radin, 2000). Často však narážíme na problém shodných „názvů“ označujících rozdílný obsah. Obecnější pohled na analýzu veřejných politik, především jako badatelskou aktivitu v oblasti politické vědy, přináší autoři z kontinentální Evropy (Schubert, 1991; Muller, Surel, 1998; Fiala, Schubert, 2000 apod.).

Vedle roztržitosti tematické existuje i roztržitost prostorová, to znamená vazbu problematiky na kontext konkrétního národního státu. Tradičně nejrozvinutější je tato oblast v USA, nicméně vcelku dobře zpracované základy nalezneme v Německu (Saretzki, 2007; Jann, 2009 a další) a ve Francii

(Leca, Muller, 2008; Harguindéguy, Canton, 2009 a další). V České republice se již také objevují první vlaštovky s touto tematikou (Potůček, 2007a; Hejzlarová, 2010). Obecně lze říci, že společně s prohlubováním internacionalizace a vznikáním alternativ vůči dominantnímu americkému prostoru, je to především evropský vědecký prostor, kde dochází k postupnému rozšiřování publikačních aktivit v této oblasti. Dobrým příkladem tohoto trendu jsou stati zařazené do *Handbook of Public Policy Analysis* (Fisher, Miller, Sidney, 2007)

Problematika studia veřejných politik je obsáhlá a složitě uchopitelná oblast, zahrnující množství témat, která je zapotřebí určitým způsobem analyticky utřídit s cílem postihnout její vývoj. Předmětem jsou například zřejmé vlivy státu, kdy se moderní stát opírá o odbornost založenou na vědeckém poznání. Dalším je role společnosti transformovaná modernizačními a postmodernizačními procesy, ve kterých se poznatky vědy staly podstatným argumentačním základem výkladu světa a jeho fungování, tj. něco, čemu se obvykle říká kognitivní rámec.

Na poli samotné disciplíny se ukazuje, že každé kontinentální studium veřejných politik je do určité míry ovlivněno dominantním americkým vzorem. V záležitosti těchto transferů je však podstatné, že ne vše je automaticky přejímáno nebo se úspěšně uchycuje v novém prostředí. Každé studium jistým způsobem „domestikuje“, zdomácňuje vnější vlivy, resp. něco přejímá, něco upravuje, něco odmítá, a je proto důležité určit, co bylo přijato a co nikoli.

Komplexnost, rozsáhlost a provázanost jednotlivých vlivů působících, jak zevnitř, tak zevně, na vývoj studia veřejných politik, je značná. Proto se v disertační práci přikláníme k holistickému předpokladu, že vývoj studia veřejných politik je možné považovat za výsledek působení jak vnitřních domácích a zahraničních vlivů v dané disciplíně, tak vnějších tlaků ze strany společnosti a politiky (domácí i zahraniční). Je pozoruhodné, že v souladu se zvoleným záměrem představuje v současnosti deLeonův model nabídky a poptávky (1988) asi nejrozšířenější výklad vývoje studia veřejných politik. S ohledem na souborné pojetí problematiky se budeme deLeonovým modelem zabývat podrobněji.

3.7.1 MODEL VÝVOJE SUBDISCIPLÍNY NA PŘÍKLADU VÝVOJE AMERICKÉ VEŘEJNÉ POLITIKY (POLICY SCIENCES) PODLE DELEONA

Každá práce, která se zabývá problematikou vývoje disciplíny, potřebuje určitý koncept, který by pomohl uchopit a interpretovat její předmět. V oblasti studia veřejných politik není takových konceptů mnoho. S ohledem na relativně dlouhý vývoj dané oblasti je poněkud zarážející skutečnost, že dějinám tohoto oboru není věnována dostatečná pozornost. Nicméně můžeme najít několik výkladových konceptů.

K nevýznamnějším autorům, kteří se zabývají dějinami oboru, můžeme zařadit například Petera deLeona (deLeon, 1988, 1997, 2006 atd.), Beryl Radinovou (2000), Douglase Torgersona (Torgerson, 1995) či Barbaru Nelsonovou (Nelson, 1998). Mezi hlavní výkladové koncepty vývoje disciplíny patří především koncept deLeona (1988) a Beryl Radinové (2000). V českém prostředí je příkladem prvního pokusu o výklad vývoje veřejné politiky pojetí Potůčka (2007a). Pro náš postup řešení problému jsme se rozhodli vycházet z konceptu Petera deLeona, který se v současnosti nejvíce prosazuje v souborných syntézách (deLeon, 2006; deLeon, Martell, 2006; deLeon, Vogenbeck, 2007a).

Základem tajemství deLeonova úspěchu se zdá být zřejmě to, že předložil nejpracovanější model vysvětlující vývoj subdisciplíny, resp. jednoho z jejích proudů, policy sciences, vypracovaný již na konci 80. let 20. století (deLeon, 1988). Není příliš překvapivé, že svůj model vytvořil na základě studia amerického vývoje policy sciences. Tento „amerikocentrismus“ mu nebránil, aby se postupně neprosadil do důležitých syntéz do té míry, že se stal téměř hegemonním vykladačem vývoje studia veřejných politik (viz Moran, Rein, Goodin, 2006; Peters, Pierre, 2006; Fisher, Miller, Sidney, 2007). Za

touto pozoruhodnou „kariérou“ stojí relativně jednoduchá, ale silná a transcendentní myšlenka, která pojímá kontext vývoje veřejných politik jako nabídku expertního, na vědě založeného, poradenství a následné poptávky po tomto poradenství ze strany vládnoucí politické elity. DeLeon pojímá obě vzájemně se ovlivňující entity jako analyticky oddělené a relativně na sobě nezávislé. Dle jeho názoru je však pro rozvoj policy sciences klíčové, aby se propojily prostřednictvím tzv. politické události (political event).

Při koncipování svého vývojového modulu vychází deLeon z Lasswellovského rámce (Lasswell, 1951, 1970 a 1971), který mu prostřednictvím své vnitřní soudržnosti umožňuje nejen zkoumat přístup disciplíny ke společenským problémům kontextuálně bohatým a přece jen strukturovaným způsobem, ale i promítat budoucí vývoje a ptát se, jaký vliv mohou mít. DeLeon vnímá policy sciences jako střešní pojem, který se snaží uchopit široký myšlenkový postoj, aplikovaný na zkoumání společensky závažných problémů. Daný přístup je Lasswellevsky charakterizován jako multidisciplinární ve svém pojetí, problémově orientovaný a kontextuální ve své podstatě a explicitně normativní svou perspektivou. Formulovaný model má pak podle deLeona pomoci odpovídat na otázky o tom, co motivovalo a formovalo rozvoj policy sciences, jaké trendy a podmínky ovlivňovaly jejich vývoj a to jak v oblasti disciplíny, tak profese, a jak je možné predikovat, vést a snad i překonávat „tržní síly“, které až dosud formovaly amorfní korpus policy sciences (deLeon, 1988, s. 7).

Model

DeLeon se domnívá, že nejlepší způsob, jak porozumět postupnému vývoji policy science, je uvědomit si, že tento vývoj byl formován dvěma oddělenými, avšak navzájem se ovlivňujícími soubory faktorů či podmínek. Vývoj disciplíny pak představuje interakci dvou širokých souborů atributů a vlivů. Tyto dvě široké entity na sebe jistě v historickém výhledu navzájem působily, i když se často mohlo zdát, že jejich vzájemné kontakty jsou jen náhodné a krátkodobé. Nicméně pro úspěšný integrovaný a koherentní rozvoj disciplíny je podmínkou, aby se oba soubory vzájemně prostupovaly. Obecně může být jejich vzájemný vztah vcelku výstižně vyjádřen ekonomickou metaforou „nabídky“ a „poptávky“, kde disciplína představuje „nabídku“ (použitelné nástroje a dovednosti pro řešení společenských a politických problémů) a společensko-politický kontext zase „poptávku“ (společenskou, resp. politickou potřebu těchto nástrojů a dovedností nebo jejich existující trh). Z pohledu veřejných politik je tento vztah možné charakterizovat přesněji jako „radu“ (advice) ze strany odborníků a „souhlas“ (consent) ze strany tvůrců veřejných politik (policymakers), (deLeon, 1988, s. 9 a 52). Zajímavé poznatky nám přináší pohled na nabídkovou a poptávkovou stranu modelu a předpoklady jejich vzájemných interakcí.

Nabídka či rada ze strany představitelů policy sciences

První soubor, popisovaný jako složky „nabídky“ nebo „rady“, charakterizuje deLeon jako endogenní, tj. jako takový, který se skládá z endogenních (nebo interních) proměnných, nebo těch faktorů, které definovaly a formovaly koncept a přístup disciplíny z oblasti zkoumání. Jedná se o agregovaný souhrn vlivů různorodých postřehů a metodologií, které přichází jak z přispívajících disciplín (psychologie, sociologie, práva, politické vědy, ekonomie, přírodních věd a jiných příhodných disciplín), tak explicitních normativních úvah, které jsou usazené v přístupu. Tyto vlivy, v dobrém i zlém, do značné míry vnesly do disciplíny relativně disciplinovaným, i když omezeným způsobem, její odborníci (practicioners), (deLeon, 1988, s. 9 a 52).

DeLeon charakterizuje policy sciences v Lasswellovské tradici (Lasswell 1951) jako přístup multidisciplinární, problémově orientovaný a kontextuální ve své podstatě a explicitně normativní svou perspektivou, snažící se formulovat společensky relevantní poznání pro řešení společenských a politických problémů. Multidisciplinární perspektiva je upřednostňována orientací policy sciences jako aplikovaného sociálně vědního výzkumu, který usiluje využít dosažené poznání pro řešení závažných společenských a politických problémů.

Z tohoto praktického zaměření čerpá přístup svou legitimitu prostřednictvím své zřejmé a jednoduše formulovatelné společenské relevance. Vychází se z předpokladu, že společenské a politické problémy je vhodnější, pro jejich komplexnost, řešit za použití poznatků z více vědních disciplín. V průběhu vývoje čerpaly policy sciences ve 20. a 30. letech z politické vědy, ekonomie, americké správní vědy (public administration) a pod Lasswellovým vlivem také z psychologie a práva. Ve 40. a počátku 50. let to byly, s ohledem na americkou poválečnou prosperitu a mccarthismus, především politická věda a public administration, které však byly v pozdních 50. a raných 60. letech vytlačovány nástupem ekonomie a operačního výzkumu pod pláštíkem systémové analýzy. Od konce 60. let můžeme vidět postupný „obrat k veřejným politikám“ (policy turn), spojený s nástupem analýzy veřejných politik, která v oblasti veřejných politik reagovala na selhání systémové analýzy a zejména analýzy nákladů a přínosů. (srov. deLeon, 1988, s. 7 a 24)

Problémově orientovaná a kontextuální podstata přístupu vychází z jeho důrazu na proces tvorby veřejných politik (policy process), na lasswellovské dělení této oblasti, na vědění o procesu tvorby veřejných politik a na vědění pro proces veřejných politik (knowledge *of* and *in* the policy process). Podle deLeona tento důraz na kontextualizaci vychází z představy, že většina společenských problémů nemůže být zcela vyjmuta a izolována z jejich politického, ekonomického, sociálního a kulturního prostředí.

Zaměření na proces tvorby veřejných politik má několik důsledků. Prvním je, že přístup je zaměřen více konceptuálně a méně předmětově (např. bydlení). Druhý ukazuje, že tyto orientace pomohly přístupu posunout se od čistě akademické orientace k praktickému zaměření ve formě umění a řemesla (art and craft). Tento posun vcelku výstižně odráží orientace na jednotlivé fáze procesu tvorby veřejných politik, což v sobě obsahuje nejen problémově orientovanou a kontextuální složku podstaty procesu tvorby veřejných politik, ale i vývojovou dynamiku přesunu pozornosti badatelské komunity mezi jednotlivými fázemi, což je podstatné pro postihnutí historického vývoje přístupu.

Například v USA pozdních 50. a raných 60. letech se komunita badatelů v oblasti veřejných politik soustředila na oblast iniciace nových programů, což bylo spojené s politickým kontextem Válka proti chudobě a formulováním veřejných programů, které jí měly tento problém vyřešit. Na konci 60. a začátku 70. let se pozornost přesunula k evaluaci veřejných programů, tj. k hodnocení jejich úspěšnosti, zejména pod tlakem rozčarování z jejich neúspěchu a nedosažených výsledků, ale i na základě občanských a rasových bouří v roce 1968 a změny politického kurzu po nástupu prezidenta Nixona. V 70. letech byla pozornost badatelů obrácena k problematice implementace veřejných politik, což bylo spojeno s objevením role administrativy při realizaci veřejných programů a předpokladu, že veřejná správa zapůsobí jako hlavní faktor neúspěšnosti veřejných politik. Konec 70. let byl ve znamení výzkumu terminace veřejných politik, jako reakce na hospodářské krize tohoto období a z toho plynoucí tlak na omezování veřejných rozpočtů. Odráželo i nástup neoliberalismu jako dominantního proudu ekonomického myšlení (srov. deLeon, 1988, s. 29-37).

Poslední výraznou charakteristiku přístupu představuje jeho explicitní normativní perspektiva. Vychází z Lasswellova důrazu na hodnoty a to především na ty, které se vztahují k ochraně a rozvíjení lidské důstojnosti. Dále je to předpoklad, že tyto hodnoty mohou být rozpoznány a explicitně včleněny do analýzy společenských problémových témat. Ve vědeckém prostředí ale nebyl tento postoj přijímán příliš otevřeně z několika důvodů. Zaprvé to bylo lpění na představě inkrementálního vývoje veřejných politik, samo o sobě zabraňující výraznému prosazování se normativních témat. Zadruhé to bylo z pozitivismu, weberovské koncepce byrokracie a Deweyho racionality, vycházející přesvědčení, že kvantitativní metodologie, tehdy hojně praktikovaná v oblasti studia veřejných politik, je v podstatě hodnotově neutrální a nemusí se zbývat otázkami etiky a hodnot. Posledním důvodem byl postoj mnoha analytiků veřejných politik, kteří tvrdili, že hodnoty jsou výhradní doménou tvůrců veřejných politik a že analytici nemají do této domény vstupovat (deLeon, 1988, s. 38).

Poptávka, nebo-li souhlas, ze strany rozhodovatelů

Druhý soubor popisuje deLeon jako exogenní (nebo externí) proměnné nebo síly, protože ovlivňují tento přístup zevně. Soubor je dán existujícím světem, tj. především tím, jak politické události (political events) působily na disciplínu nejen v otázkách výsledné volby problémů, ale i na základě způsobu, kterým bylo k daným problémům přistupováno. Tyto exogenní proměnné nebo síly obecně odkazují k politickým nebo kontextuálním podmínkám, které leží mimo dosah kontroly analytika a často i rozhodovatele (decision-maker). Většinou se může zdát, že diktují módy analýzy, která byla použita pro zpracování požadovaného úkolu. Podle deLeona je však podstatnější, že často determinují, zda vůbec nějaká analýza bude vůbec provedena. Obecně jsou proměnné nebo síly popisovány jak faktory „poptávky“, tj. jako takové síly, které poskytují příležitost pro aplikaci disciplíny na aktuální sociální problémy, potvrzující platnost problémově orientovaných kritérií prosazovaných jejími stoupenci či obhajovateli. Exogenní soubor vlivů je charakterizován souhlasem tvůrců veřejných politik, ačkoli zdrženlivě nebo neochotně, dovolující vstoupit na rutinním základě společensky relevantnímu poznání do cyklů formulace veřejných politik, politického rozhodování, implementace a evaluace. Přesněji vyjádřeno, pokouší se definovat disciplínu v politických prostředích, ve kterých musí fungovat, demonstrováním toho, jak rozličné kontextuální podmínky, někteří je mohou nazývat krize, formovaly vývoj přístupu. Z uvedeného pohledu je explicitní tezí, že rozličné fenomény poptávky, tj. politické události, mají podstatné, nikoli pomíjivé, účinky na disciplínu. Implicitně zde existuje předpoklad, že následující politické události mohou mít myslitelně také tak velký účinek na disciplínu. Podle deLeona musíme zkoumat také stranu „souhlasu“, pokud chceme porozumět jak vývoji, tak budoucnosti disciplíny (deLeon, 1988, s. 9 a 52-53).

Daná konceptualizace může být považována za triviální a samozřejmou. Podle ní manifestují veřejné politiky existenci politického procesu, jsou ze své podstaty v tomto procesu usazeny a jsou bezpochyby ovlivňovány politickými událostmi. DeLeon poukazuje na to, že ačkoli tento argument může mít jistou validitu, nemusí být zcela platný. Je podle něj historickou zkušeností, že velké množství veřejně politických studií přeceňovalo použité techniky nad realizovatelnými doporučeními, tj. formulovalo veřejně politická doporučení na základě sofistikovaných disciplinárních nebo metodologických přístupů, ale nebralo dostatečný pohled na kontexty veřejných politik. Řečeno Kaplanovou kousavou metaforou *„pokud máš v ruce kladivo, tak ti celý svět připadá jako hřebík“* (podle deLeon, 1988, s. 53). Analytici veřejných politik sice mohli mít „pravdu“, ale jejich názory nebyly z politických důvodů přijímány. Stručně řečeno, nadměrná, ačkoli pochopitelná, pozornost k endogenním proměnným často vyústila ve striktně disciplinární cvičení s větší patinou veřejných politik, než životaschopná veřejně politická aplikace. Podle DeLeona je proto potřebné vyvarovat se, v konceptuálních paradigmatech a aplikacích disciplíny, přehlížení politických událostí a kontextuálních hybných sil kontextu veřejných politik. Více pozornosti, namísto opomíjení „zřejmých“ záležitostí politické a sociální komplexnosti, může přinést větší relevanci doporučení formulovaných disciplínou v oblasti veřejných politik. (srov. deLeon, 1988, s. 53-54)

Podle deLeona existuje i subtilnější a přesvědčivější důvod pro zkoumání strany „poptávky“. DeLeon totiž odmítá tezi o jedinečnosti politického kontextu, omezuje možnosti kumulativního myšlení, ale domnívá se, ve formě pracovní hypotézy, že politické události mají dostatečné podobnosti na to, aby mohly být kontextuální analogie konstruovány, zobecňovány a přenášeny z jedné analytické situace do druhé. Přitom je podle něj potřebné odlišovat situace, které jsou více nebo méně relevantní pro daný problém tvůrců veřejných politik, čím je možné rozlišovat mezi konkurenčními analytickými přístupy. (deLeon 1988, s. 54)

Existuje zde „křivka učení“ (learning curve) definovaná a narýsovaná historickými událostmi, ze kterých mohou profitovat jak vědci veřejných politik, tak tvůrci veřejných politik. DeLeon formuluje v souladu s tímto předpokladem hypotézu, že existuje mnoho politických událostí dostatečného významu, skutečně modelující základní filozofii a přístupy uplatněné disciplínou tak, jak jsou v současnosti praktikovány. Jde mu o to, že kontext významně ovlivňuje studium veřejných politik.

DeLeon proto sleduje, jak a proč působily politické události na disciplínu, o jaké události se jednalo a co můžeme navrhnout o budoucích transformacích podobného druhu a vlivu. Ve svém zkoumání se zaměřuje na vyhodnocení účinků na disciplínu takových politických událostí, jako byla Druhá světová válka, Válka proti chudobě, válka ve Vietnamu, aféra Watergate a enegetické krize v 70. letech. Podle něj tyto epizody, jakkoli nesourodé, sdílely společné téma: všechny nabídky obrovské příležitosti pro uplatnění disciplíny a jejím odborníkům (pactioners) příležitost pro zdokonalení jejich přístupů a aplikací pro „lekce, ze kterých je potřebné se poučit“ (lessons to be learned).

Na druhou stranu je potřebné si uvědomit, že v mnoha případech byly příznivé příležitosti promarněny a relevantní lekce byly generovány spíše z chyb a selhání, než z triumfů a úspěchů. Během 20. století „nabídková“ strana disciplíny, jejíž rozvoj je možné považovat za fenomén 20. století, výrazně pokročila a poskytla metodologické základy pro společensky relevantní poznání. Co však v první polovině 20. století chybělo především, byly příležitosti pro aplikaci tohoto poznání, nebo přesněji uznání ze strany tvůrců veřejných politik, že jsou problémy, které mohou být užitečně uchopeny sociálními vědami na rutinním základě. K rozvinutí tohoto potenciálu by bylo zapotřebí vyhodnotit vhodné politické kontexty a události. Vybrané politické události používá deLeon méně jako případové historie a více jako ilustrace toho, jak ovlivnily rozvoj disciplíny. (srov. deLeon, 1988, s. 54-56)

Dalšími velkými tématy deLeonova zájmu jsou proto vzájemné interakce mezi „nabídkou“ a „poptávkou“ a to, jaké politické události působí na rozvoj policy sciences. Při vymezování vlivu politických událostí na vývoj disciplíny zkoumá deLeon odpovědi na otázky rozsahu, významu a účinku politických událostí na disciplínu. Považuje za důležité se ptát, co představuje změnu nebo vývoj disciplíny a proč některé události nebo politické kontexty mají zdánlivě větší účinek na postupný vývoj disciplíny než události jiné. V neposlední řadě je potřebné se zaměřit na rozlišování témat a souladů, které pravděpodobně spojují intelektuální a kontextuální prvky výzkumu veřejných politik. Je zřejmé, že odpověď na jednu z klíčových otázek: „Co představuje podstatnou změnu v přístupu disciplíny?“ bude především arbitrárního rázu. (deLeon, 1988, s. 73-74)

Nicméně deLeon sám formuluje čtyři hlavní účinky politického kontextu, resp. politických událostí, na vývoj disciplíny. Podle něj nejasnější účinek politických událostí na výzkum veřejných politik mělo rutinní přijetí formalizované analýzy veřejných politik do rámce odborného poradenství pro veřejnou správu a především s tím spojená finanční a organizační podpora disciplíny. Tento neočekávaný obrat a expanze, který například v USA probíhal na konci 60. a začátku 70. let jako jakékoli neplánované rozšíření, přinesl smíšený prospěch. Na jedné straně disponoval výzkum veřejných politik náhle zdroji, přístupem a organizační podporou. Na druhé straně měl současně nedisciplinované a příliš často nezkušené množství odborníků (practitioners).

Druhým účinkem politických kontextů na disciplínu bylo neústupné vyžadování multidisciplinárního výzkumu s ohledem na komplexnost řešených společenských a politických problémů.

Třetí podstatnou změnou v disciplinárním přístupu bylo uvědomění si, že odborníci (practitioners) na veřejné politiky již nemohou dále fungovat v odděleném prostředí. Analytici veřejných politik totiž museli být schopní koučovat svá doporučení způsoby, kterým mohli porozumět jak naslouchající tvůrci veřejných politik, tak nově také rozšířené publikum „pozorné“ veřejnosti. Analytici veřejných politik museli začít předpokládat, že jsou, nebo alespoň jejich díla, součástí veřejné komunikace a veřejného prostoru.

Čtvrtým podstatným účinkem těchto politických událostí bylo přijetí normativní součásti veřejné politiky v rámci výzkumu veřejných politik.

Pátým se stala evaluace mnoha programů Války proti chudobě a vzrůstající uvědomování si omezení ekonomického modelování, systémové analýzy a analýzy nákladů a přínosů jako kalkulačních technik. To mělo metodologický účinek na komunitu analytiků veřejných politik. Začal se podstatněji prosazovat kvantitativně-kvalitativní metodologický mix. DeLeon v této části shrnul poznatek, že při konvergenci intelektuálních a politických pramenů působících na vývoj disciplíny měl politický

kontext zřetelný, výrazný a významný kognitivní, strukturální a operační účinek na samotnou disciplínu. (srov. deLeon, 1988, s. 73-79)

Dalším velkým tématem, které potřeboval deLeon ve svém modelu rozebrat, byla problematika typů politických událostí mající blahodárné vlivy na rozvoj disciplíny. Z historické perspektivy je zřejmé, že určité politické události měly hmatatelné účinky na rozvoj disciplíny a jiné nikoli, resp. menší, než ty předchozí. Například politické kontexty doprovázející První světovou válku, Velkou hospodářskou krizi a následné programy New Dealu, Trumanova doktrína a Marshallův plán, debaty o národní bezpečnosti na konci 40. a na začátku 50. let, poskytly dostatečnou příčinu a materiál pro naplnění obsahu disciplíny. Je nezpochybnitelné, že to byly i politické události prvotřídního významu, nicméně jejich přínos pro rozvoj disciplíny byl výrazně menší, na rozdíl od politických událostí jako Druhá světová válka, Válka proti chudobě, válka ve Vietnamu, aféra Watergate a enegetické krize v 70. letech. Je proto oprávněné se ptát, proč tomu tak bylo a proč se jeden soubor politických kontextů zdá být daleko vlivnější než další. (srov. deLeon, 1988, s. 79)

Pro zodpovězení této otázky je podle deLeona (1988, s. 90-101) nutné změnit úhel pohledu. Místo na oddělování dvou souborů „nabídky“ a „poptávky“ je potřebné se soustředit na jejich prolínání. Předpokladem rozvoje disciplíny je totiž to, aby nastala konvergence mezi přínosy akademických disciplín policy sciences a politickými událostmi, které povzbuzovaly aplikaci disciplíny a tím formovaly agendu disciplíny, a které byly dosud pojímány spíše jako nezávislé, i když spolu putující proudy, které se jen zřídka, náhodně a letmo setkávaly. Podle deLeona se totiž musí interní a externí součásti disciplíny vzájemně prolínat, pokud chceme porozumět postupnému vývoji a praxi disciplíny.

Pro vzájemný vztah obou částí je přiměřeně vhodná metafora ekonomického modelu nabídky a poptávky, protože v některých situacích byly analytici veřejných politik k dispozici intelektuální schopnosti (nabídka), ale ne politické kontexty (poptávka), které by byly příhodné pro jejich použití. V jiných situacích zase byly přítomné politické příležitosti, ale na veřejné politiky orientovaná výzkumná komunita nebyla, ať už z jakýchkoli důvodů, připravena využít tuto příležitost. Schopnost uplatnění poznání studia veřejných politik v politické praxi závisí podle deLeona na jeho kumulaci. Není totiž příliš pravděpodobné, že by disciplína dokázala využívat výhodu začínajících příležitostí, představovanou politickými událostmi, seznamovat se svými schopnostmi tvůrce veřejných politik a dokonce se ucházet o práci do té doby, než jsou intelektuální vývojové trendy v rámci disciplíny dostatečně jisté jak v oblasti organizačních, tak intelektuálních zdrojů.

Blízkost analytiků veřejných politik a politických kontextů způsobuje, že tyto dvě složky na sebe intenzivně vzájemně působí, což vede k rozvoji disciplíny. Je obtížné říci, která z těchto složek hraje ve vztahu prim. Při zkoumání jednotlivých příkladů můžeme nalézt různé případy, kdy navrch měla politická situace, například u Marshalova plánu nebo v Reaganových hvězdných válkách. V případech, kdy dominuje politický kontext, tj. analýza nemůže zabránit politickému rozhodnutí, může disciplína poskytovat informace a tím zlepšovat předpoklady k rozhodnutí, nebo jeho pokroku, či posilovat potenciál rozhodovatelů pro moudrý úsudek.

Na druhou stranu nastávají situace, kdy dosažené poznání disciplíny ve formě nástrojů a konceptů dominovalo nad utvářením veřejných politik, resp. výrazně ovlivňovalo důležité debaty ohledně veřejných politik nebo přímo vedlo ke konkrétním veřejným politikám. Například se jednalo o politické úspěchy antiregulačního hnutí založeného na ekonomických argumentech o inherentní neefektivnosti veřejných regulací trhů nebo prosazení metodiky PPBS (Program Planning and Budgeting Systém) z ministerstva obrany na HEW (Department of Health, Education and Welfare) v 60. letech. V takových případech to pak nebyl politický kontext nebo událost, které řídily analýzu a vymezily doporučení pro politická rozhodnutí, ale metoda analýzy veřejných politik. Podstatné je také to, že kdykoli nastal nesoulad mezi oblastí vědy a politiky, pak byly studie veřejných politik často

odsunuty do politického ústraní nebo nemohoucnosti a to pravděpodobně k uspokojení všech dotčených.

Důležité zde je, že se nejedná o to, že „rada“ a „souhlas“ nemohou existovat bez sebe navzájem, ale že se mohou vzájemně ovlivňovat za účelem poskytování lepších informací pro proces vládnutí. Je zřejmé, že rozličné disciplíny se mohou vyvíjet v hermetické izolaci od svých společenských kontextů, jak se vskutku někdy děje, a že není žádný zákon, který by nařizoval, že akademici musí představovat společenské svědomí. Je ale také jasné, že některá politická rozhodnutí budou i dále činěna bez jakékoli znalosti obvyklých technických vědomostí nebo rozhodovacích schémat. Je důležité zdůraznit, že trajektorie „rady“ a „souhlasu“ se prolínají a že tato vzájemná spojení formovala disciplínu. Obecně nejen poskytovala poznání jak obsahu, tak procedur v procesu tvorby veřejných politik, ale také modelovala způsoby, kterými disciplína nahlížela a uchopovala svět kolem sebe. Prostřednictvím této konvergenční teze je pak možné vysvětlovat, proč politické události, jako například válka ve Vietnamu, měly takový účinek na postupný vývoj disciplíny, zatímco jiné politické události, jako například Korejská válka, která byla stejně brutální a kontroverzní, měla menší vliv na vývoj disciplíny.

Metafora nabídky a poptávky vystihující symbiotický vztah je ilustračně vhodná, ale neměla by se používat, jako každá metafora, bez uvážení. Nicméně dobře vystihuje, že postupný vývoj disciplíny je integrovanou funkcí jak interních, tak externích proměnných myšlení a praxe v oblasti veřejných politik. Je zřejmé, že žádosti o radu, které „padnou na intelektuálně neobdělávaném pole“, pravděpodobně nepřinesou příliš mnoho výsledků. Na druhou stranu pouhé „metodologické kejkle“, postrádající relevantní problémy, jsou rovněž plané. Nezbytné vzájemné srovnávání tak naznačuje, proč některé politické události byly daleko hodnotnější pro růst disciplíny, než jiné. Vede nás to k podrobnějšímu zkoumání postaty těchto souznění, tj. k otázce, jak dosáhly tyto dva jinak nezávislé proudy v některých situacích určitý druh synergicky, na veřejné politiky orientovaného, rozlišení a v jiných nikoli.

Podle deLeona je zbytečné, abychom si dělali nároky na nějakou definitivní odpověď, protože vztah mezi přístupy a událostmi je proměnlivý a bude se měnit, aby vyšel vstříc novým a snad nepředvídaným událostem. Na jedné straně je potřebné, aby disciplína získala určitou pokoru, která se týká jak moci jejich nástrojů, tak její role ve skutečném politickém rozhodování. Na druhou stranu by však tato skromnost či zdrženlivost neměla být zbytečně velká, aby nejen nepodkopala možné politické příležitosti, ale aby také zbytečně neomezila pokračující rozvoj jak moci jejich nástrojů, tak jejich role ve skutečném politickém rozhodování. Klíčové je, aby byl zachován zásadní dialog v rámci disciplíny mezi jejími interními a externími složkami, tj. aby politické události a disciplinární přístupy k veřejným politikám byly v úzké shodě nebo souladu, nebo alespoň nesměly být nesouhlasné, protože obě složky jsou zásadní a ani jedna z nich nemůže být opominuta. Politické nepředvídané skutečnosti nemohou být sice ignorovány, ale také jim nemůže být dovoleno dominovat. Je potřebné se vyvarovat přerušovaných spojení mezi oběma proudy, to znamená vyvarovat se situace, kdy metodologie nesouhlasí s politickými událostmi a opačně, což bývalo často samozřejmostí. Uvedený nesoulad vytvářel série frustrací a zklamání. Na straně politické poptávky byly práce výzkumníků veřejných politik regulérně odkládány do zásuvek zapomenutých zpráv a tvůrci veřejných politik byli ponecháni sami v řešení problémů. Na straně disciplíny se obecně modely ukázaly být lukrativní, ale většinou neadekvátními prostředky výzkumu veřejných politik zůstaly pro své nedostatky v teorii a datech. Je nutno si uvědomit, že i když se zdá, že nabídka odpovídá poptávce, není možné zaručit příznivé výsledky. Je potřebné si připomenout, jak politickou, tak metodologickou obtížnost problémů, kterým čelila komunita výzkumu veřejných politik.

V závěrečném shrnutí můžeme konstatovat, že rozličné politické účinky politických událostí na disciplínu představovaly méně jednoduchou funkci politických nebo institucionálních významností a více výsledek kombinace či harmonie mezi politickými ramifikacemi (rozvětvenými následky) a

schopností paradigmat a přístupů disciplíny se jim přizpůsobit. Celek byl větší, než součet částí. Připomeňme, že jsme ilustrovali, že externí události měly větší pravděpodobnost ovlivnit vývoj disciplíny, pokud byl vytvořen jejich organizační a kognitivní základ. Pokud politické události takového významu, jako například Velká hospodářská krize, Marshalův plán, válka v Koreji, postrádaly tyto nezbytné předpoklady, pak nepříspěly k rozvoji disciplíny tak bohatě jako například projekt Velké společnosti, energetické krize a válka ve Vietnamu.

Pokud je tento předpoklad pravdivý, pak z něj vyplývá, že třída událostí má být stejně důležitá jako receptory. Není proto možné říci, že buď rada anebo poptávka byla vlivnější ve vytýčování cest disciplíny, ale že to byly jejich průniky, které ve skutečnosti dodávaly determinující směry. Zde tak leží pokračující výzva pro disciplínu: vymezovat své konceptuální a organizační nástroje tak, aby mohly přijmout nová pracovní nasazení s určitou důvěrou v úspěch. Zkušenosti z Druhé světové války, z křížácké výpravy proti chudobě, války ve Vietnamu, aféry Watergate a z energetické krize byly postaveny vedle sebe s disciplinárními příspěvky tak, aby poskytly konceptuální a praktické milníky disciplinárního přístupu. Tyto interakce tak potenciálně připravily půdu pro disciplínu, aby si mohla poradit s novými případy nouze a příležitostmi. (srov. deLeon, 1988, s. 90-101)

S ohledem na to, že literatura ke srovnávání vývoje studia veřejných politik v jednotlivých zemích téměř neexistuje, je potřebné se inspirovat několika různými zdroji. Nejprve je nutno prostudovat konceptualizace vývoje studia v jednotlivých zemích. Je pozoruhodné, že většina pokusů o vystihnutí vývoje studia veřejných politik v dané zemi (deLeon 1988; Dunn, Kelly, 1992; Torgerson, 1995; Nelson, 1998; Radin, 2000; Fontaine, 1998; Smith, 1999; Hassenteufel, Smith, 2002; Saretzki, 2007; Jann 2009; Potůček 2007a atd.) představují především osobní vhléd a konceptualizaci autora, resp. autorů. Ve své podstatě se většinou dotýkají jak vnitřních faktorů působících na vývoj disciplíny (např. institucionalizace, obsah výzkumu, systém profesní přípravy apod.), tak vnějších (např. politický režim, socioekonomické podmínky, vzdělávací systém, kulturní hodnoty apod.) a pracují se vzájemnou interakcí mezi přístupy a jejich prostředím. Nicméně tyto konceptualizace se zdají být spíše intuitivní a neposkytují nějaké systematictější prostředky pro uchopení vývoje studia veřejných politik v dané zemi a jeho případné srovnání s ostatními zeměmi.

S ohledem na určitou omezenost možné konceptuální inspirace v oblasti studia veřejných politik je potřebné pátrat v jiném blízkém prostředí. Vycházíme-li z charakteristiky studia veřejných politik jako přístupů studujících veřejné politiky prostřednictvím vymezení společného zkoumaného předmětu, se jako nejbližší vhodná disciplína jeví politická věda, která je dnes definována ve svém širokém integrujícím smyslu. V rámci politické vědy probíhala zajímavá a inspirativní diskuze o studiu vývoje disciplíny a srovnávání tohoto vývoje v jednotlivých zemích (monotematické číslo *International political science review* 1987; Dryzek, Leonard, 1988; Easton, Gunnell, Graziano, 2002 (první vydání 1991); Farr, Seidelman, 1993; Easton, Gunnell; Stein, 1998 (první vydání 1994); Farr, Dryzek, Leonard, 1995), pokračovala i v evropském prostředí (Klingemann, Kluzsa, Legutke, 2002; Kaase, Sparschuh, 2002; Klingemann, 2007) a přinesla zřejmě nejpropracovanější model vývoje disciplíny (Trent, 1987; Trent, Stein 2002; Stein, 1998).

Inspirace studiem vývoje politické vědy se zdá být příhodná nejen tím, že poskytuje dostatečný nadhled nad zkoumanou problematikou a že posunuje problém úroveň výš, ale také tím, že je možné referovat k dalším oblastem politické vědy. Zároveň je dostatečně blízká svým předmětovým vymezením, takže nehrozí velké nebezpečí, aby byly přehlédnuty podstatné detaily. K inspiraci studiem politické vědy se přikláníme i z důvodu zkoumání problematiky jako celku disciplíny a možnosti použití důkazů pro řešení cíle disertační práce.

3.7.2 MODEL VÝVOJE DISCIPLÍNY NA PŘÍKLADU VÝVOJE KANADSKÉ POLITICKÉ VĚDY PODLE TRENTA A STEINA

Charakteristika modelu

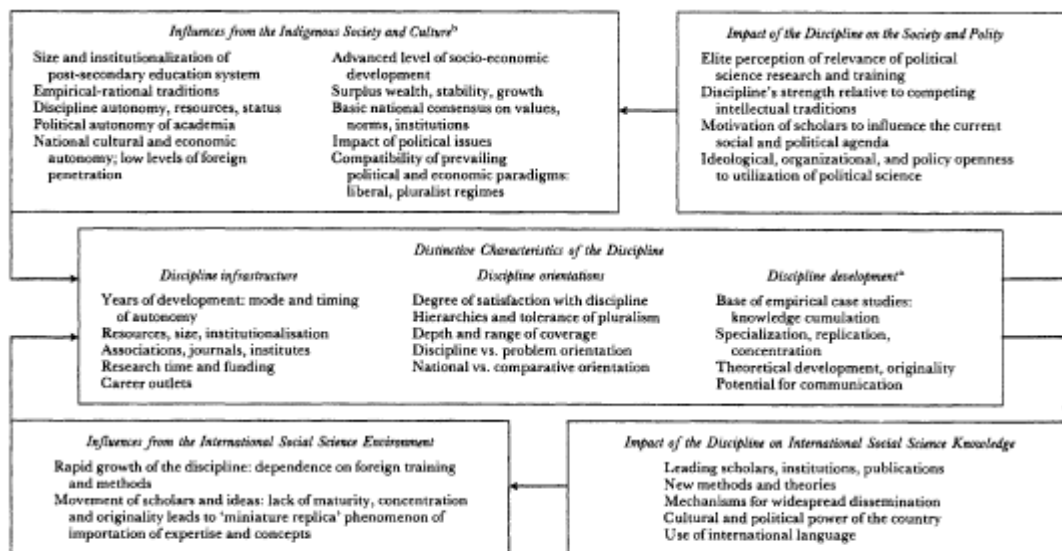
Při snaze o studium vývoje jakékoli disciplíny musíme řešit problém, jakým způsobem přehledně uchopit a konceptualizovat množství faktorů, které působí na vývoj disciplíny (srov. např. Easton, Gunnell, Stein, 1998). Zřejmě nejpropracovanější model vývoje disciplíny v oblasti studia politiky vytvořili John Trent a Michael Stein (Trent, 1987; Trent, Stein, 2002; Stein, 1998). Primárně byl tento model konstruován pro vysvětlení fází vývoje kanadské politické vědy a posléze zpřesňován studiem jiných pokusů o postihnoutí jejího vývoje.

Předmětem zájmu autorů bylo především popsat a vysvětlit akademické studium politiky a státu, resp. veřejné správy (government), resp. to, čím se akademici zabývají, co studují a co píší. „Interaktivní model vývoje disciplíny“ Trenta a Steina vychází z podobných předpokladů jako deLeonův, to znamená, že vývoj disciplíny je formován interakcí faktorů, které přichází jak zevnitř disciplíny, tak z jejího okolního prostředí. Model se zaměřuje nejen na analýzu obsahu disciplíny, jak bývalo často běžné, ale také uchopuje specifické charakteristiky disciplíny v dané zemi, jako výsledek vlivů jak z domácího prostředí dané společnosti a státem, tak z mezinárodního prostředí společenských věd, resp. studia veřejných politik. Autoři se snaží postihnout především vztah mezi společností a disciplínou, jejich podpůrné struktury a obsah tak, aby identifikovali klíčové proměnné a několik obecných hypotéz. Model usiluje vymezit hlavní faktory nebo proměnné, které se objevily, aby formovaly vývoj disciplíny a jejich relativní váhu nebo význam. Vytvořený model byl ve zjednodušené diagramové nebo schematické formě představen především v pracích Steina a Trenta. (Trent, 1987, s. 18 a Trent, Stein, 2002).

Podle Trenta a Steina (srov. Trent, 1987, s. 9 a 19; Stein, 1998, s. 171-2) je interaktivní charakter modelu dán předpokladem, že specifické charakteristiky disciplíny mohou působit jak na hostitelskou společnost a její politický systém, tak na mezinárodní stav poznání společenských věd. Model usiluje o identifikování faktorů ovlivňujících vývoj disciplíny v dané zemi a o ustavení jejich vztahu k dopadu disciplíny na národní a mezinárodní úroveň. Záběr modelu tím zasahuje celé rozpětí vývoje disciplíny a nikoli jen jeho počáteční fázi. To ovšem přináší velmi široký rozsah vlivů, které působí na disciplínu a které je tím pádem i obtížné uspořádat. Důvodem je také to, že jednotlivá deskriptivní zjištění o stupních organizačního růstu disciplíny představují faktory, které mohou podněcovat nebo zbrzdovat její rozvoj. Model pracuje s předpokladem, že s každou fází rozvoje disciplíny dochází k její větší zralosti, komplexnosti a sofistikovanosti. To se promítá do specifických národních charakteristik, stylu a atributů, které sdílí s ostatními národními komunitami disciplíny.

Trent shrnuje pět klíčových proměnných, které se zpravidla vzájemně ovlivňují (viz schematicky níže), jsou to: národní podmínky (poměry) a jejich stupeň závislosti; vzdělávací a intelektuální kontext; vnitřní charakteristiky disciplíny (její kapacity); vývoj disciplíny (její obsah); dopad disciplíny. Nicméně tomu tak nemusí být vždy. Například národní podmínky a intelektuální kontext mohou nezávisle působit na obsah disciplíny. Nebo jeden či více výjimečných badatelů může mít vliv, který dalece přesáhne úroveň kapacity a obsahu disciplíny v dané zemi.

Graficky je to v originále znázorněno následovně:

^a Discipline development means: the degree of autonomy; institutionalization of post-secondary teaching and research structures; breadth and depth of research publication; theoretical development and originality; and international influence.

^b For succinctness and clarity the conditions influencing political science have been stated in the 'positive mode': that is, conditions that will have a positive influence on the development of the discipline. It is assumed that the opposite of these conditions or their absence will have a negative impact.

(Trent, 1987, s. 18)

Michael Stein (Stein, 1998, s. 171-173) uvádí, že model může pomoci při analytickém uvažování o tom, jaké hlavní faktory nebo proměnné formují disciplínu v průběhu jejího vývoje a jakou váhu nebo význam představují tyto faktory v dané vývojové fázi. Faktory jsou vnímány jako formativní síly, které dávají disciplíně její konceptuální a institucionální charakteristiky a které jsou generovány jak v rámci dané společnosti, tak mimo ni. Vzájemné působení těchto sil způsobuje postupný rozvoj disciplíny v jednotlivých vývojových fázích a formování jejich specifických charakteristik. S ohledem na interakci je možné předpokládat, že čím je disciplína rozvinutější, tím zpětně stále více působí nejen na mateřskou společnost a politický systém, ale i na mezinárodní komunitu disciplíny. V praxi je možno využít model například při komparativní případové studii některých západních demokracií k identifikaci a uspořádání nejdůležitějších proměnných nebo faktorů působících na vývoj disciplíny v jejich jednotlivých vývojových fázích. Model může být využit i při formulování otázek pro další mezinárodní srovnávací analýzu vývoje disciplíny. Například v případě „legitimizační“ fáze vývoje disciplíny se můžeme ptát otázkami:

Proč byl zápas o získání disciplinární legitimacy v některých zemích obtížnější než v jiných?

Jaké faktory nebo proměnné hrály hlavní roli v této vývojové fázi disciplíny?

Byla to celková úroveň sociálního a ekonomického vývoje ve společnosti (socioekonomická proměnná)? - nebo spíše filozofické, ideologické a kulturní tradice a vzorec existující v rámci elity a masové straty společnosti (kulturní proměnná)? - či tlaky ze strany politiků a byrokratů veřejné správy (politická proměnná)? - nebo univerzitní struktury a obsah (proměnná vysokého školství)? - nebo vystavení idejím a konkurenci od ostatních disciplín sociálních věd a rozvíjející se mezinárodní komunity disciplíny (proměnná mezinárodního prostředí společenské vědy)? (Stein, 1998, s. 173)

Práce Trenta a Steina o postihnutí vývoje disciplíny jsou inspirativní především ve dvou oblastech. První přináší vcelku rozpracované pojetí obecných fází vývoje disciplíny. Druhá nastiňuje podrobný model vývoje disciplíny založený na interakci mezi disciplínou a jejím národním i mezinárodním prostředím. S ohledem na to, že model je podle našeho názoru možné jednoduše generalizovat, resp. upravit pro účely zkoumání studia veřejných politik, budeme se jeho rozбором podrobněji zabývat.

Jednotlivé části modelu vývoje disciplíny podle Trenta a Steina

Ve východiscích se zaměříme především na interakce mezi disciplínou a její společností, resp. státem (politickým režimem). Primárně se budeme specializovat na vývoj samotné disciplíny, na deskripci a srovnání pojetí Trenta a Steina.

Disciplína a její vývoj

Odborné práce zabývající se problematikou vývoje disciplíny se obvykle soustřeďují na postihnutí jejího stavu, toho, co vlastně disciplína představuje. Trent a Stein (Stein, 1998, s. 172 a Trent, 1987, s. 18) ze statického pohledu rozlišují dvě základní složky. První složku nazývají „obsah disciplíny“ a představuje pro ně rozsah a pestrost myšlenkových směrů, disciplinárních přístupů, metodologických nástrojů a aplikací; rozsah a stupeň disciplinární specializace a interdisciplinárního vývoje; šířku teoretické orientace a stupeň teoretického a empirického vývoje disciplíny (např. specializace, replikace, koncentrace); teoretický rozvoj a originalitu; míru konceptuální autonomie nebo závislosti disciplíny; institucionalizaci disciplinárních struktur postsekundární výuky a výzkumu; šíři a hloubku výzkumných publikací, potenciál pro komunikaci; a mezinárodní vliv.

Druhou složku, „kapacity“ pro fungování disciplíny, je možné rozdělit na dvě části, na institucionální infrastrukturu disciplíny a na orientace disciplíny. Do institucionální infrastruktury disciplíny přiřazují velikost, komplexnost a kvalitu akademických struktur a zaměstnanců (personnel) disciplíny; množství, kvalitu a rozsah existujících akademických a profesních časopisů, spolkových struktur a výzkumných institutů; úroveň, komplexnost a stabilitu finanční podpory disciplíny z přímých a nepřímých státních zdrojů; přiměřenost disciplinárních procesů socializace a rekrutace zaměstnanců disciplíny a jejich kariérních východisek po ukončení profesní přípravy (career outlets); stupeň legitimity a institucionalizace dosaženého disciplínou v rámci akademické komunity a širší společnosti a načasování autonomie disciplíny s ohledem na roky jejího vývoje); a množství času věnovaného v rámci disciplíny na výzkum.

Orientace disciplíny je možné vnímat jako zaměření disciplíny, určované stupněm spokojenosti s obsahem a vývojem disciplíny; existujícími hierarchiemi a tolerancí plurality přístupů; hloubkou a rozsahem pokrytí zkoumaného předmětu; orientací přístupů na výzkumné nebo problémové zaměření; a zaměřením na domácí problematiku nebo orientací na komparativní mezinárodní perspektivu. Chceme-li se však zabývat vývojem disciplíny, je potřebné do výkladu zařadit určitou dynamickou složku. Tu v případě vybraného modelu představují konceptualizace vývojových fází.

Vnitřní proces vývoje disciplíny

Trentův a Steinův model předpokládá kumulativní charakter vývoje disciplíny tím, že s každou další dějinnou fází vývoje disciplíny dochází k její větší zralosti, komplexnosti a sofistikovanosti. Vývoj je představován jak specifickými národními charakteristikami, tak stylem a atributy, které sdílí s ostatními národními komunitami disciplíny. Ty se vztahují nejen k jejímu disciplinárnímu obsahu, tj. k její tématice (subject matter), ale i k jejím disciplinárním podporám, které jsou představovány jejími institucionálními strukturami. (srov. Stein, 1998, s. 172)

Obecně je možné předpokládat, že rozvoj disciplíny postupuje následujícím způsobem. V počáteční fázi je vypracováno určité množství deskriptivních studií, které jsou zpracovány během daného časového období relativně malým množstvím houževnatých badatelů - průkopníků. Tyto studie kumulují poznatky, které umožňují vyšší úroveň syntézy, analýzy a teoretizování, a to jak na úrovni obecné, tak specializované. To je možné považovat za výsledek koncentrace pozornosti řady badatelů ve specifických subdisciplinárních oblastech. Následně koncentrace pozornosti umožňuje další kumulaci poznatků, replikaci výzkumu a další debatu mezi specialisty, což mívá za následek vytváření nových modelů, teorií a přístupů. Obvykle vůdčí badatelé přichází s novými myšlenkami a rozměry zkoumaného problému, které přitáhnou pozornost dalších kolegů a studentů. Postupné kroky rozvoje disciplíny jsou však závislé nejen na dostatečných lidských a finančních zdrojích, ale i na

institucionálním nastavení, ve kterém mohou badatelé pracovat a komunikovat a které mohou přilákat nejlepší „světové mozky“. (Trent, 1987, s. 12-13)

Trent schematicky znázorňuje vývoj následovně:

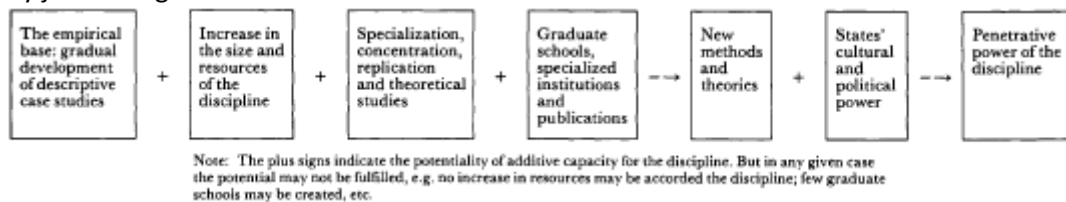
Empirický základ: postupný rozvoj deskriptivních případových studií + vzrůstající velikost a zdroje disciplíny + specializace, koncentrace, replikace a teoretické studie + vysoké školy, specializované instituce a publikace

→ nové metody a teorie + kulturní a politická moc daného státu

→ schopnost disciplíny prosadit se v mezinárodním prostředí (penetrative power of the discipline)

Znaménko „+“ zde znamená potenciál přidané kapacity disciplíny (potentiality of additive capacity for the discipline). (Trent, 1987, s. 12-13)

Graficky je to v originálu znázorněno následovně:

(Trent, 1987, s. 14)

Takto koncipovaný postupný vývoj disciplíny v západních demokraciích rozděluje Trent a Stein do následujících tří širokých postupných vývojových fází (srov. Trent, 1987, s. 20; Stein, 1998, s. 170).

První ranou fází představuje fáze „legitimizační“, do které spadá zápas o dosažení legitimacy a určité počáteční institucionalizace. Aktivita disciplíny jsou omezeny na výuku a vytváření relativně impresionistických komentářů dané společnosti.

Ve druhé fázi, plně „institucionalizace“, je dosaženo ustavení „jádra“ profesionálů na plný úvazek, autonomních katedrálních a univerzitních struktur, profesních asociací a odborných časopisů. Vytváří se schopnost disciplíny provádět tři základní úkoly - deskripci, teorii a analýzu. Zda vůbec a v jakém rozsahu se tak děje pod vlivem domácí kultury nebo importovaných modelů mezinárodních sociálních věd závisí na obecné úrovni, na prostoupení společnosti zahraničními politickými a ekonomickými vlivy a na míře závislosti dané společnosti na zahraniční profesní přípravě a expertíze.

Třetí fáze „skutečného politického uplatnění“, zahrnuje snahy o ustavení přímé politické a veřejně politické relevance disciplíny. Nastává růst hloubkového poznání disciplíny kumulací poznatků na základě koncentrace, replikace a odborné debaty o místních, komparativních nebo mezinárodních subjektech bádání. Rozvoj disciplíny je předurčován působením profesionalizace, konfrontace mezi holismem a specializací, bitvami mezi teoretickými přístupy, badatelskými předpoklady o politickém kontextu a stupněm spokojenosti s disciplínou.

Takto pojatý fázový vývoj je možné různě aplikovat. Například Trent uvádí čtyřfázový vývoj kanadské politické vědy. První fáze, od roku 1870 do První světové války, představila uvádění tradičních sociálně vědních disciplín na kanadské univerzity po britském vzoru. Druhá fáze, 20. a 30. léta dvacátého století, fáze kanadizace, obrátila svou pozornost na rozvoj kanadské vzdělanosti, na její problémy a její akademické instituce, ale pracovala s velmi omezenými zdroji a infrastrukturou. Třetí fáze, 40. až 60. léta, kulminovala v 60. letech neobyčejnou expanzí univerzit, akademického personálu, studijních programů a financování výzkumu, což podporovalo jak zkvétání hlavních kanadských publikací a sociálně vědních institucí, tak obnovený import zahraničních akademických pracovníků a přístupů. Čtvrtá fáze, v 70. a 80. letech, představila konsolidaci a adaptaci velké politicko vědní komunity na společenské trendy a podmínky. V rámci disciplíny se nastartovala rostoucí specializace, fragmentace a závislost nové snahy o integraci a kanadizaci. Mimo disciplínu

vedl konec souznění mezi sociální vědou a společností (nebo alespoň elitami) nejprve ke kritice a poklesu podpory a později k požadavkům na společenskou relevanci. (Trent, 1987, s. 9-10)

Jednotlivé fáze mohou být také podrobněji operacionalizovány, což následně provedl například Stein u počáteční „legitimizační“ fáze vývoje politické vědy. Zaměřil se na zjišťování toho, kdy byla ustavena disciplína v rámci univerzitního kurikula jako samostatný předmět, jak se formovala identita samostatné disciplíny, jak došlo k legitimnímu prosazení se disciplíny do struktur terciárního vzdělávání. Dále zkoumal disciplinární zařazení prvních představitelů disciplíny (jakou disciplínu vystudovali a v jaké disciplíně působili). V případě politické vědy se jednalo primárně o právo, historii a ekonomii, sekundárně o filozofii a sociologii. Také ho zajímal postoj představitelů disciplíny k ustavení autonomní a svébytné disciplíny. Pozornost dále věnoval obsahovému zaměření výuky (obsah výuky), profesní organizaci a odborným časopisům, postoji akademie k ustavení nové disciplíny, charakteru vysokých škol a jejich rozpočtu, typu zřizovatelů vysokých škol, charakteru státu a jeho roli v terciárním vzdělávání a nakonec státním subsidiím do vysokého školství a výzkumu. Vývoj fáze byl završen tím, že se představitelům disciplíny podařilo dosáhnout formálního uznání jako akademické disciplíny jak v rámci vysokého školství, tak v širší národní a mezinárodní akademické komunitě. V případě politické vědy hrály důležitou roli při ustavování národních profesních organizací (společností pro politické vědy) mezinárodní organizace jako UNESCO, které poskytly organizační asistenci a finanční podporu pro jejich ustavení. (Stein, 1998, s. 170-171)

Působení okolního prostředí na disciplínu

Model přisuzuje, při koncipování vývoje, velkou roli interakci disciplíny s okolním prostředím. Trent a Stein rozlišují tři složky, které mohou působit na vývoj disciplíny. Jedná se o politický režim dané země, společnost a mezinárodní vědecké prostředí.

Politický režim a disciplína

Většímu rozpracování vztahu státu (politického režimu) a disciplíny se věnovali Trent a Stein ve své práci z roku 1991 (Trent, Stein, 2002). Podle nich je vztah mezi státem a disciplínou, tj. mezi disciplínou a hlavním předmětem jejího studia, důležitým a málo systematicky zpracovaným tématem. Politický systém hraje podstatnou roli, protože tvoří důležitou součást prostředí, ve kterém se disciplína praktikuje. To je spojeno s otázkami, např. jaké obmezení a příležitosti představuje toto prostředí pro vývoj disciplíny, jaký přímý vliv má státní financování a intervence v oblasti veřejných politik na postupný vývoj disciplíny, ale také jaký vliv mají příspěvky disciplíny na postupně se vyvíjející společnost a stát. Celý komplex těchto otázek je nutno brát v úvahu, protože studium politiky je snad nejvíce přímo ovlivňováno svým předmětem studia ze všech disciplín. Trent a Stein se pokusili vystihnout tento zajímavý vztah mezi disciplínou a politickým režimem (státem) prostřednictvím přímých a nepřímých vazeb v oblastech jako je veřejná správa (government), resp. politický režim, politická kultura, politická věda jako disciplína, politické autority a veřejné politiky, politické vzdělávání a politická věda jako profese (Trent, Stein, 2002, s. 91-92).

Dalším tématem hodným pozornosti je otázka vztahu demokratických a nedemokratických politických režimů a disciplíny. Obecně se předpokládá, že autoritářské nebo diktátorské režimy vnímají sociální vědy pouze jako jakousi servisní složku, netolerují kritickou zpětnou vazbu, kterou vytváří a přináší, omezují je v mezinárodní kulturní komunikaci. Tyto zásahy však nemusí zastavit rozvoj disciplíny, protože je možné předpokládat, že minimálně kapacita disciplíny se bude rozšiřovat spolu s rostoucí úrovní socioekonomického vývoje. Za příznivějších politických okolností pak bude vztah mezi státem a disciplínou důležitý především svým působením na personál, volbu témat a alokaci zdrojů disciplíny. (Trent, 1987, s. 19).

Společnost a disciplína

Vývoj disciplíny je podle Trenta a Steina (Stein, 2002, s. 172; Trent, 1987, s. 18) ovlivňován jejím vztahem se svou domácí (národní) společností, resp. s národním socioekonomickým a politickým

vývojem a proměňujícími se stupni importu kultury. Tyto faktory působí především na kapacitu disciplíny, na její personál, zdroje a instituce. Socioekonomický vývoj v dané společnosti působí na disciplínu prostřednictvím zprostředkujících proměnných, které zahrnují vzdělávací systém, intelektuální tradice a volbu veřejných priorit. Předpokládá se, že větší ekonomický růst a rozvoj bude s postupem času příznivě ovlivňovat všechny disciplíny, ale některé disciplíny budou privilegovanější tím, že budou v danou dobu legitimizované podle toho, jak bude vnímána jejich relevance elitou a podobně, a v jak silné konkurenci s ostatními intelektuálními proudy se disciplína bude nacházet.

Nejdůležitějšími faktory ovlivňujícími vývoj disciplíny jsou interní společenské síly, které souvisí s celkovou úrovní socioekonomického, kulturního a politického vývoje. Socioekonomické faktory představují populace, geografická velikost a přírodní prostředí; etnické, lingvistické, regionální a třídní složení; bohatství a příjem na hlavu; a stupeň industrializace a urbanizace. Kulturní faktory zahrnují kulturní pouta nebo úzké vztahy s ostatními společnostmi; filozofické predispozice a postoje orientace různých společenských elit a podskupin a historické symboly, mýty a paměti. Politické faktory obsahují povahu režimu a vládní struktury (governmental) a její vzorec interakce se socioekonomickými silami v průběhu času. Tyto interní společenské síly obecně působí na disciplínu prostřednictvím specifitějších mediačních struktur, jako jsou instituce a obecná témata systému vyššího vzdělávání.

Vzdělávací systém

Národní socioekonomický rozvoj, založený na modernizaci prostřednictvím národní integrace, industrializace, přijetí vědeckého racionalismu a specializace v rámci národních a mezinárodních trhů, způsobuje expanzi vzdělávacího systému. Předpokládá se, že čím je větší ekonomika dané země, tím více zdrojů může být poskytnuto na vzdělávání, především terciární. Současně ale málokdy mohou jednotlivci nebo speciální školy zvyšovat svou význačnost vyšším tempem, než je obecná úroveň akademického růstu ve společnosti. Z toho vyplývá, že jakmile je disciplína uznána jako relevantní socioekonomická a politická potřeba, je jí poskytnut dodatečný status a zdroje pro doktorská studia a výzkum. To zpětně vede ke specializaci a posunu od deskripce, prostřednictvím případových studií, k rozvoji konceptů a teorie, prostřednictvím větší koncentrace výzkumu, k větší replikaci a diskuzi. Obecně lze říci, že čím bohatší bude společnost, tím více si bude moci dovolit vyšší stupně institucionalizace akademie a rozšiřování výzkumu. To v kombinaci s mocí a mezinárodním kulturním vlivem dané společnosti determinuje úroveň dopadu jejich národních disciplín na mezinárodní prostředí.

Další vlivy, které působí nejen na kapacitu disciplíny, ale i na její obsah, představují sociální podmínky dané společnosti. Ty zahrnují predispozice v národní kultuře, současná vnímání národních potřeb a aktuální prosperitu ekonomiky. Na tomto místě je formulováno několik předpokladů. Závažnou okolností je stav společnosti na hranici (průkopnické společnosti), kdy nemůže být věnováno dostatek času intelektuálním záležitostem. Společenskovědní disciplína může být opomíjena v několika dalších situacích. Těmi jsou např. období války a hospodářského poklesu, období tvrdé hospodářské konkurence, kdy má společnost a stát tendenci obracet se k „tvrdým“ vědám (hard sciences). Další je okolnost, kdy není disciplína nahlížena jako užitečná a vhodná profesní příprava (training) pro elity. Domácí sociální vědy budou také přehlíženy tehdy, když vlastní společnost bude postrádat shodu na svých normách, hodnotách a institucích. Tehdy bude pravděpodobnější, že budou používány vypůjčené sociální koncepty a nebudou rozvíjeny své vlastní.

Do této oblasti jsou přiřazovány faktory jako je velikost a insitucionalizace vzdělávacího systému, přítomnost empiricko-racionalistických tradic myšlení; autonomie, zdroje a status disciplíny, politická autonomie akademického prostředí; kulturní a hospodářská autonomie daného státu a nízká úroveň pronikání zahraničních vlivů. Dále se jedná o pokročilost úrovně socioekonomického rozvoje; přebytek bohatství, stabilitu a hospodářský růst; přítomnost základního konsensu o hodnotách, normách a insitucích dané společnosti a státu; dopad politických témat na disciplínu; existující kompatibilitu

disciplíny s převládajícími politickými a ekonomickými paradigmaty, např. liberálním pluralistickým režimem. (Trent, 1987, s. 18)

Mezinárodní prostředí a disciplína

Poslední složkou, která působí na vývoj disciplíny, jsou formativní síly, které přichází mimo danou společnost a které napodobují tlaky a konkurenci stimulovanou disciplínou a sociálními vědami obecně nejen v jiných společnostech, ale i v mezinárodním prostředí. Konkrétně mezi ně můžeme zařadit v případě rychlého růstu disciplíny závislost na zahraniční profesní přípravě a metodách; pohyb badatelů a idejí, kde se předpokládá, že nedostatek zralosti, koncentrace bádání a originality vede k fenoménu "malé repliky" úspěšnějšího zahraničního vzoru, tj. k výraznému importu expertízy a konceptů. (Stein, 2002, s. 172; Trent, 1987, s. 18)

Působení disciplíny na okolní prostředí

S ohledem na předpoklad vzájemné interakce disciplíny a jejího prostředí je také potřebné postihnout vlivy, kterými samotná disciplína působí na své okolní prostředí, tj. jak na svou domovskou společnost a politický režim, tak na mezinárodní vědecké prostředí.

Disciplína a společnost a politický režim

Předpokladem působení disciplíny na domácí společnost a politický režim je to, zda disciplína má potřebné zdroje na to, aby reagovala na veřejnou poptávku. Tyto zdroje představuje především odpovídajícím stupněm akumulovaného odborného poznání a dostatečnou dovedností personálu v disciplíně. Představa o společenském dopadu disciplíny může být nadnášena přechodnými módními výstřelky nebo vlivem publicistů, nebo je brzděna po generaci či déle ideologickými a institucionálními překážkami, nebo jednoduše jen pomalým procesem prosakováním nového poznání a idejí do společnosti.

Nicméně prosazení disciplíny závisí především na třech faktorech, tj. na vážnosti, kterou požívá u elit, na přání sociálních vědců ovlivňovat společnost a na potenciálních strukturálních blokáдах ve společnosti. Disciplína si vážnost u elity získává tím, že je schopna ji přesvědčit o kariérním potenciálu pro své absolventy, že bude hodnocena jako užitečná nabízením analýz a odpovědí na problémy, které definují rozhodovatelé, a jak se prosadí na tržišti soupeřících intelektuálních tradic. Ochota akademiků aktivně se zabývat problémovými oblastmi společnosti je spojena jak s nápaditostí a nepoddajností sociálních problémů, tak s relativní atraktivností odměn „interní“ profesní kariéry ve srovnání s „externím“ jednáním, odměnou a statusem. V případě, že jsou akademici málo motivováni k tomu, aby sdíleli své poznatky s „pozornou“ (attentive) veřejností, pak riskují, že spustí řetězec ztráty společenské užitečnosti, obviňování z „žítí ve věži ze slonoviny“ a z úpadku podpory. Potenciální strukturální blokády pro používání disciplíny a jejího poznání představují nejen zavedené ideologie, soupeřící veřejné priority a intelektuální tradice, ale i osobní a organizační předsudky ve společenských institucích. Konkrétně je možné indikovat vliv disciplíny na danou společnost a stát, například vnímáním relevance disciplinárního výzkumu a profesní přípravy elitou; relativní silou disciplíny vůči konkurenčním intelektuálním tradicím; motivací badatelů ovlivňovat současnou sociální a politickou agendu; a ideologickou, organizační a veřejně politickou otevřeností k používání disciplíny. (Trent, 1987, s. 18-21)

Disciplína a mezinárodní prostředí

Disciplína má také možné dopady na mezinárodní prostředí. Ty jsou však méně přímé. Z menší části mohou odrážet průlomové úspěchy předních odborníků nebo institucí, jež jsou napodobovány v cizině. To se týká především určitých částí disciplíny, jako například v politologii oblasti mezinárodních vztahů, komparativní politologie nebo politické teorie. Obecně je ale možné mezinárodní dopad disciplíny konceptualizovat jako dvojfázový proces, který úzce souvisí s mocí a viditelností dané země, jež jsou odvozovány jak z akademických výstupů, tak z národní síly. Pokud těmito zdroji disponují země představující hlavní světové mocnosti, zejména ty, které používají

mezinárodní jazyky a kultury, pak je pravděpodobné, že domácí disciplína prorazí i v mezinárodním prostředí.

Schopnost domácí disciplíny prosadit se v mezinárodním akademickém prostředí (international penetrative power) je dána dvěma způsoby. První vychází z badatelské perspektivy, dané relativně jednoduše skutečností, že v zemích s tímto typem koncentrace talentu a následného formování teorie dochází k novým poznatkům jako první. To je podporováno tím, že převládající praxe vědecké metody předpokládá, že se bude vycházet z akumulované autority dosaženého poznání. Badatelé totiž rádi ve svých pracích odkazují na své zdroje. Každý badatel tak hledá modely pro organizaci svého výzkumu bez toho, aby příliš řešil možná etnocentrická zkreslení, nebo příliš úzký základ vzorového výzkumu.

Druhý způsob je spojen s existencí mezinárodní viditelnosti kultury dané země. Nejprve je potřebné získat prostředky pro publikování svých poznatků v zahraničí a komunikování těchto poznatků na mezinárodní úrovni. Zviditelnění je také spojeno se společnostmi, které jsou ostatními napodobovány, protože používají mezinárodní jazyky, které mají mezinárodní obchodní styky a zájmy, které profesně připravují zahraniční studenty a podporují zámořské kulturní programy, a které vládnou mezinárodní mocí. V této oblasti jsou používány indikátory, jako jsou existující vůdčí badatelé, instituce, paradigmatické publikace, nové metody a teorie, mechanismy pro široké rozšiřování poznatků, kulturní a politická moc dané země a používání mezinárodního jazyka. (Trent, 1987, s. 12-13 a 18)

3.8 FORMULACE ANALYTICKÉHO RÁMCE STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Pokud je hlavním cílem této práce *zjistit, jak se vyvíjelo české studium veřejných politik v evropském kontextu tohoto studia*, pak je potřebné nejdříve formulovat analytický rámec, jehož prostřednictvím by bylo možné analyticky postihnout vývoj studia veřejných politik. Současně by tento analytický rámec měl splňovat i nároky na porovnání jednotlivých národních studií veřejných politik. Je relativně problematické přejmout dříve použité konceptualizace a to minimálně ze dvou důvodů. Zaprvé se jedná o velmi komplexní problematiku, u které je velmi obtížné podchytit a vymezit jednotlivé proměnné. Zadruhé většina autorů se s tímto problémem vypořádává tak, že se uchyluje k vlastním osobním vhledům, které se snaží jedinečným způsobem uchopit problematiku studia veřejných politik.

Domníváme se, že na vývoj disciplíny je potřebné nahlížet z holistické perspektivy a že vývoj disciplíny je dán nejen její vnitřní dynamikou, ale i interakcí s okolním prostředím. Inspiraci budeme hledat především v modelech Petera deLeona, Johna Trenta a Michaela Steina. Při formulování analytického rámce budeme vycházet především z modelu Trenta a Steina (Trent, 1987; Trent, Stein, 2002; Stein, 1998) a soustředíme se na pojetí samotného studia a jeho interakce s vnějšími vlivy, které působily na jeho utváření.

Samotný analytický rámec se bude skládat z několika částí. V první části se pokusíme vždy kontextualizovat dané studium veřejných politik načrtnutím jeho kořenů v daném prostředí, tj. zejména vystihnout tradice studia veřejných politik v dané zemi. V další části se již budeme zabývat současným studiem veřejných politik v dané zemi. Nejprve se soustředíme na postihnutí základních rysů samotného studia veřejných politik. Při tom budeme sledovat jak obsah studia veřejných politik, tak jeho podpůrnou infrastrukturu. Obsah studia budeme posuzovat v podobě konfigurace daného studia veřejných politik, tj. ve strukturaci jednotlivých přístupů ke studiu veřejných politik v dané zemi. Dále provedeme rozbor hlavních učebních syntéz, které v daném studiu existují. Zde se zaměříme na zjištění definice předmětu studia, tj. veřejných politik, vymezení jednotlivých přístupů, které syntézy představují. V českém případě budeme usilovat o postihnutí společného referenčního

základu českého studia veřejných politik na základě analýzy použité bibliografie. Dalšími sledovanými faktory bude originalita a teoretický rozvoj daného studia, vyjádřený především nejdůležitějšími koncepty a charakteristickými rysy, a témata, kterými se v daném zemi studium zabývá.

Podpůrnou infrastrukturu studia budeme zaznamenávat v oblastech institucionalizace výuky, výzkumu a rekrutace kádrů subdisciplíny. Vycházet budeme z rozboru (pokud se je podaří získat) syntetických prací, přehledových textů, učebních plánů, výstupů výzkumných pracovišť a životopisů důležitých představitelů subdisciplíny. Dále se soustředíme na problematiku profesních organizací a časopisů, tj. na organizaci a prostředky komunikace v rámci odborné komunity. V tomto případě nás bude zajímat pronikání textů s problematikou studia veřejných politik do odborných politologických periodik.

V další části se zaměříme na interakci studia veřejných politik s vnějšími vlivy působícími na jeho vývoj. V této oblasti budeme rozlišovat mezi interakcemi studia s domácím a zahraničním prostředím. V rámci interakcí s domácím prostředím budeme sledovat vlivy působící z oblasti politického režimu dané země, z oblasti socioekonomických a kulturních vlivů. Ty pro nás bude představovat akademické prostředí, ve kterém se soustředíme na oblast vysokoškolského vzdělávacího systému, vztahu studia veřejných politik s jinými akademickými disciplínami. Zvláštní důraz budeme klást na vztah studia veřejných politik a politické vědy.

V oblasti interakcí se zahraničním prostředím se budeme zabývat vztahem studia a mezinárodního prostředí sociálních věd. Soustředíme se především na postihnutí zahraničního vlivu studia veřejných politik na domácí studiu prostřednictvím bibliometrických rozborů odborných článků nebo rozboru použité literatury a citací v hlavních učebních syntézách (případ ČR), pokud budou údaje k dispozici. Dále se budeme věnovat zapojení představitelů domácího studia do mezinárodní, především evropské odborné komunity.

V závěrečné části se pokusíme shromáždit získané poznatky do konceptu vývojové periodizace. Nejprve shrneme předchozí pokusy o náčrt vývoje a na jeho základu, po vzoru Trenta a Steina, nastíníme vývoj subdisciplíny v jejích fázích legitimizace, plné insitucionalizace a skutečného politického uplatnění (Trent, 1987; Trent, Stein, 2002; Stein, 1998). Na závěr uvedeme několik doporučení jak pro studium veřejných politik v České republice, tak pro další výzkum.

Vycházet budeme především ze syntetických prací v podobě učebních syntéz, přehledových textů, odborných debat, bibliometrických analýz, důležitých publikací, životopisných údajů významných představitelů subdisciplíny a informací z výukových, výzkumných a profesních institucí (z obsahu výuky, výstupů vědeckých pracovišť, činnosti profesních organizací a časopisů atd.) apod. S ohledem na explorativní charakter disertační práce jsme si plně vědomi možných omezení a nedostatků samotné konceptualizace. Bereme v úvahu i okolnost, že některé údaje nebudou k dispozici, což může částečně ovlivnit obsah a zaměření jednotlivých případových studií. Nicméně se domníváme, že je potřebné, třeba ne zcela dokonale, pokusit se o určité formulování stavu vývoje subdisciplíny v jednotlivých zemích, předložit zpracovaný materiál k diskuzi a využít jej k dalšímu zkoumání daného problému.

3.9 POUŽITÁ METODOLOGIE A METODY

3.9.1 METODOLOGICKÉ VYMEZENÍ AUTORA

Před podrobnějším rozbohem teoretického rámce uvedeme použité metodologické vymezení, hledisko zpracování a směřování disertační práce. Domníváme se, že pokud chceme zpracovat

jakýkoli vědecko-výzkumný text, je vhodné ilustrovat svůj přístup a východiska k řešení problému v celé jejich šíři, včetně roviny ontologické a epistemologické. Tím poukazujeme na propojenost různých úrovní teoretického myšlení, které více nebo méně determinuje různé konkrétní přístupy ke zkoumání oblasti veřejných politik.

Při zkoumání problematiky vývoje studia veřejných politik se přikláníme k interpretativnímu (konstruktivistickému) přístupu, a to v jeho umírněné formě. Vedou nás k tomu zejména tři důvody. Zaprvé se domníváme, že poznání o světě kolem nás je výrazně ovlivněno nejen tím, jak tento svět vnímáme a jak o něm přemýšlíme, ale i tím, jako o něm s ostatními komunikujeme. Zadruhé vycházíme z úvahy, že tento obecný přístup je často používán v bádání o výzkumu vývoje studia disciplíny (zajímavý přehled viz např. Berndtson, 2002). Třetím důvodem je zjištění, že samotné příspěvky k vývoji studia veřejných politik představují především osobní interpretace autorů. To znamená, že jsou vedeny především snahou o porozumění a zprostředkování vlastního vhledu do problematiky.

Pro podrobnější vymezení pozice v ontologické a epistemologické rovině přebíráme, až na drobné úpravy, část materiálu publikovaného spolu s Martinem Poláškem (Polášek, Novotný, 2010). Text pro účely disertační práce velmi dobře nastiňuje naši pozici v ontologické a epistemologické rovině. Považujeme za vhodné začít na nejvyšší úrovni, úrovni ontologické, a poukázat na naturalistické a konstruktivistické tradice vědeckého bádání.

Ontologické hledisko

Rozdělení na naturalistickou a konstruktivistickou tradici sociálních věd vychází z celku přesvědčivého konceptuálního dělení rozvinutého Jonathonem Mosesem a Torbjørnem Knutsenem (Moses, Knutsen, 2007). Pokládáme toto dělení za všeobecnější a vnitřně koherentnější, než obdobná dělení na pozitivismus a postpozitivismus či racionalismus a konstruktivismus atd. Mosesovu a Knutsenovu konceptualizaci upravujeme podle své potřeby.

Při výkladu a konceptualizaci disertační práce klademe větší důraz na konstruktivistické pojetí, které je nám osobně poněkud bližší a podle našeho názoru i vhodnější pro zvolené téma práce. Zároveň je nutno zmínit, že uvědomujeme nebezpečí, které práce s dichotomiemi přináší, jak obecně, tak zvlášť pro konstruktivistické pojetí. Dichotomické dělení totiž každý problém radikálně zjednodušuje a převádí jej do podoby opozit, nikoli komplementarit. Na druhou stranu však přináší přehlednost a srozumitelnost, které jsou také neopominutelným aspektem pro získání orientace v problému. Pro tuto schematičnost je proto vhodnější vnímat tuto dichotomii spíše jako krajní póly na škále, která představuje různé pozice badatelů.

Na základě výše uvedeného postoje jsme formulovali dva obecné axiomy, které jsou podstatné pro další výklad. Zaprvé, neexistuje pouze jediná věda, resp. neexistuje pouze jedna kombinace ontologických a epistemologických „voleb“,⁴ která může být označována za vědeckou. Zadruhé, široce pojatá metodologie představuje hierarchickou strukturu, v níž „volba“ na úrovni ontologické a epistemologické předurčuje jak volbu na úrovni metodologické, tak zcela či do velké míry výsledek bádání.

Obecně je možné začít tím, že v ontologické rovině se ptáme, zda a případně do jaké míry je svět reálný a nezávislý na procesu našeho poznání, tj. do jaké míry je „tam venku“, mimo naše vědomí. Jinými slovy, existují na nás jako lidech a na nás jako vědcích nezávislé sociální jevy, které můžeme odkrývat či objevovat? To znamená také se ptát po tom, zda má svět nějaký řád, nějakou pravidelnost, kterou by bylo možno vědeckým bádáním podchytit, nebo dokonce vyjádřit formou

---

⁴ Výraz „volba“ je v souvislosti s ontologií a epistemologií použit záměrně v uvozovkách, neboť nejde ve většině případů o volbu explicitní a vědomou, ale o volbu implicitní a nevědomou, která není zcela libovolná.

vědeckého zákona. Odpovědi na tyto otázky je možné obvykle roztřídit na foundationalistickou a antifoundationalistickou tradici. Foundationalistické pojetí vnímá svět „tam venku“ jako nezávislý na nás jako pozorovatelích, tj. nezávislý na tom, jak a zda vůbec jej budeme popisovat. Existuje tedy principiálně pouze jeden kognitivně správný způsob popisu, ten, který koresponduje se skutečností. Pravda je pak korespondenčního charakteru. To sice neznamená, že musíme tento popis vždy objevit, nebo jej zcela naplnit, ale můžeme se k němu často pouze blížit. Poznání tak může mít kumulativní charakter a my můžeme poznávat stále více.

Foundationalistické pojetí nikdy zcela nepřijalo z různých důvodů pochyby o své univerzálnosti. Tyto pochyby jsou zastřešeny antifoundationalistickým pojetím, které naopak tvrdí, že žádný svět „tam venku“, nezávislý na procesu našeho poznání, neexistuje. To sice neznamená, že neexistuje svět ve smyslu jevů, ale že nám není dostupný jinak, než skrze naše vnímání a myšlení vyjádřené jazykem⁵, v němž svět uchopujeme. Znamená to, že to, čím se tento svět vyznačuje a co způsobuje, je pro nás právě takové a ne jiné, nic z toho není inherentní vlastností tohoto světa. Je to produktem našeho myšlení, resp. jazyka. Pravda pak může mít povahu pouze konvenční, tj. vzniká ve vztahu k jiným popisům světa. Svět je tedy podle antifoundationalistů uspořádán tehdy, jestliže mu jako lidé řád dáme, tj. jestliže ho svým jazykem uspořádáme. Sociální svět může být svým uchopením přetvářen ještě jiným způsobem a to tehdy, když společenští aktéři převezmou určitý popis, optiku, a začnou v souladu s ním jednat, např. při tzv. sebenaplnujících se proroctvích.

Tato konstruktivistická tradice existuje ve své silné verzi, jejímž ontologickým základem je právě antifoundationalismus, kde svět sám o sobě poskytuje jen málo účinný, pokud vůbec, nějaký korektiv našich popisů. Ve své slabší verzi, ke které se přikláníme, svět jistý korektiv sice poskytuje, ale čím více se vzdalujeme od hmotných předmětů, které nás bezprostředně obklopují a od naplnění základních vegetativních potřeb směrem k abstraktním pojmům, tím větší volnost v našich popisech máme. To obecně zabraňuje tomu, aby mělo poznání kumulativní charakter, resp. tak kumulativní, jak by si jej představoval foundationalista. Podle konstruktivistického přístupu tak sice nemůžeme poznávat stále více, ale za to můžeme poznávat stále jinak. Na ontologickou úroveň navazuje úroveň epistemologická. (Polášek, Novotný, 2010, s. 105-106)

Epistemologické hledisko

V oblasti epistemologie se především ptáme na to, co můžeme o světě kolem nás vědět a jak to můžeme vědět a jak nám mohou pomoci naše smysly nebo myšlení. Řečeno jinými slovy, tak nás, na jedné straně zajímá, do jaké míry svět procesem poznání objevujeme, odkrýváme, vysvětlujeme (zejména kauzálně) a případně dokážeme předpovídat, a na druhé straně se ptáme, do jaké míry jej naopak procesem poznání konstruujeme, ovlivňujeme, rozumíme mu a interpretujeme jej či vykládáme jej. Pojetí „volby“ v této rovině pro nás bude znamenat určitou představu vědy a tím i kritérií, podle kterých je možné jeden výklad označovat za vhodnější než druhý, je možné určovat hierarchii metod, relevanci různých typů zdrojů, charakter faktů, roli hodnot, generalizovat. Na takto položené otázky byly formulovány odpovědi, které můžeme podle způsobu výkladu rozdělit na empiricko-racionalistické a interpretativní.

První skupina empiricko-racionalistických přístupů vychází z toho, že vnímá fakta jako nezávislé na svých pozorovatelích. Z této perspektivy je věda nahlížena jako specifická forma objevování těchto faktů, tj. jako forma spojení s mimolidskou realitou, která je principiálně odlišná od jiných lidských činností. Tato odlišnost se vyznačuje především vědeckou metodou (např. empirickou, racionalistickou či jejich kombinacemi, konkrétně např. principy indukce a dedukce, koncepty verifikace a falsifikace apod.), umožňující kvalitativně vyšší formu kognitivních uchopení světa, než činnosti jiné (např. literatura nebo náboženství). V důsledku toho může vědec zjištěná fakta jak různě

---

⁵ Jazyk ve smyslu saussurovského *langue*.

hodnotit, tak jim může připisovat různý význam. Nicméně tuto normativní činnost musí zřetelně odlišovat od své hlavní činnosti, kterou je činnost kognitivní.

Obecně, hodnoty mohou sehrát v některých fázích výzkumu svou roli, a při vší snaze tomu nejde zabránit. Nicméně ideálem empiricko-racionalistické perspektivy je bádání a výklad „sine ire et studio“. V tomto pojetí se věda zaměřuje především na zkoumání obecného (obecných zákonů) a nikoli konkrétního, což souvisí s ontologickou představou řádu a pravidelnosti. Pokud se však zabývá konkrétním, pak jediné za účelem generalizace a to buď explicitního, nebo implicitního rázu. Pro tento přístup je také důležité přesvědčení o principiální možnosti predikce, i když zastánci tohoto přístupu se smiřují s tím, že predikce nemůže být vždy za všech okolností stejně přesná.

Proti této představě se konstituoval různorodý proud interpretativních přístupů, které bývají nejčastěji epistemologickou pozicí konstruktivistů a které pojí různou měrou pochybnosti o základních principech empiricko-racionalistických přístupů. Interpretativní pochybnosti je možné identifikovat ve třech liniích. První linie je spojena s pojmem význam. Ten je vnímán nejen jako konstitutivní prvek sociálního světa, ale i jako jeho nejdůležitější specifikum ve srovnání se světem přírodních jevů. Ve své podstatě také představuje základ pro odlišení mezi vědami přírodními a sociálními, resp. mezi logikou jejím vysvětlením. Tuto myšlenkovou tradici, obecně nazývanou hermeneutickou, můžeme sledovat od Wilhelma Diltheye, přes Maxe Webera po Hans-Georga Gadamera a dále, např. u Clifforda Geertze.

Zadruhé, interpretační přístupy se zaměřují na povahu faktů, jejich relevanci a možnosti jejich uchopení prostřednictvím vědecké metody. Z jejich perspektivy neexistují žádná fakta per se do té doby, než je vědec za pomoci své teorie a vědomí, resp. jazyka nevytvoří, tj. nevybere je podle určitého klíče ze všech jevů, neurčí jejich pořadí a význam. Stručně řečeno, dokud je neuspořádá do podoby příběhu. Vědecká metoda představuje strukturovaný a hierarchický přístup, který je spojený s určitými teoretickými nástroji, tudíž nepředstavuje žádnou privilegovanou formou získávání kognitivních informací, ale konstruuje realitu nanejvýš méně záměrně, nikoli zásadně odlišným způsobem, než přístupy jiné. Třetí linie pochybností souvisí se specifícností vědy a zdrojů její autority. Zastánci interpretativních přístupů nahlíží na vědu především jako na sociokulturní činnost, která je řízena konvenčními pravidly a která je ve svých důsledcích autoreferenční a v mnoha směrech svázaná s danou společností, kulturou a dobou.

Zde je důležité podotknout, že v epistemologické rovině je z několika důvodů použití dichotomického dělení daleko problematičtější, než v rovině ontologické. Zaprvé, ontologická „volba“ sice omezuje prostor pro „volbu“ na úrovni epistemologie, nicméně ji nedeterminuje úplně. Je proto vhodné se ptát, „do jaké míry?“ Zadruhé zde existuje problém, že v praxi se stírá rozdíl mezi epistemologickou a v úzkém slova smyslu metodologickou rovinou, čímž počet možných kombinací výrazně narůstá. Z tohoto důvodu se můžeme při popisu epistemologické roviny setkat s více variantami, jako například s triádami pozitivismus, interpretativismus a realismus nebo behavioralismus, racionalismus a nový institucionalismus atd. Pro hlubší rozbor by samozřejmě jemnější dělení bylo vhodnější, protože obě námi vytvořené skupiny jsou vnitřně velmi pluralitní. (Polášek, Novotný, 2010, s. 106-109)

3.9.2 OBECNĚ METODOLOGICKÁ ÚROVEŇ

V rovině obecných metodologických přístupů je možné se s ohledem na historické zaměření práce inspirovat dvěma přístupy, které se zabývají vývojem vědy, Kuhnovým pojetím vědeckých revolucí a paradigmát a Lakatosovou koncepcí vědeckých výzkumných programů (Fajkus, 2005; Ochrana, 2009). Přikláníme se k tomu, že pro problematiku studia veřejných politik tak, jak je koncipována, bude vhodnější se inspirovat, i přes mnohá omezení, spíše Lakatosovou koncepcí výzkumných programů.

Lakatosovo pojetí může přinést zajímavé inspirace pro postihnoutí vývoje v rámci studia veřejných politik tím, že tato koncepce spíše upřednostňuje kontinuity a přizpůsobování se měnícím se podmínkám a tím předpokládá i jistou kumulativnost. Připouští radikální, revoluční, i umírněné, evoluční změny výzkumného programu; přiznává existenci plurality možných výzkumných programů (přístupů) v rámci jednoho pole a jejich různého stupně prosazení se, protože mohou současně existovat dominantní, marginální, degradující či rozvíjející se výzkumné programy. Mimoto existuje podobně inspirovaná publikace snažící se postihnout z této perspektivy vývoj politické vědy v USA (Farr, Dryzek, Leonard, 1995). Kuhnovo pojetí vědy se zdá být pro postihnoutí vývoje studia veřejných politik poněkud méně nosné, protože v této oblasti je možné mluvit snad o jediném období jistého paradigmatu a to paradigmatu fázového cyklu procesu tvorby veřejných politik v 70. a 80. letech. Nicméně toto paradigma se koncem 80. let rozpadá a je nahrazeno pluralitou jednotlivých přístupů jako např. racionální volbou, novým institucionalismem, post-modernismem, teorií advokačních koalic atd.

V oblasti obecných metodologických přístupů sociálních věd máme nejbližší k novému institucionalismu, který začíná svůj vzestup v 80. letech 20. století a stává se jedním z dominantních přístupů v politické vědě během let 90. (pro shrnutí viz např. Hall, Taylor, 1996; Immergut, 1998; Peters, 2005). Podstatou rozšířeného institucionalismu je rozšířené chápání institucí, které například ve své dnes již klasické podobě přináší Douglas North (North 1990). North rozlišuje instituce na formální a neformální. Mezi formální instituce je možné zařadit organizace a formální pravidla (např. vysoké školy, výzkumná pracoviště, pravidla pro financování výzkumu apod.). Mezi neformální instituce zase patří tradice, symboly, zvyky, rituály, přesvědčení, tabu, ale i normativní a kognitivní rámce. Instituce ve své podstatě obmezují jednání jednotlivých aktérů tím, že vytváří prostor a kontext jejich jednání a dávají mu smysl. Toto široké pojetí institucí vcelku dobře vyhovuje nejen snaze o postihnoutí širokého spektra různorodých faktorů, které působí na vývoj studia veřejných politik, ale i skloubení vlivů struktury a jednání aktérů v této oblasti.

Obecně toto celkové vymezení naší pozice vychází z toho, že práce je považována za explorační, hledající a ukazující případné možné směry dalšího bádání, a proto se domníváme, že je vhodnější se spíše přiklonit ke konstruktivistickému a interpretativnímu zaměření. Nicméně s ohledem na zvolenou orientaci jsme si velmi dobře vědomi omezení, která z toho vyplývají pro naše zjištění.

3.9.3 UMÍRNĚNÝ INTERPRETATIVNÍ PŘÍSTUP

V této části se dostáváme k tomu, jak konkrétně uchopit a zpracovat práci tak, abychom odpověděli na položené otázky a splnili vytyčené cíle. Při určování cesty, která by nás měla dovést k cíli, jsme si výrazně pomohli diskuzí ohledně metodologické problematiky a přihlášením se k umírněné interpretativistické, resp. konstruktivistické perspektivě (srov. dále např. Ochrana, 2009). Tato optika nám vykresluje předmět našeho zkoumání vývoje studia veřejných politik jako výtvořiny lidského konání, které s ohledem neinstitucionální perspektivu chápeme jako obmezované různými formálními a neformálními institucemi. Toto porozumění předpokládá, že bereme v úvahu také to, co určuje obecně lidské konání, jako jsou cíle, záměry a cíle jednotlivých aktérů, ale i ostatní vnější vlivy omezující tyto exogenní podněty. V metodické rovině se tak opíráme především o chápání a interpretaci, což v našem případě značí chápání studia veřejných politik jako institucionálně obmezeného jednání badatelů veřejných politik v jejich národním a mezinárodním kontextu a interpretaci různých odborných textů, které se snaží tento fenomén uchopit a popsat.

Primárně se tak snažíme o porozumění tomu, jak se vyvíjelo studium veřejných politik obecně, tak i na konkrétních případech, a neklademe tolik důraz na kauzální vysvětlování daných jevů (to co je nazýváno explanačně nomologický model). Zaměřujeme se spíše na ideografické postihnoutí jedinečnosti a specifik jednotlivých událostí vývoje studia veřejných politik a nikoli na nomotetické

vytváření obecných zákonů vedoucích k silným závěrům o opakovatelnosti jeho vývoje, i když zde chceme určitým odvozováním dospět k určitým zobecněním. Nejde o to rozdrobit bádání na zkoumání jednotlivých specifik, ale v ricoeurovském smyslu (Ochrana, 2009, s. 110-112) vymezit jedinečnost události v její neoddělitelné celistvosti a odlišnosti (metoda vymezování). Jedná se tak především o snahu postihnout různá „vyprávění“ o vývoji studia veřejných politik a zejména formulovat své „uvěřitelné“ vyprávění, které by mohlo sloužit jako hodnověrný výklad studia veřejných politik. Hledáme, jak vymezit studium veřejných politik tak, jak se jeví ve své celistvosti vůči jiným jevům, a zároveň postihnout to, jak se odlišuje svými specifiky a jedinečností od jiných událostí (Ochrana, 2009, s. 110).

Jde nám především o vysvětlení jedinečnosti charakteru dané události. Podle Ochrany je naše analýza vedoucí k formulaci vysvětlení založena na argumentaci v tom smyslu, že naše „vyprávění“ vychází z různých tezí, které podpíráme jinými tvrzeními. Danou tezi (závěr) odůvodňujeme určitými předpoklady, čímž celkově vytváříme logicky propojený argument, kdy závěr vyplývá z premis. Chceme postihnout, čím se průběh dané události lišil od jiných případů téhož řádu. V případě narativního modelu a metody vymezování je postup takový, že výkladem daného problému obhajujeme své závěry. Výroky jsou uspořádány do posloupnosti, čímž je vytvořen logický argument, který hájí náš závěr. Obecně v tomto modelu postupujeme tak, jako bychom byli v dialogu s potencionálním protivníkem. Naším cílem je hledat argumenty na podporu naší teze a postup naší argumentace se odvíjí od výkladu daného jedinečného problému přes posuzování jeho jednotlivých faktorů k analýze jejich role ve vztahu ke zkoumanému jedinečnému jevu, aniž bychom uplatňovali nějaký zobecňující vědecký zákon. (Ochrana, 2009, s. 112)

Je potřeba si uvědomovat, že v našem výkladu se nezabýváme obecným, ale jednotlivým ve své celistvosti. V tomto případě je vhodné použít metodu výkladu formou specifikace jednotlivostí, která se liší od dedukce v explanačně nomologickém modelu. Namísto zákona kauzality je používána kauzální analýza, která spočívá v tom, že argumenty formulujeme ve formě „x je příčinnou y“ a nikoli jako ve „vědeckém zákoně“, kde je používána forma „jestliže x, pak y“. Kauzální analýzu využíváme k selekci faktorů, které mohou být označeny za příčinu určitého jevu. To můžeme provádět tzv. induktivní a pragmatickou zkouškou. V induktivní zkoušce ověřujeme, zda je daný faktor opravdu nutný, tj. pokud by nedošlo v dané situaci a zadaných podmínek k danému x, pak by také nedošlo k danému y, k němuž by jinak došlo. Pragmatická zkouška uvádí, že k volbě právě daného faktoru ze všech ostatních, musí být nějaký důvod. Formulace závěru představuje formu výkladu jednotlivé události, tj. teprve na základě vyložení jednotlivých událostí je možné provést určité zobecnění, např. vyslovení určité tendence. (Ochrana, 2009, s. 112-113)

Ochrana charakterizuje narativní model v metodologickém protikladu vůči explanačně nomologickému modelu. Narativní zkoumání se zabývá především zdůvodňováním jednotlivých případů a narativní model je zde využíván k výkladu problému. Základem tohoto výkladu je argumentace, která logickými postupy dokazuje, že závěr (to, co se stalo), se vzhledem k daným důvodům a okolnostem formulovaných v tezích „stát muselo“. Zdůvodnění tak představuje výklad problému, jehož smyslem je porozumět problému. (Ochrana, 2009, s. 113)

3.9.4 OBECNĚ VĚDNÍ METODY

S ohledem na klasické rozdělování mezi explanační a interpretačními, příp. naturalistické a konstruktivistické přístupy by se mohlo zdát, že výše uvedené přiblížení je dostatečné. Domníváme se, spolu s Mosesem a Knutsenem (2007), že různé metody mohou být používány v obou perspektivách a že jsou to právě tyto perspektivy, které jim dávají specifické zaměření. Proto budou v naší práci využity i metody, které jsou přiřazovány mezi explanační (viz Ochrana, 2009, s. 16). Ochrana (2009, s. 16-27) dělí explanační metody na empirické a obecně teoretické. Z empirických

metod je v práci určitým základním způsobem využita metoda pozorování, protože autor disertace pracoval od roku 2007 na dvou významných českých pracovištích, které se zabývají studiem veřejných politik, konkrétně na Katedře veřejné a sociální politiky Institutu sociologických studií UK FSV a v Centru pro ekonomické a sociální strategie UK FSV. Zde mohl zúčastněným pozorováním načerpat relativně mnoho poznatků o praxi českého studia veřejných politik.

Z obecně teoretických metod se jedná o metodu analýzy. Tato metoda si klade za cíl vysvětlit zkoumaný problém detailním prozkoumáním jeho složek, je použita v několika oblastech. Primárně se jedná o analýzu literatury o vývoji studia veřejných politik, na jejímž základě jsou identifikovány faktory, které hrají podstatnou roli v této oblasti. Na uvedeném základě je formulován analytický rámec, který je použit pro analýzu jednotlivých národních studií veřejných politik, tj. detailní prozkoumání jednotlivých faktorů v daném studiu a jejich vlivu na celkové studium veřejných politik.

Na analytické kroky navazuje použití metody syntézy, kdy jsou na základě analytických zjištění formulovány obecnější závěry. Jejím pomocí je na základě rozboru teoretického rámce studia veřejných politik formulován obecný analytický rámec, který slouží nejen k rozboru vývoje studia veřejných politik ve sledovaných zemích, ale i jako srovnávací mřížka mezi těmito studii. Metoda syntézy je současně použita pro formulaci závěrů provedeného srovnáním studií veřejných politik ve vybraných zemích.

Další použitou metodou je metoda analogie, jejíž pomocí hledáme totožnosti vztahu mezi zkoumanými jevy vyjádřené určitým modelem. V disertační práci je metoda využita při formulování analytického rámce, kde jako jeho základ slouží model vývoje kanadské politické vědy vytvořený Trentem a Steinem (viz výše). Tento model je upraven do obecné formy, aby mohl být aplikován v oblasti studia veřejných politik a tím nám pomohl se zjednodušením a uspořádáním zkoumané problematiky a k pochopení zkoumaných souvislostí. S ohledem na interpretivistickou perspektivu práce není tento model používán k explanaci nebo predikci vývoje studia veřejných politik v nomologicky explanačním smyslu, ale spíše k pochopení vztahů mezi jednotlivými složkami vývoje studia veřejných politik.

Poslední obecně teoretickou metodou je metoda srovnání, jejíž pomocí zkoumáme shody a odlišnosti mezi zkoumanými jevy, v našem případě mezi vybranými studii veřejných politik. Srovnávání jednotlivých studií veřejných politik za účelem zjištění shod a rozdílů v jejich vývoji bude prováděno pomocí analytického rámce, který je založen na postihnutí faktorů interakce studia veřejných politik v dané zemi a jeho národního a mezinárodního okolí. Problematice komparace se budeme věnovat samostatně.

3.9.5 SPECIFICKÉ VĚDNÍ METODY

Předkládaná disertační práce se obecně zabývá problematikou konstituování studia veřejných politik jako vědní disciplíny na vybraných příkladech z evropského prostředí. Konkrétněji se snaží porozumět vývoji českého studia veřejných politik v jeho evropském, ale i světovém kontextu. Zabývat se touto problematikou však není dobře možné bez přiblížení si vývoje této disciplíny v USA a poukazem na vývoj role expertízy v „západní“ společnosti. S ohledem na výše uvedenou nerozpracovanost problematiky tato práce představuje pokus o uchopení této problematiky a je pro ni charakteristický explorační charakter.

Konkrétní zpracování práce bude záležet na skloubení dvou poněkud protichůdných snah. Na jedné straně se pokusíme porozumět vývoji studia veřejných politik v jeho jedinečnosti a celistvosti. Na druhé straně budeme porovnávat české studium veřejných politik s referenčními evropskými studii a pokusíme se dospět k určitým generalizacím o studiu obecně. Pro první úkol se zdá být vhodnou

formou případová studie, která dokáže vystihnout jedinečnost kontextu a specifická vysvětlení národního případu a pro druhý úkol zase srovnávací analýza prostřednictvím srovnávací mřížky, která dokáže obecněji odhalit určité podobnosti a rozdíly mezi jednotlivými studii. Vhodným řešením se zdá být design srovnávání případových studií ve formě malé N-studie (deVaus, 2001; George, Bennett, 2005; Gerring, 2007 a Drulák a kol. 2008).

Problematika případové studie

Zkoumaným fenoménem, resp. předmětem, je v našem případě vývoj studia veřejných politik v určitém státě. Obecně zde můžeme definovat závislou proměnnou jako konkrétní studium veřejných politik. Na tuto proměnnou působí různé faktory nejen z vnitřku samotného studia (např. význační badatelé, jeho institucionální ukotvení, jeho metodologické zaměření atd.), ale i z vnějšku, tj. jak z daného národního státu, jako je jeho společnost, kultura, politický režim atd., tak i z mezinárodního vědeckého prostředí. Důležité je si uvědomit, že se jedná o oboustranně interakční proces a že samotné studium zpětně působí na svou mateřskou společnost, politický režim daného státu a i na mezinárodní vědecké prostředí.

Základem analytického rámce je Trentův a Steinův model (Trent, 1987; Trent, Stein, 2002; Stein, 1998). Zvolený analytický rámec se skládá ze dvou základních částí, které ukazují interakci samotného studia a jeho vnějšího prostředí. První část představuje konceptualizaci samotného studia, kterou lze vystihnout dvěma oblastmi faktorů, které se týkají jeho obsahu a podpůrné infrastruktury. Nás zajímají faktory představující obsahovou stránku studia jako konfigurace daného studia, jeho základní učební syntézy, jeho originalitu a charakteristické rysy a témata, kterými se zabývá. Druhou složku představuje podpůrná infrastruktura studia. Z tohoto pohledu se soustředíme na institucionalizaci výuky, výzkumu a rekrutace kádrů a na institucionalizaci profesních sdružení a časopisů. Druhá část obsahuje interakci studia a jeho vnějšího prostředí. Zde je možné odlišovat dvě základní prostředí, tj. domácí a zahraniční. V rámci „domácího“ prostředí je možné rozlišovat mezi politickým režimem dané země (oblast státu) a mezi její společností a kulturou (socioekonomické a kulturní vlivy).

V práci se soustředujeme zejména na povahu politického režimu, charakter veřejných zásahů formou veřejných politik a interakci mezi badateli, resp. studiem, a politickou sférou (poradenství, poskytování expertízy, profesní přípravu potencionálních zaměstnanců veřejné správy apod.). Další podstatnou složkou „domácích“ vnějších vlivů jsou vlivy, které vycházejí z dané společnosti a kultury. Zde se setkáváme především se socioekonomickými a kulturními podmínkami. Tyto interní společenské síly působí na studium prostřednictvím institucí vyššího vzdělávání. S ohledem na charakter práce zaměříme pozornost zvláště na akademické prostředí a budeme sledovat vysokoškolský vzdělávací systém, souvislosti studia veřejných politik s jinými akademickými disciplínami a především jeho vztah s politickou vědou. Vnější „zahraniční“ prostředí je v interakci s domácím studiem především v oblasti mezinárodního badatelského prostředí. Z této oblasti nás zajímá především vliv zahraničního studia veřejných politik na domácí studium a zapojení domácího studia do mezinárodního, především evropského studia veřejných politik.

Výše uvedený analytický rámec nám zjišťuje spíše „statický“ stav studia v daném čase a prostoru. Pokud nás zajímá vývoj a nikoli jen stav studia, je potřebné podchytit i dynamickou složku, kterou je možné vyjádřit vývojovými fázemi studia a která vychází z porovnání proměny jednotlivých stavů v průběhu času. Tento dynamický rozměr je možné vystihnout například prostřednictvím konceptualizace tří vývojových fází po výše uvedeném vzoru Trenta a Steina.

Prostřednictvím výše formulovaného analytického rámce je možné analyzovat prameny. Prameny pro studium vývoje studia veřejných politik představují především různé texty, které se zabývají veřejnými politikami. V práci se zaměříme především na odborné texty a odhlédneme od řady veřejně politických dokumentů. Nicméně samotné množství odborné literatury je v této oblasti obrovské, a proto je potřebné přistoupit k určitému zúžení výběru. Redukce povede dvěma směry

podle zaměření práce. První směřuje k postihnutí stavu studia veřejných politik. K tomu se jako velmi vhodný materiál jeví učební syntézy, které představují generalizaci dosaženého poznání a vytváří vzorce, které jsou šířeny mezi široký okruh zájemců. Učební syntézy ze své podstaty působí na co největší počet studujících a jsou programově utvářeny jako hutná zkratka. Ta má zájemcům poskytnout nejnütnější poznatky o dosavadním stavu poznání v dané disciplíně podané v určité paradigmatické formě. Nicméně základní korpus je samozřejmě nutno doplnit dalšími důležitými texty ve formě programových textů, klíčových neboli paradigmatických děl, která vytváří společný znalostní základ, umožňující snadnější komunikaci a porozumění v rámci odborné komunity. Opominout by se neměla také běžná odborná produkce ve formě monografií a odborných časopiseckých článků.

Druhý směr se zaměřuje na vystihnutí vývoje studia veřejných politik. Zde jsou klíčové především různé odborné texty, které se problematikou stavu a vývoje studia veřejných politik zabývají, tj. texty, které se snaží zhodnotit dosavadní vývoj disciplíny a poukázat na podstatné vývojové trendy. Tyto texty by měly být kontextualizovány na pozadí odborných diskuzí o formě a směřování studia veřejných politik a paradigmatických děl, která směřování studia ovlivnily. Důležitým zdrojem jsou také informace poskytované výukovými, výzkumnými a profesními organizacemi studia veřejných politik, jako jsou životopisy důležitých představitelů studia, obsah výuky, výzkumné projekty, výstupy výzkumu, organizovanost odborné komunity a její aktivity apod.

Případové studie budou rozsahově poněkud asymetrické, protože případy Francie a Německa budou představovat především referenční rámec pro české studium veřejných politik a jeho kontextualizaci v evropské perspektivě. Nicméně základní struktura případových studií bude stejná s ohledem na použitý analytický rámec. Důraz bude kladen na porozumění českému studiu veřejných politik. Proto se v analýze českého studia veřejných politik zaměříme ještě na několik podstatných znaků studia. Půjde nám o zjištění použitých definic předmětu studia, tj. veřejných politik. Dále se zaměříme na vymezení zjištěných přístupů ke studiu veřejných politik a to jak v pozitivním, tak negativním smyslu. S ohledem na postupnou internacionalizaci studia nás bude zajímat, z jakých jazykových okruhů bylo čerpáno, kteří autoři a díla jsou sdílena různými přístupy, resp. co může vytvářet společný oborový základ.

Ke zjišťování údajů nám poslouží rozbor obsahu vybraných syntetických prací a analýza jejich bibliografie. Při ní budeme vycházet z metodiky použité Goodinem a Klingemannem (1998b). Provedení bibliometrické analýzy nám může poskytnout informace o myšlenkovém horizontu autora, o transferech cizí odborné literatury, resp. závislosti či autonomii daného studia indikovaného podílem domácí a cizí literatury, s tím spojeném přejímání klíčových konceptů a jejich zdrojů.

Syntézy nebo jejich části, obvykle učebního rázu, jsou vhodný materiál zejména proto, že představují to, s čím se může zájemce v dané zemi setkat při prvním zájmu o studium problematiky veřejných politik. Výběr syntéz v disertační práci je možné označit spíše jako arbitrární, ale podle našeho mínění představují vybrané syntézy vcelku reprezentativní vzorek produkce v dané zemi. Výhodou zvoleného přístupu je, že nejen analyzuje bibliografie podle již použité metodiky, takže je možné srovnávat poznatky s předchozími výsledky, ale je možné výsledky analýzy případným dalším rozbohem jiných děl rozšiřovat a tím dosažené poznatky zpřesňovat. Vycházíme-li z předpokladu roztříštěnosti mezi národními studii i proudy, pak je možné touto analýzou hledat možné základy společného evropského studia veřejných politik ve formě autorů „integrátorů“ a nejvíce společně citovaných děl.

Samotná metodika je vcelku jednoduchá. Počítá se, kolikrát jsou citováni autoři nebo konkrétní díla na seznamu použité literatury z daného vzorku. Při tom jsou systematicky vyřazeny autoreference (citace autorů sebe samých v jimi napsaném analyzovaném textu). Všichni spoluautoři jsou počítáni jako jedineční autoři daného textu, což je údajně vhodnější pro ocenění autorů jako potencionálních integrátorů. Tento přístup má podle Goodina a Klingemanna (1998b, s. 23) určité nedostatky a

dochází při něm k určitému zkreslení. Například počítání, kolikrát se autor objevil v seznamu použité literatury, než součet kolikrát byl citován v textu, zvýhodňuje Berlinovskou terminologií „lišky“ (ty, kdo znají hodně malých věcí nebo napsali mnoho knih či článků, ke kterým se lidé odkazují před „ježky“ (ti, kteří znají jednu velkou věc nebo napsali jednu velkou knihu), (podle Goodin, Klingemann, 1998b, s. 23).

Nicméně, i přes obtíže, může provedená analýza ukázat na reputaci a postavení jedinců, popřípadě institucí, v rámci profese, ocenění intenzity používání jakéhokoli daného kusu nebo typu díla nebo děl jakýmkoli určitým jedincem a především míru pronikání děl různých autorů například z jedné jazykové oblasti do ostatních a z toho vycházející integrace napříč disciplínou poskytovaná těmito autory a díly.

Porovnávání

Dalším krokem je vyjasnění prováděné komparace, protože její položení zde není zcela triviální. S ohledem na explorativní a konstruktivistické položení práce je komparativní metoda použita především se záměrem kontrastovat partikulární vůči obecnému, hermeneutickému porozumění a kontrastování mezi námi a jimi. Jedná se nám především o osvětlování jedničenosti, partikularity a komplexnosti studia veřejných politik jak v jednotlivých zemích, tak obecně. (srov. Moses, Knutesen, 2007, s. 222-245)

Dále musíme rozřešit problém, jak zkoumat vývoj studia v dané zemi a jak porovnávat vývoje studií v různých zemích. Pokud se zaměříme na zkoumání vývoje studia v konkrétní zemi, budeme používat diachronní přístup, budeme porovnávat stav stejného předmětu, studia veřejných politik, v různých časových obdobích, čímž zjistíme případné vývojové změny. V případě srovnávání několika národních studií veřejných politik musíme zase přijmout synchronní optiku, kterou budeme zkoumat stav jednotlivých národních studií ve stejném časovém období.

Vzhledem k tomu, že je disertační práce více zaměřena na porozumění českému studiu veřejných politik v jeho evropském kontextu, můžeme trochu volněji porovnávat vývojovou dynamiku mezi zeměmi a pokusit se formulovat teze o tom, zda české studium jen zaostává ve fázích podobného vývoje (fázový posun), zda se ubírá zcela jinou, specifickou vývojovou cestou (specifický vývoj), nebo zda je již na srovnatelné úrovni jako ostatní sledovaná studia. S ohledem na to, že interpretativistické směřování práce předpokládá, že jednotlivá studia veřejných politik jsou jedinečná a tím v podstatě rozdílná, bude naše zkoumání v oblasti komparace zaměřeno spíše na zkoumání možných podobností a shod, což je i komparaci obecně bližší. Srovnávání vývoje veřejných politik nám především přináší zjištění o možných shodách, které mohou být například v zaměření studia na veřejné politiky, působení europeizace proměňující předmět studia (evropské vlivy a dimenze), proměně disciplíny budováním evropského vědeckého prostoru, vlivu angličtiny jako dominantního komunikačního jazyka; sdílení stejné hlavní referenční oblasti USA apod. Srovnání však může odhalovat i rozdíly mezi jednotlivými studii, jako např. v historické tradici studia, nastavení společenských věd, vnímání veřejných politik, přístupech k veřejným politikám, společenských a politických požadavcích kladených na studium veřejných politik, různě silných vlivech jednotlivých věd na vnímání veřejných politik a nastavení jejich zkoumání atd.

S ohledem na to, že hlavním záměrem práce je lépe porozumět českému vývoji veřejných politik a vzhledem k problematičnosti zvoleného tématu, jsme se rozhodli svou práci zaměřit na srovnávání studia veřejných politik v několika málo vybraných zemích. Jedná se o postihnutí vývoje studia veřejných politik ve dvou klíčových západoevropských referenčních zemích, Francii a Spolkové republice Německo (Německu). Při zpracování práce budeme samozřejmě přihlížet k vývoji studia ve Spojených státech, které téměř paradigmaticky ovlivňuje vývoj mezinárodního i národních studií veřejných politik, ale budeme se k němu spíše odkazovat v samotném textu, než v samostatné případové studii.

Všechny uvedené referenční země představují demokratické kapitalistické systémy, na které působily obdobné události, jako ropné šoky v 70. letech, europeizace, globalizace, regionalizace, válka proti terorismu, hospodářská krize apod., a které mohly ovlivňovat vývoj studia veřejných politik. Tyto státy byly zvoleny především pro svou důležitost a vliv, který tyto země tradičně představují v sociálních vědách v kontinentální Evropě jako nejčastější vzory a referenční rámce. To je dáno tím, že reprezentují nejen jedny z největších a nejvlivnějších komunit, ale také, že svým vlivem v evropském kontextu mohou být bez problémů považovány za klíčové referenční komunity. Dále mají tyto země dlouhou a bohatou zkušenost s danou problematikou a vytvořily si osobité praktické a teoretické přístupy k jejímu řešení. Je důležité, že tyto přístupy jsou vcelku dobře zpracovány a že výstupy jsou relativně dostupné. Proto lze rozbořením a srovnáním vývoje přístupů k analýze veřejné politiky dospět k představě o tom, jak západoevropské společnosti přikračují k řešení vybraných problémů z teoretického i praktického pohledu. Tyto případy sloužily a slouží jako možné inspirace a měřítko porovnání pro české studium veřejných politik (viz např. Fiala; Schubert, 2000; Novotný, 2006). Tím můžeme zároveň českou konfiguraci kontextualizovat do širšího rámce a poukázat na možné tendence v rozvoji českého studia veřejných politik. Co se týče časového vymezení, bude nás zajímat období do roku 2010, s důrazem na poválečné období.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. STUDIUM VEŘEJNÝCH POLITIK VE FRANCII

4.1 ÚVOD

Francouzská tradice studia veřejných politik je jednou z nejdůležitějších v evropském prostoru, což je dáno relativně dlouhým historickým vývojem, ale i obecnou vyspělostí francouzské civilizace. I přes svou specifickou uzavřenost ve francouzském jazykovém okruhu dokázaly francouzské sociální vědy významně ovlivňovat dění na mezinárodní badatelské úrovni. Není snad potřebné zmiňovat jednoho ze zakladatelů moderních společenských věd Augusta Comteho, ale jsou tu i jiní výrazní představitelé, kteří se stali světoznámými. V českém prostředí má francouzské studium sociálních věd výrazný vliv minimálně v reflexi díla sociologů jako Emila Durkheima, Pierra Bourdieau či Alaina Tourina, nebo politologů jako Maurice Duvergera.

V této kapitole nejprve uvedeme stručný přehledem literatury ke studiu vývoje francouzského studia veřejných politik a jeho historickou kontextualizací. Po té přejdeme k rozboru samotného vývoje současného studia veřejných politik „po francouzsku“. Postupně se budeme zabývat samotnou subdisciplínou z hlediska jejího obsahu a podpůrné infrastruktury. Dále přejdeme ke zkoumání jejích interakcí jak s domácím politickým režimem a společností, tak mezinárodním studiem veřejných politik. Na závěr si představíme určitý nástin periodizace jejího vývoje.

4.1.1 PŘEHLED LITERATURY KE STUDIU VÝVOJE FRANCOUZSKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Problematika francouzského studia veřejných politik není v českém studiu veřejných politik, na rozdíl od amerického nebo německého studia, příliš reflektována, nicméně česká odborná veřejnost je s touto tradicí seznámena buď přímo v textech Viléma Novotného (především Novotný, 2006, ale i Novotný, 2007, 2008a a 2008b)⁶, nebo nepřímo prostřednictvím odborných textů slovenské autorky Ľubi Kráľové (2003, 2006, 2008, 2010).

Zaměříme-li se na vývoj francouzského studia veřejných politik, považujeme za důležité, že v jeho rámci existuje od poloviny 90. let více či méně kontinuální reflexe a diskuze, která nám může poskytnout podstatný vhled do této problematiky (Muller, Thoenig, Duran, Majone, Leca, 1996; Fontaine, 1996; Smith, 1999; Hassenteufel, Smith, 2002; Muller, 2004; Muller, Palier, Surel, 2005; Leca, Muller, 2008; Harguindéguy, Canton, 2009). Pro kontextualizaci studia veřejných politik můžeme použít bohatou literaturu, která se vývojem problematiky zabývá a kterou následně popíšeme.

4.1.2 KOŘENY FRANCOUZSKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Kořeny francouzského studia veřejných politik můžeme vypočítat minimálně od období vzniku moderního státu v podobě osvětského absolutismu Ludvíka XIV. v 17. století. Snaha o řízení a regulaci veřejného života prostřednictvím zásahů veřejné, resp. státní moci, můžeme nalézt například v národohospodářských přístupech francouzské verze kameralismu, colbertismu, nebo fyziokratické teorie. Podstatný zlom ve vnímání role státu a veřejné moci přišel s Velkou francouzskou revolucí, kdy byl stát usazen do role hlavní modernizační síly francouzské společnosti. Tento velký důraz na roli státu a jeho privilegované postavení můžeme vysledovat dodnes.

---

⁶ S ohledem na to, že se jedná o texty autora, je podle jeho názoru přijatelné, aby z nich při zpracování této části disertační práce vycházel.

Obecně se tato koncepce opírala především o oblast veřejného, resp. správního práva, které vymezovalo rámec aktivit státu a jeho orgánů státní správy. Důraz byl kladen na roli speciálně vyškolených státních úředníků, především v technickém směru, v postupně budovaném systému tzv. Grandes Ecoles. Uvedený přístup byl však vážně otřesen debaklem v roce 1940 a postupně začal ztrácet své hegemonní postavení.

Nová poválečná Francie Čtvrté a Páté republiky byla více nakloněna modernizaci správního systému a byl to především Charles de Gaulle, který prosazoval reformu elitního školství tím, že v roce 1947 vznikla nová elitní škola, Ecole nationale d'administration (ENA), zaměřená na přípravu generalisticky zaměřených špiček státní správy, veřejného života a hospodářství. S touto změnou souvisela i potřeba nejen budovat systém přípravných vysokoškolských institucí v podobě institutů politických studií (Institute d'études politiques – IEP) pokrývajících celé teritorium Francie, ale i výzkumných pracovišť v podobě národních center vědeckého výzkumu (Centre national de la recherche scientifique – CNRS), která by byla schopna dodávat státní správě podstatné informace a podklady především analytického rázu. Hospodářská, ale především společenská krize v podobě pařížského „jara“ v roce 1968, posílila nejen důležitost těchto vybudovaných akademických struktur jako analytických pracovišť a přípravy nové veřejné elity, ale i jako míst sociální kritiky a inovací systému vládnutí.

Předpoklady francouzského studia veřejných politik se začaly vytvářet během 60. let minulého století. V 70. letech došlo k budování pevnějších kontur nejen myšlenkového, ale i institucionálního základu hlavních přístupů ke studiu veřejných politik ve Francii. Jednalo se o tradiční správní vědu a správní právo, ale i o rozvoj sociologie zaměřené na studium organizací. Jejím průkopníkem byl Michel Crozier, který založil v Paříži Centrum sociologie organizací (Centre de Sociologie des Organisations – CSO). Dalším byl a více marxisticky a politologicky zaměřený přístup pocházející z grenobelského Centre d'études et de recherche sur l'aménagement du territoire (CERAT) při tamním institutu politických studií, založený koncem 60. let. Tento přístup byl také nazývaný „grenobelská škola“ (l'école grenobloise) v čele s Lucienem Nizardem a Yvem Baretem a vlivem Charlese Roiga. (srov. např. Smith, 1999; Leca, Muller, 2008) Neměli bychom opominout ani americkou zkušenost některých předních představitelů této subdisciplíny, jako Michela Croziera, Jean-Claude Thoenig, Charles Roiga, Pierra Mullera, Jeana Lecy a dalších.

Vzájemná interakce přístupů těchto institucí a zahraniční zkušenosti v 70. letech vytvářela specifické rysy francouzského studia veřejných politik a výrazně ovlivňovala jeho podobu. Za charakteristické můžeme považovat snahu o překonání dichotomie mezi politikou a správou, zaměřenou na fungování veřejné správy a státu; privilegované postavení státu jako předmětu výzkumu; vzájemné nepochopení mezi badateli v oblasti veřejných politik a představiteli veřejné správy; zdrženlivost francouzských badatelů vůči zaměření studia na řešení problémů a přejímání modelů racionální volby pro vysvětlování chování jednotlivců; upřednostňování kvalitativních přístupů v podobě rozhovorů a prací v terénu (pozorování organizací); většího důrazu na proces tvorby veřejných politik než na jejich obsah; a zdůrazňování role idejí (kognitivního přístupu) v procesu tvorby veřejných politik. (srov. Leca, Muller, 2008, s. 44, 48-50)

Ve vztahu k politické vědě můžeme za vývojový milník této „přípravné fáze“ francouzského studia veřejných politik považovat zařazení kulatého stolu *L'Analyse des politiques publiques*, zorganizovaného Jeanem Lecou a Jean-Louis Quermonnem, do programu pařížského kongresu Francouzské společnosti pro politické vědy říjnu 1981, což je považováno za oficiální uvedení problematiky studia veřejných politik do francouzské politické vědy (Leca, Muller, 2008, s. 56-57).

4.2 VÝVOJ STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK PO FRANCOUZKU

Vývoj současného francouzského studia veřejných politik je možné analyticky sledovat ve dvou širokých oblastech. První představuje samotný obsah subdisciplíny a druhou její podpůrná infrastruktura.

4.2.1 OBSAH FRANCOUZSKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

V oblasti obsahu studia veřejných politik, jako specifické vědní subdisciplíny, se soustředíme nejprve na konfiguraci francouzského studia veřejných politik, pak se pokusíme určit jeho originální či typické rysy a nakonec se budeme zabývat jeho tématy.

Konfigurace francouzského studia veřejných politik

Studium veřejných politik ve Francii se začíná posazovat jako specifická vědní subdisciplína od počátku 80. let 20. století. Existuje obecná shoda na tom, že ve francouzském studiu veřejných politik dominují tři domácí přístupy, které jsou představovány jako studium veřejného práva a veřejné správy, teorie organizace (sociologie organizace) a studie státu „v akci“. K nim je přidáván ještě jeden přístup, který se snaží propojit pohled sociologie organizace a studia státu „v akci“ a který je představován Skupinou pro analýzu veřejných politik (Groupe d'analyse des politiques publiques). (např. Smith 1999: 112-21; Leca, Muller, 2008; Harguindéguy, Canton, 2009). Podíváme-li na jejich stýkání, potýkání a prolínání z vývojové perspektivy, můžeme konstatovat, že nejstarší, a z počátku dominantní, byla tradice veřejného práva a správní vědy. V opozici proti ní se časem začaly vytvářet dva, resp. tři zbývající přístupy, které se však později vymezily i vůči sobě navzájem. Základní proudy stručně představíme.

Francouzská správní věda a veřejné právo

Nejstarším přístupem ke studiu veřejných politik ve Francii je pojetí vycházející ze správní vědy a veřejného práva. Jejich důležitost je dána nejen tím, že staví do ústředí svého zájmu stát, hrající dominantní roli ve francouzské historii a filozofii, ale že je i základní strukturací institucionálního rámce veřejných politik, spojeného s koncepty jako veřejná služba a státní moc. Francouzská správní věda je od svých počátků pevně spjata s tradicí veřejného práva. Toto spojení determinuje postavení správní vědy jako státo tvorné složky, která má prostřednictvím republikánských ideálů formovat francouzskou správní elitu. Mezi představitele můžeme zařadit například Luca Roubana, Françoise Dreyfusovou, Jean-Michela Eymeriho či Williama Genieyese. (srov. např. Smith, 1999; Leca, Muller, 2008, s. 39-42)

Organizační teorie po francouzsku

Starším a dlouhou dobu i silnějším, co se týče pracovníků a publikací, byl přístup zformovaný vědci zabývajícími se veřejnou správou. Poukazoval na fragmentovanou povahu státu a na strukturování společnosti podle organizačních hierarchií a nikoli podle tříd (např. Crozier, Thoenig, 1975). Vůdčí osobnosti tohoto proudu, Michelu Crozierovi, se podařilo nejen svými případovými studii o francouzské poště, tabákovém průmyslu, byrokracii (např. Crozier, 1964), ale především o fungování státu a společnosti (Crozier, 1970, 1979, 1987) vytvořit jak teoretický a metodologický základ pro rozchod se správní vědou, tak i vybudovat instituci, Centre de Sociologie des Organisations (CSO) (založenou v roce 1961), která rozchodu byla schopna. Dalším vůdčím představitelem tohoto přístupu byl Erhard Friedberg, který spolu s Michele Crozierem již v 70. letech vypracoval hlavní konceptuální přístup tohoto pojetí (Crozier, Friedberg, 1977) a později jej rozpracoval (Friedberg, 1993), nebo Pierre Grémion či Jean-Pierre Worms.

Stát v „akci“

Druhým přístupem, který se vytvářel v opozici proti správní vědě od počátku 70. let, je marxismem inspirované pojetí označované jako tzv. grenobelská škola (l'École grenobloise). Ta se zformovala pod

vedením Luciena Nizarda kolem výzkumného centra CNRS Centre d'études et de recherche sur l'aménagement du territoire (CERAT) při Institutu politických studií (IEP) v Grenoblu. Tento přístup zpočátku zůstával ve stínu rozjetého CSO, ale od konce 80. let začal dominovat francouzskému studiu veřejných politik, kdy se vůdčí osobnosti „druhé“ generace přesunuly do pařížského výzkumného centra Centre d'étude de la vie politique française (CEVIPOF), které spolupracovalo především s pařížským Institutem politických postludií (IEP, či spíše Sciences-Po Paris). Vědecký zájem CERATu byl podobný jako u CSO: samotný stát a způsoby kolektivní nebo veřejné akce (jednání).

Od CSO se lišil jinak formulovanou ústřední otázkou, která se tázala, jak modifikovala proměna způsobů jednání státu za posledních padesát let místo státu a jeho roli v západních společnostech. Bruno Jobert uvádí, že teoretické a metodologické postoje CERATu byly zásadně ovlivněny pracemi Yvese Barela a Luciena Nizarda z počátku 70. let o francouzském systému národního plánování (např. Nizard, 1974), pokoušejícího se vysvětlit vliv určitých způsobů ekonomického myšlení na povahu francouzské tvorby veřejných politik. (Jobert, 1995, s. 13-14).

Vůdčími osobnostmi tohoto přístupu, který od 90. let dominoval francouzskému studiu veřejných politik, byly v „druhé“ generaci Pierre Muller a Bruno Jobert. Ti se nejprve věnovali případovým studiím v oblastech jako je francouzské zemědělství (Muller, 1980 a 1984) a projekt Airbusu (Muller, 1989). Později se soustředili na specifickou francouzského korporativismu a na základě jeho studia podle Smitha (Smith, 1999) nejlépe formulovali konceptuální pojetí „grenobelské školy“ (Jobert, Muller, 1987). Později se koncentrovali na problematiku proměny francouzského korporativismu (Muller, 1992; RFSP, 1992), proměnu národohospodářského paradigmatu od keynesiánství k neoliberalismu (Jobert, 1994), na Evropskou unii a evropeizaci veřejných politik (Muller, Mény, Quermonne, 1995; Muller, Mény, Quermonne, 1996), kognitivní přístup k politické vědě (RFSP, 2000), multi-urovňové vládnutí (Muller, Leresche, Narath, Faure, 2007) a na problematiku genderu ve veřejných politikách (Muller, Slawinski et al., 2009).

Z další, „třetí“, generace jmenujme alespoň Yves Surela, který se věnoval problematice knižní politiky (Surel, 1997), problematice vztahu idejí, zájmů a institucí (Surel, 1998 a 2000) a který se především podílel s Pierrem Mullerem na učebnici studia, resp. analýzy veřejných politik (Muller, Surel, 1998).

GAPP

K původním třem přístupům je potřebné přiřadit ještě jeden přístup, který se pokusil propojit přístupy CSO a grenobelské školy. Tím bylo pojetí zformované okolo výzkumného centra Groupe d'analyse des politiques publiques (GAPP) při Ecole Normale Supérieure v Cachan. Přístup reprezentovaný GAPP patřil spíše k sociologickým postojům a vznikl v letech 1983-4 z iniciativy Jean-Claude Thoeniga, který do poloviny 70. let působil v rámci CSO. Po té se ale postupně oddaloval od tohoto ohniska a snažil se koncipovat přístup, který by poskytl větší prostor myšlenkám z hlavních proudů politologie a sociologie.

Zájem GAPPu se soustředil na otázky meziorganizačních vztahů a rozšiřování organizační perspektivy o hrozby historické role státu v oblastech jako je sociální pomoc, životní prostředí apod. Postupně se vypracoval na přední francouzský přístup, který má nejbližší k americkému pojetí policy sciences a důrazu na analýzu veřejných politik ve smyslu vědění pro proces tvorby veřejných politik. Stal se průkopníkem zahraničních přístupů jako je nový institucionalismus (např. Thoenig, 2002). Důležité také je, že vydával od roku 1983 nejstarší francouzský odborný časopis věnovaný výhradně problematice studia veřejných politik, *Politiques et management public* (např. Lacasse, Thoenig, 1996).

Mezi nevýraznější osobnosti tohoto přístupu patří jeho zakladatel Jean-Claude Thoenig (např. Thoenig, 1985; Mény, Thoenig, 1989) a jeho blízký spolupracovník Patrice Duran (např. Duran, 2003). Zajímavou ilustraci rozložení sil mezi jednotlivými přístupy ukazuje výzkum Harguindéquyho a

Cantonové, kteří provedli bibliometrický rozbor článků z let 1984 až 2004 ve čtyřech francouzských politologických časopisech⁷. Podle jejich zjištění prezentovaly odborné texty věnované studiu veřejných politik nejvíce přístup GAPPu (26,8 %), přístup CERATu 21,1 % a přístupu CSO 12,7 % (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 97).

Tyto tři, resp. čtyři přístupy je možné považovat za dominantní, ale nejsou ve francouzském studiu veřejných politik jediné. O tom svědčí i postupný přechod k přístupovému pluralismu. Začíná se utvářet s počátkem nového tisíciletí a je doložitelný vcelku reprezentativním zastoupením autorů většiny přístupů francouzského studia veřejných politik v prvním encyklopedickém projektu *Dictionnaire des politiques publiques* (Boussaguet, Jacquot, Ravinet, 2004) nebo v monografickém čísle *Revue française de science politique* *L'analyse politique de l'action publique : confrontation des approches, des concepts et des méthodes* (RFSP, 2005). V něm jsou představeny, vedle tradičních sociologických, kognitivních a institucionálních přístupů i další přístupy, jako je ve Francii ne příliš populární teorie racionální volby (Balme, Brouard, 2005), více frekventovaná komparace veřejných politik (Hassenteufel, 2005) nebo sociohistorie (Payre, Pollet, 2005).

Učební syntézy francouzského studia veřejných politik

V rámci francouzského studia veřejných politik se vytvořil početný soubor syntéz, které předkládají ucelený pohled na studium veřejných politik z pozic různých přístupů. Obecně můžeme vznik syntéz považovat za zrod plnohodnotného studia veřejných politik ve Francii. Za startovní milník je považován čtvrtý díl encyklopedického projektu *Traité de science politique* (Grawitz, Leca, 1985), který vznikl v rámci modernizačního projektu francouzské politické vědy řízeného v 80. letech Jeanem Lecou a Madelaine Grawitzovou v kontextu tehdy módního zjišťování jejího stavu v jednotlivých zemích (srov. Finifer, 1983; Beyme, 1986 atd.). Čtvrtý díl je věnován veřejným politikám (*politiques publiques*), což značí uznání této problematiky v rámci francouzské politické vědy. Mezi autory jednotlivých kapitol je i řada budoucích významných osobností francouzského studia veřejných politik jako Jean-Claude Thoenig (teoretický úvod), Jean-Louis Quermonne (institucionální politiky), Bruno Jobert (sociální a zdravotní politiky), Yves Mény (politiky na místní úrovni) apod.

Z pohledu vlivu na formující se studium veřejných politik je podstatné, že první francouzskou teoretickou syntézu studia veřejných politik zformuloval pod názvem *L'analyse des politiques publiques* vůdčí představitel relativně nového a ambiciózního směru kolem Groupe d'analyse des politiques publiques (GAPP), Jean-Claude Thoenig (Thoenig, 1985). Je nutné poznamenat, že GAPP si držel v druhé polovině 80. let vedoucí postavení na tomto poli, protože první „plnokrevnou“ syntézu o studiu veřejných politik vydal Yves Mény a Jean-Claude Thoenig v roce 1989 po názvem *Politiques publiques* (Mény, Thoenig, 1989).

Osmdesátými lety však nadvláda GAPPu v této oblasti skončila a nastupující devadesátá léta byla ve znamení grenobelské školy, která se stala hegemonem francouzského studia veřejných politik především prostřednictvím syntetických prací vůdčího představitele své „druhé“ generace, Pierra Mullera. Muller nejprve vydal v roce 1990 své *Les politiques publiques* v rámci popularizační edice *Que sais-je?* (Muller, 1990). Daný titul můžeme považovat za velmi úspěšný, protože do roku 2009 měl již devět vydání (Muller, 2009). Podstatná byla ale jeho práce *L'analyse des politiques publiques*, kterou vytvořil se svým žákem Yvem Surelem a vydal v roce 1998.

Od začátku nového tisíciletí však můžeme pozorovat v oblasti syntéz přesun pozornosti k více sociologickým přístupům, které se zaměřují na veřejné jednání, či akci (*l'action publique*) a její

---

⁷ Jednalo se o *Revue française de science politique* (vychází od roku 1951), *Politix* (vychází od roku od roku 1988), *Revue internationale de politique comparée* (jedná se belgicko-francouzský projekt vycházející od roku 1994) a *Politiques et management public* (vychází od roku od roku 1983)

sociologii. Začíná to představitelem GAPPu Patricem Duranem, který vydává v roce 1999 *Penser l'action publique* (Duran, 2003), přes představitele IEP v Aix-en-Provence Jean-Pierra Gaudina s jeho *L'Action publique : Sociologie et politique* v roce 2004 (Gaudin, 2004) a pokračuje k významným osobnostem francouzského studia veřejných politik jako Pierre Lascoumes a Patrick Le Galès s jejich *Sociologie de l'action publique* v roce 2007 (Lascoume, Le Galès, 2008) a Patrick Hassenteufel s jeho *Sociologie politique : l'action publique* z roku 2008 (Hassenteufel, 2008).

Tento „sociologizující“ obrat je spíše vyvažující trend, protože i nadále můžeme najít ve francouzské produkci syntézy s analýzou veřejných politik v názvu, jako je *Analyser les politiques publiques* Daniela Küblera a Jacquese de Maillard z IEP v Grenoblu (Kübler, Maillard, 2009). Opomenout bychom také neměli první encyklopedické dílo francouzského studia veřejných politik v podobě slovníku *Dictionnaire des politiques publiques* (Boussaguet, Jacquot, Ravinet, 2004).

Definice předmětu studia (veřejných politik)

Zřejmě nejnápadnějším rysem francouzského studia veřejných politik je pojmová neukotvenost při práci s dimenzí „policy“. Ve Francii se pro celostní uchopení této dimenze používá řada pojmů jdoucích od „*l'étude des politiques publiques*“ (např. Thoenig, 1985, s. 1; Mény, Thoenig, 1989) přes „*l'analyse politique de l'action publique*“ (např. Thoenig, 1985; Muller, Surel, 1998) k „*l'action publique*“ (např. Lacasse, Thoenig, 1996; Duran, 2003; Gaudin, 2004), či „*sociologie de l'action publique*“ (např. Muller, 2000; Lascoumes, Le Galès, 2007). Nejvíce se však prosadil termín „analýza veřejných politik“ (*l'analyse des politiques publiques*) (např. RFSP, 2002; Boussaguet, Jacquot, Ravinet, 2004), i když v novém tisíciletí je více zdůrazňován sociologický rozměr prostřednictvím „*l'action publique*“. Snad typickým příkladem vystihujícím poněkud nepřehledné posuny mezi politologickými a sociologickými vlivy je synonymické používání „*la politique publique*“ a „*l'action publique*“ pro objekt studia, tj. konkrétní veřejnou politiku (srov. např. Thoenig, 1985; Mény, Thoenig, 1989; Muller, 1990; Muller, Surel, 1998; Duran, 2003; RFSP, 2005; Hassenteufel, 2008 apod.).

Z uvedených souvislostí nás zajímá, jak předmět svého zájmu definovali tři nejdůležitější přístupy.

CSO a GAPP

Přístup CSO a GAPP je možné považovat za blízký. Protože ve francouzských syntézách studia veřejných politik není zastoupen žádný zástupce CSO, může považovat prezentaci GAPPu jako vypovídající za oba přístupy (např. Thoenig, 1985, s. xix). Pro přístup GAPPu, stejně jako pro přístup CSO, je pozoruhodná silná inspirace americkým studiem veřejné politiky. Z toho vyplývá použitá definice, která nepřímou odkazuje na klasickou definici Thomase Dye (1972) pro předmět studia veřejné politiky.

Jean-Claude Thoenig konkrétní veřejnou politiku definuje jako „*program jednání, která vychází z jednoho nebo několika veřejných nebo vládních úřadů*“ (Thoenig, 1985, s. 6).⁸ Toto minimalistické pojetí rozvádí dvěma způsoby, protože pojem veřejná politika má ve francouzštině dvojí význam.

První načrtává interakce, které se ustavují mezi individuálními nebo kolektivními aktéry, sledujícími odlišné nebo shodné zájmy a které transformují zejména boj o moc, vliv nebo autoritu. Druhým významem je vymezení programu aktů a jednání, které sleduje jedinec nebo organizace. (Thoenig, 1985, s. 6-7) Později je toto vymezení zaměřeno na jednání veřejných autorit v rámci společnosti (Mény, Thoenig, 1989, s. 9) a konkretizováno jako „*program jednání veřejných autorit [vlády] v určitém sektoru společnosti nebo v určitém geografickém prostoru: zdraví, bezpečnost, pracující imigranty, město Paříž, Evropské společenství, Pacifický oceán atd.*“ (Mény, Thoenig, 1989, s. 130-131).

---

⁸ Později je to zaměřeno na jednání veřejných autorit v rámci společnosti (Mény, Thoenig, 1989, s. 9).

CERAT

Druhým přístupem, který je zejména v oblasti francouzské politické vědy vlivnější, je přístup CERATu. Z jeho pohledu jsou veřejné politiky koncipovány jako objekty a formy mediace mezi státem a společnostmi, což vychází z neokorporativistické analýzy. Muller definuje předmět veřejné politiky jako „řízení vztahu globální/sektorový“ (Muller, 1990, s. 24). Tato představa vychází z uchopení veřejných politik jako: „procesu sociální mediace, jenž je dán tím, že objekt každé veřejné politiky se musí vyrovnávat s disartikulací, která nastává mezi sektorem a ostatními sektory, nebo mezi sektorem a globální společností.“ (Muller, 1990, s. 24). Veřejné politiky jsou proto chápány nejen jako nástroj sektorové nebo mezisektorové regulace, ale i jako formy veřejného jednání (akce), jejímž prostřednictvím je neustále legitimizován francouzský společenský pořádek. Klíčovým momentem je mediace mezi státem a společností, která je charakterizována tím, že meziinstitucionální konflikt a spolupráce jsou podchyceny méně hmotnými bitvami o ideologii, cíle politik, jejich priority a operační normy (référentiel). Kognitivní dimenze modelu klade důraz na to, jak ideje, přesněji sociální představy (représentace), přispívají k formalizování a modelování sociální mediace. (Muller, 1990, s. 24-25).

Definice přístupu

Ve francouzském studiu veřejných politik můžeme najít tři, resp. čtyři hlavní přístupy ke studiu veřejných politik.

Správní věda

První přístup představuje správní věda, zaměřující se na tradičně detailní popis institucionálních struktur a toho, jak jsou zákony a procedury, které tyto struktury zavádí, přeměňovány v omezení (constraints) individuálních a kolektivních akcí, to znamená, že správní věda byla dále vedena svou tradiční fascinací státem a jeho dominancí nad společností. Tím si sice zachovala určitou autonomii vůči analýze veřejných politik a politické sociologii, ale nechala svůj ústřední objekt vědecky nedotčen. Této příležitosti se chopily nové přístupy, které odmítly fascinaci státem a naopak se zaměřily na to, kdo instituce státu obývá (zalidňuje) a na to, jak instituce doopravdy fungují. Stát a jeho vnitřní fungování se tak stalo hlavním objektem studia vznikající analýzy veřejných politik a na jeho zkoumání se začaly profilovat dva důležité přístupy, které donedávna udávaly v této oblasti tón. (srov. Smith, 1999, s. 113-114, Hassenteufel, Smith, 2002; Leca, Muller, 2008)

CSO

Druhý důležitý přístup francouzského studia veřejných politik budovaný Michele Crozierem vychází z jasného odmítnutí sociálního determinismu marxistické analýzy a neostrukturalismu. Proti nim postavil přístup založený na omezené racionalitě aktérů a vlastní koncepci společnosti, která je tvořena komplexem různých organizací (podniky, veřejná správa, zájmové skupiny) a která je vnitřně strukturována „byrokratickými“ hierarchiemi a normami.

Crozierův přístup, resp. přístup CSO, je možno charakterizovat čtyřmi základními předpoklady. První považuje organizace za sociální artefakty, které jsou redukovatelné na systémy konkrétního jednání a které mohou být definovány jako provizorní místní řády, tj. jako výsledky dočasných pravidel. Druhý předpokládá, že hry aktérů strukturují celou organizaci. Třetí se týká toho, že tyto hry jsou determinovány nejistotou, což ukazuje, že aktéři nejsou vševědoucí a musí počítat s institucionálními obmezeními svých strategií, pokud chtějí maximalizovat své zisky. Znamená to, že každý se spoléhá na vlastní individuální zdroje, poznání a „savoir-faire“, aby mohl co nejlépe využít situaci, ve které se nachází. Čtvrtý předpoklad je domněnka, že moc může mít jak různé formy, jako pravidla, informace a techniky, tak se může proměňovat podle konkrétní situace. Podle Croziera mohou aktéři na spodních úrovních hierarchie kontrolovat vysoce postavené aktéry organizace, když se dostanou do role zprostředkovatelů. Tohoto výhodné postavení mohou dosáhnout, pokud umí využívat „zón nejistoty“ v daném systému. (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 92)

Metodologická pozice tohoto přístupu se opírá jak o strategické a systematické analýzy, tak o předpoklady, že racionality aktérů a institucí jsou podmíněny povahou organizačních omezení (constraints), v jejichž rámci působí. Jeho výzkumný zájem se postupně začal přesouvat ze studia fungování určité organizace ke zkoumání kolektivního nebo veřejného jednání (akce; l'action collective, publique) a z toho plynoucím meziorganizačním interakcím. Jako příklady nejvýznamnějších teoretických a metodologických děl je možné jmenovat *L'acteur et le système* Michela Croziera a Erharda Friedberga z roku 1977 (Crozier, Friedberg, 1977), jenž je důležitý svým specifickým přístupem k moci, kultuře a rigoróznosti vědecké metodologie, a jeho volnému pokračování *Le pouvoir et la règle* (Friedberg 1993). Smith hodnotí přínos CSO především v jeho počáteční inovativnosti, která vytvořila alternativu na formální strukturu zaměřeného přístupu správní vědy (Smith, 1999, s. 116).

GAPP

Třetím přístupem vycházejícím z CSO, je pojetí formované kolem Groupe d'analyse des politiques publiques (GAPP). Tento přístup se snaží určitým způsobem korigovat nedostatky přístupu CSO v podobě nedostatečného sociálního zařazení aktérů a velkého důrazu na paradigmatická omezení. Přístup GAPP formuluje především Jean-Claude Thoenig, jehož zájem se soustředil na organizační sociologii a otázky meziorganizačních vztahů, rozšiřování organizačních perspektiv hrozby historické role státu v oblastech jako sociální pomoc, životní prostředí apod., a módům vládnutí a reprezentací. GAPP se tak více zaměřuje na sociologii „veřejného jednání (akce)“, než na veřejné politiky v úzkém slova smyslu. Vytváří novou teoretickou perspektivu, která předpokládá, že konkrétní systémy jednání nejsou omezeny na soubor socializovaných aktérů a mohou být spíše interpretovány jako funkční, politické a kognitivní interpretace. Mimoto se předpokládá, že reprezentace hrají jednu z klíčových rolí při definici analyzovaných objektů.

Klíčovým momentem pro práci GAPPu je důraz na legitimizaci vyjednávání a novou interpretaci role práva, což jde proti představě, že vyjednávání a právo jsou protichůdné. Právo je totiž často vyzdvihováno, aby kodifikovalo a strukturovalo vyjednávání mezi zástupci státu, místní samosprávy a zájmových skupin. V tomto ohledu pojetí GAPPu reflektuje tradiční, Durkheimem ovlivněnou, definici institucí jako entit, které jsou potenciálně politické, sociální nebo kognitivní. Jde o snahu integrovat analýzu struktury, idejí a jednání do jedné entity tím, že je kladen důraz na procesy institucionalizace kolektivního jednání. (srov. Smith, 1999, s. 119; Hassenteufel, Smith, 2002; Harguindéguy, Canton, 2009, s. 93)

Zde je vhodné poznamenat, že je to jeden z hlavních důvodů, proč má mnoho francouzských vědců problém vidět v neoinstitucionalismu něco nového. Důležitost GAPPu je dána i tím, že Thoenig je autorem nejen první francouzské syntézy týkající se metodologie a teorie studia veřejných politik (Thoenig 1985).

CERAT

Čtvrtý přístup představuje CERAT, jehož vědecký zájem byl podobný jako u CSO, tj. samotný stát a způsoby kolektivní nebo veřejné akce. Přístup CERATU se však snažil vymezit vůči strategické analýze CSO a formulovat ústřední otázku, která se tázala, jak modifikovala proměna způsobů státní akce za posledních padesát let místo státu a jeho roli v západních společnostech. CERAT se především zajímal o konstituování a transformaci státních politik.

Podle Joberta byly teoretické a metodologické postoje CERATu podstatně vymezeny pracemi Yvese Barela a Luciena Nizarda z počátku 70. let o francouzském plánovacím systému. Tyto práce se snažily vysvětlit podmíněnost francouzské tvorby veřejných politik určitými způsoby ekonomického myšlení. (Jobert, 1995, s. 13-14). Smith však považuje za nejparadigmatičtější dílo tohoto přístupu *L'Etat en action* z roku 1987 od dvou představitelů mladší generace, Bruno Joberta a Pierra Mullera (Jobert, Muller, 1987).

Práce, která je hluboce ovlivněna jak neomarxistickým strukturalismem, tak i důrazem CSO na organizační strategie, přicházela s vlastní koncepcí systému, který považoval spojení mezi dimenzemi „policy“ a „politics“ za daleko bližší k politickému systému než k teorii organizací. Klíčovými je však představení dvou konceptů, které později silně ovlivnily francouzské studium veřejných politik. Tyto základy „kognitivní analýzy“ veřejných politik uvádí mediace a referenční rámec (référentiel). Koncept referenčního rámce (référentiel) představuje dynamické reprezentace skutečnosti, tj. soubory hodnot, norem, algoritmů a obrazů, které kombinují představy sociální reprezentace a politické moci. Prostřednictvím tohoto konceptu je možné porozumět tomu, jak je interpretace určité sektorové politiky spojena s globálnější představou světa.

Veřejné politiky jsou nahlíženy neokorporativistickou optikou jako objekty a formy mediace mezi státem a společností. Jsou proto chápány nejen jako technokratický nástroj hospodářské sektorové nebo mezisektorové regulace, ale i jako nástroj legitimizace nastoleného společenského pořádku, tj. veřejné politiky představující formy veřejného jednání (akce), jejichž prostřednictvím je neustále legitimizován francouzský společenský pořádek. Klíčovým momentem je tak mediace mezi státem a společností, která je charakterizována tím, že meziinstitucionální konflikt a spolupráce jsou podchyceny méně hmotnými bitvami o ideologii, cíle politik, jejich priority a operační normy (référentiel).

Kognitivní dimenze modelu klade důraz na to, jak ideje, přesněji sociální představy (reprezentace), přispívají k formalizování a modelování sociální mediace, tj. jak ideje působí v politice (politics). Jedná se o to, že debaty mezi aktéry o definování zprostředkování mezi globálním a sektorovým představují boje o to, kdo získá monopol moci na legitimní definování reality. Zde můžeme vidět vliv Gramsciho teorie hegemonie. Mediátoři jsou považováni za aktéry angažovanými v určité veřejné politice, kteří se snaží, jako „organičtí intelektuálové“ o definování významu dané politiky. Takovéto pojetí jde proti konceptu CSO, protože autory především zajímalo, co způsobuje minimální soudržnost mezi aktéry nebo mezi státními institucemi a společností. (Smith, 1999, s. 117-118; Harguindéguy, Canton, 2009, s. 92-93)

Uvedený zájem se stal podle Smitha později hlavním rozdílem a sporným bodem mezi CERATem a CSO, resp. i GAPPem. Na jedné straně kritizoval CERAT CSO za negaci dimenze „politics“. Na druhé straně vytýkal CSO a GAPP CERATu nedostatečnou metodologičnost, spočívající v neschopnosti CERATu formalizovat svůj přístup do podoby závislých a nezávislých proměnných. Sociologické přístupy tak mohly vcelku oprávněně argumentovat, že jeho práce spíše „vyprávějí příběhy“, než že „demonstrují“ poznatky (Smith, 1999, s. 118).

Originalita a teoretický rozvoj francouzského studia veřejných politik

Při pohledu na francouzské studium veřejných politik je možné objevit, což je samozřejmě arbitrární záležitostí, dva jeho rysy, které se jeví jako pozoruhodné a originální. Prvním je postavení subdisciplíny mezi sociologií a politickou vědou, což představuje zajímavý příklad určitého náznaku multidisciplinarity, o kterém se ve studiu veřejných politik častěji mluví, než dělá. Druhým významným rysem je důraz na kognitivní dimenzi a její roli v procesu tvorby veřejných politik (např. RFSP, 2000; Surel, 2000). Rozměr idejí, nebo pokud chceme neformálních institucí, je něčím, co hlavní proud studia veřejných politik objevoval relativně dlouho. Inspirativní je v tomto ohledu především koncept „référentiel“ (např. Faure, Pollet, Warin, 1995), což by se dalo přeložit jako referenční rámec.

Je také možné definovat několik specifík francouzského studia veřejných politik. Mezi ně můžeme zařadit obecný skepticismus k přístupu racionální volby; odmítání kvantitativních metod v podobě dotazníkových šetření a kvantitativní komparativní analýzy ve prospěch kvalitativní metodologie, zejména důrazu na rozhovory a případové studie; důležitost přikládanou historické perspektivě, což

se projevuje oblibou přístupu sociohistorie (socio-histoire) veřejného jednání (action publique); již zmíněné kognitivní analýzy veřejného jednání; a obtížnou integraci studia veřejných politik do rámce francouzské politické vědy. (srov. Blondiaux, Déloye, 2007, s. 147; Leca, Muller, 2008, s. 38)

Témata francouzského studia veřejných politik

Studium veřejných politik se začíná nejprve v 60. letech jednotlivými případovými studii především z pera Michela Croziera o francouzské poště, tabákovém průmyslu, byrokracii (např. Crozier, 1964) atd. Michel Crozier se později od 70. let začal zabývat problematikou fungování státu a společnosti (Crozier, 1970, 1979, 1987). Dokonce se jim podařilo v druhé polovině 70. let rozpracovat vlastní analytický koncept jednání aktérů v systému (Crozier, Friedberg, 1977; Friedberg 1993).

Dalším velkým dlouhodobým tématem francouzského studia veřejných politik, které se začíná od 70. let řešit je otázka plánování (Nizard, 1973) a s tím spojená problematika decentralizace a územní samosprávy (např. Padiolau, 1982; Smith, Sorbets, 2003; Faure, Douillet 2005).

V 80. letech se autoři zabývají především případovými studii, které se týkají zemědělství (Muller, 1980 a 1984), sociální problematiky (Jobert, 1981) a projektu Airbusu (Muller, 1989). Druhá polovina 80. let je důležitá především tím, že přichází první syntetické práce o studiu veřejných politik (Thoenig, 1985; Mény, Thoenig, 1989; Muller, 1990) a konceptualizace grenobelského přístupu ke studiu veřejných politik (Jobert, Muller, 1987), na které navazuje studium francouzského modelu korporativismu (Muller, 1992; RFSP, 1992).

Polovina 90. let je ve francouzské prostředí pozoruhodná tím, že se zde otevírají důležitá témata, která jsou aktuální i v mezinárodní vědecké komunitě a která dlouhodobě ovlivňují mezinárodní studium veřejných politik. Jedná se například o nástup neliberální paradigmatu (Jobert, 1994), síť veřejných politik (Le Galès, Thatcher, 1995), problematiku Evropské unie a europeizace veřejných politik (Mény, Muller, Quermonne, 1995; Muller, Mény, Quermonne, 1996; RFSP 1996 a 2006) a koncipování kognitivního přístupu ke studiu veřejných politik (Faure, Pollet, Warin, 1995; Surel, 1998 a 2000; RFSP, 2000).

S nástupem nového tisíciletí se pozornost obrací k tématům, jako je například vládnutí (Smith, 2004; Muller, Leresche, Narath, Faure, 2007), řízení měst a městských aglomerací (RFSP, 1995; Le Galès, 2003; Hoffmann-Martinot, 2007), sociohistorie veřejných politik (Laborier, Trom, 2003) a reflexe vývoje studia veřejných politik (RFSP, 2002). V polovině prvního desetiletí nového století je dokončena další etapa institucionalizace francouzského studia veřejných politik vydáním *Dictionnaire des politiques publiques* (Boussaguet, Jacquot, Ravinet, 2004) a nastupuje výraznější pluralismus jednotlivých přístupů ke studiu veřejných politik (RFSP, 2005). Po roce se 2005 reaguje francouzské studium i na nové podněty, jako je například otázka genderu (např. Muller, Slawinski et al., 2009).

4.2.2 PODPŮRNÁ INFRASTRUKTURA FRANCOUZSKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Při sledování podpůrné infrastruktury francouzského studia veřejných politik se soustředím na dvě oblasti, které představují institucionalizaci výuky, výzkumu a rekrutace kádrů v rámci subdisciplíny a Institucionalizaci profesních sdružení a časopisů v rámci studia veřejných politik.

Institucionalizace výuky, výzkumu a rekrutace kádrů v rámci subdisciplíny

Podpůrná infrastruktura francouzského studia veřejných politik je úzce spjata s institucionální infrastrukturou francouzské politické vědy. Institucionální základna francouzské politické vědy začala vznikat se založením nejstarší francouzské instituce zaměřené na výzkum politiky v podobě Ecole libre des sciences politiques, která byla založená Emilem Boutmy v Paříži v roce 1871 jakou soukromé zařízení. Rozvoj infrastruktury pro studium veřejných politik nastal až po roce 1945, kdy byla Ecole libre des sciences politiques znárodněna a transformována do dvou institucí. První institucí, zaměřenou na výzkum, představuje Fondation nationale de sciences politiques (FNSP). Druhou

institucí je koncept výukové instituce institutu politických studií (Institute d'études politiques – IEP), od svého počátku zaměřený na výchovu a přípravu kádrů pro veřejný sektor. (srov. např. Blondiaux, Déloye, 2007, s. 137-138)

Výuka

Organizace výuky francouzské politické vědy na vysokých školách je dost specifická. V rámci univerzit byla politická věda zařazena od roku 1954 jako povinná součást výuky na právnických fakultách, kde doplňovala výuku veřejného práva. V rámci francouzských univerzit nalezneme jen jednu výjimku, kterou představuje katedra politické vědy na Université Paris I – Panthéon-Sorbonne, zřízená v roce 1971. Pozoruhodným rysem je, že výuka politologie se téměř nevyskytovala v rámci dalších tradičních univerzitních oborů, jako je sociologie, ekonomie, historie atd. (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 138)

Je-li výuka politické vědy poněkud ukryta na francouzských univerzitách, tak je jí to vynahrazeno tím, že dominuje další formě vysokoškolské instituce ve formě institutů politických studií (IEP). První institut vznikl v Paříži znárodněním Ecole Libre des Sciences Politiques v roce 1945. Jedná se o nejslavnější a nejstarší instituci tohoto druhu ve Francii, která je nazývána Sciences Po Paris. Původním účelem IEP bylo připravovat odborně zdatné a loajální kádry pro francouzský veřejný sektor čtvrté a páté republiky a především pro elitní školu veřejné správy Ecole nationale d'administration, zřízenou v roce 1947. Koncept IEP však byl již od 50. let rozšiřován mimo pařížské centrum a postupně vznikaly jednotlivé instituty nejprve v Bordeaux a Grenoblu, následně pak ve Štrasburku, Toulouse, Lyonu a Alžíru (přemístěn po roce 1962 do Aix-en-Provence). Poslední kolo rozšiřování proběhlo v roce 1990, kdy byly zřízeny instituty v Rennes a Lille. (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 138; Boncourt, 2007, s. 278)

Máme-li načrtnout vývoj výukových institucí politické vědy, pak je potřebné přejít k obsahu výuky. Zajímá nás, kde je ve Francii vyučována problematika veřejných politik. Blondiaux a Déloye určují pět základních oblastí výuky francouzské politické vědy, mezi které patří politická sociologie; mezinárodní vztahy a instituce; politická teorie/dějiny idejí a politického myšlení; metodologie sociálních věd; a především správa, řízení a veřejné politiky (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 142). Podle Blondiauxho a Déloye je oblast veřejných politik, vedle politické sociologie, nejdůležitější vyučovanou oblastí francouzské politické vědy a stala se základem jejího standardního výukového kurikula. (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 146) Na magisterské úrovni se s ním setkáme téměř na všech výukových institucích jak univerzitního, tak speciálního rázu.

Jednu z hlavních specializací studia politické vědy představuje na univerzitě v Amiens, Lille (Lille II), Montpellieru (Montpellier I), Paříži (Paris II a Paris IX). Společně s IEP je vyučováno na univerzitách v Lyonu (Lyon II), Štrasburku (Strasbourg III) a Toulouse (Toulouse I). Samostatně na IEP se s ní setkáme na IEP v Aix-en-Provence, Bordeaux, Grenoblu, Paříži a Rennes. Jako vedlejší specializace je nabízena v pařížské oblasti (Paris I a Versailles St-Quentin). (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 143-145)

Výzkum

Výzkum v rámci francouzské politické vědy je prováděn především ve výzkumných centrech, která jsou většinou zřizována u výukových institucí, takže alespoň nějak dochází k prolínání vědy a výzkumu. Výzkumná centra jsou závislá na financování ze dvou státních zdrojů. Prvním je Fondation national de sciences politiques (FNSP), která vznikla po roce 1945 znárodněním Ecole libre des sciences politiques v roce 1945 a která má za úkol podporovat výzkum v oblasti politických věd. Podporu od FNSP například získala výzkumná centra, která se zabývají studiem veřejných politik, jako Centre d'étude de la vie politique française (CEVIPOF) u Sciences Po v Paříži, Centre d'études et de recherche sur la vie local (CERVL nyní SPRIT (Science Politique, Relations Internationale, Territoire) u IEP v Bordeaux a Politiques Publiques, Action Politique, Territoires (PACTE), který představuje nástupce CERATu u IEP v Grenoblu (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 148-49).

Druhým zdroje státní podpory je program národních center vědeckého výzkumu (Centre national de la recherche scientifique – CNRS). V jeho rámci nalezneme v Sekci 40 „Politika, moc a organizace“, vědecká centra, která provozují politickou vědu. Z nich se problematikou studia veřejných politik v nějaké formě zabývá většina z nich. Jmenovitě to jsou následující:

Centre d'études de la vie politique française (CEVIPOF, Paříž – veřejné politiky, francouzská politika, evropská politika, politická filozofie, politická sociologie a politická ekonomie)

Centre de sociologie des organisations (CSO, Paris – veřejné politiky, správní věda)

Centre de recherches politiques de la Sorbonne (CRPS, Paris – veřejné politiky)

Centre de recherches sociologiques sur le droit et les institutions pénales (CESDIS, Paříž – trestní politika)

Groupe de sociologie politique et morale (GSPM, Paříž – veřejné politiky)

Centre d'études et de recherche sur la vie local (CERVL, nyní SPRIT (Science politique, relations internationale, territoire, Bordeaux – územní samospráva, veřejné politiky a evropské politiky)

Politiques publiques, actions politiques, territoire (PACTE, dříve CERAT, Grenoble – veřejné politiky v oblasti kultury, bezpečnosti, řízení rizik atd., historická sociologie, politická sociologie, metodologie a kvantitativní šetření)

Triangle: action, discours, pensée politique et économique (Lyon – veřejné politiky)

Politique, religion, institutions et société: mutations européennes (PRISME, Štrasburk – veřejné a evropské politiky)

Centre d'étude et de recherche travail, organisation, pouvoir (CERTOP, Toulouse – politika ochrany životního prostředí)

Centre de recherches sur l'action politique en Europe (CRAPE, Rennes – zdravotní a hygienická politika, evropské politiky)

Centre d'études et de recherches administratives, politiques et sociales (CERAPS, Lille – veřejné a evropské politiky)

Centre universitaire de recherches administratives et politiques de Picardie (CURAPP, Amiens – veřejné a evropské politiky)

Centre d'études politiques de L'Europe latine (CEPEL, Montpellier – veřejné politiky)

Centre de recherches sur les pouvoirs locaux dans la Caraïbe (CRPLC, Martinique – veřejné politiky)

Laboratoire techniques, territoires et sociétés (LATTS, Marne-la-Vallée – veřejné politiky)

Groupe d'analyse des politiques publiques (GAPP, Cachan – veřejné politiky, sociologie práva) (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 149-151)

Z tohoto přehledu je zajímavé, že do stejné sekce jsou zařazeny všechny klíčové instituce francouzského studia veřejných politik jako CSO, GAPP i CERAT, resp. PACTE.

Při pohledu na podpůrnou institucionální infrastrukturu výuky a výzkumu veřejných politik v rámci francouzské politické vědy je zajímavá pokračující dominance pařížské oblasti. Například Blondiaux a Déloye označují za hlavní centrum francouzské politické vědy Paříž, kde působí asi třetina všech francouzských vyučujících v politické vědě (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 142). Při pohledu na předložený výčet můžeme toto tvrzení rozšířit i na oblast výzkumu a studia veřejných politik. Dalším zajímavým zjištěním je, že studium veřejných politik (nebo action publique) představuje v současné francouzské vědě, resp. kolem roku 2005, nejexpanzivnější oblast jak výuky, tak výzkumu, což směřuje k ustavení nejnezávislejší subdisciplíny v rámci francouzské politické vědy, která disponuje vlastním konceptuálním slovníkem (Boussaguet, Jacquot, Ravinet, 2004) a vlastními teoretickými kontroverzemi (srov. Blondiaux, Déloye, 2007, s. 146).

Rekrutace kádrů

Francouzský systém rekrutace kádrů má svá specifika. Prvním je, že výuka politické vědy, kam spadá i problematika studia veřejných politik je rozdělena mezi univerzity (právnícké fakulty) a instituty politických studií (IEP). Z tohoto důvodu jen část akademických pracovníků, kteří se zabývají problematikou veřejných politik, prochází kvalifikačním systémem politické vědy (Blondiaux, Déloye, s. 139). Z tohoto rozštěpení na politickou vědu a právo vyplývá také zajímavý údaj, že ve francouzské

politické vědě je relativně vysoká proporce výzkumníků pracujících v národních centrech vědeckého výzkumu (CNRS) vůči akademickým pracovníkům v oblasti politické vědy, tj. okolo 37 ku 63 % (Blondiaux, Déloye, s. 139). Samotný systém zvyšování akademické kvalifikace v oblasti politické vědy je relativně propracovaný, náročný a centralizovaný. Možnosti pokračování kariéry jsou na stejném pracovišti relativně omezené, protože záleží na tom, zda na tomto pracovišti bude vypsán konkurz na odpovídající místo. (srov. Blondiaux, Déloye, s. 140-142)

Institucionalizace profesních sdružení a časopisů

Profesní organizace

Zřejmě nejvýznamnější střešní organizaci francouzského studia veřejných politik představuje Francouzská společnost pro politické vědy (Association française de science politique – AFSP), založená v roce 1949. Jejími členy bylo například kolem roku 2005 asi šest set frankofonních politologů. Klíčovou rolí této profesní organizace je především integrace aktivit, které se týkají studia politiky ve Francii. Za tímto účelem pořádá pravidelné kongresy ve dvouletých cyklech. (srov. AFSP, 2011; Blondiaux, Déloye, 2007, s. 153-155) Nicméně z pohledu studia veřejných politik je důležité, že v jejím rámci fungují pracovní skupiny, které sdružují zájemce o danou problematiku, jako je například studium veřejných politik, a které pořádají odborné akce v podobě půldenních nebo jednodenních pracovních seminářů. Pracovní skupina „Veřejné politiky“, jako jeden z důležitých milníků institucionalizace subdisciplíny v rámci francouzské politické vědy, byla ustavena v prosinci 1994. Ve vedení této skupiny se vystřídali např. Andy Smith, Patrick Hassenteufel, Emmanuel Négrier, Yves Surel atd. (srov. AFSP GPP, 2011).

Časopisy

V rámci francouzského studia veřejných politik byl ustaven pouze jeden specializovaný časopis na problematiku veřejných politik. Tím je *Politiques et management public*, který byl založen v okruhu blízkém výzkumnému centru Groupe d'analyse des politiques publiques v roce 1983 a který má svým zaměřením zřejmě nejbližší americkému *Journal of Policy Analysis and Management*. *Politiques et management public* však nehraje hlavní roli jako publikační médium francouzského studia veřejných politik. Valná část jeho produkce je totiž publikována v politologických časopisech, které jsou většinou všeobecného zaměření.

S ohledem na mezinárodní i národní význam představuje nejvýznamnější odborný časopis tiskový orgán Francouzské společnosti pro politické vědy *Revue française de science politique*, založená v roce 1951. Zhruba na stejné úrovni důležitosti je odborný časopis *Politix : Revue des sciences sociales du politique* vycházející od roku 1988. O určitou úroveň níže ve svém dosahu jsou časopisy *Pôle Sud* (od 1994 vydávaný CEPEL, Centre d'études politiques de l'Europe latine v Montpellieru), *Revue internationale de politique comparée* (jedná se o společný belgicko-francouzský projekt Luevenu a Bordeaux fungující od roku 1994) a *Politique africaine*. Mezi publikační média francouzské politologie patří i další časopisy jako *Pouvoirs, culture et conflits : Sociologie politique de l'international*, *Critique internationale* (založený pařížským CERI v roce 1998), *Raison politiques* (od roku 1998) a *Politique européenne* (od roku 2000). (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 152-153) Texty, které se týkají francouzského studia veřejných politik, můžeme najít i v časopisech jiných oborů, jako například v *Revue française de sociologie* (např. Crozier, Thoenig, 1975) nebo *Sociologie du travail*.

Zajímavý příklad, jak byla problematika studia veřejných politik zastoupena ve francouzských politologických časopisech, uvádí bibliometrická analýza Haguindéguyho a Cantonové, kteří provedli rozbor odborných článků, které vyšly v rozmezí 1984 až 2004 v *Revue française de science politique* (RFSP), *Politix*, *Revue internationale de politique comparée* (RIPC) a *Politiques et management public* (PMP) (Haguindéguy, Canton, 2009). Zjistili, že se problematice veřejných politik (policy analysis) věnovalo 13,5 % statí ze všech publikovaných článků ve sledovaném období (Haguindéguy, Canton,

2009, s. 95). V konkrétních časopisech byl podíl těchto článků následující: PMP 24,1 %, RIPC 11,5 %, RFSP 10,9 % a Politix 5,6 % (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 96).

Důležité je uvést, že v nejprestižnějším francouzském časopise *Revue française de science politique* vyšlo několik monočísel (RFSP 1992, 1995a, 1995b, 1996, 2000, 2002, 2005 a 2006), která měla vliv na snadnější institucionalizaci studia veřejných politik jako plnohodnotné oblasti výzkumu v rámci francouzské politické vědy (srov. Harguindéguy, Canton, 2009, s. 96). Zajímavé jsou i údaje o zastoupení jednotlivých francouzských přístupů ve sledovaných časopisech. Nejčastěji byl zastoupen přístup GAPPu v Politix (44,4 %), PMP (29,5 %), RIPC (28,6 %). Naopak RFSP preferovala nejvíce přístup CERATu (35,3 %). (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 97) Z tohoto pohledu je třeba upozornit, že v RFSP a PMP bylo zastoupeno nejvíce francouzských i zahraničních přístupů⁹ (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 97).

4.3 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM

V oblasti interakcí francouzského studia veřejných politik budeme sledovat, jak se vzájemně ovlivňuje jak s „domácím“ francouzským prostředím, tak s mezinárodním prostředím studia veřejných politik.

4.3.1 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S „DOMÁCÍM“ PROSTŘEDÍM

Při sledování interakcí francouzského studia veřejných politik se soustředíme oblasti francouzského politického režimu a akademického prostředí.

Politický režim

Francouzský politický režim působil především na předpoklady vzniku studia veřejných politik. Debakl v roce 1940 přivedl politickou elitu nově utvořené Čtvrté republiky v čele s generálem de Gaullem k rozhodnutí zásadně reformovat systém přípravy kádrů pro veřejnou službu. Základy nového systému vznikly znárodněním pařížské Ecole libre de sciences politiques v roce 1945 a jejím přetvořením na první institut politických studií (IEP). Systém vzdělávání správních elit byl doplněn v roce 1947 o nově zřízenou Ecole nationale d'administration. Politická nestabilita Čtvrté republiky však vedla k několika zajímavým důsledkům v oblasti veřejných politik.

Zprvce tato nestabilita posilovala roli představitelů veřejné správy jako stabilizačního prvku, který zajišťoval chod státu, vůči politické reprezentaci. To podporovalo tradiční oddělování na politickou sféru rozhodování a nepolitickou a profesionální sféru vykonávání přijatých rozhodnutí, které opanovala veřejná, resp. státní správa. Státní správa se tak mohla stylizovat do role nositele modernizačních myšlenek francouzské republiky a upevňovat tradiční francouzský centralismus. Z tohoto pohledu je zajímavé, že veřejná správa hrála jednu z důležitých rolí při řízení hospodářství i života společnosti. Z české perspektivy může být poněkud překvapivé, že i v této liberální demokracii existoval systém centrálního plánování (Commissariat général du Plan), který přežil i pád Železné opony a skončil teprve až v 90. letech dvacátého století. To nám však také může vysvětlovat okolnost, že francouzský stát měl bez ohledu na zabarvení politické reprezentace blízko ke státním intervencím a proaktivním veřejným politikám. (srov. např. Leca, Muller, 2008, s. 44-45)

---

⁹ Za zahraniční přístupy byly považovány tyto: učení v rámci veřejných politik (policy learning), advocacy coalition frameworks, kulturní přístupy, veřejná volba, cause coalitions, nový institucionalismus, nový korporativismus, teorie tří proudů, teorie přerušované rovnováhy, paradigma regulace, racionální volba, narratives, sociální psychologie, styly veřejných politik a mezinárodní režimy (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 97).

Druhým pozoruhodným aspektem je určitá obecná podezíravost francouzské veřejné správy vůči studiu veřejných politik. Existovaly sice výjimky, které měly podstatný podíl na rozvoji předpokladů francouzského studia veřejných politik tím, že zadávaly vznikajícím výzkumným centrům jako CSO a CERAT zpracování podkladových studií. Jednalo se především o instituce a osobnosti státního plánování (Commissariat général du Plan) a jeho šéfy v 60. a 70. letech, Pierra Massého a Clauda Grusona, kteří úzce spolupracovali s CERATEm, nebo obdobu ministerstva pro místní rozvoj (Ministère de l'Équipement) a v jeho rámci komisi „Rotier“, která se věnovala městským politikám a místní samosprávě (Leca, Muller, 2008, s. 50).

Nedůvěra vůči studiu veřejných politik vycházela zřejmě z několika důvodů. Prvním byl ten, že francouzské studium veřejných politik se vymezovalo především proti správnímu právu a správní vědě, což byly pilíře francouzské veřejné správy. Druhým bylo zaměření studia na zkoumání toho, jak vlastně veřejná správa ve skutečnosti fungovalo a jak formulovalo veřejné politiky. Další důvody podle Lecy a Mullera představovalo to, že studium veřejných politik nepřinášelo ani politickým, ani správním rozhodovatelům konkrétní uskutečnitelné návrhy na řešení problémů, kterými se zabývali. Pak to byla určitá „uzavřenost“ systému rekrutace kádrů veřejné správy a jeho stabilita. Nejenže většina míst nepodléhala výrazné fluktuaci, ale tato místa byla obsazována jen lidmi, kteří prošli specifickým systémem přípravy pro práci ve veřejné službě. Ve své podstatě si tak veřejná správa dokázala vystačit sama se sebou, což ji samozřejmě nenutilo k nějaké bližší spolupráci s lidmi a institucemi mimo její organizaci. (Leca, Muller, 2008, s. 60-62)

Jako doušku je vhodné dodat, že francouzský politický systém se musel od 80. let vypořádávat s tlakem na transformaci sociálního státu a zrychlující se tempo evropské integrace. V 90. letech se k těmto dlouhodobým problémovým okruhům se přidala i otázka hospodářské globalizace a rozšiřování Evropské unie. Evropská integrace, bezpečnost a světová hospodářská krize jsou další témata, se kterými se musí francouzský politický režim vyrovnávat i za pomoci studia veřejných politik.

Akademické prostředí

Postavení studia veřejných politik v akademickém prostředí nám pomáhá vystihnout socioekonomické a kulturní vlivy z dané společnosti, transformované do oblasti subdisciplíny transformované vysokoškolským vzdělávacím systémem. Nás v této oblasti bude především zajímat postavení studia veřejných politik mezi akademickými disciplínami a zejména vztah studia veřejných politik a politické vědy.

Vysokoškolský vzdělávací systém

Francie představuje jednu z nejbohatších a nejvyspělejších liberálních demokracií, disponujících potřebným dostatkem zdrojů jak pro rozvoj vysokoškolského vzdělávacího systému, tak i specializovaných disciplín, které se zabývají studiem politiky a státu. Pro organizaci francouzského vysokého školství je typické oddělování výuky a výzkumu mezi univerzity, případně IEP a výzkumná centra. To neznamená, že by nedocházelo ke spolupráci, protože výzkumná centra jsou zpravidla zřizována u výukových institucí, ale organizační dělení je výraznější, než humboldtovského modelu vysoké školy, kde dochází k úzkému propojování výuky a výzkumu v rámci jedné instituce, což je typičtější pro Německo a Českou republiku.

Pro vybudování specifického vzdělávacího systému musíme brát v úvahu i společenské vlivy, které působily na jeho utváření. Nejprve se jednalo o zakořeněnou tradici profesionální veřejné správy jako jednoho z klíčových aktérů řízení státu a společnosti. V praktické rovině byl tento úkol naplňován budováním systému přípravy technicky specializovaných vysokých správních úředníků v tzv. Grandes Ecoles (např. L'École polytechnique, L'École des mines, L'École des ponts et chaussées atd.). Takto nastavený systém vytvářející se do 20. let 20. století však vedl k sektorializaci a roztříštěnosti veřejného prostoru (jednomu z kořenů a hlavních charakteristik francouzského korporativismu), což

bylo později označeno za příčiny debaklu z roku 1940 a nástupu vichistického režimu. Poválečná gaullistická modernizační koncepce obnovy francouzské republiky se rozhodla tomuto nebezpečí čelit posílením generalistické dimenze přípravy správních špiček, k čemuž měla sloužit nově založená elitní Ecole nationale d'administration (ENA). Fungování ENA však vyžadovalo, aby se vybudovala celofrancouzská síť přípravných institucí po vzoru pařížské znárodněné Ecole libre des sciences politiques. Vznik Institutů politických studií (Institutes d'études politiques – IEP) představoval přelomový institucionální mezník nejen pro francouzské studium veřejných politik, ale i pro celou francouzskou politologii.

Ustavující se instituty měly podle svých zakladatelů především přispět svou činností ke zkvalitnění nově se formující správní elity. Důležitějším se ale ukázalo nezamýšlené působení nových výzkumných center v těchto institutech. Tato centra se totiž později, povzbuzena především krizí konce 60. let, stala základnami pro kritické hodnocení veřejné správy jako součásti politiky (politics). S tím souviselo i postupné oddělování vědy a výuky ve francouzském vysokoškolském systému, což posilovalo rostoucí napětí mezi dvěma koncepcemi společenskovedního výzkumu. Na jedné straně to byl výzkum, jehož cílem bylo získat nové poznatky pro výuku budoucích elit, a na druhé straně se jednalo o výzkum jako sociální criticismus. Oba přístupy se rozcházejí jak v položených otázkách, tak v použitých metodách, ale i v interpretacích obdržených výsledků.

V současné době prošel francouzský vysokoškolský systém výraznou proměnou po implementaci Boloňského procesu, který odstranil relativně složitý systém vzdělávacích programů a úrovní. Dalším podstatným rysem tohoto systému je jeho výrazná závislost na financování z veřejných rozpočtů, což odkazuje na tradiční silnou roli státu v této oblasti. Zajímavým je také další dopad Boloňského procesu, kterým je větší snaha o zpružnění přípravy pro pracovní trh, což ve francouzském případě naráží na relativně rigidní systém propojení jednotlivých vzdělávacích programů s konkrétními sektory trhu práce. (srov. např. Blondiaux, Déloye, 2007, s. 142-146)

Postavení studia veřejných politik mezi akademickými disciplínami

Postavení francouzské politické vědy, v jejímž rámci se převážně odehrává francouzské studium veřejných politik, není ve francouzské akademii příliš jednoduché. Politická věda musí soupeřit a vymezovat se především vůči tradičním disciplínám jako je právo, sociologie a geografie (Boncourt, 2007, s. 292). V kontextu francouzských společenských věd bychom neměli přehlížet dominantní postavení sociologie a to, jaký vliv má na ostatní disciplíny (srov. např. Smith, 1999, s. 112). Francouzskou politickou vědu, resp. studium veřejných politik je tak potřeba ve srovnání s jinými národními tradicemi studia politiky vnímat jako specifický intelektuální projekt, protože na jedné straně úzce spolupracuje s některými sousedními disciplínami jako sociologií, historií a antropologií, na druhé straně poněkud opomíjí jiné disciplíny jako ekonomii a psychologii (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 147).

V oblasti studia veřejných politik je tato „interdisciplinarita“ zřejmá například v pojmové neukotvenosti v oblasti základního předmětu studia, kde se téměř synonymicky používá „veřejná politika“ (politique publique) a „veřejné jednání (akce)“ (l'action publique). To vcelku jasně vystihuje směřování subdisciplíny mezi politickou vědu a sociologii, což představuje jedno ze specifik francouzského studia veřejných politik. S ohledem na dominanci grenobelské školy ve francouzském studiu veřejných politik je institucionálně možné zařazovat tuto subdisciplínu do rámce francouzské politické vědy. Nicméně je nutné mít stále na zřeteli již zmíněný silný vliv sociologie (terminologický i konceptuální) na francouzskou politologii, což v případě francouzské analýzy veřejných politik platí dvojnásob. Proto je tak přesnější, když budeme dále mluvit o francouzské analýze veřejných politik jako o subdisciplíně mezi politologií a sociologií (Smith, 1999, s. 112).

S ohledem na poválečný vývoj v této oblasti je možné říci, že se politická věda vcelku dobře ukotvila mezi francouzskými společenskými disciplínami a byla většinou široce uznána v rámci francouzského

akademického kontextu. To nám naznačuje relativně velká nezávislost v rekrutaci vlastního odborného personálu, výuky a výzkumu, a také výrazný pokrok ve vlastní profesionalizaci. Na druhou stranu, politická věda stále zůstává „malou“ disciplínou ve francouzské akademii, pokud ji budeme srovnávat s ostatními akademickými disciplínami jako je právo a sociologie. (Blondieaux, Déloye, 2007, s. 158-159)

Vztah studia veřejných politik k politické vědě

Pierre Muller sice označuje francouzskou analýzu veřejných politik jako jednu z „nejméně francouzských“ politologických disciplín (Muller, 2004, s. 18), ale to je nutné chápat jako názor vycházející více z francouzského prostředí než zvenčí, protože ve srovnání např. s německým studiem veřejných politik je to francouzské tradičně silně autoreferenční (srov. např. Leca, Muller, 2009; Harguindéguy, Canton, 2009).

Pronikání problematiky studia veřejných politik do politické vědy je možné indikovat například podílem článků věnovaných tomuto tématu vůči všem otištěným článkům. Zajímavé údaje přináší studie Harguindéguyho a Cantonové, kteří analyzovali odborné texty vyšlé v letech 1984 až 2004 ve čtyřech francouzských politologických časopisech¹⁰ a kteří zjistili, že podíl článků s tematikou studia veřejných politik výrazně vzrostl v 90. letech (1991-2000) na 18,1 %, z 3,28 % v letech 1984-1990. V následném období 2001-2004 byl zaznamenán mírný pokles na 16,5 %. Počet článků věnovaných problematice veřejných politik výrazně vzrostl během 90. let, tj. na 18,1 % v letech 1991-2000 a na 16,5 % v období 2001-2004. (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 96)

Podobné empirické potvrzení průniku problematiky studia veřejných politik do politické vědy politik přináší i studie Thibauda Boncourta, která analyzuje články¹¹ vydané v nejprestižnějším a dominantním časopise francouzské politické vědy, *Revue française de science politik* (RFSP) a britských *Political Studies* v letech 1951 až 2002.¹² Zjištěné výsledky ukazují, že procentuální podíl článků s tematikou veřejných politik vůči všem otištěným článkům se do poloviny 80. let pohyboval okolo 5 %. Zásadní zlom nastává v polovině 80. let, od kdy začíná podíl článků s touto tematikou rychle narůstat na cca 16 % v letech 1988-1992, cca 23 % v letech 1993-1997 a cca 29 % v letech 1998-2002 (Boncourt, 2007, s. 286). Tento rychlý vzestup rozhodně vypovídá o síle subdisciplíny v rámci francouzské politické vědy. (Boncourt, 2007, s. 285)

Obecně je možné shrnout, že v současnosti je studium veřejných politik dobře vnímáno jako pevná součást francouzské politické vědy. Leca a Muller však upozorňují, že sice z pohledu ostatních disciplín je studium veřejných politik považováno za součást politické vědy, ale v rámci politické vědy samotné to není až tak jasné. Podle nich je studium veřejných politik vcelku početnou skupinou politologů podezříváno z hegemonistických tendencí a stále je poznamenáno určitou formou počáteční nelegitimity, která se pojí se začátky jeho integrace v 70. a 80. letech. Leca a Muller poukazují na problém, který již pojmenoval například Sabatier (srov. Sabatier, 1992). Jedná se o nelehké postavení studia veřejných politik mezi politickými rozhodovateli a správním aparátem, který studium považuje za příliš teoretické a málo praktické, a klasickým pozitivistickým pohledem weberovského ražení, který studiu vytýká jak jeho přílišnou angažovanost, blízkost zkoumanému

---

¹⁰ *Revue française de science politique* (od roku 1951), *Politix* (od roku 1988), *Revue internationale de politique comparée* (jedná se belgicko-francouzský projekt vycházející od roku 1994) a *Politiques et management public* (od roku 1983)

¹¹ Pouze odborné statě bez editorialů, výzkumných poznámek a recenzí.

¹² Celkem zjistil v RFSP 1637 článků ve sledovaném období. Tyto články byly utříděny do šesti následných kategorií: politická sociologie, mezinárodní vztahy, politická filozofie a dějiny politických idejí, instituce, a pro nás podstatnou kategorii, veřejná politika a správní studie (public policy and administration studies) (Boncourt, 2007, s. 279-280)

tématu a důraz na praktičnost, tak logicky i nedostatek teoretické konceptualizace a odstupu. (srov. Leca, Muller, 2008, s. 62-63)

Francouzská politická věda se prosadila v rámci francouzské akademie a studium veřejných politik zase v rámci politické vědy, nicméně důležité pro jakoukoli disciplínu je prokázat svou společenskou relevanci. Blondiaux a Déloye poukazují na to, že se politologům prostřednictvím aktivit jejich profesních organizací sice podařilo přispět k obecnému uznání politické vědy veřejnými autoritami (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 158), ale na druhou stranu se podle nich stále nepodařilo prosadit se na celospolečenské úrovni ve veřejném prostoru. Podle nich francouzští politologové dosud trpí relativním nedostatkem viditelnosti ve veřejném prostoru ve srovnání s jejich kolegy ze společensky promptnějších disciplín, jako je sociologie, ekonomie, historie nebo psychologie.

Málo politologů si může nárokovat status vlivného „intelektuála“ komentujícího a vysvětlujícího politické dění. (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 159) Tento názor sdílí i Boncourt, který se také domnívá, že se francouzské politické vědě nepodařilo dosáhnout její přímé společenské relevance v oblasti politiky a veřejných politik, tj. nepodařilo se jí být uznána médii a společností jako vědecký zdroj informací a komentářů politických záležitostí (Boncourt, 2007, s. 279).

4.3.2 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM (MEZINÁRODNÍ OBDOBNOU KOMUNITOU)

Při zkoumání interakcí francouzského studia veřejných politik s mezinárodní odbornou komunitou se zaměříme především na vliv, které mělo zahraniční studium veřejných politik na francouzské, a na zapojení francouzských badatelů do mezinárodního studia veřejných politik.

Vliv zahraničního studia veřejných politik

O zahraničních vlivech můžeme mluvit v několika rovinách. První rovinou jsou osobní zkušenosti badatelů v oblasti studia veřejných politik, spojené s jejich studijními pobyty v zahraničí. Z této perspektivy je možné předpokládat, že studijní pobyty Michela Croziera na Centre for Advanced Study in the Behavioural Sciences na stanfordské univerzitě (Crozier, 1996), Jean-Clauda Thoeniga, působícího ve Švýcarsku a v USA na Stanfordu, Harvardu a Berkeley (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 92) či Charlese Roiga, Jeana Lecy, Pierra Mullera a Jeana Gustava Padioleau (Padiolieu, 1982) v USA, silně ovlivnily jejich badatelské směřování a tím i směřování francouzského studia veřejných politik (srov. Leca, Muller, 2008, s. 52-53; Harguindéguy, Canton, 2009, s. 101).

Další rovinou mezinárodního vlivu odborné komunity na domácí odbornou komunitu mohou představovat zahraniční autoři a teoretické přístupy, které se objevují v domácích odborných časopisech. Francouzské prostředí je obecně známo něčím, čemu se říká „francouzský lokalismus“ (srov. např. Harguindéguy, Canton, 2009, s. 95), tj. silnou autorefenčností francouzských autorů v oblasti jak teoretických a metodologických přístupů, tak témat, což způsobuje relativně velkou izolovanost od mezinárodní odborné komunity. Je však oprávněné předpokládat, že situace v oblasti studia veřejných politik není zas až tak dramatická jako v jiných oblastech francouzských společenských věd a že zde existuje určitá provázanost s mezinárodním prostředím.

Vcelku dobře tuto problematiku ilustruje bibliometrický výzkum Hardindéquyho a Cantonové, kteří provedli bibliometrický rozbor článků z let 1984 až 2004 ve čtyřech francouzských politologických časopisech¹³. Podle jejich zjištění bylo zastoupení zahraničních autorů za sledované období 1984-2004 v oblasti studia veřejných politik vcelku vysoké (25,8 % ze všech autorů), ale lišilo se časopis od

---

¹³ Jednalo se o Revue française de science politique (vychází od roku 1951), Politix (vychází od roku od roku 1988), Revue internationale de politique comparée (jedná se belgicko-francouzský projekt vycházející od roku 1994) a Politiques et management public (vychází od roku od roku 1983)

časopisu: *Revue internationale de politique comparée* (53,8 %, což je možné vysvětlit tím, že se jednalo o belgicko-francouzský projekt), *Politiques et management public* (27,3 %), *Revue française de science politique* (26,9 %) a *Politix* (10,7 %) (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 96). Zajímavá je proměna v *Politiques et management public*, kde podíl zahraničních autorů činil v druhé polovině 80. let (1985-1990) 66,7 %. Časopis se tehdy vědomě profiloval jako platforma pro diseminaci zahraničních poznatků a přístupů ve francouzském prostředí, nicméně v následujícím období již tuto tezi opustil a následoval výrazný pokles. Naopak nejotevřenějšími časopisy vůči zahraničním autorům byly v 90. letech (1991-2000) *Revue française de science politique* s 38,3 % a *Politix* s 42,1%. Harguindéguy a Cantonová to vysvětlují tím, že v rychle postupující insitucionalizaci studia veřejných politik ve Francii nahradili francouzští autoři autory zahraniční. (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 96)

Dalším postřehem jsou údaje o geografickém původu zahraničních autorů publikujících ve sledovaných časopisech. Z celého vzorku jich nejvíce pocházelo z Velké Británie (17,5 %), dále pak ze Švýcarska a Kanady (15 %), Spojených států (13,7 %), Německa (10 %) a Itálie (7,5 %) (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 97).

Bez zajímavosti není ani podíl článků pracujících s domácími přístupy CSO, CERAT a GAPP a zahraničními přístupy¹⁴, který vyšel bez velkého překvapení lépe pro domácí přístupy (63,1 %), než pro zahraniční (36,9 %). Z tohoto hlediska bylo nejotevřenějším periodikem *Revue internationale de politique comparée* s 58,8 % podílem zahraničních přístupů a nejuzavřenější *Politix* s 26 % a *Revue française de science politique* s 35,8 %. (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 97) Pro zajímavost je vhodné uvést, že nový institucionalismus, jako jeden z dominantních přístupů studia politiky v 90. letech, představoval 23,9 % ze všech zjištěných zahraničních přístupů. Nejvíce se tento přístup objevoval v *Revue française de science politique* (31,3 %), *Revue internationale de politique comparée* (25,6 %), *Politix* (22,2 %) a nejméně v *Politiques et management public* (18,5 %), což se ale překrývalo s přístupem GAPPu, který byl v tomto časopisu hojně zastoupen. (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 98)

Další zajímavou oblastí, o které přináší výzkum Harguindéguyho a Cantonové údaje, je přebírání zahraničních přístupů francouzskými autory. S ohledem na tradiční uzavřenost francouzské komunity od mezinárodního hlavního proudu není překvapením, že francouzští autoři výrazně preferovali francouzské přístupy před zahraničními (v 80,6 % ku 19,4 % všech případů) a že je to obdobně i s poměrem zahraničních autorů k francouzským přístupům, se kterými pracovalo jen 17,1 % ze všech zahraničních autorů. Důležitější byla však dynamika proměny přístupu francouzských autorů k zahraničním teoretickým přístupům, protože ta se vcelku výrazně změnila. V letech 1984 až 1993 pouze 10 % francouzských autorů pracovalo se zahraničními přístupy. Tento poměr se ale v letech 1994 až 2004 zvedl na 21,7 %. (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 99)

Dobrym příkladem toho postupného pronikání je domestikace nového institucionalismu ve francouzském prostředí. Na konci 80. let se tímto přístupem ve francouzském prostředí zabývali pouze cizí autoři, nicméně již v polovině 90. let můžeme zaznamenat první texty od francouzských autorů, což můžeme považovat za zdařilý příklad transferu (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 99). Pro zajímavost ještě uvedeme, jaký typ institucionalismu¹⁵ preferovali zjištění autoři. Nejvíce byl reflektován historický institucionalismus (63,1 %) nad sociologickým (18,5 %) a institucionalismem racionální volby (18,4 %). U francouzských autorů nepřekvapuje dominance historického institucionalismu (55,9 %), ale to, že institucionalismu racionální volby byl použit o něco častěji (23,5

¹⁴ Jednalo se o policy learning, advocacy coalition frameworks, kulturní přístupy, veřejná volba, cause coalitions, nový institucionalismus, nový korporativismus, teorie tří proudů, teorie přerušované rovnováhy, paradigmata regulace, racionální volba, narratives, sociální psychologie, styly veřejných politik a mezinárodní režimy (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 97).

¹⁵ Vychází se z typologie Halla a Taylorové (Hall, Taylor, 1996), kteří rozlišují institucionalismus racionální volby, historický institucionalismus a sociologický institucionalismus.

% případů), než sociologický insitucionalismus (20,6 % případů), což by mohlo poukazovat na relativně větší otevřenost studia veřejných politik vůči teorii racionální volby, než obecně u francouzské politické vědy. (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 100)

Další zjištění o pronikání zahraničních autorů do francouzského prostředí přináší Thibaud Boncourt ve svém bibliometrickém výzkumu *Revue française de science politique* (RFSP) a *Political Studies* v letech 1951 až 2002 (Boncourt, 2007). Ukazuje, že počet zahraničních autorů publikujících v RFSP, což může být jeden z indikátorů otevřenosti zahraničním vlivům, začíná postupně a nepřerušovaně stoupat od 80. let, kdy bylo publikováno cca 8 % (1978-1982) všech článků v RFSP od zahraničních autorů na 34% podíl zahraničních autorů (1998-2002) (Boncourt, 2007, s. 289). To ukazuje na ukončování tradiční francouzské autoreference a postupné otevírání se francouzské politické vědy zahraničním vlivům a na příznak internacionalizace politické vědy.

Dalším nepřímým indikátorem otevřenosti vůči zahraničním vlivům je počet amerických autorů, kteří publikovali v RFSP. Spojené státy a americké studium veřejných politik představují dominantní a nejvlivnější referenční rámec. Za sledovaných padesát let se jedná pouze o průměrně 5 % autorů všech publikovaných článků (Boncourt, 2007, 288), nicméně zajímavý je relativně velký nárůst v období 1998-2002 z cca 3 % na cca 11 % (Boncourt, 2007, s. 290). Z tohoto pohledu je také zajímavá proporce evropských autorů, výrazně se zvedající v období 1993-1997 na 17 % z předchozích cca 6 % v období 1978-1992 a v následujícím období 1998-2002 na 18 % (Boncourt, 2007, s. 291). Tento „skok“ je vysvětlován jednak zájmem o problematiku Evropské unie v těchto obdobích a jednak založením a fungováním European Consortium for Political Research v 70. letech (Boncourt, 2007, s. 290).

Další doklad postupného a stále rychlejšího otevírání se francouzské politické vědy a v jejím rámci i studia veřejných politik zahraničním vlivům přináší studie Blondiauxho a Déloye (Blondiaux, Déloye, 2007), kteří upozorňují na to, že v oblasti politické vědy byl vliv témat přicházejících z amerického studia politiky slabší než v jiných národních politických vědách, což dokládá malá pozornost například teorii racionální volby. Důležitou výjimkou v tomto ohledu je však podle nich oblast studia veřejných politik, kde toto paradigma v posledních letech zdomácnělo (kolem roku 2005, srov. RFSP, 2005), nebo některých oblastí analýzy kolektivního jednání, kde je používán model racionální volby. Tento sklon k provincionalizmu se však mění a postupně se objevuje mezinárodní spolupráce jako v oblasti sociologie mobilizace nebo teorie mezinárodních vztahů. (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 147)

Vztáhneme-li to konkrétně na francouzské studium veřejných politik, pak se nachází stále pod dominancí domácích autorů a jejich přístupů, což představuje mocný filtr vůči vnějším vlivům. Tento filtr ale není hermeticky uzavřený a dovoluje konverze zahraničních přístupů, například nového institucionalismu. Francouzští autoři již vyjádřili své pohledy, které jsou velmi podobné jako u zahraničních kolegů, z důvodů amerického vlivu na zakladatele subdisciplíny (Crozier, Thoenig, Muller atd.) Recepce zahraničních autorů je vždy zprostředkována aktéry, kteří kontrolují a strukturují domácí vědecká pole. (Harguindéguy, Canton, 2009, s. 101)

Zapojení do mezinárodní odborné komunity

Dalším důležitým faktorem interakce subdisciplíny s mezinárodním odborným prostředím je zapojení francouzských badatelů do mezinárodní komunity, což je samozřejmě spojeno i s osobní zkušeností s výukou a výzkumem v zahraničí. Blondiaux a Déloye (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 156-157) uvádí několik institucionálních prvků, které působí na otevírání se francouzské politické vědy zahraničí, což můžeme přejmout i pro oblast veřejných politik. První je zařazování povinných zahraničních pobytů studentů do standardního studijního kurikula na IEP v rámci evropských programů studentské mobility jako Socrates/Erasmus nebo meziuniverzitních či mezistátních výměnných dohod. Tato možnost se samozřejmě netýká jen studentů, ale i vyučujících. Další oblastí jsou samostatné projekty spolupráce jednotlivých institucí, jako například projekt LEA (Laboratoire Européen Associe) nazvaný CODE

(Comparer les Démocraties en Europe), který od roku 2005 propojil výzkumné centrum CERVL při IEP v Bordeaux s univerzitou ve Stuttgartu.

Stále podstatnější je zapojování francouzských institucí do evropských sítí a výzkumných projektů, jako představuje například Evropské konsorcium pro politický výzkum (European Consortium for Political Research – ECPR), ve kterém bylo kolem roku 2005 zapojeno deset francouzských institucí jako univerzitní výzkumná centra CEPPEL (Montpellier), CURAPP (Amiens), Katedra politické vědy na univerzitě Paříž I, Fondation nationale de sciences politiques, IEP Aix-en-Provence, Bordeaux, Grenoble, Lille, Rennes, Strasburku, Toulouse a výzkumné centrum LATTIS (Marne-la-Vallée). Tyto francouzské aktivity jsou však hodnoceny jako poddimenzované s ohledem na potenciál francouzské politické vědy (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 157). Další institucionální možností je zapojení do Evropské sítě politické vědy (European Political Science Network – epsNet), nebo do výzkumných programů Evropské unie, jako jsou 6. a 7. rámcový program EU.

O zapojení a vlivu francouzských badatelů na mezinárodní komunitu může také vcelku dobře vypovídat účast francouzských autorů v současných hlavních mezinárodních syntézách studia veřejných politik (Peters, Pierre, 2006; Moran, Rein, Goodin, 2006 a Fischer, Miller, Sidney, 2007). Ve sledovaných syntézách nebyl zjištěn žádný významný francouzský představitel studia veřejných politik. Jediným francouzským zástupcem byl v *Handbook of Public Policy Analysis* (Fischer, Miller, Sidney, 2007) Bernard Reber, který se zabývá morální a politickou filozofií na Université Paris V a Ecole nationale supérieure des mines de Paris, Sorbonne.

Obecné hodnocení mezinárodní viditelnosti francouzské politické vědy, resp. studia veřejných politik není příliš, což je dáno jak intelektuálními faktory, jako jsou specifická témata studia, metody, přístupy atd., tak strukturálními faktory, jako je jazyk komunikace, menší mobilita francouzských výzkumníků, soběstačnost francouzského intelektuálního trhu atd. Nicméně v posledních letech můžeme pozorovat, že se situace velmi rychle mění prostřednictvím větší mobility mladých výzkumníků, multiplikace mezinárodní spolupráce, rostoucího oceňování zahraničních publikací a zkušenosti francouzských akademiků s výukou na zahraničních univerzitách. (Blondiaux, Déloye, 2007, s. 159-160)

4.5 ZÁVĚR

Předložené informace nám ukazují, že francouzské studium veřejných politik má relativně dlouhou tradici i proměnlivou dynamiku svého rozvoje. Proto je vhodné se pokusit o nastínění určité vývojové periodizace. Ve francouzském studiu veřejných politik se setkáváme se s jedním takovým případem, který formuluje Andy Smith (Smith, 1999). Podle Smitha se vyvíjelo francouzské studium veřejných politik veřejných politik v následných fázích:

1965-1985 – zrod studia veřejných politik ve Francii (formování hlavních přístupů)

1985-1995 – zlatý věk francouzského studia veřejných politik (formulování hlavních konceptů a otevření velkých témat)

1995 – hledání „druhého dechu“ francouzského studia veřejných politik (určité vyčerpání a útlum po předchozí mobilizaci).

(Smith, 1999 a Hassenteufel, Smith, 2002)

Tato periodizace nepokrývá celé období, a proto bude vhodnější pracovat s návrhem Trenta a Steina, kteří rozlišují tři rozvojové fáze vývoje politické vědy, tj. fázi „legitimizační“, fázi plné „institucionalizace“ a fázi „skutečného politického uplatnění“ (srov. Trent, 1987, s. 20; Stein, 1998, s. 170).

První, „legitimizační“ fáze francouzského studia veřejných politik, začíná podle získaných údajů a prostudované literatury, v 60. letech, kdy přichází v podobě hospodářské a společenské krize silný impuls k reorientaci studia společenských a politických problémů. Problematika studia veřejných politik byla ve Francii dlouhodobě v oblasti zájmu správní vědy a správního práva. K tomu se v 60. letech přidává silná inspirace americkým studiem veřejných politik, která vede k vytváření alternativních přístupů, které postupně začínají této oblasti dominovat. Francouzským specifickým je, že problematika studia veřejných politik se ve Francii postupně stává především součástí studia politiky, ale oborově se pohybuje mezi sociologií a politickou vědou.

70. léta jsou pro francouzské studium veřejných politik především obdobím budování základní podpůrné infrastruktury v podobě center jednotlivých přístupů, tj. sociologie organizací (Centre de sociologie des organisations (CSO) v Paříži okolo Michela Croziera) a tzv. grenobelské školy (Centre d'études et de recherche sur l'aménagement du territoire (CERAT) při IEP v Grenoblu okolo Luciena Nizarda a Yves Barela) a vytváření případových studií o fungování státu a společnosti (např. Crozier, 1964, 1970, 1979 atd.) nebo problematice státního plánování (např. Nizard, 1973). V případě CSO můžeme vidět již i formulování teoretického konceptu pro vlastní přístup ke zkoumání veřejných politik (Crozier, Friedberg, 1977).

Jednotlivé přístupy se snaží dosáhnout i určité legitimacy prosazením se v tradičních disciplínách jako je politická věda a sociologie a v dalších krocích institucionalizace. Těch se podařilo dosáhnout v první polovině 80. let, kdy nejprve byla zařazena problematika studia veřejných politik na kongres Francouzské společnosti pro politické vědy v roce 1981. Dále v roce 1983 vznikl, spolu s dalším důležitým přístupem v podobě Group d'analyse des politiques publiques, první odborný časopis zcela věnovaný problematice veřejných politik, *Politiques et management public*. Za určitý přelomový milník mezi fází „legitimizace“ a plné „institucionalizace“ je možné považovat vydání samostatného svazku, věnovaného veřejným politikám v projektu shrnujícím stav francouzské politické vědy *Traité de science politique* (Grawitz, Leca, 1985), ve kterém vychází první syntetická práce o studiu veřejných politik (Thoenig, 1985).

Fáze plné „institucionalizace“ se ve francouzském studiu veřejných politik rozbíhá naplno v druhé polovině 80. let, kdy jsou publikovány první učební syntézy studia veřejných politik (Thoenig, 1985; Mény, Thoenig, 1989 a Muller, 1990) a rozpracovány koncepty nejnáplněnějších francouzských přístupů (Muller, Jobert, 1987) a (Friedberg, 1993). Od konce 80. let a především v první polovině 90. let se problematika studia veřejných politik se prosazuje nejen ve výzkumu a výuce politické vědy, ale i v odborných politologických časopisech. Zde je potřebné poznamenat, že francouzské studium veřejných politik bylo výrazně inspirováno americkým studiem veřejných politik, ale jeho samostatný vývoj byl zaměřen především na francouzské prostředí. Byly to především francouzské přístupy a témata, které mu dominovaly.

Dále se samotné studium veřejných politik začíná zabývat důležitými problémy, které jako je podoba francouzského korporativismu (např. RFSP, 1992), nástup neliberálního paradigmatu (Jobert, 1994), síť veřejných politik (Le Galès, Thatcher, 1995), problematika Evropské unie a europeizace veřejných politik (Mény, Muller, Quermonne, 1995; Muller, Mény, Quermonne, 1996; RFSP 1996) a problematika kognitivního přístupu ke studiu veřejných politik (Faure, Pollet, Warin, 1995).

Důležitý krok institucionalizace a uznání subdisciplíny představuje vznik pracovní skupiny „Politiques publiques“ v rámci Francouzské společnosti pro politické vědy v roce 1994. Tato pracovní skupina sdružuje všechny zájemce z různých přístupů ke studiu veřejných politik. Dalším indikátorem plné insitucionalizace je spuštění dlouhodobé debaty o reflexi subdisciplíny v roce 1996 (Muller, Thoenig, Duran, Majone, Leca, 1996; Fontaine, 1996), která později vcelku plodně pokračuje (Smith, 1999; Hassenteufel, Smith, 2002; Muller, 2004; Muller, Palier, Surel, 2005; Leca, Muller, 2008; Harguindéguy, Canton, 2009).

Po určitém „vyčerpání“ z úspěchu 90. let je institucionalizace francouzského studia veřejných politik dokončována v polovině prvního desetiletí nového století, kdy v roce 2004 vychází první encyklopedické dílo subdisciplíny v podobě *Dictionnaire des politiques publiques* (Boussaguet, Jacquot, Ravinet, 2004). Okolo poloviny prvního desetiletí nastává i kvalitativní zlom, kdy se francouzské studium veřejných politik pluralizuje (RFSP, 2005).

Okolo roku 2005 můžeme hledat náznaky začátku třetí fáze „skutečného politického uplatnění“, protože subdisciplína je pevně usazena v akademických strukturách (normalizována) a začíná se od 90. let pomalu otevírat a pronikat do mezinárodního, především evropského, studia veřejných politik (standardizovat). Tento trend se zrychluje především od poloviny prvního desetiletí nového století. Na druhou stranu existuje určitá skepse vůči prosazování společenské a politické relevance subdisciplíny (srov. např. Blondiaux, Déloye, 2007; Leca, Muller, 2008).

Pro české studium veřejných politik se zdá být zajímavá a podnětná, mimo usazení subdisciplíny mezi sociologií a politickou vědou, především diskuze o reflexi subdisciplíny, která probíhá od roku 1996 (Muller, Thoenig, Duran, Majone, Leca, 1996; Fontaine, 1996; Smith, 1999; Hassenteufel, Smith, 2002; Muller, 2004; Muller, Palier, Surel, 2005; Leca, Muller, 2008; Harguindéguy, Canton, 2009). Na jejím počátku stojí debata určité krizi či vyčerpání spojeného s etablováním subdisciplíny na konci 80. a v první polovině 90. let. Za příčiny je označena malá pozornost věnovaná metodologickým a teoretickým otázkám, uzavírání se subdisciplíny jiným proudům politické vědy, tj. sklouzávání k přehnané technizaci a hyperspecializaci, zanedbávání politické dimenze (politics), vytváření vlastního žargonu, tj. vzrůstající používání specifických konceptů a s nimi spojeného jazyka nesrozumitelným ostatním politologům a malá pozornost věnovaná výrazné proměně hlavního objektu studia, tj. změnám ve fungování francouzského státu od 80. let. na regionální, národní a nadnárodní úrovni.

V diskuzi (např. Fontaine 1996, Smith 1999 a Hassenteufel a Smith 2002) jsou navržena i řešení, jak tento krizový stav překonat a která by bylo možné shrnout do tří obecnějších okruhů. První vyzýval k reformulaci teorie a metodologie, což konkrétně má znamenat přehodnocení role kognitivní dimenze v oblasti epistemologie (nejasné vymezení role idejí a jejich obtížná operacionalizace). V metodologii jde především o přeformulování konceptu „référentiel“ (buď ho používat jako pojem vysvětlující určitý smysl (la construction du sens) dané politiky, nebo omezit jeho globální interpretující nároky). Nakonec se má věnovat více pozornosti vztahu mezi teorií a metodami. To na jedné straně znamená větší čerpání ze silných sociologických konceptů, ale na druhé straně to vede k přeorientování výzkumu, který by se měl ptát, jak veřejné politiky strukturují interakce mezi aktéry.

Druhým okruhem je volání po nových tématech, která by měla být začleněna do záběru analýzy veřejných politik. Jedná se především o znovuoobjevení institucí (uvědomování si jejich působení na politické interakce), včlenění nových objektů analýzy (věnování větší pozornosti veřejným politikám a oblastem, které překračují sektorový (korporativistický) rámec, jako např. politika životní prostředí, imigrační politika, politika boje proti chudobě apod.) a větší integrace politické dimenze (politics). Větší integrace politické dimenze do studia veřejných politik by měla znamenat modifikaci ve výzkumu politické proměnné pojímané především jako politické strany, volební cykly a politické lídry. Studium veřejných politik by mělo klást větší důraz na politickou legitimizaci ve veřejných politikách, tj. vnímat je jako zdroj legitimacy a věnovat dostatečnou pozornost ospravedlňujícím diskursům jednotlivých politik. Dále by se mělo zabývat politizací veřejných politik, což znamená, že by se měla sledovat strategie politizace jednotlivých témat veřejných politik z iniciativy zainteresovaných aktérů. Také by měly být analyzovány formy výměny mezi fóry a arénami veřejných politik, tj. mezi místy, kde se vytváří koncepty jednotlivých politik, a místy, kde se o jednotlivých politikách rozhoduje. A v neposlední řadě by se mělo dostatečně věnovat rozborům politických diskursů, které se týkají jednotlivých veřejných politik.

Poslední shodou je volání po větší interdisciplinaritě v rámci studia veřejných politik, což by mělo zabránit jak uzavírání se subdisciplíny do sebe samotné, tak i umožnit lepší komunikaci nejen s ostatními disciplínami francouzské politologie, ale i mezinárodním fórem. V konkrétních případech se tak můžeme setkat s voláním po větší otevřenosti neoinstitucionalismu (Fontaine 1996), ale především, pro Francii tak typickým, větším příklonem k sociologii (srov. např. Smith 1999).

5. STUDIUM VEŘEJNÝCH POLITIK VE SPOLKOVÉ REPUBLICE NĚMECKO

5.1 ÚVOD

Německé sociální vědy představují v evropském kontextu bezesporu jednu z nejlivnějších referenčních oblastí. Není to dáno jen jejich dlouholetou tradicí, sahající až do středověku, ale i vyspělou úrovní, která často ovlivňovala mezinárodní bádání o politice. Připomeňme například Maxe Webera, Karla Deutsche, Theodora Adorna, Klause Offeho či Jürgena Habermase, význačné osobnosti své doby. Českému prostředí byla tradičně nejbližší německá zkušenost, založená na dlouhodobých společných dějinách a sdíleném geografickém prostoru. Geografická, historická a kulturní blízkost působila i na české sociální vědy, které často pracovaly s německým referenčním rámcem, protože spadaly do německého kulturního a jazykového okruhu. Není sporu o tom, jak velký vliv měly na české sociální vědy osobnosti jako Max Weber, nebo v oblasti politologie například Klaus von Beyme, Jürgen Habermas či Klaus Offe. V oblasti českého studia veřejných politik představoval nejvýraznější zahraniční osobnost opět Němec, Klaus Schubert.

V kapitole se nejprve budeme zabývat stručným přehledem literatury ke studiu vývoje německého studia veřejných politik a historickou kontextualizací jeho vývoje. Je potřebné uvést, že se zaměříme na vývoj studia veřejných politik ve Spolkové republice Německo a že záměrně opomineme jeho vývoj v Německé demokratické republice. K tomu nás vede kromě dalších důvodů především skutečnost, že to bylo právě západoněmecké studium veřejných politik, které se v německém prostoru prosadilo i po sjednocení obou států. Následně přejdeme k rozboru samotného vývoje německého studia veřejných politik od 60. let minulého století. Budeme se zabývat nejprve samotnou subdisciplínou z hlediska jejího obsahu a podpůrné infrastruktury, potom přejdeme ke zkoumání její interakce jak s domácím politickým režimem a společností, tak s mezinárodním studiem veřejných politik.

5.1.1 PŘEHLED LITERATURY KE STUDIU VÝVOJE NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

V českém prostředí představuje německé studium veřejných politik nejlépe zpracovanou zahraniční oblast především zásluhou Petra Fialy (Fiala, 1991, 1995a a 1995b; Fiala, Schubert, 2000) a Klause Schuberta (Fiala, Schubert, 2000; Schubert, Blank, 2005). Z komparativní perspektivy se problematice věnoval také Vilém Novotný (Novotný, 2007, 2008a, 2008b). Mimo české prostředí existují odborné texty, které se problematikou vývoje německého studia veřejných politik zabývaly také, jako například Heidenheimer (1986), Bleek (2001), Giraud (2002), Saretzki (2007), Beyme (2009), Greven (2009) a Jann (2009). Můžeme konstatovat, že ani problematice vývoje problematiky studii veřejných politik, ani vývoji politické vědy, nebyla v Německu věnována taková pozornost, jako například ve Francii.

5.1.2 KOŘENY NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Kořeny německého studia veřejných politik můžeme najít již na německých středověkých univerzitách jako součást sedmi svobodných umění, a to především v oblasti praktické filosofie a Aristotelova vlivu. První konceptualizaci do podoby samostatné vědní disciplíny můžeme pozorovat až v 17. a 18. století, kdy pro podporu potřeb budování moderního státu vznikla tzv. Polizeywissenschaft, která se zajímala především o dosahování všeobecného blaha v daném státě za využití poznatků statistiky, ekonomie a kameralistiky. Například první profesorská stolice této disciplíny byla ustanovena na univerzitě v Halle v roce 1727. Postupem se však tato disciplína stále více orientovala na problematiku státu a koncem 18. století nabyla podoby Staatswissenschaften či Staatslehre. Zaměřila se především na přípravu zaměstnanců budované veřejné správy jako pilíře

moderního německého státu. K tomuto obratu došlo především po pruských porážkách v roce 1807, kdy pruská elita uznala nutnost reformy a modernizace státního aparátu a kdy začal být budován moderní vysokoškolský vzdělávací systém humboldtovského typu a moderní státní, později veřejná správa. Na tomto úkolu státověda (Staatslehre) úzce spolupracovala s právem a historií. V těchto okolnostech můžeme vidět nejen základy soudobé německé správní vědy (Verwaltungswissenschaft), ale i studia veřejných politik v rámci politické vědy. (srov. např. Heidenheimer, 1986; Fiala 1995a; Bleek, 2001; Saretzki, 2007; Beyme, 2009 atd.)

Výrazný zlom nastal porážkou nacistického Německa v roce 1945 a jeho následnou demokratizací pod kuratelou vítězných mocností, především americké okupační správy. Obecně je tak vhodnější mluvit o tom, že studium politiky a tím i veřejných politik bylo po roce 1945 znovuzaloženo, než zcela nově založeno (Schüttemeyer, 2007, s. 165). Restart politické vědy po roce 1945 se institucionálně opíral o znovuotevřenou Deutsche Hochschule für Politik v roce 1949 a integrovanou do berlínské Freie Universität v roce 1959. Německá politologie zprvu směřovala především v podobě tzv. Demokratiewissenschaft k občanské výchově německých občanů a studiu institucí parlamentní liberální demokracie. Tento úkol „demokratizace“ se zdál být v 60. letech splněn a německé studium politiky hledalo nejen pod tlakem nástupu „druhé“ generace politologů své další směřování.

To se začalo odklánět od normativně zaměřeného budování liberální demokracie k formování standardní empiricky zaměřené vědní disciplíny, která se místo občanské výchovy občanů soustřeďovala více na řešení relevantních politických a společenských problémů, tj. na zkoumání skutečného fungování státu, veřejné správy a společnosti. Tomuto obratu narával jak již zmíněný nástup „druhé“ generace politických vědců, tak společenské a politické klima dané rostoucím sociálním napětím a větší ochotou politické elity přizvat sociální vědce k řešení závažných politických a společenských problémů. Od konce 60. let je možné mluvit o tom, že se do německé vědy stále více integrovala problematika studia veřejných politik a stala se jeho integrální složkou v polovině v 80. let. (srov. např. Fiala, 1995a; Bleek, 2001; Saretzki, 2007; Jann, 2009 atd.) Na stručný historický přehled navazuje samotný rozbor vývoje současného německého studia veřejných politik.

5.2 VÝVOJ SOUČASNÉHO NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Vývoj současného německého studia veřejných politik je možné analyticky sledovat ve dvou širokých oblastech. První představuje samotný obsah subdisciplíny a druhou její podpůrná infrastruktura.

5.2.1 OBSAH NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

V oblasti obsahu studia veřejných politik, jako specifické vědní subdisciplíny, se soustředíme nejprve na konfiguraci německého studia veřejných politik, pak se pokusíme určit jeho originální či typické rysy, nakonec se budeme zabývat jeho tématy.

Konfigurace německého studia veřejných politik

Německé studium veřejných politik se do německého studia dostalo jako transfer amerického studia veřejných politik na přelomu 60. a 70. let. Do podoby specifické subdisciplíny bylo zformováno koncem 70. a na začátku 80. let. Jako standardní vědní zaměření se prosadilo od poloviny 80. let (srov. např. Bleek, 2001; Schubert, Blank, 2005; Saretzki, 2007; Jann, 2009; Greven, 2009 atd.). V německém prostředí se pro označení této oblasti můžeme setkat s pojmy jako je „Policy-Analyse“, „Policy-Forschung“, „policy analysis“, ale především „Politikfeldanalyse“ (srov. např. Hartwich, 1985; Windhoff-Héritier, 1987; Schubert, 1991; Héritier, 1993, Schubert, Bandelow, 2003a či Schneider, Janning, 2006; Saretzki, 2009, Greven, 2009). Pojmová struktura není tak rozmanitá jako ve francouzském případě.

Co však rozmanité rozhodně je, jsou přístupy ke studiu veřejných politik. V současnosti nedominuje německému studiu veřejných politik žádná teorie, jedná se spíše o spektrum jednotlivých přístupů od ekonomických teorií racionální volby, přes různé typy institucionalismů, až po konstruktivistické přístupy. Pro německé studium veřejných politik je typická silná pluralita či fragmentace jak po stránce obsahového zaměření studia, tak metodologického hlediska v podobě přístupů a metod. Určitý sjednocující rys představuje velký důraz kladený na výzkum studia veřejných politik, prováděný většinou na univerzitách, případně ve veřejných institucích a okrajově v soukromých zařízeních. (srov. např. Schubert, Blank, 2005; Schüttemeyer, 2007; Saretzki, 2009; Jann, 2009; Greven, 2009 atd.)

I přes značnou pluralitu a fragmentaci německého studia veřejných politik je možné identifikovat několik hlavních přístupů a center (škol), jako je studium fází politického cyklu, především evaluace a implementace, mezinárodní srovnávání veřejných politik, studium sítí veřejných politik, na aktéra orientovaný institucionalismus jako specifický typ nového institucionalismu a konstruktivistické přístupy spojené s argumentačním obratem ve studiu veřejných politik (srov. např. Giraud, 2002; Schubert, Blank, 2005; Saretzki, 2007; Greven, 2009; Jann, 2009 apod.).

Jedním z prvních důležitých přístupů v německém studiu veřejných politik byl přístup věnující se klasickým fázím procesu tvorby veřejných politik, především problematice implementace a evaluace (např. Mayntz, 1980). Dominoval především v 70. a 80. letech a reflektoval určité rozčarování z neúspěchu reformních a plánovacích snah na konci 60. a začátku 70. let. Od té doby poněkud ustoupil ze své bývalé slávy. Vůdčí osobnost v této oblasti představoval Hellmut Wollmann, působící na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Kromě evaluace se zbýval i otázkami vládnutí a modernizace veřejné správy (např. Wollmann, 2003; Wollmann, 2007).

Dalším důležitým přístupem německého studia veřejných politik, uplatňovaným zejména v 80. letech, bylo komparativní zkoumání veřejných politik založené na kvantitativní analýze makroekonomických dat. Nejvýznamnějším představitelem tohoto přístupu byl Manfred G. Schmidt z univerzity v Heidelbergu, který předtím působil v Centru pro sociální politiku při univerzitě v Brémách. Schmidt se proslavil především kvantitativně založeným komparativním zkoumáním vlivů z oblasti politiky (politics) na fungování veřejných politik, především sociální politiky, v rámci debat Does politics matter? a Do parties matter? (např. Schmidt, 1982, 1996, 1998 a 2003).

Problematika strukturální analýzy sítí veřejných politik představuje další výrazný přístup v německém studiu veřejných politik. Vychází z poznatků studia neokorporativismu a implementace a soustřeďuje svůj zájem na okruh struktur a procesů v rámci veřejných politik, jako hlavních faktorů jejich vysvětlení. Zaměřuje se především na problematiku řízení společnosti a státu. Dokonce se podařilo v jeho rámci vytvořit vlastní metodiku síťové analýzy za použití strukturně analytických metod konfigurací aktérů v dané síti (Schneider, Janning, Leifeld, Gundelach, 2009). Nejvýznamnějšími představiteli byli Volker Schneider z kostnické univerzity (Schneider, 1988; Kenis, Schneider, 1996; Schneider, Janning, 2006) a Franz Urban Pappi z mannheimské univerzity (např. Laumann, Pappi, 1976; Pappi, König, Knoke, 1995; Pappi, Henning, 1998).

Zřejmě nejvýznačnější přístup v německém studiu veřejných politik představoval jeden specifický proud nového institucionalismu. Jednalo se o na aktéra orientovaný insitucionalismus, který formulovali Renate Mayntzová a Fritz Scharpf (např. Scharpf, 1985; Mayntz, Scharpf, 1995; Scharpf, 1997; Scharpf, 2000; Mayntz, 2002) a který byl institucionálně spojen především s Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung v Kolíně nad Rýnem. Šlo o osobitou německou formu neo-institucionalismu v jeho období racionální volby.

Veřejné politiky s jejich obsahy a vnitřními strategickými vazbami jsou vysvětlovány prostřednictvím vlivu institucionálních kontextů na jednání, preference a schopnosti individuálních, ale především kolektivních aktérů. Instituce jsou v tomto přístupu chápány jako regulační systémy, které mají

sociální i kulturní souhlas dané společnosti a které vymezují politickým aktérům prostor pro jejich jednání. Je používán spíše užší koncept institucí, omezených na systém pravidel. Ten ale zahrnuje jak formální právní pravidla, která jsou sankcionována prostřednictvím právního systému a státního aparátu, tak sociální normy, které jsou v dané společnosti obecně dodržovány aktéry. Političtí aktéři jednají pod vlivem tohoto přístupu podle konceptu omezené racionality, i když se snaží jednat strategicky.

Zejména kolektivní aktéři jsou závislí na interpersonálním zpracování informací a komunikaci. Jejich schopnost strategického jednání se zvyšuje s tím, jak jsou obrazy světa a kauzální teorie relevantních podskupin obecně i empiricky přiměřené interpretacím dané situace a přeměněné na možné alternativy jednání a jejich omezení. Podstatné je také to, že jednání aktérů mohou měnit instituce, které vymezují jejich pravidla a prostor jednání. Přístup se zaměřuje především na zkoumání adaptability moderních společností při změně vnějších podmínek. Důraz je kladen na fungování nadnárodních regulačních systémů a systémů víceúrovňového vládnutí. (srov. např. Scharpf, 1997; Schubert, Blank, 2005, s. 288; Saretzki, 2007, s. 597; Jann, 2009, s. 492-493)

V německém studiu veřejných politik je významně přítomen konstruktivistický přístup. Od 80. let se studium veřejných politik začíná čím dál více zajímat o roli idejí, vědění, přesvědčení, interpretací, diskurzu, vyprávění (narratives), metafor, argumentů, kognitivních a normativních rámců apod. v procesu tvorby veřejných politik. Tento přesun zájmu je označován jako post-positivistický, argumentační, interpretační, konstruktivistický nebo dokonce kulturalistický obrat ve studiu veřejných politik, jehož společným jmenovatelem je koncept sociální konstrukce reality. Přístup vychází z kritiky tradičního studia veřejných politik jako akademické subdisciplíny a profesní praxe. Podle něj se výzkum veřejných politik nemá soustřeďovat jen na data, zájmy a sítě, ale musí reflektovat také jejich vlastní roli v generování poznání a argumentů. Je kladen důraz na roli jazyka a idejí v oblasti procesu tvorby veřejných politik, zejména při formulaci problémů a jejich řešení. Problematiku veřejných politik umísťuje do společenského a politického kontextu, kde sleduje a analyzuje jak používanou argumentaci, tak vztah vědy a moci.

V otázkách politického zřízení je propojen s novými přístupy teorie deliberativní a participační demokracie. (srov. např. Schubert, Blank, 2005; Saretzki, 2007; Jann, 2009) Mezi čelní představitele tohoto proudu patří Frank Nullmeier z brémské univerzity, který se zabývá především problematikou důchodového zabezpečení, ale i otázkami vládnutí a správní vědy, a který rozpracoval koncept politologie vědění (Wissenspolitologie) (např. Nullmeier, 1993 a 2000). Dále je to především Thomas Saretzki z univerzity Lüneburku, který se věnuje problematice politiky ochrany životního prostředí a který zastupuje „argumentační obrat“ ve studiu veřejných politik (např. Saretzki, 2003). Práce Edgara Grandeho z Ludwig-Maximilians-Universität v Mnichově jsou inspirovány především neomarxismem a mají blízko k sociologickému a diskurzivnímu institucionalismu. Grande se zabývá především otázkami státní regulace v evropském systému víceúrovňového vládnutí, problémy institucionálního uspořádání a ovlivňování systémů národní a evropské regulace (např. Grande, Jachtenfuchs, 2000; Grande, Prätorius, 2003). Nils Bandelow z univerzity v Braunschweigu se zase zabývá problematikou učení a teorie advokačních koalic (např. Bandelow, 1999).

Důležitým rysem německého studia veřejných politik je pluralismus jednotlivých přístupů. Nicméně i při této roztržitosti se zdá být podstatný fakt, že představitelé jednotlivých proudů jsou schopni spolu komunikovat a spolupracovat. To dokazuje řada sborníků a kolektivních monografií, které jsou typickými výstupy německého studia veřejných politik a ve kterých jsou zastoupeny všechny v současné době relevantní přístupy ke studiu veřejných politik (srov. např. Hartwich, 1985; Héritier, 1993; Schubert, Bandelow, 2003a a 2009a, Janning, Toens, 2008 atd.).

Učební syntézy německého studia veřejných politik

Je poněkud s podivem, že německé studium veřejných politik, vcelku roztříštěné, neobsahuje příliš velký soubor učebních syntéz, které by uváděly případné zájemce do studia (srov. např. Schneider, Janning, 2006, s. 12). První učebnice německého studia veřejných politik vyšla v roce 1987 pod názvem *Policy-Analyse : Eine Einführung* z pera Adrienne Windhoff-Héritier (Windhoff-Héritier, 1987) a představuje další milník institucionalizace a etablování se studia veřejných politik v rámci německé politické vědy. Další učební syntézu představuje dílo Klause Schuberta *Politikfeldanalyse* z roku 1991 (Schubert, 1991). Stalo se základem nejen pro u nás dobře známou *Moderní analýzu politiky* (Fiala, Schubert, 2000), ale i pro další projekty Klause Schuberta v této oblasti.

Nejvýraznější a nejúspěšnější z nich je kolektivní monografie *Lehrbuch der Politikfeldanalyse*, vydaná pod editační prací Klause Schuberta a Nilse Bandelowa nejprve v roce 2003 (Schubert, Bandelow, 2003a), a pak v přepracovaném a rozšířeném vydání v roce 2009 jako *Lehrbuch der Politikfeldanalyse 2.0* (Schubert, Bandelow, 2009a). Tyto relativně rozsáhlé monografie, obě mají přes čtyři sta stránek, představují všechny podstatné aspekty a přístupy studia veřejných politik.¹⁶ Důležitá je skutečnost, že jako autoři textů jsou zastoupeni významní představitelé německého studia veřejných politik, např. Klaus von Beyme, Werner Jann, Kai Wegrich, Volker Schneider, Edgar Grande, Hellmut Wollmann, Thomas Saretzki a další. Klaus Schubert připravil se Sonjou Blumovou v roce 2009 další učebnici, *Politikfeldanalyse* (Blum, Schubert, 2009), která má svým menším rozsahem a obsahem relativně blízko k Schubertově původní práci z roku 1991.

V německém prostředí to nejsou pouze práce Klause Schuberta, dominující této oblasti, ale nalezneme zde i další autory. V roce 2006 vydal Volker Schneider a Frank Janning svou učebnici *Politikfeldanalyse : Akteure, Diskurse und Netzwerke in der öffentliche Politik* (Schneider, Janning, 2006), kterou je možné považovat za snahu o propojení přístupů studia sítí a na aktéra zaměřeného insitucionalismu.

Z pohledu blízkých oborů může říci, že se problematikou studia veřejných politik zabývají i další autoři. Například Jörg Bogumil a Werner Jann se problematikou zabývají z hlediska správní vědy ve své učebnici *Verwaltung und Verwaltungswissenschaft in Deutschland : Einführung in die Verwaltungswissenschaft* (Bogumil, Jann, 2009). Určitý paradigmatický přístup v chápání veřejných politik v německé politické vědě představuje například syntéza Volkera von Prittwitze *Politikanalyse* z roku 1994 (Prittwitz, 1994), která přistupuje k analýze politiky prostřednictvím trojdimenzionálního pojetí politiky, kde veřejné politiky ve formě policy jsou jen součástí a nikoli privilegovanou složkou celkového studia politiky. Pro české studium veřejných politik, je podstatné, že uvedený přístup je přebírán i většinou české politologie a zejména její brněnskou školou.

Zaměříme se blíže, jak byl v německých učebních syntézách studia veřejných politik (Windhoff-Héritier, 1987; Schubert, 1991; Schubert, Bandelow, 2003a; Schneider, Janning, 2006; Schubert, Bandelow, 2009a; Blum, Schubert, 2009) definován předmět studia, tj. veřejné politiky, a jak jednotliví autoři vymezili svůj přístup.

Definice předmětu studia (veřejných politik)

Windhoff-Héritierová definuje veřejné politiky (policy) především jako obsahovou složku politiky s odkazem na trojdimenzionální pojetí (Windhoff-Héritier, 1987, s. 9). Při konkrétním vymezování

---

¹⁶ Jedná se o teoretické ukotvení, historický vývoj, teoretické ukotvení v pragmatismu a pluralismu, fázový model procesu tvorby veřejných politik, sítě veřejných politik, nástroje řízení veřejných politik, problematiku rozhodování a řešení konfliktů, kvalitativní a kvantitativní metody, komparaci veřejných politik, problematiku sektorů veřejných politik, roli institucí ve veřejných politikách, problematiku učení a změny, teorii tří proudů, evaluaci, politické poradenství, vysvětlení argumentačního obratu a zhodnocení vývoje německého studia veřejných politik.

předmětu studia se opírá o klasickou Dyovu definici „*Public policy is whatever governments choose to do or not to do.*“ (Dye, 1976) a přebírá definici Blankenburga, Schmida a Triebera z roku 1974, kteří veřejnou politiku (public policy) definují „*jako politický návrh, plán nebo program a jednotlivé rozhodnutí k uspořádání společenských poměrů, jako strategii a konkrétní jednání.*“ (Windhoff-Héritier, 1987, s. 18).

Klaus Schubert vymezuje veřejné politiky (policy) jako skutečné, konkrétní obsahy politik (Schubert, 1991, s. 13). Jeho definice vychází z trojdimenzionálního pojetí politiky (Schubert, 1991, s. 12-13, 25-26) a v překladu zní: „*Policy je pak jako třetí zbývající obsahový a materiální aspekt politiky. Zde se stávají z politických idejí a rozhodnutí konkrétní politiky, tj. zákony a nařízení, programy a opatření s konkrétními materiálními výsledky, které se mohou přímo dotýkat občanů, které ale v daném případě mohou občany míjet nebo v daném případě mít jen symbolickou funkci.*“ (Schubert, 1991, s. 26). S ohledem na to, že Klaus Schubert představuje důležitého spoluautora i dalších učebních textů, nepřekvapuje, že použité definice veřejných politik jsou přebrány z původní práce v roce 1991 (srov. srov. např. Schubert, Bandelow, 2003b, s. 4 a Schubert, Bandelow, 2009b, s. 4). Vymezení veřejných politik se sice formulačně liší v jeho práci se Sonjou Blumovou, ale významový obsah zůstává stále stejný (srov. Blum, Schubert, 2009, s. 13)

Volker Schneider a Frank Janning pracují při definování veřejných politik také s trojdimenzionálním pojetím a definicemi použitými Windhoff-Héritierovou a Klausem Schubertem (srov. Schneider, Janning, 2006, s. 15), ale nabízejí i svou vlastní definici: „*Určitá policy zahrnuje závazné stanovení operací jednání nebo strategií tak, aby bylo dosaženo určených cílů nebo byly vyřešeny dané problémy.*“ (Schneider, Janning, 2006, s. 18). Tuto definici vzápětí upřesňují tak, že určitou veřejnou politiku není možné nahlížet za určitých okolností jen jako omezenou na jednání státu, ale je možné do ní zahrnout i strategie soukromých aktérů, pokud je jejich cílem naplnění veřejných úkolů, produkce veřejných statků nebo řešení obecných společenských problémů (srov. Schneider, Janning, 2006, s. 18).

Definice přístupu

Svůj přístup Windhoff-Héritierová pojmenovala sice jako Policy-Analyse, ale měla tím spíše na mysli lasswellovské pojetí policy sciences, zejména v pojetí vědění o a pro proces tvorby veřejných politik¹⁷ (Windhoff-Héritier, 1987, s. 8). Sama píše, že „*V tomto úvodu bude pod pojmem Policy-Analyse zahrnuta jak analyticko-vysvětlující, tak také prakticko-poradenskou činnost a v jednotlivých případech bude označována preskriptivní nebo deskriptivní varianta.*“ (Windhoff-Héritier, 1987, s. 20). Její přístup se vymezuje především vůči politické vědě a zaměřuje se na zařazení studia veřejných politik do jejího rámce. Konkrétně představuje Policy-Analyse: „*jednu výzkumnou perspektivu, která se časem pevně usadila a která svým důrazem na obsahový rozměr politiky doplňuje výzkumné kladení otázek 'tradičněji' orientované politické vědy.*“ (Windhoff-Héritier, 1987, s. 10-17). Referenční rámec Windhoff-Héritierové představuje především americké studium veřejných politik a čtenář je upozorněn na americké kořeny jejího přístupu, tak jako je seznámen s vývojem amerického a německého studia veřejných politik (Windhoff-Héritier, 1987, s. 10-17).

Klaus Schubert označuje svůj přístup jako disciplínu Politikfeldanalyse (policy analysis), která je součástí politické vědy. Svůj přístup tak vymezuje především vůči ní (srov. Schubert, 1991, s. 12, 17-18). Přístup vidí především tak, že „*Politikfeldanalyse zaměřuje pozornost výzkumníka v první řadě na skutečnou, materiální dimenzi politiky. Hlavním zájmem výzkumníka je zkoumat obsahy státní politiky, příčiny, předpoklady a ovlivňující faktory státní politiky a následky a působení státní politiky.*“ (Schubert, 1991, s. 13) Při vymezování svého přístupu, resp. jeho tázání, se opírá o klasickou definici policy analysis od Thomase Dye (1976), podle které „*Policy analysis is finding out what governments do, why they do it, and what difference it makes*“ (Schubert, 1991, s. 25). Obecně pracuje

---

¹⁷ Wissen über und für den Entscheidungsprozess (Windhoff-Héritier, 1987, s. 8).

s lasswellovským vymezením studia veřejných politik a především jeho dělením na vědění o a pro proces tvorby veřejných politik.

Příklání se, spíše nepřímě, k analytickému výzkumnému pojetí (vědění o) oproti poradenskému (vědění pro) (srov. Schubert, 1991, s. 12-13 a 27). Určitá normativní stopa lasswellovského ražení však v přístupu zůstává minimálně tím, že Politikfeldanalyse označuje jako přístup inherentně spojený s demokracií, tj. s vlastním kladením otázek zajímavých z pohledu demokratické teorie, zvláště otázky po dělbě moci a možnostech participace (srov. Schubert, 1991, s. 19). Schubertův referenční rámec představují především americká a německá díla. Poukazuje na americké kořeny svého přístupu a vliv amerického studiu zdůrazňuje i zařazením nástinu vývoje studia veřejných politik v USA (Schubert, 1991, s. 20-24).

S ohledem na to, že Klause Schubert je i spoluautorem dalších syntéz učebního charakteru, není příliš překvapivé, že je do nich přenášeno jeho pojetí v téměř nezměněné formě (srov. Schubert, Bandelow, 2003b a 2009b; Blum, Schubert, 2009). Určité změny, které je možné zaznamenat, je oslabování amerického referenčního rámce ve prospěch německého (srov. např. Schubert, Bandelow, 2003b, s. 13-15 a Schubert, Bandelow, 2009b, s. 12-13), snaha o větší vyrovnanost mezi pozitivistickým a konstruktivistickým pohledem na studium veřejných politik (srov. např. Schubert, Bandelow, 2003b, s. 15 a Schubert, Bandelow, 2009b, s. 14) a výraznější vymezení vůči podnikové ekonomice (Betriebswirtschaftslehre) (srov. např. Schubert, Bandelow, 2003b, s. 3 a Schubert, Bandelow, 2009b, s. 3).

Přístup Volkera Schneidera a Franka Janninga je dán především jako výzkumná perspektiva na aktéra a strukturu zaměřeného přístupu, který je jako obecný teoretický rámec přístupný jak kvantitativním, tak kvalitativním metodám a je snad nejnáze vhodný pro integraci teorie her, analýzu sítí a obsahovou analýzu strategií řešení problémů (Schneider, Janning, 2006, s. 12). Při vymezení jejich přístupu je zajímavé, že jejich referenční rámec je vcelku vyrovnaný mezi německé a anglofonní jazykové prostředí a že poskytuje relativně velký prostor popisu vývoje studia veřejných politik jak v USA, tak v Německu (srov. Schneider, Janning, 2006, s. 18-32).

Shrneme-li získané poznatky, můžeme konstatovat dva hlavní závěry. První se týká vymezení veřejných politik, které je v německém studiu veřejných politik téměř jednotné. Vychází především z pozice trojdimenzionálního pojetí politiky. Veřejné politiky jsou vnímány především jako obsahová složka politiky. Druhý závěr se týká přístupů autorů jednotlivých syntéz. Potvrzuje přístupovou pluralitu německého studiu veřejných politik, i když zde působí jeden silný aktér v podobě Klause Schuberta. Jednotlivé přístupy mají některé společné rysy. Prvním je zaměření se na politickou vědu, resp. důraz na vymezení se vůči politické vědě a vymezení jejich pojetí studia veřejných politik jako pevné součásti německé politické vědy, což téměř eliminuje vymezení se vůči jiným disciplínám. Dále je u všech přístupů evidentní jasný vliv amerického studiu veřejných politik jak v referenčním rámci, tak v prostoru věnovanému seznámení s vývojem studia veřejných politik. V této souvislosti nepřekvapuje a je pochopitelné, že je vždy referováno pouze k vývoji studia veřejných politik ve Spojených státech a v Německu. Zajímavým trendem, který dle všeho odpovídá standardizaci německého studiu veřejných politik, je přesun od amerických referencí k německým. Posledním konstatováním ze zjištěných poznatků důležitých pro české prostředí, je to, že české studium veřejných politik je v podobě publikace Petra Fialy a Klause Schuberta (Fiala, Schubert, 2000) seznámeno na dobré úrovni s německým přístupem ke studiu veřejných politik.

Originalita a teoretický rozvoj německého studiu veřejných politik

Ocenit originalitu daného studiu veřejných politik je vždy obtížný a arbitrární úkol, nicméně se pokusíme určit z německého studiu veřejných politik nejvýznamnější a nejpůvodnější přínosy, které přesáhly německé hranice a výrazně ovlivnily mezinárodní studium veřejných politik. Z toho pohledu je možné identifikovat několik oblastí.

První představuje konceptualizace na aktéra zaměřeného institucionalismu (actor-centred institutionalism) (např. Scharpf, 1985; Mayntz, Scharpf, 1995; Scharpf, 1997 a 2000). Tu formuloval Fritz Scharpf spolu s Renate Mayntzovou jako specifický typ nového institucionalismu, který představuje zajímavé propojení teorie racionální volby a institucionalismus. Druhou oblastí je studium sítí veřejných politik, které se vyvinulo do svébytné podoby ze studia neokorporativismu a vztahů v rámci organizací nebo mezi nimi (např. Hanf, Scharpf, 1978; Marin, Mayntz, 1991; Kennis, Schnieder, 1996), a které dokázalo formulovat i vlastní metodické přístupy (Schneider, Janning, 2006; Lang, Leifeld, 2008; Schneider, Janning, Leifeld, Malang, 2009). Třetím je studium europeizace národních veřejných politik, které prováděl Christopher Knill (např. Knill, 2001).

Další oblast představuje konceptualizace trojdimenzionálního pojetí politiky, snažící se řešit pojmovou omezenost kontinentálních jazyků pro jednotlivé složky politiky jako polity, politics a policy (srov. např. Heidenheimer, 1986; Schubert, 1991; Bleek, 2001; Schneider, Janning, 2006; Saretzki, 2007 atd.). Tato konceptualizace nám na jedné straně umožňuje analyticky uchopit a rozpracovat komplexitu politiky či politična, ale na druhé straně začleňuje oblast veřejných politik spíše do oblasti politického systému, což nám může osvětlovat určitou „neviditelnost“ studia veřejných politik při výuce. Posledním charakteristickým rysem německého studia veřejných politik je převládající kvantitativní metodologické zaměření (mezinárodní srovnávání veřejných politik, studium sítí veřejných politik, na aktéra zaměřený institucionalismus), které můžeme vysvětlovat jak inspirací v americkém studiu veřejné politiky v 60. letech, tak vlivy tradičních německých disciplín jako sociologie a ekonomie.

Témata německého studia veřejných politik

Německé studium veřejných politik se zabývalo a zabývá vcelku širokým spektrem témat, která odpovídají buď vnějším vlivům ze společnosti, státu či mezinárodního studia veřejných politik, nebo vlastnímu teoretickému rozvoji. Werner Jann popsal tuto šíři vcelku výstižně. Německé studium veřejných politik se během svého vývoje zabývalo tématy, jako je: hierarchické řízení ze shora dolů (top-down); kladlo důraz na význam sítí veřejných politik, jejich management, různé formy řízení a jeho nástroje; přesun pozornosti od řídicí schopnosti politicko-administrativního systému k říditelnosti a samořízení v rámci jednotlivých veřejných politik; decentralizované zpracovávání problémů a význam vyjednávání a vyjednávacích systémů; novou dělbu úkolů mezi státem, trhem a občanskou společností; proměnu obrazu státu od aktivního přes štíhlý k aktivizujícímu a regulujícímu; internacionalizaci a europeizaci oblasti veřejných politik a jejich správy; na klíčový význam institucionálních uspořádání, na normativní a kognitivní orientace a institucionální změnu veřejných politik. Podle Janna je možné zájem německého studia o konkrétní témata uspořádat do konjunkturálních vln, jako jsou plánování, implementace, sítě veřejných politik, management státu a veřejné správy, ideje, instituce a vládnutí. (Jann, 2009, s. 495-496)

Pokusíme se propojit jednotlivé konjunkturální vlny s jednotlivými díly a autory. Německé studium veřejných politik se nejprve, na konci 60. a začátku 70. let, zaměřilo na problematiku plánování a organizace. Jednalo se především o návrat zájmu o fungování státu a veřejné správy v 60. letech (např. Mair, 1966; Luhmann, 1966 a Ellwein, 1966). Bylo to spojeno s budováním německého sociálního státu a s určitým optimismem o možnostech racionálního plánování veřejného sektoru, probíhajícího ve stejném období ve Spojených státech v programech Velké společnosti a Války proti chudobě (např. Keiser, 1965). Podstatným impulsem však bylo všeobecné reformní snažení po nástupu koalice sociálních demokratů a liberálů v roce 1969. To se zaměřovalo na dalekosáhlé reformy fungování státu a společnosti a bylo spojeno především s činností vládních komisí (např. Scharpf, 1973; Mayntz, Scharpf, 1973; Derlien, 1976). V německém studiu veřejných politik tato konjunkturální vlna zanechala trvalou stopu především v zájmu o interakce mezi politikou a správou (např. koncept politicko-administrativního systému) a ve snaze o racionalizaci politického procesu, resp. procesu tvorby veřejných politik (Jann, 2010, s. 483).

Zaměření německého studia veřejných politik se v polovině 70. let přesunulo k problematice implementace, evaluace a nástrojů řízení veřejných politik. Bylo to dáno především příchodem ekonomické krize, která ukončila velké reformní snahy z počátku 70. let, ale i vystřízlivěním z plánovacího optimismu, protože se ukázalo, že prováděné reformy buď většinou selhaly, nebo nedosáhly plánovaných výsledků. Studium implementace bylo vedeno snahou porozumět příčinám neúspěchů těchto reformních pokusů především v oblasti pracovního trhu a ochrany životního prostředí (např. Mayntz et al., 1978; Wollmann 1979; Mayntz 1980a a 1983). Z podobných důvodů se souběžně rozvíjel evaluační výzkum (např. Derlien, 1976; Hellstern, Wollmann, 1984). Tuto linii můžeme sledovat až do současnosti (např. Bogumil et. al., 2007; Wollmann, 2003, 2007 a 2009).

Z poznatků získaných studiem implementace se začala od konce 70. let, ale především v druhé polovině 80. let, formovat nová oblast studia veřejných politik, studium sítí veřejných politik, ve které němečtí badatelé hráli důležitou roli na mezinárodní úrovni (Hanf, Scharpf, 1978; Marin, Mayntz, 1991). Zájem se soustřeďoval především na problematiku teorií řízení společnosti a státu. Ta v sobě zahrnovala jak problematiku politické vlády a veřejné správy, tak společenské subsystemy a jejich interní struktury, propojení a vzájemné ovlivňování. Konkrétně se jednalo o studium možností společenské samoregulace (Mayntz, Scharpf, 1995), propojení jednotlivých složek politiky (Politikverflechtung) (Scharpf, Reissert, Schnabel, 1976), roli kooperativního státu v komplexních vyjednávacích systémech (Benz, 1994), integraci přístupů teorií vyjednávání a teorií her (Scharpf, 2000). Německý výzkum sítí veřejných politik dokonce vytvořil vlastní metodické přístupy (Schneider, Janning, 2006; Lang, Leifeld, 2008; Schneider, Janning, Leifeld, Malang, 2009).

Současně se zvyšujícím se zájmem o problematiku sítí veřejných politik od poloviny 80. let se vytvářelo další velké téma, které zpočátku stálo mimo zájem studia veřejných politik. Jednalo se o problematiku managementu a modernizace veřejné správy, resp. státu, nastolenou neoliberalním obratem v 80. letech a již od 70. let připravovanou kritikou sociálního státu. Německé studium veřejných politik se v této oblasti v 80. letech zaměřilo především na oblast zjednodušování veřejné správy (např. Mayntz, 1980b; Ellwein, Hesse, 1985). K problematice reformy a modernizaci veřejného sektoru se německé studium veřejných politik obrátilo až v polovině 90. let, kdy zkoumalo nejprve především otázky výkonnosti veřejné správy a správních reforem na zemské a místní úrovni (Naschold et al., 1995; Bogumil, Kißler, 1995; Behrens et al. 1999) a později reformní trendy ve veřejném sektoru (Benz, Goetz, 1996; Jann et al., 2004; Bogumil et al., 2007).

Německé studium veřejných politik překonalo v 90. letech fázové zpoždění oproti mezinárodnímu i americkému studiu veřejných politik. Jeho zaměření odpovídalo tehdejšímu hlavnímu proudu studia politiky, zabývající se dvěma širokými okruhy. První z nich představovalo téma idejí a argumentů, spojených s argumentačním či post-positivistickým obratem přelomu 80. a 90. let a soustřeďujících svůj zájem na roli poznání, přesvědčení, diskurzu, vyprávění, kognitivních a normativních rámců apod. v oblasti veřejných politik a rozpracování nových konceptů deliberativní a participační demokracie. V německém studiu veřejných politik se touto problematikou zabývali především Nullmeier (1993), Bandelow (1999), Braun (1998), Holzingerová (2003) a Saretzki (2003). Problematika transferů a učení byla v německém studiu veřejných politik reflektována ve studiu europeizace veřejných politik (Héritier et al., 2001; Holzinger, Jörgens, Knill, 2007), a to především v otázkách administrativních struktur (Knill, 2001) a rozšiřování Evropské unie (např. Goetz, 2001 a 2006).

Druhý okruh byl spojen s neo-institucionálním obratem v 90. letech, kdy byl znovuobjeven vliv organizací a institucí, v podobě institucionálního uspořádání a působení neformálních institucí na proces tvorby veřejných politik. V německém studiu nebyl tento přístup příliš rozšířen ve zkoumání veřejných organizací a správy (např. Veit, 2009), ale jeden proud nového institucionalismu představoval jeden z nejdůležitějších přístupů v německém studiu veřejných politik, který se prosadil i na mezinárodní úrovni. Jednalo se o na aktéra zaměřený insitucionalismus (Scharpf, 1985; Mayntz,

Scharpf, 1995; Scharpf, 1997; Scharpf, 2000). Nový institucionalismus se také odrážel v dalším tématu, které se prosazovalo na přelomu století a kterým byla problematika vládnutí (governance). V německém prostředí se obsahově nejednalo o zcela novou věc, protože diskuze o této problematice navazovala na neokorporativistické analýzy 70. let a dále na analýzu sítí veřejných politik nebo teorie řízení politické a správní vědy v podobě konceptů jako kooperativní stát, kooperativní správa nebo „Interdependenzmanagement“ (např. Schuppert, 2005; Schuppert, Zürn 2008).

5.2.2 PODPŮRNÁ INFRASTRUKTURA NĚMECKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Při sledování podpůrné infrastruktury německého studia veřejných politik se soustředíme na dvě oblasti, které představují institucionalizaci výuky, výzkumu a rekrutace kádrů v rámci subdisciplíny a institucionalizaci profesních sdružení a časopisů v rámci studia veřejných politik.

Institucionalizace výuky, výzkumu a rekrutace kádrů v rámci německého studia veřejných politik

Výuka

Studium veřejných politik je v německém prostředí vyučováno především jako součást politické vědy. Například počet profesorů, kteří se věnují především problematice studia veřejných politik, postupně rostl z jednoho (1,2 % všech německých profesorů politologie) na dvacet dva (6,2 %) v roce 1999 (Saretzki, 2007, s. 592). Politická věda je v Německu vyučována na 70 univerzitách, kde je organizována v podobě fakult či kateder (Schüttemeyer, 2007, s. 169). Systém německého vysokého školství prošel po začátku nového tisíciletí výraznými změnami, které souvisely s implementací Boloňského procesu. S výukou politologie se tak můžeme setkat na všech třech stupních studia, bakalářském, magisterském a doktorském.

V bakalářském kurikulu výuky politické vědy je poněkud obtížné najít nějaký společný vzorec, protože nabízené bakalářské programy se výrazně mění v důsledku zavádění Boloňského procesu a jsou současně příliš mladé a neustálené. Prvky studia veřejných politik můžeme na tomto stupni hledat především v oblastech (německého) politického systému nebo v samostatných modulech, zaměřených na výzkum veřejných politik. (Schüttemeyer, 2007, s. 175).

V oblasti magisterského studia je situace přehlednější, proto existuje doporučení Německé společnosti pro politické vědy (DVPW) z května 2003, které určuje jako hlavní oblasti výuky politické vědy politickou teorii, metody, domácí veřejné politiky a politický systém Německa, srovnávání politických systémů a zahraniční politiku a mezinárodní vztahy a kterým se většina výukových institucí řídí. Problematika veřejných politik je tak obsažena v podobě výzkumu veřejných politik především v oblastech studia německého politického systému a srovnávání politických systémů, kam je zařazena i problematika veřejných politik na evropské úrovni. (Schüttemeyer, 2007, s. 175-176) Toto německé specifikum, které ukotvuje studium veřejných politik do politického systému, není neznámé ani českému čtenáři, který se s ním mohl setkat v překladu *Úvodu do politické vědy* Berg-Schlossera a Stammena (Berg-Schlosser, Stamm, 2000).

Německý vysokoškolský systém má z pohledu studia veřejných ještě jeden zajímavý aspekt. Obecná příprava kádrů pro veřejný sektor a veřejnou službu probíhá především prostřednictvím normálního univerzitního studia (srov. Schüttemeyer, 2007). V německém prostředí můžeme najít jen několik výjimek. Jednou z nich bylo spuštění interdisciplinárního programu se zaměřením na veřejnou správu v roce 1968 na nově založené kostnické univerzitě, kde byla za tímto účelem do jedné fakulty sloučena politická a správní věda (Fachbereich Politik- und Verwaltungswissenschaft). Obdobný program běží od 90. let na univerzitě v Postupimi.

V německém vysokoškolském prostředí existuje vzdělávací instituce, která je zaměřena na postgraduální přípravu špiček německé veřejné správy, tj. jakási německá obdoba francouzské Ecole national d'administration, Deutsche Hochschule für Verwaltungswissenschaften v Speyeru. S ohledem na její zaměření není překvapující, že těžiště její aktivity leží v oblasti správní vědy a veřejného práva. (srov. Saretzki, 2007, s. 594) Pro německé studium veřejných politik je však podstatné, že tato instituce je spojena s působením výrazných osobností jako Joachima Jense Hesseho a Wenera Janna.

Výzkum

S ohledem na přetrvávající humboltovské pojetí univerzity v německém vysokoškolském vzdělávacím systému je většina výzkumných institucí spojena s univerzitami. Německý systém financování výzkumu ve společenských vědách je z valné většiny závislý na zdrojích poskytovaných veřejnou správou a to buď na spolkové nebo zemské úrovni a přerozdělovaných Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG). Existují však i možnosti financování společenskovědních výzkumných projektů ze soukromých zdrojů prostřednictvím nadací. Nejdůležitějšího poskytovatele v této oblasti představuje Stiftung Volkswagenwerk. (Schüttemeyer, 2007, s. 176-177)

Výzkumná centra zabývající se problematikou studia veřejných politik můžeme najít především při velkých katedrách politologie. Existují také samostatnější meziuniverzitní výzkumná centra, tzv. Sonderforschungsbereiche (SFB), která jsou zpravidla financována Deutsche Forschungsgemeinschaft a ve kterých spolupracují vědci z různých univerzit na dlouhodobých interdisciplinárních programech. Příkladem z oblasti studia veřejných politik může být Centrum transformací státu v Brémách. Dalším typem výzkumných pracovišť, se kterými můžeme setkat v německém výzkumu veřejných politik, jsou samostatná výzkumná centra, která volně fungují pod záštitou místních univerzit. Nejvýznamnější představují Wissenschaftszentrum für Sozialforschung založené v roce 1969 v Berlíně a Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung, založený v roce 1985 v Kolíně nad Rýnem. (srov. Schüttemeyer, 2007, s. 177; Saretzki, 2007, s. 593)

Jelikož výzkum veřejných politik probíhá především na veřejných vysokých školách nebo na s nimi spojených výzkumných centrech, je vědecké snažení orientováno především na základní výzkum. Zajímavý je také postřeh Klause Schuberta, že výzkum veřejných politik působí na okolní prostředí spíše prostřednictvím jednotlivých osob, než výzkumných institucí (Schubert, Blank, 2005, s. 288) S ohledem na rozšířenost studia veřejných politik v německé politologii nalezneme v rámci německých univerzit relativně mnoho výzkumných institucí, které se touto problematikou zabývají. Jedním z nejdůležitějších výzkumných pólů německého studia veřejných politik je Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung v Kolíně nad Rýnem, kde působí Renate Mayntzová a Fritz Scharpf, a který je ohniskem na aktéra zaměřeného institucionalismu. Univerzita v Kostnici se především zaměřuje na výzkum politických sítí (Volker Schneider a Frank Janninig) a výzkum europeizace veřejných politik (Christoph Knill). Ve Wissenschaftszentrum für Sozialforschung v Berlíně působí například Jens Alber (srov. Schubert, Blank, 2005, s. 288; Saretzki, 2007, s. 593).

Prostředí německého výzkumu v oblasti veřejných politik vypadalo v roce 2004 následovně:

- univerzita v Cáchách (politické rozhodování o způsobu transnacionální spolupráce v Evropě),
- Svobodná univerzita v Berlíně (domácí politiky a analýza veřejných politik),
- Humboldtova univerzita v Berlíně (sociální politika; politika zaměstnanosti a sociální politika; urbanizace a integrační politika),
- univerzita Bielefeldu (sociální politika a globální vládnutí),
- univerzita v Braunschwiegu (vládnutí; výzkum veřejných politik v oblasti průmyslu, technologií a regionální politiky),
- univerzita v Darmstadtu (efektivní a legitimní vládnutí ve víceúrovňových systémech),
- univerzita v Düsseldorfu (evropská politika sociálního zabezpečení),
- univerzita v Giessenu (výzkum veřejných politik v oblasti médií, hospodářství a sociálních politik),
- univerzita v Hanoveru (výzkum veřejných politik v oblasti veřejné politiky a sociální politiky),

univerzita v Heidelbergu (role a funkce státu ve srovnávací perspektivě),
univerzita v Kielu (bezpečnostní politika; evropské politiky),
univerzita v Lüneburgu (politika ochrany veřejného prostředí),
Technická univerzita v Mnichově (projekt SFB 536 Reflexivní modernizace (účinky globalizace na národní proces tvorby veřejných politik); dynamika a překážky evropského vládnutí),
univerzita v Mohuči (evropská bezpečnostní politika; migrace),
univerzita v Oldenburku (migrace),
univerzita v Osnabrückeru (evropská studia),
univerzita v Postupimi (veřejné politiky (public policy); analýza veřejných politik),
univerzita v Rostoku (globalizace a americká bezpečnostní politika),
univerzita v Řezně (domácí a hospodářské politiky v USA),
univerzita v Trieru (globalizace a národní stát),
univerzita ve Vechtě (evropská integrace),
univerzita ve Wuppertalu (vládnutí),
univerzita ve Würzburgu (evropská integrace; politika ochrany životního prostředí; federalismus a decentralizace).

Mimoto je výzkum veřejných politik prováděn i ve velkých výzkumných centrech, jako je Výzkumné centrum migrace, občanství a rozvoje při univerzitách v Brémách, Centrum sociální politiky na univerzitě v Brémách, Rýnsko-porúrský institut pro sociální výzkum a politické poradenství (RISP) v Duisburku a Mannheimské centrum pro sociální výzkum (Mannheimer Zentrum für europäische Sozialforschung – MZES) (bezpečnostní politika; mezinárodní politika ochrany životního prostředí; efektivní a demokratické vládnutí v evropském víceúrovňovém systému; europeizace) a Centrum pro plánování a evaluaci sociálních služeb v Siegenu. Specifické postavení mezi výzkumnými institucemi má Výzkumné centrum veřejné správy ve Speyeru, působící při Deutsche Hochschule für Verwaltungswissenschaften. (Schüttemeyer, 2007, s. 178-180)

Rekrutace kádrů

Rekrutace kádrů probíhá v rámci německého studia veřejných politik jako součásti politické vědy již od 70. let z řad vlastní disciplíny. Pro německý systém je příznačná mobilita akademických kádrů, protože univerzitní systém funguje na systému profesorských stolic, tj. každá specializace na dané univerzitě má pouze jednoho profesora, který vytváří menší tým se svými docenty a asistenty. Pokud chce akademický pracovník postupovat ve své kariéře, je nucen měnit místo své působnosti a hlásit se do konkurzů na volná místa, která odpovídají jeho profesnímu zařazení a ambicím. V německém studiu není příliš možné, tak jak je tomu v České republice, aby akademický pracovník udělal svou kariéru od „píky“ na jednom univerzitním pracovišti. (srov. Bleek, 2001; Schüttemeyer, 2007, s. 169-171)

Institucionalizace profesních sdružení a časopisů

Profesní organizace

V německé politologické komunitě se jako hlavní profesní organizace konstitovala Deutsche Vereinigung für Politische Wissenschaft (DVPW), která byla založena v roce 1951 a k roku 2010 čítala okolo 1700 členů. DVPW sdružovala nejen badatele a zájemce o studium politiky, ale řídila i německou politologii. V roce 1983 došlo v jejích řadách k rozkolu na základě sporů o další směřování organizace. Zastánci striktně profesního pojetí, které počítalo jen s akademiky působícími v oblasti politické vědy, založili vlastní společnost Deutsche Gesellschaft für Politikwissenschaft (DGfP), sdružující v roce 2010 okolo 200 členů nejen z politologické obce, ale i z práva, sociologie, historie a jiných humanitních a sociálních věd. V 80. letech, po období antagonismu, začala obě profesní sdružení nacházet cestu k sobě. V současnosti je vcelku rozšířeným jevem, že němečtí politologové jsou členy obou sdružení. (srov. např. Bleek, 2001; Schüttemeyer, 2007, 181-182; DVPW, 2011; DGfP, 2011)

Důležité jsou profesní aktivity obou organizací. Pořádají kongresy odrážející stav a směřování disciplíny, DVPW v tříletém cyklu a DGfP každoročně. Přibližně od roku 1979 je na nich zastoupena problematika studia veřejných politik (srov. např. Ellwein, 1980). V rámci DVPW jsou členové organizováni podle svého zájmu v odborných sekcích, pracovních okruzích, tematických skupinách a zemských skupinách. Z pohledu studia veřejných politik je podstatné, že v rámci DVPW existuje odborná sekce „Policyanalyse und Verwaltungswissenschaft“, která vznikla v září 2009 na kielském kongresu DVPW sloučením odborné sekce „Staatslehre und politische Verwaltung“ a pracovního okruhu „Politische Steuerung“ a která pořádá své odborné akce. Tím byla završena institucionalizace německého studia veřejných politik v rámci německé politické vědy. To však neznamená, že by problematika studia veřejných politik nebyla v DVPW zastoupena již dříve, protože již od 70. let fungovaly v jejím rámci pracovní skupiny, které se zabývaly jednotlivými sektorovými politikami, jako například bezpečnostní politikou, politikou ochrany životního prostředí, migrační politikou atd. (DVPW, 2011).

Časopisy

Pro rozvoj studia veřejných politik je podstatná odborná profesní komunikace, která obvykle probíhá především prostřednictvím odborných časopisů. V oblasti německého studia veřejných politik vznikl v roce 2001 odborný elektronický časopis *German Policy Studies*, který se zaměřuje na zkoumání oblasti veřejných politik v německy mluvících zemích a který se soustřeďuje na komparativní perspektivu porovnávací německou a anglosaskou tradici výzkumu v této oblasti (GPS, 2011). Z českého pohledu je zajímavé, že hlavním iniciátorem tohoto podniku byl v českém studiu veřejných politik dobře známý Klaus Schubert a že členem redakčního okruhu je Petr Fiala.

Němečtí badatelé v oblasti veřejných politik se dostali až do nejprestižnějšího německého politologického časopisu *Politische Vierteljahresschrift* (PVS), což svědčí o uznání subdisciplíny ze strany politologické obce (srov. Jann, 2009). Pronikání problematiky veřejných politik do politologické komunity a uznání studia veřejných politik jako legitimní součásti německé politologie usnadnila, podobně jako ve francouzském případě, speciální tematická čísla (Sonderhefte) PVS, jako například ke vztahu politické a správní vědy (Hesse, 1982; Bogumil, Jann, Nullmeier, 2006), vztahu studia veřejných politik a politické vědy (Hartwich, 1985; Beyme, 1986), vývojových tendencí studia veřejných politik (Héritier, 1993), transferům veřejných politik (Holzinger, Jörgens, Knill, 2007), problematice vládnutí (Schuppert, Zürn, 2008) atd.

Články s problematikou veřejných politik můžeme najít v dalších německých politologických časopisech a to s větší pravděpodobností v *Zeitschrift für Palamentsfragen*, méně v *Leviathan*, *Zeitschrift für Politik*, *Zeitschrift für Politikwissenschaft*. Mimoto existují i multidisciplinární časopisy zaměřené na konkrétní oblasti veřejných politik jako například *Zeitschrift für Umweltpolitik und Umweltrecht* nebo *Zeitschrift für Sozialreform*. S ohledem na současné trendy zaměřené především na publikování prostřednictvím časopiseckých článků je zajímavá poznámka Klause Schuberta, vystihující stav německého studia veřejných politik na začátku nového století. Uvádí, že většina odborných textů k problematice studia veřejných politik je v Německu zprostředkována především sborníky (Schubert, Blank, 2005, s. 291), což nám dokazuje i literatura citovaná v tomto textu.

5.3 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM

V oblasti interakcí německého studia veřejných politik budeme sledovat, jak dochází k vzájemnému ovlivňování v rámci „domácího“ prostředí Spolkové republiky Německo a jak se konfrontuje s mezinárodním prostředím studia veřejných politik.

5.3.1 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S „DOMÁCÍM“ PROSTŘEDÍM

Při sledování interakcí německého studia veřejných politik se soustředíme na oblasti německého politického režimu a německého akademického prostředí.

Politický režim

Vliv politického režimu na studium veřejných politik se začal projevovat až koncem 60. let. Do té doby procházel německý politický režim výraznou změnou. Po roce 1945 začaly západní vítězné mocnosti, zejména USA, budovat nový politický režim liberální demokracie v západní části Německa. Nový režim se hned o začátku musel vyrovnávat s několika obtížnými problémovými tématy. Zároveň musel řešit jak svou nacistickou minulost, tak akutní potřebu obnovy válkou zničené země. V roce 1949 se k tomu přidalo i rozdělení Německa na dva státy, Spolkovou republiku Německo a Německou demokratickou republiku, které připadly každý do jiného ze soupeřících mocenských bloků začínající studené války.

Politická sféra v tomto období vnímala studium politiky především jako Demokratiewissenschaft, tj. jako výchovu občanů k loajalitě s novým demokratickým státním zřízením a jako pomoc při budování institucí liberální demokracie. Situace se začala měnit koncem 60. let, kdy byl nový politický režim již stabilizován, ale pod tlakem hospodářských a sociálních krizí byla politická sféra nucena hledat řešení vážných politických a sociálních problémů, jako například vysokoškolského vzdělávacího systému. Německá politická elita se nechala inspirovat americkými reformními programy Velké společnosti a Války proti chudobě a začala nahlížet na studium veřejných politik jako na nástroj, s jehož pomocí může racionálně naplánovat a provést požadované politické a sociální reformy. Důvodem bylo, že pro provádění potřebných reforem, které představovaly realizaci konceptu „aktivní politiky“, resp. veřejné správy, bylo nutné nejprve reformou veřejné správy vytvořit nezbytné kapacity (srov. např. Bleek, 2001, s. 384).

Svou důležitou roli v tomto posunu hrálo rozvíjející a budování sociálního státu, vycházející z předpokladu racionálního řešení veřejných problémů prostřednictvím plánování a veřejných zásahů. Od druhé poloviny 60. let existovala v Německu úzká vazba mezi akademickou sférou a všeobecnou politickou diskuzí, propojující se v optimistickém nahlížení na budování sociálního a intervencijního státu a potřebě vnitřních reforem, které měly vyřešit nejen problémy řízení státu, struktur a procesů centrální státní správy, ale i organizaci místní a zemské veřejné správy (Jann, 2009, s. 480).

Pro rozvoj německého studia veřejných politik byla značným impulzem poptávka ze strany politické sféry o zapojení badatelů v oblasti veřejných politik do přípravy a realizace zásadních a dalekosáhlých politických reforem. Tento předpoklad byl naplněn výraznou politickou změnou, kdy poprvé od konce Druhé světové války opustili křesťanští demokraté vládu a po intermezzu velké koalice v letech 1966–1969 nastoupila první německá levostředová vláda koalice sociálních demokratů a liberálů. Nová vláda se pustila do přípravy principiálních politických a společenských reforem, k jejichž přípravě byli pozváni i badatelé z oblasti studia veřejných politik. Jednalo se především o účast Fritze Scharpfa a Renate Mayntzové ve vládních pracovních komisích, např. v Pracovní skupině pro reformu politického systému (Projektgruppe Regierungs- und Verwaltungsreform) založené v roce 1968, nebo v komisi vzniklé v roce 1970 pro reformu veřejné služby (Kommission für die Reform des öffentlichen Dienstrechts), pro hospodářskou a sociální změnu (Kommission für wirtschaftlichen und sozialen Wandel) (např. Scharpf, 1973 a Scharpf, Mayntz, 1973).

Je nutné upozornit, že důležitou roli „prvotního“ hybatele v tomto propojení politické a vědecké sféry sehrál, podobně jako ve Francii, vysoký představitel politické sféry, prosazující úzkou spolupráci obou oblastí. V německém případě se jednalo o Ernsta Ehmkeho, který působil v letech 1969–1972 jako spolkový ministr pro zvláštní úkoly ve vládě Willyho Brandta, který vytvářel v prostorách Kancléřství

spolkové vlády silnou infrastrukturu pro efektivní koordinaci a dlouhodobé plánovací kompetence (srov. Bleek, 2001, s. 384).

Všeobecný optimismus o možnosti rozsáhlých celospolečenských reforem byl postupně utlumen jak prvním ropným šokem v roce 1973 a následnou hospodářskou krizí, tak selháním realizovaných reforem nebo jejich neuspokojivými výsledky. Politická sféra se začala ptát po příčinách těchto neúspěchů a podporovala výzkum implementace a evaluace veřejných politik, ubírající se tímto směrem (např. Derlien, 1976). Například v roce 1976 vznikla s podporou spolkového Ministerstva výzkumu a technologií (Bundesministerium für Forschung und Technologie) odborná skupina pro výzkum implementace (Forschungsverbund „Implementationsforschung“). Vyprodukovala důležité teoretické a konceptuální výstupy k této problematice (Wollmann 1979; Mayntz 1980, 1983).

Významným politickým faktorem byla změna politického klimatu nesená kritikou sociálního státu. Do konkrétní politiky se promítla nástupem Helmuta Kohla v roce 1982. Politické snahy se zprvu soustředily na zeštíhlování státu, ale od poloviny 80. let se spíše obrátily na modernizaci veřejného sektoru prostřednictvím transferů nástrojů používaných v soukromém sektoru. O obratu politického myšlení vcelku dobře vypovídá to, jaké podpory a jakého úspěchu se dostalo myšlenkám New public management spojených s privatizací, externalizací a zefektivňováním fungování veřejného sektoru. K problematice modernizace veřejného sektoru můžeme od konce 80. let připočítat i zrychlující tempo evropské integrace, na které musela spolková vláda reagovat. Na začátku 90. let to byla především problematika znovusjednoceného Německa od roku 1991.

Další politický obrat můžeme zaznamenat ke konci 90. let, kdy se k moci dostala levicová vláda Gerharda Schrödera, která vycházela z konceptu nové levice (Neue Linke) a třetí cesty, a která přesměřovala snahu od zeštíhlování veřejného sektoru k budování aktivizačního a regulačního státu a veřejného sektoru. Vláda se tím snažila reagovat na vzrůstající evropeizaci veřejných politik a rostoucí hospodářskou globalizaci. Dobrým příkladem bylo ustanovení komisí ze zástupců politického aparátu, soukromého sektoru a akademické sféry. Měly připravit koncepce důležitých reforem, jako komise „Hartz“ reformu pracovního trhu nebo komise „Rürup“ reformu financování systémů sociálního zabezpečení.

Poslední politický obrat směrem k neoliberálním reformám můžeme zaznamenat v druhé polovině prvního desetiletí nového století, kdy se po nevydařeném intermezzu velké koalice dostala k moci pravicová vláda kancléřky Merkelové, pokoušející se o opětovné zmenšování role veřejného sektoru v oblastech vzdělávání, zdravotnictví, sociálního zabezpečení apod.

Podstatným prvkem vztahu mezi studiem veřejných politik a politikou je otázka interakce mezi představiteli akademické a politické obce. Obvykle se jednalo o otázku poradenství veřejným institucím a politickým organizacím. Podle Klause Schuberta narůstala od konce 60. let spolupráce mezi veřejnou správou a studiem veřejných politik, která však měla spíše charakter osobních kontaktů, než institucionálního propojení (Schubert, Blank, 2005, s. 290). Badatelé v oblasti veřejných politik se účastnili jako experti v oficiálních poradenských zakázkách pro veřejnou správu, působili v odborných komisích a kulatých stolech, jako např. v 60. a 70. letech pracovní skupina pro reformu politického systému (Projektgruppe Regierungs- und Verwaltungsreform) a komise pro reformu veřejné služby (Kommission für die Reform des öffentlichen Dienstrechts) a pro hospodářskou a sociální změnu (Kommission für wirtschaftlichen und sozialen Wandel). Na přelomu století to byly zase například komise „Hartz“ pro reformu pracovního trhu či komisi „Rürup“ pro reformu financování systémů sociálního zabezpečení.

Zde je třeba poznamenat, že v Německu příliš nefungují klasické think-tanky, které by mohly plnit takovou roli v podpoře politické elity jako v USA či Velké Británii. Tuto roli přebírají nadace politických stran, jako například Konrad-Adenauer-Stiftung (CDU-CSU), Friedrich-Ebert-Stiftung (SPD), Rosa-

Luxemburg-Stiftung (Die Linke) apod., které organizují setkávání mezi odbornou a politikou sférou a předávání požadovaných idejí politikům. (srov. Schubert, Blank, 2005, s. 290)

Akademické prostředí

Postavení studia veřejných politik v akademickém prostředí nám pomáhá vystihnout socioekonomické a kulturní vlivy z dané společnosti, transformované do oblasti subdisciplíny vysokoškolským vzdělávacím systémem. Nás bude především zajímat postavení studia veřejných politik mezi akademickými disciplínami a zejména vztah studia veřejných politik a politické vědy.

Vysokoškolský vzdělávací systém

Německý vysokoškolský systém má dlouho tradici, která se táhne až do 14. století, kdy byly zakládány první univerzity na německém území. Jeho pilířem byly veřejné univerzity. Situace v roce 2005 vypadala následovně: Z existujících 379 vysokoškolských institucí představovalo 103 univerzity, 74 specializované školy, 172 polytechniky a 30 administrativní školy a z tohoto počtu bylo jen 69 institucí (18,2 %) soukromých (Schüttemeyer, 2007, s. 168). Výuka probíhala z velké části na veřejných vysokých školách. Nicméně v posledním období výrazně narostl podíl soukromých vysokoškolských vzdělávacích institucí ze 7,3 % v roce 1994 na 18,2 % v roce 2004. (Schüttemeyer, 2007, s. 168)

Dalším aspektem německého systému je jeho financování. Veřejné vysoké školy jsou při financování své činnosti závislé na příspěvcích z veřejných rozpočtů spolkové vlády a na jednotlivých zemích (Schüttemeyer, 2007, s. 173). V Německu kolem roku 2005 proběhla vzrušená debata o zavádění školného, které bylo v některých spolkových zemích zavedeno, což ale obecně nezměnilo závislost veřejných vysokých škol na financování z veřejného sektoru.

V současné době se musí německý vzdělávací systém, a v jeho rámci i studium veřejných politik, vyrovnávat jak s dopadem masifikace studia a s tím spojenou nedostatečností kapacit pro výuku, tak se snižováním podpory z veřejných rozpočtů a následné podfinancovaností. Další značnou strukturální změnu představuje zavádění Boloňského procesu do praxe, což výrazně nabourává tradiční představu humboltovského ideálu univerzity se svým důrazem na praxi. Napomáhá souběžné marketilizaci studia, představované jako investice, což může být vcelku vyjádřeno konfliktem mezi tradičním ideálem vzdělanosti a diktátem trhu práce. (srov. Schüttemeyer, 2007, s. 165-168)

Postavení studia veřejných politik mezi akademickými disciplínami

Problematika uznání studia veřejných politik tradičními disciplínami spočívá především v rozdílném přístupu k praxi. Pro tradiční disciplíny, které vychází z pozitivistického pojetí vědy, představuje studium veřejných politik až příliš velké prolínání s praktickou politikou. Kritizována je metodologická nevyhraněnost, protože praxe studia veřejných politik se často zakládá především na osobních zkušenostech s danou problematikou a mnohdy postrádá systematický či abstraktní přístup, který je považován za vědecký. S tím souvisí i výtky na přílišnou osobní zaangažovanost a malou produkci zobecnitelných výsledků. (Schubert, Blank, 2005, s. 290)

Německé studium veřejných politik se přesto prolíná s některými tradičními disciplínami. Se sociologií pojí německé studium veřejných politik jak metodologická blízkost, která se týká především často používaných kvantitativních metodologií, tak obsahové překrývání, například v oblasti zprostředkování zájmů, teorie organizace a teorie učení. Další tradiční disciplínou, se kterou má německé studium veřejných politik společné předmětové, teoretické a metodologické plochy, je ekonomie. (srov. Schubert, Blank, 2005, s. 290; Bleek, 2001, s. 387) Obvykle se však německé studium veřejných politik stýká, potýká a prolíná se správní vědou a správním právem, které rozvíjejí v podobě Verwaltungswissenschaft tradici Polizeywissenschaften a Staatslehre (srov. Bogumil, Jann, 2009 a Jann, 2009)

Vztah studia veřejných politik k politické vědě

Zájem současného německého studia politiky o problematiku veřejných politik můžeme vysledovat do 60. let, kdy začalo ztrácet svou dominantní sílu pojetí politické vědy jako *Demokratiewissenschaft* a orientace na studium parlamentních institucí. Bylo to dáno nejen nástupem „druhé“ generace politologů s jejich představami o fungování politické vědy jako normální vědní disciplíny, ale i proměnou společenského klimatu. Politologové se začali obracet, nejen pod vlivem americké behaviorální revoluce, více ke studiu fungování státu a veřejné správy, zejména s ohledem na budování sociálního státu a rostoucí sociální napětí ve společnosti (srov. Bleek, 2001). Reorientace pozornosti si vyžadovala určité propojení se správní vědou, resp. zakomponování studia veřejné správy do politické vědy. To bylo v institucionální rovině utvrzeno například založením kostnické univerzity v roce 1968, která měla představovat nový typ vzdělávací instituce a která měla obsáhnout studium politického systému, veřejné správy a veřejných politik. Nebo se jednalo o vznik Centra sociální politiky (*Zentrum für Sozialpolitik*) na univerzitě v Brémách, které navázalo na silnou tradici německé *Sozialpolitik* sahající do 19. století a na kterém působili Klaus Offe a Manfred G. Schmidt, či zřízení *Wissenschaftszentrum für Sozialforschung* v roce 1969 v Berlíně.

Jedním z hlavních propagátorů myšlenky na začlenění prvků správní vědy do studia politiky byl Fritz Scharpf, který v roce 1971 formuloval výzkumný program se snahou o začlenění správní vědy do politické vědy (tiskem Scharpf, 1973b). V jeho pojetí bylo zajímavé, že nenavazoval na tradiční Lasswellovo pojetí *policy sciences*, ale nechával se především inspirovat americkou analýzou veřejných politik 60. let, které dominovala ekonomie, operační výzkum, americká správní věda (*public administration*) a kvantitativní metodologie, a která se institucionálně usadila ve speciálních vysokoškolských přípravných institucích škol veřejné politiky (*schools of public policy*). Důraz byl kladen především na racionální rozhodování a plánování po vzoru PPBS a ekonomie, spoluvytvářející plánovací euforii 60. a začátku 70. let. Samotný proces tvorby veřejných politik byl nahlížen jako komplexní kolektivní vyjednávací proces, který byl určován spíše než cíly dostupnými prostředky a ve kterém hrál důležitou roli jak konflikt a tvoření konsensu, tak zpracování informací. Jednalo se jak o analýzu, tak o interakci. Podstatné bylo, že řada badatelů v oblasti veřejných politik, jako např. Fritz Scharpf a Renate Mayntzová, se aktivně zapojili do reformních snah levostředové koalice sociálních demokratů a liberálů (srov. Saretzki, 2007; Jann, 2009, s. 481).

V této konstelaci reorientace a aktivismu začala od konce 60. let vznikat v oblasti německého studia politiky řada různých případových studií, které se hlouběji zabývaly problematikou veřejných politik, především implementace a evaluace, například politiky ochrany životního prostředí, zdravotnictví, sociální politiky, komunální politiky atd. Nicméně tyto studie nebyly nijak výrazně sjednoceny a chyběl jim společný základ v pokládání otázek, používání konceptů a teoretických přístupů. Tyto studie také čím dál více refletovaly zklamání z nenaplněných reformních plánů přelomu 60. a 70. let. Důležité však bylo, že se posilovaly infrastrukturu badatelských institucí zabývajících se problematikou veřejných politik, jako například Německý urbanistický institut (*Deutsches Institut für Urbanistik*) v Berlíně, Institut pro bydlení a životní prostředí (*Institut für Wohnen und Umwelt*) v Darmstadtu atd.

Dobrým příkladem této rozdrobenosti a přístupové rozrůzněnosti byl říjnový kongres Německé společnosti pro politické vědy (*Deutscher Vereinigung für Politische Wissenschaft - DVPW*) na univerzitě v Augšpurku v roce 1979. Byl zcela věnován problematice analýz veřejných politik (*Politikfeldanalysen*) (Ellwein, 1980). Německé studium bylo v 70. letech sice nesourodým shlukem jednotlivých přístupů a případových studií, ale bylo podstatné, že problematika studia veřejných politik začala být uznávána jako legitimní součást německé politické vědy.

V 80. letech došlo ke dvěma důležitým událostem, které ovlivnily vývoj německého studia veřejných politik. V roce 1982 vyšlo první speciální číslo *Politische Vierteljahresschrift*, tiskového orgánu Německé společnosti pro politické vědy (*DVWP*) a nejprestižnějšího německého politologického

časopisu, věnovaného studiu veřejných politik s problematikou Politikwissenschaft und Verwaltungswissenschaft (Hesse, 1982), ve kterém se stále synonymicky pojímalo studium veřejné správy a veřejných politik. Nicméně ani to nezabránilo tomu, že se cesty správní vědy a studia veřejných politik, jako součásti veřejných politik, začaly v 80. letech stále více rozcházet.

Druhou událost představovalo plné uznání studia veřejných politik jako subdisciplíny německé politické vědy během první poloviny 80. let. Bleek považuje za první velký vstup problematiky studia veřejných politik do německé politické vědy na kongresu Německé společnosti pro politické vědy (DVPW) v říjnu 1982 na Svobodné univerzitě v Berlíně, kde vystoupili badatelé z oblasti veřejných politik jako sebevědomá součást profesionalizující se německé politické vědy (Bleek, 2001, s. 389).

V roce 1983 došlo k rozpadu Německé společnosti pro politické vědy (DVPW). I pod dojmem berlínského kongresu se z ní odštěpila Německá společnost pro politickou vědu (Deutsche Gesellschaft für Politikwissenschaft – DGP). Ve stínu tohoto rozkolu bylo v listopadu 1984 uspořádáno v Hannoveru vědecké sympozium, které mělo probrat vliv studia veřejných politik na německou politickou vědu a které představovalo zřejmě jedinou velkou debatu o směřování disciplíny v rámci německé politické vědy (Saretzki, 2007, s. 589). Studium veřejných politik tak bylo plně uznáno za subdisciplínu německé politické vědy, ale jeho legitimita nebyla ještě zcela neotřesitelná, protože se ocitla pod palbou kritiky z několika míst. První byla z řad marxismem inspirovaných politologů, kteří vytýkali výzkumu veřejných politik přílišnou fixaci na stát. Druhá přicházela ze strany tradicionalistů, pro které nebylo studium veřejných politik dostatečně normativní. Třetí pocházela od modernistických zastánců moderního pojetí politické vědy jako empiricky orientované vědní disciplíny. Obávali se ztráty pracně získávané disciplinární identity a nadvlády jednoho přístupu, jaký v 70. letech představoval neomarxismus.

Tato debata i kritika vyjadřovaly stav v tehdejší politické vědě, která se během 70. let etablovala v rámci německých sociálních věd a ze značné části se i normalizovala a profesionalizovala. Nicméně se vzrůstající autonomií začala ztrácet svou politickou a společenskou relevanci. V tomto období rozvažování, spojeném s nástupem „třetí“ generace německých politologů, úvahami o dalším směřování, představovalo studium veřejných politik možné řešení, které mohlo přinést větší relevanci nejen poskytováním poradenství politické elitě, ale i přípravou kádrů pro pracovní trh. (srov. Hartwich, 1985; Bleek, 2001; Saretzki, 2007; Jann, 2009)

Vyjádřené skepse o přínosu studia veřejných politik německé politické vědě však byly dalším vývojem vyvráceny. Již v roce 1985 bylo studium veřejných politik (Sturm, 1986) zařazeno do první a dosud jediné publikace o stavu německé vědy po vzoru tehdy populárních syntéz na toto téma v mezinárodním a americkém prostředí, což znamenalo jeho plné uznání domácí politologickou komunitou (Beyme, 1986). V dalším roce vyšla první německá učebnice studia veřejných politik Policy-Analyse z pera Adrienne Windhoff-Héritier (Windhoff-Héritier, 1987). Studium veřejných politik se také stalo platformou, jejímž prostřednictvím se do německé politické vědy dostávaly nové přístupy prosazující se v mezinárodním prostředí, ať již to bylo v 80. letech studium sítí, nebo v 90. letech post-positivismus a konstruktivismus či nový institucionalismus (srov. např. Héritier, 1993; Schubert, Bandelow, 2003a; Jann, 2009).

V současné době má studium veřejných politik výhodu jak ve svém interdisciplinárním charakteru, tak praktickém zaměření, což mu umožňuje relativně pružně reagovat na aktuální a praktické problémy politiky a společnosti, čímž zvyšuje politickou relevanci nejen svou, ale i celé politické vědy. Při hledání sounáležitosti německé politické vědy a studia veřejných politik je podle Thomase Saretzkeho potřebné si uvědomit, že je spojuje pět sdílených konceptů, jako je koncept státu, koncept vlády (Regierung), koncept řízení (Steuerung), koncept vládnutí (governance) a koncept demokracie (Saretzki, 2007, s. 595).

Postupnou integraci a uznání studia veřejných politik v rámci politické vědy můžeme doložit například výzkumy v rámci německé politologické komunity. V Böhertově výzkumu z roku 1984 zařadili němečtí politologové problematiku studia veřejných politik (výzkum veřejných politik, stát a správa) na páté místo ze šesti dotazovaných tematických oblastí (Böhret, 1985). V roce 1996 to podle výzkumu Klingemanna a Foltera bylo již čtvrté místo a ve výzkumu Faltera a Knodta z roku 2007 studium veřejných politik vystoupalo až na druhé místo, které studium obsadilo spolu s mezinárodními vztahy, hned za srovnávací politickou vědou. Ve stejném výzkumu bylo označeno, spolu výzkumem demokracie, za nejdůležitější výzkumnou oblast politické vědy. (Jann, 2009, s. 477)

5.3.2 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM (MEZINÁRODNÍ OBDOBNOU KOMUNITOU)

Při zkoumání interakcí německého studia veřejných politik s mezinárodní odbornou komunitou se zaměříme především na vliv, který mělo zahraniční studium veřejných politik na německé studium a na zapojení německých badatelů do mezinárodního studia veřejných politik.

Vliv zahraničního studia veřejných politik

K charakteristice německého studia veřejných politik obvykle patří, že se vyvíjelo pod silným vlivem amerického studia veřejných politik (srov. např. Fiala, 1995a; Bleek, 2001; Schubert, Blank, 2005; Saretzki, 2007; Greven, 2009 atd.). Důvodem je, že znovuzaložení německých sociálních věd po roce 1945 probíhalo pod kuratelou vítězných západních mocností a společenskovední obory čerpaly inspiraci především z amerického prostředí. Vcelku výstižně toto propojení mezi americkým a německým studiem veřejných politik v tematické rovině vystihl Werner Jann (Jann, 2009). Jasný vliv amerického studia veřejných politik můžeme také indikovat, pokud prolistujeme seznamy použité literatury minimálně v základních učebních syntézách německého studia veřejných politik (Windhoff-Héritier, 1987; Schubert, 1991; Schubert, Bandelow, 2003a a 2009a; Schneider, Janning, 2006 a Blum, Schubert, 2009). O relativně úzkém propojení německého studia veřejných politik s americkým, resp. anglosaským vypovídá také, že do zvláštního čísla *Politische Vierteljahresschrift*, věnovaného diskuzi o kritickém zhodnocení a budoucím směřování studia veřejných politik, byly zařazeny příspěvky Giandomenica Majoneho, Michaela Howletta a M. Rameshe, B. Guy Peterse, Franka Fischera a Petera deLeona (Héritier, 1993).

Dalším indikátorem, který by mohl vazby na zahraniční studium veřejných politik osvětlit, jsou kontakty německých badatelů se zahraničím. Ty je možné sledovat v podobě osobních pobytů v zahraničí. Tato skutečnost je poněkud obtížně doložitelná, přesto nepochybujeme, že význační němečtí badatelé v oblasti studia veřejných politik strávili určitý čas ve Spojených státech. Například Werner Jann působil jako výzkumník na kalifornské univerzitě v Berkeley nebo Thomas Saretzki strávil výzkumný pobyt na Northwestern University v Evanston, Illinois. O blízkém kontaktu s americkým studiem veřejných politik také svědčí článek Fritze Scharpfa o studiu veřejných politik v Německu, který vyšel v roce 1970 v *Policy Sciences* (Scharpf, 1970) nebo tamtéž článek Hellmuta Wollmanna na stejné téma v roce 1984 (Wollmann, 1984).

Zapojení do mezinárodní odborné komunity

Německá politická věda a studium veřejných politik je velmi aktivní v mezinárodních organizacích disciplíny. Například na evropské úrovni stoupl počet německých kolektivních členů v nejvýznamnější evropské politologické organizaci, European Consortium for Political Research, z dvaceti jedné v roce 1996 na třicet dva na počátku roku 2006. Němečtí politologové jsou aktivní i v jiné evropské politologické organizaci, European Political Science Network (epsNet), kde dokonce jejich zástupci dosáhli vrcholných pozic (Schüttemeyer, 2007, s. 182).

O zapojení a vlivu německých badatelů na mezinárodní komunitu může dobře vypovídat účast německých autorů v současných hlavních mezinárodních syntézách studia veřejných politik (Peters,

Pierre, 2006; Moran, Rein, Goodin, 2006 a Fischer, Miller, Sidney, 2007). Zastoupení autorů působících v německém prostředí nedosahuje sice počtu autorů z Beneluxu, ale je druhé nejpočetnější z neanglofonních zemí. Nejvíce jsou němečtí autoři zastoupeni v *Handbook of Public Policy Analysis* (Fischer, Miller, Sidney, 2007), kam přispěli Hubert Heinelt, Werner Jann, Deike Peters, Thomas Saretzki, Kai Wegrich a Hellmut Wollmann. Ostatní autoři se objevují spíše symbolicky a to Christoph Knill v *Handbook of Public Policy* (Peters, Pierre, 2006) a Ellen M. Immergut v *Oxford Handbook of Public Policy* (Moran, Rein, Goodin, 2006).

5.4 ZÁVĚR

Německé studium veřejných politik prodělalo relativně dlouhý a bohatý vývoj, který je možné rozdělit do jednotlivých vývojových fází. V německém prostředí se této problematice věnuje především Klaus Schubert a Petr Fiala, kteří rozdělují po vzoru Janna a Wollmanna vývoj německého studia veřejných politik do tří, resp. čtyř fází:

60. léta – fáze „tradičního politického poradenství“,

konec 60. let a první polovina 70. let – fáze „reformní“, spojená s nadšením pro možnosti racionálního plánování a rozhodování a zapojením sociálních vědců do reformních programů,

druhá polovina 70. let až první polovina 80. let – fáze „deziluze“ ze selhání či nenaplnění očekávání reformních pokusů a racionálního programu plánování a rozhodování,

od poloviny 80. let – etablování v rámci německé politické vědy jako standardní vědní subdisciplína (normalizace).

(srov. Schubert, 1991; Fiala, 1985a; Fiala, Schubert, 2000; Schubert, Bandelow, 2003b; Blum, Schubert, 2009)

Pro účely této práce se však pokusím pro vývojovou periodizaci použít jinou vývojovou typologii, kterou vypracoval Trent a Stein v podobě tří fází legitimizace, plné institucionalizace a skutečného politického uplatnění (srov. Trent, 1987, s. 20; Stein, 1998, s. 170). Nastíněná typologie podle našeho názoru představuje poněkud propracovanější koncept, který je možné použít na celou dobu studia veřejných politik.

Počátek „legitimizační“ fáze německého studia veřejných politik můžeme umístit do 60. let, kdy německé studium politiky hledá další oblast svého uplatnění po ukončení programu Demokratiewissenschaft spojeného s demokratizací německé společnosti a politiky po Druhé světové válce. S ohledem na domácí sociální a hospodářské krize a silný vliv amerického studia politiky obrací svou pozornost k problematice fungování státu a veřejné správy, které do té doby byly především v dlouhodobém zájmu správní vědy a správního práva. Pro německé studium veřejných politik se toto propojení politické vědy, silně ovlivněné americkým studiem veřejných politik, a domácí tradice správní vědy a práva stává charakteristické. Jako důležitý impulz pro rozvoj německého studia je potřebné považovat výraznou snahu o politické a sociální reformy, které jsou spojené s politickou změnou na konci 60. let, kdy se k moci dostává koalice sociálních demokratů a liberálů. Důležité je, že k reformním plánům jsou přizváni i badatelé z oblasti studia veřejných politik (např. Scharpf, 1973; Mayntz, Scharpf, 19973; Derlien, 1976).

70. léta jsou tak typická vypracováváním případových studií, které se zabývají nejprve plánováním a řízením v oblasti veřejné správy (např. Scharpf, 1973; Mayntz, Scharpf, 1973) a později implementací a evaluací probíhajících reforem (např. Derlien, 1976; Mayntz et al., 1978; Wollmann 1979; Mayntz 1980a a 1983; Hellstern, Wollmann, 1984). Postupně se zde formují důležité proudy německého studia veřejných politik jako na aktéra zaměřený institucionalismus (Scharpf a Mayntzová) nebo výzkum evaluace veřejných politik (Wollmann). Důležité také je, že se rozvíjí podpůrná infrastruktura v podobě univerzit (např. kostnická univerzita) nebo výzkumných center (např. Výzkumné centrum

pro společenskovední výzkum (WZB) v Berlíně nebo Centrum pro sociální politiku v Brémách) a že problematika veřejných politik je postupně uznávána jako legitimní součást německé politické vědy.

Za určité ukončení „legitimizační“ fáze německého studia veřejných politik je možné považovat zařazení problematiky na kongresy Německé společnosti pro politické vědy v roce 1979 v Augšpurku (Ellwein, 1980) a roce 1982 v Berlíně (Bleek, 2001). Uznání subdisciplíny také indikuje v roce 1982 první speciální číslo hlavního německého politologického časopisu *Politische Vierteljahresschrift*, které je věnováno problematice veřejných politik v podobě vztahu mezi politickou vědou a správní vědou (Hesse, 1982). Klíčovou událostí, která znamená jasné uznání subdisciplíny jako součásti německé politologie je však debata o vztahu studia veřejných politik a politické vědy v roce 1984 (Hartwich, 1985), která znamená i začátek debat reflektujících vývoj německého studia veřejných politik (dále např. Hérítier, 1993; Saretzki, 2007; Janning, Toens, 2008; Jann, 2009; Greven, 2009).

Druhá fáze plné „institucionalizace“ probíhá v německém studiu veřejných politik od poloviny 80. let. Studium veřejných politik je považováno za pevnou a integrovanou součást německé politické vědy (Beyme, 1986) a problematika studia veřejných politik je rychle začleňována jak do výuky politické vědy v rámci německého politického systému a komparace, tak do výzkumu. Tato relativně rychlá a úspěšná inkorporace může být určitou příčinou pozastavení organizační institucionalizace německé odborné komunity v této oblasti.

Studium veřejných politik v období přelomu 80. a 90. lete dosahuje dalších podstatných institucionalizačních úspěchů, jako je vydání první učebnice v roce 1987 (Windhoff-Hérítier, 1987), která je následována další v roce 1991 (Schubert, 1991). Mimoto se rozvíjí i spektrum přístupů především v oblasti studia sítí veřejných politik (např. Schneider, 1988; Marin, Mayntz, 1991) a řízení společnosti a státu, které vede k formulaci specifické německé formy nového institucionalismu v podobě na aktéra zaměřeného institucionalismu (Mayntz, Scharpf, 1995; Scharpf, 1997 a 2000.).

Pokud se v 90. letech výrazně zpomaluje institucionalizace německé komunity studia veřejných politik například ve vytvoření samostatné pracovní skupiny v rámci Německé společnosti pro politické vědy (ta vzniká až v roce 2009, ale předtím existovaly již od 70. let jednotlivé pracovní skupiny zaměřené na jednotlivé veřejné politiky) nebo oborového odborného časopisu, který vzniká v podobě *German Policy Studies* až v roce 2001. Na druhou stranu se subdisciplína začíná rychle standardizovat s mezinárodním studiem veřejných politik, což je možné označit z první příznaky třetí fáze „plného politického uplatnění“.

Německé studium veřejných politik bylo již od svého počátku v 60. letech vždy výrazně ovlivňováno americkým studiem veřejných politik. Nicméně jeho vlastní standardizaci s mezinárodním prostředím, které je silně pod vlivem amerického studia veřejných politik, můžeme zaznamenat až na začátku 90. let (Hérítier, 1993). Od té doby můžeme pozorovat jak rostoucí pluralitu přístupů, kterou vystihují i kolektivní monografie (Bandelow, Schubert, 2003a a 2009a; Janning, Toens, 2008), v německém studiu začleňováním nových přístupů post-positivistického obratu ve studiu veřejných politik, jako jsou otázky idejí, diskurzu, argumentace, kognitivních a normativních rámců atd. (např. Nullmeier, 1993; Braun, 1998; Bandelow, 1999; Holzingerová, 2003; Saretzki, 2003 atd.) nebo problematiky Evropské unie a europeizace veřejných politik (např. Goetz, 2001; Hérítier et al., 2001; Knill, 2001; Holzinger, Jörgens, Knill, 2007; Goetz, 2006) či vládnutí (Schuppert, 2005; Schuppert, Zürn 2008), tak výraznějšího zapojování německých badatelů do mezinárodního, resp. evropského studia veřejných politik (srov. např. Fischer, Miller, Sidney, 2007).

Mluvit o třetí fázi „plného politického uplatnění“ je v německém případě poněkud obtížné a to zejména proto, že studium německých politik je až příliš „schováno“ v německé politické vědě, tak také proto, že neexistují příliš jasné indikátory získání politické a společenské relevance, i když můžeme pozorovat vcelku významné zapojení badatelů v oblasti studia veřejných politik jako

poradců do politických reformních snah od konce 90. let (srov. např. Schubert, Blank, 2005). Nicméně můžeme říci, že ze sledovaných studií má německé studium veřejných politik nejbližší k tomu, aby bylo zařazeno i do třetí fáze.

Co se týče možných inspirací pro české studium veřejných politik, je zajímavé sledovat jeho vcelku plodnou spolupráci se správní vědou a právem. Na druhou stranu by se české studium veřejných politik mělo vyvarovat až přílišné integrace do politické vědy, což hrozí jak ztrátou vlastní identity, tak i viditelnosti, což můžeme v českém prostředí pozorovat na příkladu brněnské politologie. České studium veřejných politik by se také mělo inspirovat úspěšným průnikem německých badatelů na mezinárodní scéně.

6. STUDIUM VEŘEJNÝCH POLITIK V ČESKÉ REPUBLICE

6.1 ÚVOD

Česká republika relativně nedávno oslavila 20 let od Sametové revoluce v roce 1989. Od té doby prošla významnou transformací komunistického režimu na režim liberální demokracie a byla vystavena stejným vnějším tlakům jako ostatní západoevropské demokracie. Transformační tlaky působící jak zevnitř České republiky, jako například přeměna na kapitalistické hospodářství, vytváření demokratické společnosti, budování nového suverénního státu, decentralizace veřejné správy, tak zvnějšku, jako například ekonomická globalizace, evropská integrace, bezpečnostní hrozby, světová hospodářská krize, přináší zvýšenou potřebu politické a socioekonomické elity formulovat odpovídající řešení politických a společenských problémů, kterým česká společnost a stát čelí. Při tomto úkolu se elita může opírat o poznání, které je založeno na vědě a které vytváří studium veřejných politik.

V této kapitole se budeme zabývat vývojem českého studia veřejných politik, více podrobně, než u předchozích případů Francie a Německa. Nicméně struktura zkoumání zůstane stejná. Nejprve uvedeme stručný přehled literatury ke studiu vývoje českého studia veřejných politik a historickou kontextualizaci jeho vývoje, protože české studium veřejných politik může navazovat na relativně silnou tradici analýzy veřejných politik v českých zemích. Po té se soustředíme na rozbor samotného vývoje českého studia veřejných politik po roce 1989. Nejprve se budeme věnovat samotné subdisciplíně z hlediska jejího obsahu a podpůrné infrastruktury, následně přejdeme ke zkoumání její interakce jak s domácím politickým režimem a společností, tak s mezinárodním studiem veřejných politik. Za závěr se pokusíme nastínit periodizaci českého studia veřejných politik.

6.1.2 PŘEHLED LITERATURY KE STUDIU VÝVOJE ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

V České republice nacházíme omezený počet odborných textů, které se z nějakého pohledu zabývají problematikou vývoje studia veřejných politik. To však neznamená, že by neexistovaly žádné. Asi informačně nejpřínosnější jsou texty Martina Potůčka (2007a, 2007b), představující první pokus o načrtnutí vývoje studia veřejné politiky v ČR. Je nutno vzít v úvahu, že se jedná o první pokus jednoho z „otců zakladatelů“ nastínit historický vývoj svého oboru veřejná a sociální politika a že je zaměřen jen na jednu součást studia veřejných politik, představující veřejnou politiku jako vědní disciplínu. V rámci oboru se problematikou hlouběji zabývá autor disertační práce Vilém Novotný (2006, 2007, 2008a, 2008b), který se zaměřuje obecně na studium veřejných politik v evropském prostoru a jeho komparativní perspektivu. Další autorkou je Eva M. Hejzlarová, jejíž text (Hejzlarová, 2010) je zaměřen více na postihnutí praxe české analýzy veřejných politik, ale obsahuje i několik zajímavých postřehů o vývoji české analýzy veřejných politik.

Poněkud zarážející je skutečnost, že studium vývoje české analýzy veřejných politik současná česká politologie poněkud opomíjí (srov. např. Holzer, Pšeja, 2007; Holzer, Chytilík, Pšeja, Šindelář, 2009; Šanc, 2009). Na druhou stranu nám určitá vodítka pro pochopení vývoje české analýzy veřejných politik nabízejí některé jiné obory (např. Česká sociologie..., 2004). Obecně můžeme tento poněkud neutěšený stav vysvětlovat tím, že se dosud představitelé subdisciplíny soustředili hlavně na její budování, rozvíjení, stabilizaci a standardizaci a na kritickou reflexi vývoje, a statu quo chyběl potřebný zájem, energie a kapacita. I z uvedeného důvodu se pokusíme vyplnit tuto mezeru a popsat vývoj české analýzy veřejných politik.

6.1.2 KOŘENY ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

V této části se pokusíme utřídit poznatky o vývoji studia veřejných politik i při vědomí, že hledání kořenů je věcí často záměrnou a konstruovanou (Dryzek, Leonard, 1988). Nicméně i přesto se budeme snažit postihnout nejvýznačnější rysy tradice českého studia veřejných politik. Historický vývoj představuje z institucionálního pohledu důležitý aspekt, ve kterém jsou dané instituce, v našem případě studium veřejných politik, ukotveno.

Nepřekvapí, když budeme konstatovat, že politické poradenství prostřednictvím rádců politické elity existovalo v českých zemích minimálně od ustavení českého státu. Bylo to však až 19. století, kdy se začaly utvářet základy současného studia veřejných politik. V té době nastaly vcelku příhodné podmínky pro rozvoj předpokladů odborného vědeckého zájmu o problematiku veřejných politik. Česká společnost společně s dalšími vyspělými evropskými společnostmi přejímala myšlenky vědeckého racionalismu, přinášející prosazování vědy jako privilegovaného zdroje politického poradenství, respektive jako obecně uznávané tvůrkyne kognitivních rámců, tj. sdělování o tom, jaký svět okolo nás „opravdu“ je, jaké problémy přináší a zejména jak je možné tyto problémy řešit. Mimoto, tehdejší socioekonomické podmínky byly v českých zemích příznivé. Český národ, resp. česká společnost, byla již zcela konsolidována a v samostatném státě úspěšně navázala na tradici nejprůmyslovější části Rakouska-Uherska. Český průmysl se relativně dobře uplatnil i na mezinárodních trzích. Tato relativní hospodářská prosperita dovozovala rozšiřování systému terciárního vzdělávání, zejména v období Československé republiky, mimo tradiční centrum, Prahu.

Je zřejmé, že význam vědeckého poznání, jak při řízení státu a společnosti, tak při řešení společenských problémů, nabýval v českých zemích na důležitosti s érou Tomáše Garrigua Masaryka a byl akcelerován vznikem samostatné Československé republiky. V badatelském zájmu o oblast veřejných politik můžeme sledovat dva tradiční proudy. První představovala tradice správní vědy a správního práva, vycházející z tradice Polizeywissenschaft, která na sklonku 19. století nabyla podobu více právnicky zaměřené státovědy (Staatslehre), kterou u nás představovali například František Weyr a Zdeněk Neubauer (např. Neubauer, 2006). Druhým proudem byl ekonomický směr, zejména národohospodářského myšlení, jehož význačnými představiteli byli Albín Bráf, Alois Rašín, Karel Engliš, Josef Macek, patřící mezi významné osobnosti, které působily ve vysokých veřejných funkcích a ovlivňovaly chod české politiky a společnosti.

K těmto tradicím je možné přiřadit ještě sociologický proud. Nebyl to jen Masaryk sám (např. Masaryk, 2000), ale je explicitně potřebné zmínit vliv Edvarda Beneše, který byl propagátorem a průkopníkem myšlenky politiky založené na vědeckých poznacích (srov. např. Beneš 1999). Určitou zajímavou perspektivou bylo také mezinárodní srovnání s upozorněním na Masarykovu spojitost ke Spojeným státům a jejich významu při vzniku Československé republiky. Je pochopitelné, že tento vývoj, minimálně v obecných rysech, korespondoval s pronikáním studia veřejných politik v USA ve formě public administration za progresivistické éry Theodora Roosvelta a Woodrow Wilsona (srov. např. Easton, Gunnell, Graziano, 2002).

Další příznivou okolností bylo budování československého státu, vyžadující nejen odborně vzdělané úředníky loajální k demokratickému režimu, ale i přípravu odborných podkladů pro řešení závažných problémů nerovnoměrného hospodářského vývoje, etnických konfliktů, sociálních otázek apod. V této rovině můžeme sledovat důležitou proměnu od pojetí tradičního liberálního státu, který příliš nechtěl intervenovat do záležitostí hospodářství a společnosti, k proaktivnímu pojetí státu, který naopak v těchto záležitostech zasahoval, zejména pod tlakem Velké hospodářské krize, Druhé světové války a poválečné obnovy. Z tohoto hlediska nepřekvapil rozvoj a důležité postavení studia veřejných politik, především role analýzy veřejných politik, po roce 1948.

Analýza veřejných politik za komunistického režimu

Období komunistického režimu od roku 1948 do roku 1989 představuje výrazný kvalitativní přelom ve vývoji českého studia veřejných politik, zejména praxe (ve smyslu policy work (Colebatch, 2006)), která je doprovázena pokládáním základů vědní disciplíny. Nástup komunistického režimu po roce 1948 znamená nejen dovršení výrazných politických, hospodářských, společenských a kulturních změn společnosti a státu, začínající Druhou republikou v roce 1938. Podstatné pro současné studium především je, že toto relativně dlouhé období představuje institucionální a personální základy, v dobrém i ve zlém, pro studium veřejných politik po roce 1989. Jedná se o jakousi přípravu „podhoubí“, zejména v oblasti analýzy veřejných politik, tj. vývojovou protofázi.

V komunistickém Československu existovalo mnoho institucí, které se věnovaly studiu veřejných politik, aniž by o tom věděly.¹⁸ Můžeme souhlasit s Martinem Potůčkem (2007a), že období komunistického režimu mělo neopominutelný vliv na současný stav českých společenských věd v oblasti vědecké, morální a institucionální. S ohledem na vědecké založení marxismu-leninismu ve formě vědeckého komunismu se mnoho problémových témat, jako např. problematika bydlení, zdravotnictví, rodiny atd. stalo součástí výzkumné agendy, jejíž výsledky ovlivňovaly i praxi. Podstatné je také to, že badatelé v oblasti veřejných politik měli specifické privilegované postavení s ohledem na oficiální marxisticko-leninské proklamace o vědeckém charakteru řízení společnosti založeném na praktické aplikaci vědeckých poznatků. (Potůček, 2007a, s. 104) Dalším důležitým rysem byla institucionalizace vědeckých kapacit v oblasti veřejných politik v místech jako Československá akademie věd, vysoké školy, státní výzkumné ústavy pod jednotlivými ministerstvy, společenské organizace Národní fronty atd. Celé toto období každopádně můžeme z pohledu analýzy veřejných politik považovat z několika hledisek za velmi zajímavé.

Zprv se jedná o téma soužití analýzy veřejných politik a komunistického režimu, což otevírá řadu otázek týkajících se vztahu disciplíny a politického režimu (viz Trent, 1987; Easton, Gunnell, Stein, 1998b). V českém kontextu je zajímavé si položit otázku vztahu politického režimu, zejména autoritářského, a studia veřejných politik. Je to relativně dlouhá tradice vědeckého přístupu k politice (viz Beneš, ale především komunistický režim) a k budování vědecké či expertní infrastruktury. Obecně se předpokládá, že politická věda a potažmo i studium veřejných politik jsou úzce spjaté s demokratickým režimem a jeho podporou (viz například u nás diskutovaný koncept politické vědy jako Demokratiewissenschaft). Například Lasswellovo pojetí policy sciences (u nás má asi nejbližší k pojetí veřejné politiky jako vědní disciplíny) se explicitně vymezuje proti nedemokratickým režimům (fašismu a komunismu) a formuluje přístup, který obsahuje i analýza veřejných politik, jako prostředek pro rozvoj demokracie a především lidské důstojnosti (srov. např. Lasswell, 1951 a 1971). Je zajímavé, že při porovnání primárního cíle, tj. rozvoje lidské důstojnosti, není v teoretické rovině mezi demokracií a komunismem výrazný rozdíl.

Co se týče vztahu mezi komunistickým režimem a studiem veřejných politik, přikláníme se k Trentovu názoru, že autoritářské nebo diktátorské režimy vnímají sociální vědy pouze jako servisní složku, netolerují kritickou zpětnou vazbu, kterou vytváří a přináší, a omezují je v mezinárodní kulturní komunikaci (Trent, 1987, s. 19). V nedemokratických společnostech tak bývá role analýzy veřejných politik omezována na technokratickou analýzu. Zároveň by nemělo uniknout pozornosti, že s podobnou silnou technokratickou tendencí se můžeme setkávat zejména během 70. a 80. let 20. století i v západních liberálně demokratických režimech. Ať ale byly důvody tohoto opojení technikou jakékoli, je zřejmé, že komunistický režim nepotřeboval rozvíjet alternativní pohledy na řízení společnosti, protože sám disponoval vlastní marxisticko-leninskou ideologií, která jasně říkala, co je správné a co se má dělat. Věda, resp. analýza veřejných politik měla jen plnit a rozpracovávat dané zadání. Existovaly i další podstatné důvody, proč komunistický režim potřeboval rozvíjet tuto specifickou formu studia veřejných politik.

---

¹⁸ Připomíná to příklad Molièrova pana Jourdina, který celý život mluvil v próze, aniž by to věděl.

Zde je nutno uvést, že asi jakýkoli politický režim vládnoucí jakékoli moderní společnosti potřebuje mít určité kapacity v oblasti analýzy veřejných politik, aby byl schopen získávat informace a podklady pro politická rozhodování při řešení společenských problémů. V liberálně demokratické společnosti však podobné informace poskytují i jiné instituce, jako jsou například svobodné volby a trh. Jelikož za komunistického režimu byly uvedené instituce výrazně potlačovány a regulovány, potřebovala komunistická vládnoucí elita shromažďovat informace o lidských a společenských potřebách a preferencích jiným způsobem (srov. např. Česká sociologie... 2004, s. 700), a to prostřednictvím vědecky založené analýzy veřejných politik. Komunistický režim tedy analýzu veřejných politik v jistém smyslu z definice potřeboval a využíval ji pro své fungování. To nám pomůže vysvětlit fakt, že za socialismu byla významně institucionalizována kapacita analýzy veřejných politik, a to nejen ve formě personálu, zdrojů, ale především institucí, které produkovaly na vědě založené poznatky.

Během komunistického režimu byla vybudována relativně hustá síť výzkumných pracovišť. Instituce vytvářející analýzu veřejných politik bylo možné najít jak v tradičních oblastech základního výzkumu jako je akademie věd (Ekonomický ústav, Ústav státu a práva atd.) a vysoké školy, tak i v jednotlivých oblastech působnosti veřejné správy (resortní výzkumná pracoviště jako Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce, Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky atd.) nebo v rámci výzkumných jednotek ve střešních společenských organizacích (Sportpropag apod.).

Budování kapacit pro produkci odborných informací a podkladů pro rozhodování a řízení veřejných politik mělo zvláštní paralelu s transformací role státu v liberálních demokraciích. Tam, stejně jako v komunistickém bloku, se po Druhé světové válce prosazovalo intervencionistické pojetí státu, které mělo zabraňovat, předcházet, případně mírnit sociální konflikty a hospodářské krize. Zatímco u nás se budoval socialismus a po roce 1960 už i komunismus, tak západní liberální demokracie vytvářely sociální stát (welfare state) (srov. např. Rákosník, 2010). Je zajímavé, že obě pojetí byla sice odlišná, ale obojí si vyžadovala zvýšenou potřebu odborných podkladů a informací pro politické rozhodování. Privilegovaným producentem těchto poznatků byla v obou blocích věda nebo na vědě založené přístupy. Na vědě založené poradenství, které neslo punc objektivy a „vědeckosti“, se těšilo jak významné politické prestiži a legitimitě, tak i společenskému uznání. V obou režimech se také prosazoval technokratický přístup založený na kvantitativních metodách a modelech, které začínaly v té době dominovat sociálním vědám.

Moment vztahu vládnoucí ideologie a vědeckého poznání se zdá být zřetelnější při odmítání kritické zpětné vazby a potlačování kritické sociální role vědeckého poznání, například při ovlivňování veřejného mínění. Bylo by dalším extrémem zcela marginalizovat úlohu studia veřejných politik na pouhou režimní služku, protože fungování analýzy veřejných politik bezesporu působilo na proměny režimu. Vědecké poznání v oblasti veřejných politik mělo proměnlivý vliv na politický režim. Můžeme rozlišovat období, kdy vědecké poznání v oblasti veřejných politik bylo výrazně ve stínu politických rozhodnutí a kdy byla kritická role společenskovedního výzkumu významně potlačována jako např. v 50. letech v době budování socialismu, či sovětizace, a v 70. letech v době normalizace, kdy přežíval jen zlomek badatelských týmů Pražského jara (např. Richtův tým na Československé akademii věd). Naopak existovala i období, kdy docházelo k rozvoji kritické role společenskovedního výzkumu (zdůrazňování vědecké legitimacy vůči politické) a to především v obdobích nastupující hospodářské stagnace a krize režimu v 60. a 80. letech 20. století (srov. např. Pullmann, 2011).

V této souvislosti je zajímavé si uvědomit, že tato reformní mobilizace vědeckého poznání přicházela v komunistickém režimu v časech hospodářské stagnace. Připomeňme si jen, jaký vliv měly odborné týmy na reformní proces Pražského jara v 60. letech. Nejznámějším byl asi tým Oty Šika, od roku 1961 ředitele ředitele Ekonomického ústavu Československé akademie věd, pro ekonomickou reformu. Na Československé akademii věd působily i další týmy, jako například tým Radovana Richty nebo Zdeňka Mlynáře na Ústavu státu a práva. Byla zde i jiná centra. Například na Karlově univerzitě působil tým

Pavla Machonina na Ústavu sociálně politických věd nebo na pražské Vojenské akademii lidé jako Vojtěch Mencl, Miroslav Purkrábek, Zdeněk Novák, Milan Ždímal, Antonín Rašek. (srov. Potůček, 2007b, s. 96-97).

Při vysvětlování Sametové revoluce zase nelze opominout vliv působení výzkumných týmů a institucí zaštiťovaných pragmatickým a proreformním Lubomírem Štrougalem. Působili v nich osobnosti jako Miloš Zeman, Yvonne Strecková, Walter Komárek a řada dalších „devadesátníků“ nejen z Prognostického ústavu Československé akademie věd (Václav Klaus, Vladimír Dlouhý, Tomáš Ježek, Karel Dyba atd.) (srov. např. Pullmann, 2011). V období přestavby, resp. perestrojky a glasnosti, se jednalo například konkrétně o Státní program ekonomického výzkumu pod vedením Zdeňka Koláře, v jehož rámci působil také Martin Potůček v týmu zkoumajícím lidský potenciál. Důležitou roli hrál také Prognostický ústav Československé akademie věd pod vedením Waltra Komárka, kde působily budoucí hvězdy české politiky 90. let jako Václav Klaus, Tomáš Ježek, Vladimír Dlouhý, Karel Dyba atd. V okruhu Československé akademie věd fungovala i další centra v rámci vědeckých společností, jako např. Ekologická sekce Biologické společnosti.

Analytická centra existovala i na vysokých školách, jako tým výzkumu odvětví lidského rozvoje pod vedením Yvonne Streckové na Právnické fakultě Univerzity J. E. Purkyně (dnes Masarykovy univerzity) v Brně, ale i v orgánech centrální státní správy jako např. tým výzkumu zdravotní péče a organizace zdravotnických služeb Miroslava Purkrábka, Lubomíra Kružíka, Ctibora Drbala, Jaromíra Štěpána atd., na Ústavu sociálního lékařství organizace zdravotnictví nebo tým Josefa Alana k rodinné politice na pražském Výzkumném ústavu sociálního rozvoje a práce. Neměli bychom opominout ani ekonomické semináře pořádané Václavem Klausem v Československé národní bance. Mimo nestály ani společenské organizace jako např. Oddělení komplexního modelování Sportpropagu, organizace Československého svazu tělesné výchovy a sportu, vedené Milošem Zemanem do jara 1984 (rozpuštěná z politických důvodů), nebo Československá vědeckotechnická společnost, v jejímž Domě techniků na Novotného lávce se pořádaly slavné semináře za přítomnosti Miloše Zemana a Václava Klause. (srov. Potůček, 2007b, případně Pullmann, 2011)

Otázkou zůstává, zda se mohly tyto reformní aktivity opravdu uskutečnit. Můžeme opět předpokládat, že většinou dominovaly normativní rámce představované marxisticko-leninskou ideologií a ztělesňované vedoucí stranou nad kognitivními rámci produkovanými pracovišti analýzy veřejných politik, například výše uvedenými reformními týmy. Jinak řečeno, pokud se vědecké poznatky dostaly do sporu s představami vládnoucí ideologie a strany, tak byly odloženy nebo „zašlapány“, jako např. návrhy Šikových ekonomických reforem. Z toho by bylo možné odvozovat i jeden z možných zdrojů frustrace nejen badatelů, ale i obyvatelstva, komunistickým režimem. Na jedné straně mělo být vládnuto podle vědeckých poznatků, ale když věda objevila rozpory mezi ideologií a realitou, tak vítězil normativní, ideologický přístup. Na druhou stranu ale poznamenejme, že tento přístup funguje i v demokratických režimech (viz např. působení Národní ekonomické rady vlády v ČR, nebo vojenské oblasti americké administrativy za George Bushe ml.). Zároveň lze usuzovat, že pokud nebyly analytické dokumenty v rozporu s normativními rámci, pak měly větší dopad na politické rozhodování, než obdobné dokumenty na západě (srov. např. Česká sociologie... 2004, s. 731–732).

Omezování mezinárodní kulturní komunikace a spolupráce, zejména s kapitalistickým blokem, nám může opět pomoci osvětlit určitá specifika českého studia veřejných politik. Lze předpokládat, že širší společenskovědní záběr analýzy veřejných politik v českých zemích, to znamená, že vedle statistiky a ekonomie dominující na západě bylo ještě přihlíženo k sociologii, je výsledkem omezené odborné komunikace a z toho plynoucího marginálního přizpůsobování se mezinárodním standardům.

Můžeme shrnout, že analýza veřejných politik, pokud ji chápeme jako podporu pro politické rozhodování, založenou na vědeckém bádání a kombinující ekonomické, sociologické a ostatní

společenskovední přístupy, byla za komunismu zřetelně přítomna v českých zemích. Její rámec byl ale například od amerického kontextu odlišný. Z vědeckého pohledu postrádala nejen kontakt s tehdejší vědeckým světem a to jak v odborné literatuře, tak v osobních kontaktech (Česká sociologie... 2004, s. 709), ale i na pozadí specifické vědní disciplíny (Potůček 2007a, s. 110). Bylo by možno polemizovat, zda vědecký komunismus nepředstavoval určitou alternativu. To však neznamená, že všechny výstupy byly nutně ideologické a nízké analytické kvality. Například v 50. letech proběhla šetření zabývající se politikou bydlení a mezi lety 1956 a 1965 bylo provedeno osmnáct velkých šetření zaměřených na rodinu a populační politiku (Česká sociologie... 2004, s. 700). Svou důležitost měly i výše uvedené odborné týmy z 60. a 80. let.

6.2 VÝVOJ SOUČASNÉHO ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Vývoj současného českého studia je možné analyticky sledovat ve dvou širokých oblastech. První představuje samotný obsah subdisciplíny a druhou její podpůrná infrastruktura.

6.2.1 OBSAH ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

V oblasti obsahu studia veřejných politik, jako specifické vědní subdisciplíny, se soustředíme nejprve na konfiguraci českého studia veřejných politik, kde se pokusíme nejdříve „zmapovat“ jednotlivé existující přístupy, identifikovat učební syntézy a z jejich rozboru zjistit definici předmětu studia, veřejné politiky, vlastní vymezení daného přístupu a existenci předpokládaného referenčního základu českého studia veřejných politik v podobě sdílených publikací. Dále se pokusíme určit originální či typické rysy českého studia veřejných politik a nakonec se budeme zabývat jeho tématy.

Konfigurace českého studia veřejných politik

Nejprve musíme vymežit českou konfiguraci studia veřejných politik, tj. ukázat, jaké přístupy tvoří české studium veřejných politik. Pokud bychom chtěli postihnout vše, co se zabývá problematikou veřejných politik, je tento úkol obtížně splnitelný. Jako schůdné řešení se jeví způsob soustředit se pouze na ty přístupy, které se otevřeně hlásí ke studiu veřejných politik. České studium veřejných politik se začalo formovat jako specifická subdisciplína až po roce 1989. Procházíme-li českou literaturu, která se zabývá problematikou veřejných politik, můžeme identifikovat dva nejlivnější přístupy.

Dle všeho nejstarší a nepropracovanější přístup, který by se dal s určitou nadsázkou označit jako „pražský“, je soustředěn kolem koncepce „veřejné politiky“ (public policy) jako samostatné vědní disciplíny a jako sociální praxe. Institucionálně je ukotven Katedrou veřejné a sociální politiky Institutu sociologických studií a Centrem pro ekonomické a sociální strategie (CESES) UK FSV. Přístup „pražského“ pojetí veřejné politiky (public policy) jako vědní disciplíny je formulován v celku v provázené řadě syntetických publikací (Potůček, Purkrábek, Vavroušek a kol., 1994; Damohorský, Petrášek, Potůček, Purkrábek, Vavroušek, 1996; Potůček, LeLoup, Jenei, Váradí, 2003; Potůček a kol. 2005; Veselý, Nekola, 2007). Mezi jeho hlavní představitele je možné zařadit např. osobnosti, jako jsou Martin Potůček, Petr Háva, Arnošt Veselý a Martin Nekola a také již zesnulý Miroslav Purkrábek a Josef Vavroušek.

Klíčové koncepty, které jsou používány pro uchopení problematiky veřejných politik, představují tři regulátory života společnosti (trh, stát a občanský sektor), veřejný zájem a veřejně politický problém. Velká pozornost je v přístupu věnována problematice sociálního státu (welfare state) v Beverigovském smyslu, problematice vládnutí a metodologii studia veřejných politik, zejména analýzy veřejných politik. Bylo by však poněkud chybné považovat tento přístup za monolitický. Za určitou spojovací charakteristiku přístupu je možné označit větší či menší ztotožnění se s určitým

obecným projektem odborného působení na politiku ve smyslu Harolda Lasswella a jeho policy sciences, nicméně konkrétní pojetí a preference se liší osobnost od osobnosti.

V rámci přístupu je možné odlišovat dvě generace badatelů. Do první generace „otců zakladatelů“ je možné zařadit různorodou směs osobností s odlišným oborovým zázemím jako např. Martina Potůčka, Miroslava Purkrábka, Josefa Vavrouška, Petra Hávu, Antonína Raška, Jaroslava Kalouse, Františka Petráška, Pavola Friče, Bohumilu Čabanovou, Gabrielu Munkovou a další. Tuto generaci dle všeho k sobě pojí především aktivistický (normativnější) přístup k politice, resp. procesu tvorby veřejných politik, tj. jedná se o badatele, kteří mají velký zájem na propojování odborného poznání a politiky či ovlivňování procesu tvorby veřejných politik ze strany expertů. Zde by bylo možné se odkázat na snahu o propojení tradice československé analytické práce v oblasti veřejných politik v 80. letech, kdy většina z nich působila v různých výzkumných projektech a organizacích, zabývajících se potřebami nového politického režimu po roce 1989, a po analýze veřejných politik a předkládáním návrhů řešení sociálních problémů. Toto společenství je i z výše uvedených důvodů relativně výrazně heterogenní co se týče například důrazu na jednotlivé koncepty zkoumání veřejných politik. Například Martin Potůček kladl důraz na roli tří regulátorů společnosti ve formě trhu, státu a občanského sektoru (Potůček, 1997), Miroslav Purkrábek se zabýval veřejným zájmem (Purkrábek, 1994 a 1996), Josef Vavroušek zkoumal problém seberegulující se společnosti (Vavroušek, 1994 a 1996). Veřejná politika tak pro ně představovala spíše střešní problém nebo obecný rámec, kam je možné zařadit různorodé zájmy.

„Druhá“ generace, vedená Arnoštem Veselým a reprezentovaná např. jeho blízkým spolupracovníkem Martinem Nekolou, představují především absolventy oboru veřejná a sociální politika. Veřejnou politiku pojmají jako etablovanou disciplínu, která má již svou určitou institucionální autonomii a stabilitu a která se má snažit dosahovat standardizace s úrovní mezinárodní badatelské komunity studia veřejných politik. Tato nastupující generace je zase, jak to bývá na vyvažujícím se kyvadle mezigeneračních vztahů, naopak více orientována na anglofonní standardy studia veřejných politik, klade větší důraz na hodnotovou přiměřenost a metodologické otázky a především na problematiku veřejně politických problémů, což je profilové téma vůdčí osobnosti této generace, Arnošta Veselého (viz Veselý, 2009). Vcelku výstižně tento generační posun můžeme zaznamenat, pokud porovnáme *Veřejnou politiku* (Potůček a kol., 2005) a *Metody analýzy a tvorby veřejných politik* (Veselý, Nekola, 2007).

Další explicitní formulovaný přístup ke studiu veřejných politik vychází z prostředí brněnské politologie institucionálně uspořádané kolem Katedry politologie Fakulty sociálních studií (FSS) Masarykovy univerzity (MU), Institutu pro srovnávací politologický výzkum FSS MU, kde existuje pracovní skupina Politiky a Mezinárodního politologického ústavu. Pojetí brněnské politologie představuje přístup ke studiu veřejných politik, který v současné politické vědě dominuje pod názvem analýza veřejných politik, či moderní analýza politiky (policy analysis). Nejedná se tak o stejné pojetí jaké najdeme v americkém studiu veřejných politik ve smyslu vědění pro proces tvorby veřejných politik, ale o souhrnný název, který zahrnuje celkový analytický přístup politologů k dimenzi veřejných politik. V českém prostředí se jedná o zdařilý transfer z německé politologie, který vytvořila vůdčí osobnost brněnské politologie, Petr Fiala.

Petr Fiala poukazyval na nosnost studia dimenze veřejných politik již ve svých raných pracích o německé politologii (Fiala 1991 a 1995a) a svůj talent na odhalování nových nosných témat politologického výzkumu prokázal vydáním první syntézy o studiu veřejných politik společně s Klausem Schubertem (Fiala, Schubert, 2000). Je nutno říci, že tento novátorský pokus zůstal nejen mezi brněnskými politology bez odezvy a že nejvýraznější osobností, která brněnský politologický přístup rozvíjela, byl poněkud překvapivě Němec Klaus Schubert. Hlavním problémem brněnského přístupu ke studiu veřejných politik je okolnost, že Klaus Schubert nepůsobí v Brně, respektive v ČR, ale v německém Münsteru. Další politologové, kteří se problematikou studia veřejných politik v rámci

brněnského studia zabývají, alespoň v praktičtější a sektorovější rovině, jsou Petr Mareš (bezpečnostní politika a extremismus) a Stanislav Balík (regionální a lokální politika) a Ondřej Císař (sociální hnutí).

Klíčovým konceptem pro uchopení studia veřejných politik je trojdimenzionální pojetí politiky, které analyticky rozděluje politiku na dimenzi politického řádu, či institucionálního uspořádání (formální a neformální instituce), interakci politických aktérů (politics) a materiální výstupy politiky (policy). Tento přístup nahlíží veřejné politiky spíše přes systémové uspořádání aktérů a jejich interakce, např. v podobě stranického systému či systému zprostředkování zájmů a hodnotových východisek v rámci politického systému. Hlavní důraz je kladen na analýzu jak české, tak evropské politiky. Inkorporování problematiky veřejných politik přes trojdimenzionální pojetí do celkové analýzy politiky se v brněnské politologii stalo tak úspěšné, že se zdá, že se v obecné analýze politiky zcela rozpustilo. Z věcných témat se tento přístup zabývá například zahraniční a bezpečnostní politikou, problematikou evropeizace, multi-úrovňovým vládnutím, regionální a lokální politikou apod.

Pokud by si chtěl čtenář názorněji ozřejmit rozdíl mezi „pražským“ a „brněnským“ přístupem ke studiu veřejných politik, pak je možné ke srovnání doporučit *Veřejnou politiku* (Potůček a kol., 2005) a *Veřejné politiky v České republice v letech 1989-2009* (Balík, Císař, Fiala a kol., 2010). Obě publikace jsou koncipované ve stylu knihy Thomase Dye *Understanding Public Policy* (Dye, 1972), to znamená, že úvod knihy je věnován teorii studia veřejných politik a po něm následují kapitoly popisující jednotlivé sektorové politiky. Výstižně lze použít úsloví: „*když dva dělají totéž, tak to není totéž*“.

Uvedené dva přístupy patří k těm, které se explicitně přihlásily ke studiu veřejných politik, a proto se jimi budeme zabývat zvlášť. To však neznamená, že to jsou jediná dvě pojetí, která v českém studiu veřejných politik existují. Při bližším prozkoumání literatury můžeme najít další přístupy a uspořádat je podle zvoleného hlediska. Pokud budeme považovat veřejnou politiku za samostatnou vědní disciplínu a policy analysis za součást politické vědy, označíme je jako dva póly spektra přístupů v českém studiu veřejných politik:

Správní věda (např. Hendrych, 2003)

Veřejná ekonomika, či veřejné finance (např. Ochrana, 2008; Ochrana a kol. 2010; Peková, 2008; Srecková, Malý a kol., 1998)

Veřejná politika jako samostatná disciplína (Potůček, Purkrábek, Vavroušek a kol., 1994; Damohorský, Petrášek, Potůček, Purkrábek, Vavroušek, 1996; Potůček, LeLoup, Jenei, Váradi, 2003; Potůček a kol. 2005; Veselý, Nekola, 2007)

Fáze procesu tvorby veřejných politik v rámci sociální politiky a sociální práce (Winkler 2002 a 2007)
„Post-moderní“ (konstruktivistický) pohled na veřejné politiky jako koncept vládnutí (Colebatch, 2005)

Percepce francouzské analýzy veřejných politik (Novotný, 2006, 2007, 2008a, 2008b; Králová, 2006, 2008 a 2010;)

Policy analysis jako součást politické vědy (Fiala 1991 a 1995a; Fiala, Schubert 2000; Schubert, Blank, 2005)

Rozhodování a analýza v politice ve smyslu moderní analýzy politiky (např. Prorok, 1996).

Mimo tyto alespoň nějak zachytitelné přístupy, které se více či méně explicitně hlásí ke studiu veřejných politik, existuje široká „šedá zóna“, která, dovolíme-li si parafrázovat Moliérova pana Jourdina, celý život studuje veřejné politiky, ale neví o tom. Tuto důležitou oblast studia veřejných politik je možné přiřadit nejbližší k tomu, co Colebatch nazývá „policy work“ (Colebatch, 2006).

Učební syntézy českého studia veřejných politik

V českém studiu veřejných politik existují i syntetická pojetí jeho studia, i když jich není mnoho. Syntetické práce, obvykle učebního charakteru, jsou vybrány podle toho, že se aktivně hlásí ke studiu veřejných politik, že se snaží obsáhnout celou šíři problematiky studia veřejných politik a že představují různé přístupy k tomu, jak studovat veřejné politiky. Jedná se o čtyři publikace (Fiala,

Schubert, 2000; Colebatch, 2005; Potůček a kol., 2005; Veselý, Nekola, 2007). Pro ilustraci problému budeme stručně charakterizovat jednotlivé publikace, které představují v určitém smyslu i paradigmatické práce pro jednotlivé přístupy.

První syntetická práce ke studiu veřejných politik vyšla až v roce 2000. Jedná se o knihu Petra Fialy a Klause Schuberta *Moderní analýza politiky: Uvedení do teorií a metod policy analysis* (Fiala, Schubert, 2000). Jedná se o úspěšný transfer německé politologické zkušenosti se studiem veřejných politik. Publikace je současně zdařilou prezentací toho, jak obvykle evropské politické vědy přistupují ke studiu veřejných politik, tj. pojmají celkově studium veřejných politik obecně jako analýzu politiky, či přesněji analýzu veřejných politik. V tomto pojetí je studium veřejných politik chápáno jako součást politické vědy, protože veřejné politiky tvoří neodmyslitelně, spolu s dalšími dimenzemi politics a polity, součást politiky. Poněkud nešťastným se jeví český překlad pojmu jako moderní analýza politiky, protože ten může mít poněkud zavádějící reminiscence na Dahlova modern political analysis, což je sice trochu něco jiného, ale asi by to mělo blíže k chápání studia veřejných politik brněnskými politology. Ačkoli se jedná o první českou publikaci, je trochu škoda, že její vydání trvalo dlouho, a proto je obsah publikace složen z tehdy již starších, i když povedených, textů Klause Schuberta zabývajících se Politifeldanalyse a sítěmi veřejných politik (Schubert, 1991 a zřejmě 1995) a Petra Fialy věnovaných vývoji německé politologie (Fiala 1991, 1995a a 1995b).

V roce 2005 vyšel v brněnském nakladatelství Barrister & Principal, ve stejném, které vydalo Fialovu a Schubertovu *Moderní analýzu politiky*, na české poměry pozoruhodný solitér, a asi svého času nejmodernější pojetí studia veřejných politik. Jedná se o překlad druhého vydání knihy Hala Colebatche *Policy* z roku 2002 (zde Colebatch, 2004), pod názvem *Úvod do policy* (Colebatch, 2005). Tato publikace vnáší do českého prostředí konstruktivistický pohled na problematiku studia veřejných politik, což je perspektiva v oblasti českého studia veřejných politik téměř nevídaná. Není nám příliš jasné, proč se toto nakladatelství rozhodlo vydat knihu u nás ne příliš známého australského autora, který navíc reprezentuje v české politické vědě jen marginální konstruktivistický přístup, a proč se nerozhodlo raději vydat, v Česku tak oblíbenou reedici, práce Fialy a Schuberta. Nicméně tento vydavatelský počín výrazně obohatil české studium veřejných politik.

Proud, který představuje veřejnou politiku jako samostatnou vědní disciplínu, formuluje především Martin Potůček a Arnošt Veselý, představující dva vedoucí představitele dvou generací toho, co by mohlo být nazýváno „pražskou“ školou veřejné politiky. První práce, která téměř paradigmaticky rámuje tento přístup, je kolektivní monografie *Veřejná politika* z roku 2005 (Potůček a kol., 2005). Samotná monografie prodělala vcelku zajímavou vývojovou anabázi a je možné ji považovat za typické pojetí studia veřejných politik tak, jak si jej představovala generace „otců zakladatelů“. Je zvláštní, že učební monografie vyšla po více než deseti letech od doby, co se začal obor Veřejná a sociální politika vyučovat (akademický rok 1993/94).

Nicméně je nutné upozornit, že se zde objevuje rozpor aktuálnosti textu, právě proto, že shrnuje výsledky dlouhodobé usilovné práce „první“ generace a vychází ze starších textů, které sloužily k výuce veřejné politiky (Potůček, Purkrábek, Vavroušek a kol., 1994; Damohorský, Petrášek, Potůček, Purkrábek, Vavroušek, 1996). Shodou okolností vyšla anglická verze publikace dříve než česká (Potůček, LeLoup, Jenei, Váradi, 2003), takže anglická publikace sloužila za základ vydání první české učebnice veřejné politiky, která se v roce 2010 dočkala i reprintu. Srovnání obsahu jednotlivých vývojových verzí nám odhalí pozoruhodnou konzistentnost některých pojetí, zejména Martina Potůčka. Proto se soustředíme především na ty kapitoly, ve kterých je Martin Potůček autorem nebo spoluautorem a které se týkají vymezení přístupu ke studiu veřejných politik (zejména kapitoly 1 a 2).

Druhým příkladem proudu veřejné politiky je nejmladší česká syntéza z roku 2007 v podobě kolektivní monografie *Metody analýzy a tvorby veřejných politik* (Veselý, Nekola, 2007). Toto dílo

představuje nejen první podstatné a samostatné vyjádření „druhé“ generace veřejné politiky, ale v českém prostředí málo vídaný metodologický výsledek, kterému se může rovnat práce Drulákova kolektivu ke zkoumání politiky (Drulák a kol., 2008). Dílo vzniklo jako výstup týmu Metodologie analýzy a tvorby strategií a veřejných politik vedeného Arnoštem Veselým při řešení dílčího projektu na CESES Vize a strategie rozvoje české společnosti v EU v rámci výzkumného záměru Rozvoj české společnosti v Evropské unii: výzvy a rizika (MSM0021620841). Komplexně pojatá publikace zaměřená na analýzu veřejných politik (public policy analysis) se výrazně inspirovala Dunnovou učebnicí *Public Policy Analysis : An Introduction* (Dunn, 2004). My se však, podobně jako u Veřejné politiky, zaměříme především na formulaci přístupu ke studiu veřejných politik, jak je vytvořil Arnošt Veselý jako autor nebo spoluautor, zejména v kapitolách 1, 2 a 3.

Výše uvedené základní syntézy českého studia veřejných politik představují i při své relativně malém množství širokou ukázkou přístupů, které se objevují v mezinárodním studiu veřejných politik. Můžeme zde najít analýzu, či spíše studium, veřejných politik jako součást politické vědy, což je v současnosti převažující přístup, nebo koncepci studia veřejné politiky jako samostatné vědní disciplíny po vzoru amerických policy sciences, ale i od přelomu tisíciletí sílící konstruktivistický přístup ke studiu veřejných politik. Případný zájemce o studium veřejných politik tak má k dispozici vcelku komplexní nabídku přístupů, které v současnosti podstatně formují studium veřejných politik.

Ačkoli se na první pohled může zdát, že tato škála relativně různorodých textů nemá příliš společného, kromě předmětu svého zájmu veřejných politik, odhaluje se při druhém pohledu jeden podstatný společný rys. Tím je okolnost, že referenční rámec textů představuje anglofonní, resp. americké studium veřejných politik a to buď přímo (nejvíce pochopitelně Colebatch (2005), výrazněji *Metody analýzy a tvorby veřejných politik* (Veselý, Nekola, 2007), a méně výrazně, s důrazem na domácí tradici studia veřejných politik začínající v 80. letech, *Veřejná politika* (Potůček a kol. 2005) nebo zprostředkovaně. Práce Fialy a Schuberta (2000) sice silně reflektuje vývoj v německé politologii, nicméně je potřebné si uvědomit, že snad až na skandinávské země není amerikanizovanějšího pojetí evropského studia politiky. To by mohlo být místo, na kterém je možné hledat společný rámec pro české studium veřejných politik.

Definice předmětu studia (veřejných politik)

Jedním prvků, které nám mohou pomoci při prozkoumávání konfigurace přístupů v rámci studia veřejných politik je, jak jednotlivé přístupy vymezují předmět svého zájmu. Jedná se o zodpovězení otázky, co je předmětem zkoumání, resp. co studium veřejných politik zkoumá. Hledat odpověď na tuto otázku budeme u čtyř syntéz nebo jejich částí, které se problematikou vymezení předmětu zkoumání zabývají a které nám reprezentují jednotlivé přístupy v českém studiu veřejných politik (Fiala, Schubert, 2000; Colebatch, 2005; Potůček, LeLoup, 2005 a Veselý, 2007). Z důvodu existence mnoha definic v oblasti studia veřejných politik se vymezení veřejných politik stává vcelku velmi obtížnou záležitostí. Soustředěný rozbor dané problematiky nám může pomoci lépe identifikovat základní znaky používaných pojmů.

Brněnská politologie vymezuje předmět veřejných politik prostřednictvím trojdimenzionálního pojetí politiky. Vnímá politiky jako komplexní entitu, kterou je možné rozložit do tří analytických dimenzí politiky, politics a policy (veřejné politiky). Fiala a Schubert (2005) přebírají toto trojdimenzionální pojetí z prostředí německé politologie a pro vymezení dimenze veřejných politik i ostatních dimenzí používají texty, které byly použity v Schubertově *Politikfeldanalyse* (1991, s. 26) a Fialově *Německé politologii* (1995a, s. 132-3). Vymezení dimenze politik uvádějí: „*Další obsahovou dimenzí politiky je právě ta, jež bývá označována slovem policy. Vyjadřuje zbývající aspekt politiky, který lze popsat nejen jako její obsah, ale i jako výsledek, materiál, cíl, konkrétní politiku atd. Na této úrovni se stávají z politických idejí a rozhodnutí konkrétní opatření, tj. zákony a nařízení, programy, výstupy s konkrétními materiálními výsledky, jež se přímo týkají občanů, které však případně také občany míjejí nebo které mohou mít dokonce pouze symbolickou funkci.*“ (Fiala, Schubert, s. 18-19)

U Hala Colebatche (2005) se setkáváme s konstruktivistickou perspektivou „sociální konstrukce“ veřejných politik, která pojímá veřejné politiky následovně: „*‘Politika’ [policy] je ústředním pojmem analýzy a praxe způsobu, jak je nám vládnuto. Pozorovatelům i praktikům umožňuje tento proces nějak uchopit a porozumět vládnutí v celé jeho složitosti.*“ (Colebatch, 2005, s. 9). Z definice konstruktivistického přístupu je zřejmé, že samotné veřejné politiky mohou nabývat různé významy, nicméně Colebatch upozorňuje na to, že každá veřejná politika obsahuje tři následné atributy: řád (předvídatelný systém a důslednost), autoritu (legitimitu rozhodování) a odbornost (znalosti jak o problémové oblasti, tak o věcech, které v ní jdou dělat). (Colebatch, 2005, s. 17-18)

Předmět bádání přístup veřejné politiky formuluje Arnošt Veselý. Při definici veřejných politik (policy) vychází z Hogwooda a Gunna (1984), Beblavého (2002) a Colebatche (2002, zde 2004). Podle něj veřejné politiky určuje šest následujících charakteristik:

„• *Policy je více než rozhodnutí.*

• *Policy je tvořena s určitým záměrem, ten může být ale patrný až při zpětném pohledu.*

• *Policy je tvorba záměrů a cílů i jejich implementace (deklarace záměru i proces) resp. i závěr nečinit nic.*

• *Policy znamená realizované činy i nečinnost.*

• *Policy je tvořena především, ale nikoli výhradně, veřejnými organizacemi.*

• *Policy je záměr a proces jeho realizace, nikoli produkt či výsledek tohoto procesu.*“ (Veselý, 2007, s. 34-35)

Bohužel se nám nepodařilo nalézt jasnou a výstižnou definici veřejných politik u Martina Potůčka a Lance LeLoupa (Potůček, LeLoup, 2005). Nicméně je nutné poukázat na určitou specifickou pojetí, týkající se dvoupólovosti v tématech a oblastech zájmu přístupu, tj. na jednom pólu veřejnou politiku a na druhém pólu sociální politiku, která je chápána v širokém smyslu jako „*proces tvorby a realizace politiky dotýkající se vztahu jedinců a sociálních podmínek jejich života*“ (Potůček, LeLoup, 2005, s. 19).

Graficky je to znázorněno následovně:

(Potůček, LeLoup, 2005, 19).

Definice přístupu

V českém prostředí má nejpropracovanější vymezení svého přístupu, jak v negativním tak pozitivním smyslu, veřejná politika jako vědní disciplína.

Policy analysis jako součást politické vědy (Fiala, Schubert, 2000)

Fiala a Schubert vymezují své pojetí snahou uvést do české politické vědy relativně mladý přístup, který je v politické vědě nazýván „policy analysis“ a který již stačil výrazně ovlivnit vývoj této disciplíny tak, že si bez něj není možné představit současnou vědeckou analýzu politiky (Fiala, Schubert, 2000, 5). Přístup samotný je pak definován převzatou definicí z Fialovy *Německé politologie* (Fiala, 1995a, s. 137) a je založen na upravené definici Thomase Dye z *Policy Analysis* (1976, s. 1): „Vysvětlení toho, co je analýza policy, lze stěží provést lépe a jednodušeji než slovy klasické definice Thomase R. Dye (1976): ‘Policy analysis is finding out what governments do, why they do it, and what difference it makes.’ Centrálním prvkem policy analysis je tedy obsah (what), determinanty, důvody, příčiny (why) a účinky, výsledky a souvislosti (what difference it makes) státní politiky. (Fiala 1995: 137)

Proto by bylo správnější nemluvit jen o vládě (byť v poněkud širším smyslu vyjádřeném anglickým government) či systému státní moci (resp. státu v užším slova smyslu), ale o politických aktérech, tedy všech institucích s regulativními kompetencemi, jež mají společenský dosah. (Schmidt 1995: 567)“ (Fiala, Schubert, 2000, s. 13)

Podstatné je také přebrání základního rozlišování mezi poznáním pro a o procesu tvorby veřejných politik (*knowledge of a knowledge in the policy process*) v lasswellovské tradici. Je vhodné opět připomenout, že Lasswell nemá na mysli policy analysis, ale policy sciences (viz Lasswell, 1971). „Policy analysis má dva základní aspekty nebo jinými slovy ‘stojí na dvou nestejných nohách’ (Windhoff-Héritier 1987: 8), což vyplývá z toho, že jejím původním cílem bylo být více ‘vědecktější’ a současně ‘politické praxi bližší’ než tradiční politická věda. Výzkum policy se tedy zabývá, řečeno s H. Lasswellem, ‘vědění o’ politice a ‘vědění pro’ politiku (Lasswell 1971). Jde o to, že policy analysis je na jedné straně popisně-analytická a na straně druhé má také ‘poradenský’ aspekt; je tedy orientována teoreticky i prakticky.“ (Fiala, Schubert, 2000, s. 6)

Důležitým pro směřování celého přístupu je skutečnost, že se autoři rozhodli zaměřit se pouze na jednu část policy analysis, resp. policy science, a to na výzkumnou větev: „V této práci zcela převažuje první z těchto orientací [popisně-analytická]. Politickému poradenství a možnostem vědeckého ovlivňování politického rozhodovacího procesu je zde věnována jen okrajová pozornost, i když tyto aspekty nelze vždy zcela důsledně oddělit. Rozhodnutí zaměřit se především na rovinu teoreticko-analytickou odpovídá základnímu cíli této ‘do problematiky uvádějící’ publikace.“ (Fiala, Schubert, 2000, s. 6)

Negativní vymezení přístupu vůči jiným přístupům nebo disciplínám se v textu téměř neobjevuje, pokud pomineme poukazování na mladost a perspektivnost přístupu v tehdejší politické vědě. Přece jen však v knize najdeme jedno důležité vymezení se vůči přístupu veřejné politiky (public policy), které, ač sice letmé a ne přesně adresné, vcelku dobře vystihuje tehdejší dobový kontext českého studia veřejných politik a dlouhotrvající vztah mezi českou politologií a studiem veřejných politik. Fiala a Schubert je použili v odůvodnění, proč nebyly zařazeny do publikace žádné praktické případové studie, které například u Schuberta zařazeny jsou (srov. Schubert, 1991): „Původní záměr doplnit tento výklad ještě jakousi krátkou čítankou, v níž by byly uvedeny jako příklady konkrétní studie zpracované na bázi policy analysis, musel být opuštěn, protože takové práce nejsou v české politologii k dispozici (tomuto pojetí se blíží pouze některé sociologické studie zabývajících se tzv. public policy) a specializované studie z jiných zemí by vzhledem ke specifčnosti řešených problémů nemohly být bez dalšího výkladu dostatečně obecně srozumitelné.“ (Fiala, Schubert, 2000, s. 8)

Konstruktivistický přístup v rámci studia veřejných politik (Colebatch, 2005)

Hal Colebatch představuje přístup, který se snaží porozumět způsobu, jak je nám vládnuto. Sám svůj přístup vymezuje následovně: „Zde zvolený přístup se někdy nazývá perspektiva „sociální konstrukce“ politiky [policy]: považuje politiku [policy] za něco, co mají účastníci vytvořit a udržet za okolností, kdy mají možnost výběru interpretační mapy, ukazatelů, jež chtějí sledovat. Vychází také

z prací v oborech, jako jsou sociologie, sociální psychologie, organizační analýza, a z koncepce ‚moci‘, odvozené z prací Michela Foucaulta. Zmíněná vědní odvětví si kladou otázku, ‚co přispívá ke kolektivnímu jednání?‘, a snaží se ji zodpovědět.“ (Colebatch, 2005, s. 12)

Colebatch vymezuje svůj přístup explicitně negativně vůči dvěma dominantním přístupům ve studiu veřejných politik. První je fázové či etapové pojetí procesu tvorby veřejných politik, které podle něj „vidí politiku [policy] jako logickou posloupnost kroků, např. definice problému, identifikace alternativních reakcí, vyhodnocení možností, rozhodnutí, provedení, vyhodnocení“ a druhým je policy analysis „v americkém stylu, která se zabývá vývojem metodologie pro určení výsledku určité politiky [policy] a metodologie pro srovnání alternativních politik vzhledem k jejich pravděpodobným výsledkům“ (Colebatch, 2005, s. 12). Podle něj jsou „[z]míněné perspektivy jsou pro vytváření politiky [policy] nepochybně důležité a budeme brát v úvahu způsob, jímž je účastníci politiky [policy] uvádějí do praxe, ale pro naše vlastní zkoumání je jako východisko používat nebudeme.“ (Colebatch, 2005, s. 12)

„První“ generace veřejné politiky jako vědní disciplíny (Potůček, LeLoup, 2005)

Potůček přistupuje k vymezení veřejné politiky jako vědní disciplíny nejprve negativně, kdy vymezuje tento přístup, tradičnější ke společenským vědám jako je sociologie, politologie, ekonomie, právo, správní věda (v případě USA public administration), teorie organizace, sociologie institucí (Potůček, LeLoup, 2005, s. 10-18). Veřejná politika je tak považována za samostatnou vědní disciplínu, která má s ostatními společenskými vědami společná témata zájmu, jako například se sociologií a politologií veřejný zájem, s ekonomikou veřejný sektor a se správní vědou veřejnou správu.

Graficky je to znázorněno následovně:

Disciplína	Témata
Politologie	proces, jehož prostřednictvím jsou činěna rozhodnutí
Veřejná správa	role byrokracie ve formování politiky a v implementaci rozhodnutí
Právní vědy	právo jako regulatorní rámec
Ekonomie	instrumentální racionalita, analýza nákladů a výnosu, maximalizace užítku či specifické hospodářské politiky
Sociologie	porozumění společnosti jako celku, třídně sociální struktura, sociální status, sociální problémy, sociální zájmy
Filozofie	logika, hodnoty a etika

(Potůček, LeLoup, 2005, s. 11)

S ohledem na to, že nás v disertační práci zajímá především vztah studia veřejných politik a politické vědy, je zajímavé se podívat, jak Potůček vymezuje veřejnou politiku vůči politické vědě. To by nám mohlo pomoci porozumět nepříliš dobré vzájemné komunikaci mezi českou veřejnou politikou a politickou vědou. Potůček tak činí na základě metody sémantického diferenciálu, a ačkoli tuto metodu nějak blíže neupřesňuje, je z použitého grafického znázornění zřejmé, že jeho pojetí veřejné politiky je protikladem k pojetí politické vědy v úzkém pojetí politics a důrazu na koncept moci, což však bylo aktuální především v 60. letech minulého století.

Graficky je to znázorněno následovně:

Politická věda	Veřejná politika
ideologie	technologie
konflikt	konsensus
odcizení moci	služba
ovládání	kooperace
reprezentace	uspokojení potřeby
krátkodobý horizont rozhodování	dlouhodobý horizont rozhodování

(Potůček, LeLoup, 2005, s. 14)

Je zároveň nutno poznamenat, že toto zúžené pojetí politické vědy dominovalo v české politologii po roce 1989 (srov. např. Holzer, Pšeja, 2007; Šanc, 2009). Je pozoruhodné, že v Potůčkově koncepci nebyl vůbec zaznamenán vcelku výrazný paradigmatický posun v rozšiřování působnosti politické vědy od 70. let minulého století a velmi úspěšné začlenění problematiky veřejných politik nejen v americkém, ale i celosvětovém politologickém kontextu (srov. např. Easton, 1985; Goodin, Klingemann, 1998 atd.).

Potůček následně vymezuje veřejnou politiku pozitivním způsobem, jako samostatnou vědní disciplínu, která přesahuje svým pojetím ostatní disciplíny společenských věd: „*Veřejnou politiku vymezujeme jako disciplínu propracovávající a aplikující výkladové rámce sociologie, ekonomie, politických věd, práva, teorie řízení a dalších oborů k analýze a prognóze procesů formování a uplatňování veřejných zájmů vážících se na řešení diferencovaných sociálních problémů. Věnuje se přitom především institucionálnímu zprostředkování těchto procesů veřejným, občanským a do jisté míry i soukromým sektorem v poloze, která je využitelná politickou praxí.*“ (Potůček, LeLoup, 2005, s. 21) Z definice vyplývá důraz na multidisciplinární přístup, orientaci na řešení sociálních problémů (aplikační zaměření), tři regulátory života společnosti (trh, stát a občanský sektor) a především specifikum tohoto přístupu, úzkou vazbu mezi veřejnými zájmy a veřejnými politikami, kde veřejné zájmy představují podstatný normativní prvek.

„Druhá“ generace veřejné politiky jako vědní disciplíny (Veselý, Nekola, 2007)

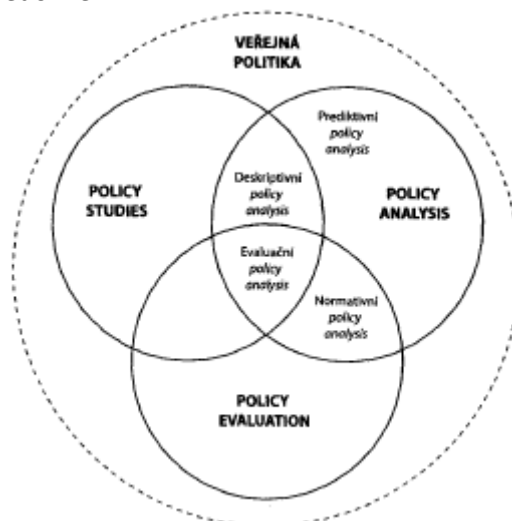
Arnošt Veselý vymezuje přístup veřejné politiky ke studiu veřejných politik parafrází definice použité Petrem Fialou a Klusem Schubertem v jejich práci (Fiala, Schubert, 2000, s. 13). Ti používají slavnou definici policy analysis Thomase Dye z knihy Policy Analysis roku 1976 „*finding out what governments do, why they do it, and what difference it makes*“ (s. 1). Je jen zajímavé, že místo Dyeovy, Fialovy a Schubertovy policy analysis používá policy sciences, což ukazuje na velkou obsahovou blízkost obou přístupů. Rozvádí ji tak, že policy analysis (u Veselého veřejné politiky) konstituuje obsah (*what*), determinanty, důvody, příčiny (*why*) a účinky, výsledky a souvislosti politiky státu (*what difference it makes*). (Veselý, 2007, s. 19) Veselý také přejímá od Fialy a Schuberta úpravu a rozšíření definice nejprve o to, že „government“ je potřebné vnímat jako všechny politické aktéry, kteří mají regulativní kompetence se společenským dosahem a nikoli jen jako stát či vládu.

Za druhé poukazuje na to, že u veřejných politik (původně policy analysis) je potřebné rozlišovat dvě hlavní větve, kdy první z nich se zabývá tím „co by měly vlády, resp. političtí aktéři činit“ a obsahuje tak silnou orientaci na politické poradenství a praktické využití. Druhá větev je pak popisně analytická. (Veselý, 2007, s. 19). Tuto dichotomii později shrnuje: „...*veřejná politika jako interdisciplinární obor inkorporuje poznatky mnoha disciplín, které rozšiřují její metodologické a meritorní zázemí. Patří sem například poznatky z oblasti zdravotnictví, vzdělávání, dopravy a podobně, a to zejména ty, které nabízejí hlubší vysvětlení sociálního problému. Tyto poznatky jsou přitom často výsledkem tzv. veřejněpolitického výzkumu (policy research), který kombinuje vysoké vědecké nároky s praktickou orientací. Podle kontextu mohou být součástí veřejné politiky ovšem i poznatky základního akademického výzkumu.*“ (Veselý, Nekola, 2007, s. 23-24)

Odtud se však vydává vlastním směrem a zaměřuje se na vnitřní diferencovanost veřejné politiky v podobě různých používaných pojmů jako veřejná politika (public policy), policy science, policy studies, policy evaluation a policy analysis (Veselý, Nekola, 2007, s. 19). Jím formulované uspořádání veřejné politiky a s ní souvisejících pojmů je pak velmi zajímavou a inovativní záležitostí: „*Veřejnou politiku (public policy) či policy sciences lze chápat jako nejobecnější a zastřešující pojem, zahrnující jak praxi, tak teorii politiky ve smyslu policy. Policy studies jako výzkumnou aktivitu, která se zaměřuje především na teoretický rozbor procesu tvorby politiky (policy-making proces), tedy na vědění o policy. Policy analysis jako praktickou činnost, která se zaměřuje především na tvorbu poznatků a metodologií využitelných při tvorbě reálné politiky, tedy vědění pro policy. Policy evaluation jako*

činnost zaměřenou na zhodnocení výsledků a důsledků realizovaných politik. Termíny *policy studies*, *policy analysis* a *policy evaluation* se však do značné míry překrývají.“ (Veselý, Nekola, 2007, s. 23)

Graficky je to zobrazeno následovně:

(Veselý, Nekola, 2007, s. 23)

Dalším jeho pozoruhodným postojem je to, že odmítá další bližší vymezování hranic přístupu a raději se soustředí na vymezování praktické současnosti veřejné politiky ve formě analýzy veřejných politik: „*Hranice veřejné politiky jako vědního oboru jsou tak velmi neostré. Místo toho, abychom se věnovali neproduktivní diskusi, kde leží hranice veřejné politiky, co do ní ještě patří a co již nikoli, je lépe přiblížit několik přístupů, které jsou veřejné politice blízké a pokusit se o jejich vzájemné porovnání. V následující části se zaměříme na praktickou součást veřejné politiky - policy analysis.*“ (Veselý, Nekola, 2007, s. 24) Policy analysis (analýzu veřejné politiky) následně, po vzoru Weimera a Vininga (*Policy Analysis : Concepts and Practice*, 2005). Vymezuje se proti dalším oborům a přístupům jako akademickému sociálněvědnímu výzkumu, výzkumu orientovanému na veřejnou politiku (*policy research*), plánování (*classical planning*), tradiční správní vědě (*public administration*) a žurnalistice. (Veselý, 2007, s. 24-30).

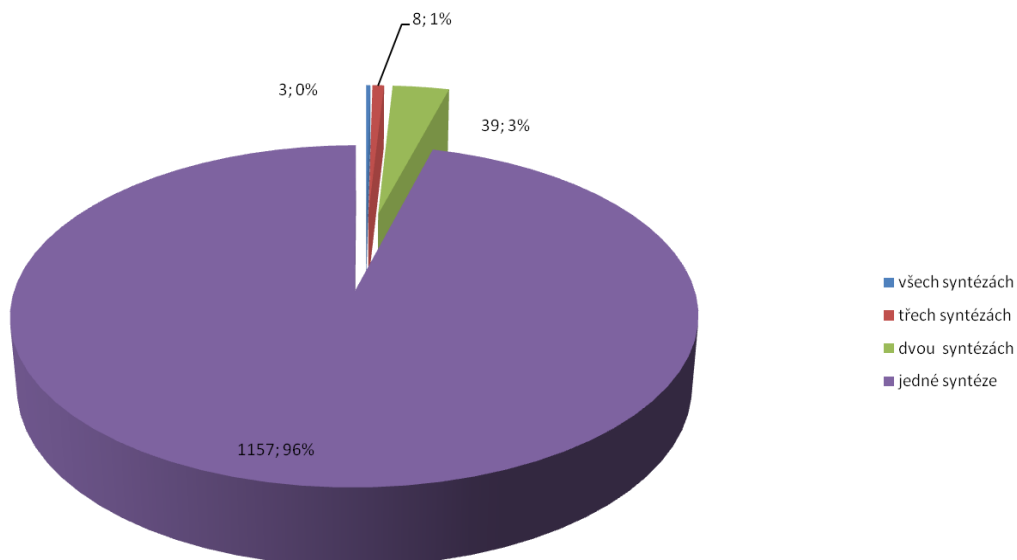
Sdílený základ českého studia veřejných politik

Při zjišťování konfigurace studia veřejných politik je důležité se ptát, zda existuje nějaký společný základ, který by mohl vytvářet společný referenční rámec subdisciplíny. Konkrétněji se můžeme ptát, jaká díla tvoří sdílený základ subdisciplíny, resp. co může vytvářet společný oborový základ. Pro zjišťování tohoto předpokladu nám poslouží analýza souhrnů použité literatury v základních českých syntézách studia veřejných politik (Fiala, Schubert, 2000; Colebatch, 2005; Potůček a kol., 2005 a Veselý, Nekola, 2007). Tyto souhrny budou porovnány tak, že bude vytvořen souhrnný korpus veškeré použité literatury a budou porovnány jednotlivé položky, zda se vyskytují v jednotlivých monografiích. Pro určité zjednodušení budou všechna vydání stejné publikace sloučena do jedné položky a počítána za jednu.

Obtížnější bude tento úkol u analýzy použité literatury u *Veřejné politiky* (Potůček a kol., 2005), která představuje kolektivní monografii o třinácti kapitolách a u *Analýzy a tvorby veřejných politik* (Veselý, Nekola, 2007), která je rovněž kolektivní monografií, skládající se ze čtrnácti kapitol. V těchto případech budeme postupovat tak, že sloučením všech seznamů použité literatury u jednotlivých kapitol vznikne celkový korpus použité literatury v dané monografii. V tomto korpusu budou všechny stejné publikace, i s různými daty vydání, počítány jako jedna položka. Za publikace, které mají představovat společný základ českého studia veřejných politik, budou považovány ty, které budou přítomné v nadpolovičním množství syntéz, tj. v našem případě ve třech nebo čtyřech. Rozbor nám může ukázat na stupeň fragmentace nebo koherence českého studia veřejných politik.

Celkem bylo zjištěno 1207 publikací, které byly uvedeny v seznamech použité literatury sledovaných syntéz. V drtivé většině se jednalo o díla, která byla uvedena jen v jedné syntéze (1157 publikací). Ve dvou syntézách bylo uvedeno 39 publikací. Předpokládaný společný základ disciplíny tvoří 11 publikací, které byly sdíleny buď ve třech (8 publikací) nebo čtyřech syntézách (3 publikace). Grafické znázornění vypadá následovně:

Jaká díla tvoří sdílený základ subdisciplíny?

Zdroj: autor

Základní „tvrdé“ jádro českého studia veřejných politik tvoří tři díla, u kterých je pro dokreslení situace uváděn i celkový počet citací včetně jednotlivých kapitol v monografiích.

Počet citací (včetně kapitol)	Dílo
6	Pressman, J. L.; Wildavsky, A. <i>Implementation</i> .
4	Kingdon, J. <i>Agendas, Alternatives, and Public Policy</i> . Sabatier, P. Top-Down and Bottom-Up Approaches to Implementation Research. <i>Journal of Public Policy</i>

Širší „tvrdé“ jádro českého studia veřejných politik představují díla, která byla uvedena ve třech sledovaných syntézách a u kterých je pro dokreslení situace uváděn i celkový počet citací včetně jednotlivých kapitol v monografiích.

Počet citací (včetně kapitol)	Dílo
10	Dunn, W. N. <i>Public Policy Analysis: An Introduction</i> .
5	Hogwood, B. W. ; Gunn, L. A. <i>Policy Analysis for the Real World</i> .
4	John, P. <i>Analysing Public Policy</i> . Parsons, W. <i>Public Policy. An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis</i> .
3	Brewer, G. D. ; deLeon, P. <i>The Foundations of Policy Analysis</i> . Dye, T. R. <i>Policy analysis. What Governments Do, Why They Do It, And What Difference It Makes</i> . Dye, T. R. <i>Understanding Public Policy</i> . Majone, G. <i>Evidence, Argument and Persuasion in the Policy Process</i> .

Zjištěné poznatky ukazují na silnou fragmentaci českého studia veřejných politik, což je pochopitelné už z toho důvodu, že sledované syntézy představují vcelku širokou škálu přístupů ke studiu veřejných politik. Fragmentace byla jistě podpořena zahrnutím všech kapitol z kolektivních monografií *Veřejné politiky a Analýzy a tvorby veřejných politik*, na kterých se podílelo velké množství spoluautorů, což ale na druhou stranu vcelku reprezentativně podchytilo většinu českých badatelů, kteří se oblasti veřejných politik v Česku věnují, minimálně v rámci přístupu veřejné politiky. Dalším podstatným poznatkem je, že předpokládaný sdílený základ českého studia veřejných politik představují anglosaské publikace.

Originalita a teoretický rozvoj českého studia veřejných politik

Zhodnotit teoretický vývoj studia je v současné situaci českého studia veřejných politik úkol nejen obtížný, ale i více méně subjektivní. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli pro arbitrární výběr toho, co podle nás výrazně obohatilo české studium veřejných politik nebo vytvořilo jeho charakteristický rys. Svůj výběr omezím na vklady významných osobností do studia veřejných politik.

Zřejmě nejrozšířenějším konceptem českého studia veřejných politik a zřejmě neúspěšnějším německým transferem v českých politických vědách je trojdimenzionální pojetí politiky, které přenesl do českého prostředí z německé politologie Petr Fiala (Fiala, 1991, s. 24-25; Fiala, 1995a, s. 131-133), a které nejpodrobněji rozpracoval spolu s Klausem Schubertem (Fiala, Schubert, 2000, s. 17-19). Úspěšnou „domestikaci“ v rámci české studia veřejných politik ukazuje i přebírání tohoto konceptu přístupem veřejné politiky (např. Veselý, 2007, s. 31-32).

Vůdčí osobností českého studia veřejných politik je Martin Potůček, který přináší několik podstatných inovací, které významně formují českou veřejnou politiku. První je propojení studia veřejné a sociální politiky, představující pokus o spojení amerického studia veřejných politik v podobě public policy a evropské kontinentální tradice v širokém pojetí sociální politiky v podobě Sozialpolitik (např. Potůček, 2007b, s. 104). Druhou je rozpracování konceptu tří regulátorů společnosti v podobě trhu, státu a občanského sektoru (Potůček, 1997; Potůček, 2005). Uvedený koncept představuje jeden z profilových konceptů Martina Potůčka, ale při bližším pohledu zjistíme, že je inovací. Koncept navazuje na pojetí Charlese Lindbloma o vztahu trhu a státu rozpracovaném v knize *Politics and Markets* z roku 1977 a na působení B. Browna na UK FSV (viz odkaz v literatuře v Potůček, 2005, s. 118). Bez zajímavosti není také to, že obdobně již problematiku na začátku 80. let rozpracoval Peter Flora a Jens Alber (Flora, Alber, 1981, např. s. 39). Tento přístup se promítá i do dalšího výzkumu v rámci veřejné politiky (např. Potůček, Musil, Mašková, 2008; Potůček, Mašková, 2009). Jeho poslední inovací v oblasti studia veřejných politik je koncept strategického vládnutí, který se snaží skloubit přístup české veřejné politiky se všeobecnou „módní“ vlnou governance (vládnutí), (např. Potůček a kol., 2007; Ochrana a kol., 2010).

Přínosem dalšího z generace „otců zakladatelů“ veřejné politiky Miroslava Purkrábka je určitá specifická charakteristika české veřejné politiky. Nejpodrobněji rozpracoval problematiku vztahu veřejné politiky a veřejných zájmů (Purkrábek, 1996) a tím do ní vnesl silný normativní prvek, téměř ztotožnění veřejné politiky s veřejným zájmem: „*Veřejná politika je tedy úzce spjata s veřejným zájmem. Je nástrojem jeho identifikace, jeho hodnocení, stanovení preferencí jeho výběru jako předmětu veřejné politiky, metod jeho řešení a naplnění aj.*“ (Purkrábek, 1996, s. 25). Tento důraz na problematiku veřejných zájmů pak zůstává jednou podstatných charakteristik přístupů pražského studia veřejné politiky, i když je opět výrazně inspirován zahraniční literaturou psychologické provenience (srov. Purkrábek, 1996).

Arnošt Veselý, jako vůdčí osobnost „druhé“ generace veřejné politiky, podpořil rozvoj českého studia veřejných politik několika příspěvky. První představuje pozoruhodná inovace uspořádání pojmů v rámci studia veřejných politik, kde se podle něj veřejná politika (public policy) skládá z policy

studies, policy analysis a policy evaluation (Veselý, 2007, s. 19-24) V tomto případě je však potřebné podotknout, že se dle všeho jedná o inovaci prací dalších autorů. Například Hogwood a Gunn rozpracovali lasswellovskou dichotomii mezi *knowledge of a in the policy process* na dva typy tvorby veřejných politik, tj. na studia veřejných politik (policy studies (knowledge of policy and the policy process) a analýzu veřejných politik (policy analysis (knowledge in the policy process)), jejichž průnik představuje evaluace veřejných politik (Hogwood, Gunn, 1984, s. 29). Podobně Sabatier rozděluje badatele v oblasti veřejných politik na tři podskupiny, tj. na ty, kteří se zajímají o obecné porozumění procesu tvorby veřejných politik; na ty, kteří se zajímají o specifickou sektorovou oblast veřejných politik; a na ty, kteří se zajímají o evaluaci veřejných politik (Sabatier, 1992, s. 51). Dalším přínosem pro české studium je ze strany Arnošta Veselého to, jakým způsobem dokázal rozpracovat vymezení problému v rámci veřejných politik (Veselý, 2009).

Uvedené příklady jsou arbitrárně vybrány, a proto je samozřejmě omezena možnost určitých zobecnění, nicméně ukazují na zajímavé znaky českého studia veřejných politik. České studium veřejných politik sice neoplývá přílišnou originalitou při vytváření vlastních původních konceptů a je do značné míry závislé na importu konceptů ze Západu, ale naopak disponuje pozoruhodným inovačním potenciálem, schopným upravit a „upgradovat“ přebírané zahraniční koncepty, jako například v případě trojdimenzionálního pojetí, tří regulátorů společnosti, strategického vládnutí apod.

Témata českého studia veřejných politik

České studium veřejných politik se zabývalo různými tématy. Nejprve, v 90. letech, to byly především případové studie k vybraným veřejným politikám a událostem v ČR (Potůček, Purkrábek, Háva a kol., 1995; Potůček, Purkrábek, Háva a kol., 1996; Ošanec, 1997; Sarvaš a kol. 1997; Purkrábek a kol., 1997; Purkrábek a kol., 1998 a 1999 atd.). Podstatné bylo i rozvíjení teoretických a metodologických konceptů jak v oblasti veřejné politiky (Potůček, Purkrábek, Vavroušek a kol., 1994; Purkrábek a kol., 1996; Křížová, Purkrábek a kol. 1999), tak politické vědy (Fiala, 1991; Fiala, 1995a). Problematika veřejných politik byla dále sledována i později (např. Potůček a kol., 2005; Balík, Císař, Fiala, 2010).

Podstatné byly zejména práce Martina Potůčka k problematice tří regulátorů života společnosti (Potůček, 1997) a české sociální politiky (Potůček, 1998). Tato linie sociální politiky byla rozvíjena dále například v problematice sociálních a zdravotních služeb (Potůček, Scheffler, 2008; Háva, Čabanová, 2008). Důležitější roli v této oblasti, především trhu práce, sociální exkluze a rodinná politika, začala v prvním desetiletí 21. století hrát brněnská sociální politika (Sirovátka, 2004; Sirovátka, 2006a; Sirovátka, 2006b; Sirovátka, Hora, 2008; Sirovátka, Winkler, Žižlavský, 2009; Winkler, Klímplová, 2010).

Po roce 2000 se pozornost začíná obracet k tématům jako analýzy a prognózy vývoje české společnosti a České republiky (Potůček a kol., 2001; Potůček, 2002; Potůček a kol., 2003a; Potůček a kol., 2003b; Potůček a kol., 2004; Potůček a kol., 2005b; Potůček, Musil, Mašková, 2008; Potůček, Mašková a kol., 2009 a Frič, Veselý, 2010). Dalším dlouhodobým tématem je problematika občanského sektoru a českých elit (Frič a kol, 2003; Frič a kol, 2009; Frič a kol, 2010; Angelovská, Frič, Goulli, 2010).

České studium veřejných politik věnovalo pozornost i událostem spojeným se vstupem České republiky do Evropské unie. Jednalo se především o téma samotné Evropské unie, europeizace veřejných politik a postavení ČR v EU, což se stalo především doménou brněnské politologie (např. Pitrová, Fiala, 2003; Frič a kol., 2004; Winkler, Žižlavský, 2004; Dančák, Fiala, Hloušek, 2005; Dočkal, Fiala, Pitrová, Kaniok, 2006; Fiala a kol. 2009). Dalším nastupujícím tématem nového století byla problematika vládnutí, které byla věnována docela velká pozornost (např. Potůček, 2004; Fiala, Strmiska, 2005; Potůček a kol., 2007; Potůček, 2008; Potůček a kol., 2009; Ochrana a kol. 2010)

Mezi jiná témata studia veřejných politik patřila například problematika bezpečnosti, extremismu a terorismu (Mareš, 2003; Rašek a kol., 2004; Mareš, 2005; Mareš, 2006; Balabán, Stejskal a kol., 2007; Balabán, Rašek a kol., 2010) a komunální politiky (Balík, 2008 a 2009). Zajímavé bylo i téma metodologie a metodiky studia veřejných politik, které se rozvíjelo po roce 2005 (Potůček, 2006; Veselý, Nekola, 2007; Veselý, 2009, Ochrana, 2009).

6.2.2 PODPŮRNÁ INFRASTRUKTURA ČESKÉHO STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

Při sledování podpůrné infrastruktury českého studia veřejných politik se soustředíme na dvě oblasti, které představují institucionalizaci výuky, výzkumu a rekrutace kádrů v rámci subdisciplíny a institucionalizaci profesních sdružení a časopisů v rámci studia veřejných politik.

Institucionalizace výuky, výzkumu a rekrutace kádrů v rámci subdisciplíny

Důležitou složkou vývoje subdisciplíny je rozvoj podpůrné struktury v podobě výukových a výzkumných institucí, na kterých se studium veřejných politik praktikuje. V České republice není dobře možné pojímat odděleně výuku a výzkum z důvodu praktikování humboltovského modelu propojujícího výuku a výzkum na většině českých vysokých škol. Je proto pravděpodobné, že témata výuky a výzkumu se budou propojovat i personálně. Například na Katedře veřejné a sociální politiky ISS UK FSV můžeme najít několik tematických os, které jsou rozvíjeny jak po stránce výzkumu, tak výuky. Konkrétně se jedná o oblasti veřejné politiky (Martin Potůček, Vilém Novotný), proces tvorby veřejných politik (Vilém Novotný), analýzu veřejných politik v podobě metod analýzy a tvorby veřejných politik (Arnošt Veselý, Martin Nekola) a evaluace (Martin Nekola, František Ochrana). Dále můžeme mluvit o specifických sektorových oblastech jako je vzdělávací politika (Arnošt Veselý, Jaroslav Kalous a další), sociální politika (Miriam Kotrusová, Bohumila Čabanová, Martin Potůček), zdravotní politika (Petr Háva, Karolína Dobiášová, Pavla Mašková), korupce a občanský sektor (Pavol Frič), veřejné zakázky a veřejné rozpočty (František Ochrana, Jan Pavel) a imigrační politika (Marie Jelínková, Karolína Dobiášová, Vilém Novotný).

Pražská škola veřejné politiky

Pražská škola veřejné politiky je institucionálně usazena především na Katedře veřejné a sociální politiky Institutu sociologických studií UK FSV (KVSP ISS UK FSV). Katedra vznikla při reorganizaci Fakulty sociálních věd, kdy byl vytvořen Institut sociologických studií. Základem katedry byla přeměna Kabinetu sociální politiky, který předtím působil v rámci katedry sociologie a který se podílel na výuce sociologie. Od svého počátku se katedra věnovala výuce navazujícího magisterského oboru Veřejná a sociální politika, který byl otevřen v akademickém roce 1993/94. Výukový rozsah katedry byl v akademickém roce 1996/97 rozšířen o výuku v doktorském programu Veřejná a sociální politika. Katedra se také od svého vzniku podílela na výuce programu sociologie v rámci oboru sociologie a sociální politika. Sepjetí se sociologií bylo utužováno i tím, že Institut sociologických studií v letech 1994–2003 vedl jako jeho ředitel Martin Potůček.

Na rozvoj odborných kapacit katedry měly podstatný vliv dva po sobě jdoucí velké výzkumné projekty Grantové agentury Analýza procesu formování a realizace veřejné politiky v České republice (GAČR č. 403/94/0393; 1994-1996) a Analýza procesu rozhodování, financování a komunikace veřejné politiky v České republice (GAČR 403/97/0743; 1997-1999) pod vedením Miroslava Purkrábka. Institucionální kapacity výzkumu z pohledu veřejné politiky byly dále posíleny, nutno říci, že na úkor katedry, vznikem dvou výzkumných organizací v roce 2000. První bylo Centrum pro ekonomické a sociální strategie UK FSV, které od roku 2000 vede Martin Potůček. To zprvu řešilo různé jednotlivé projekty, ale od roku 2005 se podílí na řešení fakultního výzkumného záměru Rozvoj české společnosti v Evropské unii: výzvy a rizika (MSM0021620841; 2005-2011) dílčím projektem Víze a strategie rozvoje české společnosti v EU. V rámci tohoto projektu vzniklo několik pracovních skupin Strategické vládnutí (Martin Potůček, od 2008 František Ochrana), Modernizace a její aktéři (Pavol Frič),

Metodologie analýzy a tvorby strategií a veřejných politik (Arnošt Veselý), Konkurenční schopnost české ekonomiky a sociální soudržnost (Vladimír Benáček, od 2008 Martin Potůček), Vize a strategie rozvoje české společnosti v EU - koncepce, koordinace, komunikace (KKK; Miroslava Mašková) a Bezpečnost (Miloš Balabán).

Druhým výzkumným centrem byl Institut zdravotní politiky a ekonomiky (IZPE) v Kostelci nad Černými Lesy, vedený Petrem Hávou, jako analytická organizace Ministerstva zdravotnictví ČR. Byl založen v roce 2000 Vladimírem Špidlou, zastupujícím ministrem zdravotnictví a zrušený Davidem Rathem v roce 2005. IZPE se zabývalo například projekty integrace cizinců v oblasti zdravotnictví, otázkami zdravotní politiky a ekonomiky, násilí na pracovišti v oblasti zdravotnických a sociálních služeb, podpory zdraví na regionální úrovni atd. Jeho nejvýznamnější a zřejmě osudovou aktivitu představoval návrh reformy zdravotnictví pro ministryni Miladu Emmerovou. (srov. např. Háva, 2011)

Nové podněty k rozvoji aktivit katedry přišly postupně po roce 2005. Část zaměstnanců katedry pod vedením Petra Hávy se podílí na řešení fakultního výzkumného záměru Rozvoj české společnosti v Evropské unii: výzvy a rizika (MSM0021620841; 2005-2011) v rámci dílčího výzkumného záměru Institutu sociologických studií UK FSV Spravedlnost a sociální soudržnost jako předpoklady rozvoje české společnosti s projektem Reflexe spravedlnosti a solidarity v oblasti sociálně zdravotnických služeb, jejich kvality a dostupnosti. Rozvoj v oblasti výuky je dán akreditací magisterského navazujícího kombinovaného studia oboru Veřejná a sociální politika, který byl otevřen od akademického roku 2007/08. Dynamika změn na katedře institucionálně akcelerovala od roku 2009, kdy po Petrovi Hávovi nastoupil na místo vedoucího katedry Arnošt Veselý, který se současně stal zástupcem ředitele Institutu sociologických studií UK FSV (srov. např. Potůček, 2007b).

Brněnská politologická škola

Vývoj brněnské politologie je úzce propojen s působením Petra Fialy. Katedra politologie vznikla již v roce 1990 na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity (MU). Od roku 1993 do roku 2002 ji vedl Petr Fiala. Během jeho působení se katedra přesunula na Fakultu sociálních studií MU zřízenou v roce 1998 a nabízela výuku oboru Politologie v bakalářském jednooborovém i dvouoborovém studiu, magisterském navazujícím a doktorském studiu. Postupně byla nabídka výuky rozšířena o obor Bezpečnostní a strategická studia (garant Miroslav Mareš), nabízející výuku v bakalářském jednooborovém i dvouoborovém studiu na magisterském stupni od akademického roku 2005/06. Po Petrovi Fialovi převzal vedení katedry Maxmilián Strmiska (2003-2007), který byl v roce 2008 vystřídán Stanislavem Balíkem. Rozsah brněnské politologie byl souladu s evropskými trendy rozšířen i o studia Evropské unie. V roce 2002 se z katedry politologie oddělil obor Mezinárodní vztahy a evropská studia, vyučovaný od akademického roku 1999/2000, institucionalizoval se na novou Katedru mezinárodních vztahů a evropských studií MU FSS, kam přešla část politologů z katedry a kterou v letech 2002 až 2004 vedl Petr Fiala a po něm Markéta Pitrová (2004-2005) a Petr Suchý (2006-dosud). Výuka začínala tradičním magisterským navazujícím oborem Mezinárodní vztahy a evropská studia a byla postupně rozšiřována o obory Mezinárodní vztahy a Evropská studia (bakalářský stupeň od akademického roku 2003/04, v současnosti vyučován na všech stupních studia) a anglický obor European Politics. (srov. KP FSS MU, 2011; KMVES FSS MU, 2011; Šanc, 2009, s. 70-91; Fiala, 2011; Pitrová, 2011; Suchý, 2011)

Pro rozvoj výzkumného potenciálu brněnské politologie byl podstatný vznik výzkumného centra Institutu pro srovnávací politologický výzkum (ISPO) FSS MU vedeného Petrem Fialou. Tato výzkumná instituce vznikla jako institucionální platforma pro řešení výzkumného záměru Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích (kód MSM0021622407; 2005-2011). Hlavním řešitelem je Petr Fiala. V rámci institutu fungují pracovní skupiny Strany (vedoucí Vít Hloušek), Organizované zájmy a sociální hnutí (vedoucí Ondřej Císař), Volby (vedoucí Jakub Šedo) a z pohledu studia veřejných politik je důležitá pracovní skupina Politiky ve složení Jan Holzer (vedoucí), Petr Mareš a Věra Stojarová. (ISPO, 2011)

V institucionálním kontextu brněnské politologie je také nutno upozornit na úzké vazby mezi politologií a na časté personální propojení s dalšími akademickými institucemi jako je Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, který se soustředí především na organizaci badatelských událostí a publikační aktivity, a který v letech 1996 až 2004 řídil Petr Fiala (srov. Šanc, 2009, s. 81-87). Dále se jedná o Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) známé především publikačními aktivitami. Centrum bylo založeno v roce 1993 Petrem Fialou, který je dosud předsedou Rady CDK. Ve funkci výkonného ředitele zde také působí od roku 2003 Stanislav Balík. (srov. Šanc, 2009, s. 88-89; CV Balík)

Brněnská sociální politika a sociální práce

Je zajímavé, že podobný vývoj jako pražská veřejná politika měl i obor sociální politika a sociální práce na brněnské Masarykově univerzitě. Od roku 1991 se vytvářel jako součást studia oboru sociologie a v roce 1995 se osamostatnil na samostatný obor v rámci Katedry sociologie Filozofické fakulty MU (od roku 1994) a podílel se v kombinaci se sociologií na výuce v bakalářském a magisterském stupni. V roce 1997 se podařilo rozšířit tuto kombinaci na bakalářské úrovni i na další obory tehdejší Filozofické fakulty a zavést jeho jednooborové magisterské studium na magisterské úrovni. Od roku 1998 byl obor institucionalizován v rámci Katedry sociální politiky a sociální práce na nově zřízené Fakultě sociálních studií MU (FSS MU). Katedru vedl do roku 2001 Tomáš Sirovátka, nyní je vedoucím Jiří Winkler.

Další posun v rozsahu výuky na katedře nastal v letech 1999 a 2000, kdy byly vyučované obory rozšířeny o kombinovanou verzi nejprve v bakalářském stupni a hned následně i na magisterském stupni v rámci studijního zaměření Personální řízení. Pro české studium veřejné politiky je podstatná poslední velká inovace výuky zavedením oboru Veřejná politika a lidské zdroje v bakalářské prezenční, magisterské navazující i kombinované formě (garant Tomáš Sirovátka) od akademického roku 2010/11. Po stránce budování výzkumné infrastruktury je mimo řadu osobních výzkumných projektů podstatná nejen existence Institutu pro sociální otázky, který od roku 2001 řídí Tomáš Sirovátka, ale především účast na výzkumném záměru s brněnskou sociologií Reprodukce a integrace společnosti (MSM0021622408). V rámci řešení tohoto projektu vznikl pod vedením prof. Petra Mareše Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti (IVRIS) MU FSS, ve kterém působí mimo výzkumné týmy jako Rodina a reprodukční procesy (vedoucí Ivo Možný), Sociální reprodukce – exkluze, inkluze a koheze (vedoucí Petr Mareš), Etnizace, migrace, identita (vedoucí Radim Marada), Panel Páry a rodiny (vedoucí Tomáš Katrňák) i tým vedený Tomášem Sirovátkou Trh práce a nezaměstnanost. (srov. KSPSP, 2011; IVRIS, 2011; Sirovátka, 2011 a Winkler, 2011)

Výuka

Postihnout výuku v oblasti veřejných politik je s ohledem na široký záběr studia záležitost více než obtížná. Z tohoto důvodu se v následujícím výkladu soustředíme pouze na výuku, která probíhá na institucích, které se ke studiu veřejných politik hlásí nebo kde na to odkazuje název studijního programu či jednotlivých kurzů. S přihlédnutím k těmto kritériím zjišťujeme, že výuka zaměřená na problematiku studia veřejných politik není v Česku příliš rozšířena. Přesto zde existuje několik studijních programů.

Nejstarším místem, kde je na českých veřejných školách pěstována specializovaná výuka studia veřejných politik, je Katedra veřejné a sociální politiky Institutu sociologických studií UK FSV. Výuka zde probíhá v magisterském cyklu od akademického roku 1993/94 jako magisterský denní studijní program Studijní obor 67031T Veřejná a sociální politika - navazující magisterské studium. Prosazení oboru však nebylo bezproblémové, protože první žádost o akreditaci podaná na podzim roku 1992 neuspěla. Podle Potůčka bylo důvodem to, že nový obor byl považován akreditační komisí za neopodstatněné rozšiřování stávajících zaběhlých oborů. Nicméně ve spolupráci s členem akreditační

komise Ladislavem Tondlem byl návrh částečně přepracován a nově zdůvodněn, akreditace byla v roce 1993 akreditační komisí schválena (Potůček, 2007b, s. 104-105).

Po rozběhnutí magisterského denního studia následovala akreditace doktorského studia, které bylo spuštěno od akademického roku 1996/97. K dalšímu rozšíření výuky o magisterský kombinovaný program došlo v akademickém roce 2007/08. Program je vyučován jako magisterský kombinovaný studijní program Studijní obor 67031T Veřejná a sociální politika - navazující magisterské studium kombinovaná forma. Garantem všech programů je prof. Martin Potůček.

Katedra veřejné a sociální politiky ISS UK FSV se také podílí od svého začátku na výuce bakalářského studijního programu Sociologie a sociální politika v rámci Institutu sociologických studií, kde zabezpečuje kurzy k sociálním problémům, sociální politice, rodinné politice, zdravotní politice, vzdělávací politice a od roku 2009 i úvod do veřejné politiky. V současné době je připravován anglický studijní program a uvažuje se o společném bakalářském studijním programu s Institutem politologických studií UK FSV.

Zajímavé jsou i počty studentů oboru. Magisterský denní program studuje 30 až 40 studujících v ročníku. U kombinovaného programu se jedná o asi 50 studujících na ročník. Do doktorského programu bývá přijímáno 5 až 10 studujících ročně. Ke konci roku 2010 absolvovalo magisterský prezenční program 257 studujících, magisterský kombinovaný 32 a doktorské studium úspěšně ukončilo asi 30 doktorandů.¹⁹

Z pohledu studia veřejných politik je důležité i kurikulum vyučovaných kurzů. V rámci magisterského denního studia se postupně ustálil základ povinných kurzů, zahrnující kurzy o veřejné politice, sociální politice, veřejné ekonomii a správním právu a veřejné správě a diplomový seminář. Tento povinný základ byl postupně rozšiřován o kurzy metod analýzy a tvorby veřejné politiky, praxi ve veřejném nebo občanském sektoru a politologické aspekty tvorby politiky. (VSP, 1994; VSP, 1995; VSP, 2000; VSP, 2005; VSP, 2009).

Při poslední reformě výuky k akademickému roku 2010/11 byl korpus povinných kurzů upraven tak, že obsahuje diplomový seminář, praxi, anglický kurz Public policy, kurz k procesu tvorby veřejných politik, anglický kurz Social policy, kurz o sociální politice v průběhu životního cyklu, dva kurzy k metodám analýzy a tvorby veřejných politik, kurz veřejné ekonomiky, kurzy správní vědy (správního práva) a veřejné správy a kurz o Evropské unii (srov. VSP, 2010). Důležité je také upozornit, že na katedře probíhá inovace výuky především v kombinovaném, ale i magisterském prezenčním a doktorském studiu v rámci projektu Operační program Praha – Adaptabilita (OPPA), Z.2.17/3.1.00/31197 „Od praxe k teorii a zpět: inovace magisterského a doktorského studijního oboru Veřejná a sociální politika“, který běží od července 2009 do června 2011. Pro výuku vznikla během let i řada učebních textů (Damohorský, Petrášek, Potůček, Purkrábek, Vavroušek, 1996; Potůček, LeLoup, Jenei, Váradi, 2003; Potůček a kol., 2005 (reprint 2010) a Veselý, Nekola, 2007).

Zcela nový studijní program Veřejná politika a lidské zdroje v bakalářské prezenční, magisterské prezenční i kombinované formě spustila od akademického roku 2010/11 Katedra sociální politiky a sociální práce MU FSS za garantování prof. Tomáše Sirovátky. Kurikulum povinných předmětů bakalářského studia obsahuje kurz k základům veřejné politiky, kurz k základům ekonomie, kurzy jak ke kvalitativnímu, tak kvantitativnímu výzkumu a statistice, kurz k základům teorie řízení, kurz k sociální politice, kurz k politice a službě zaměstnanosti, kurz ke vzdělávací politice a rozvoji lidských zdrojů, sociologii pro sociální politiku a sociální práci a diplomový seminář. (Studijní katalog 2010, s. 305-311)

---

¹⁹ Vlastní výpočty na základě neoficiálních údajů KVSP ISS UK FSV a Potůčka (Potůček, 2007b, s. 106).

Navazující magisterský program je rozdělen do tří specializací (Sociální politika, Personální management a organizační rozvoj, Trh práce, politika zaměstnanosti a rozvoj lidských zdrojů). Jeho korpus povinných kurzů představují předměty jako ekonomie, ekonomika sociálního státu, tvorba a implementace sociálních programů, evaluační výzkum, personální analýza, strategie a plánování, řízení a rozvoj lidských zdrojů, současné problémy sociální politiky, teorie pracovního trhu, politika zaměstnanosti a pracovního trhu, programy sociálního rozvoje organizací, teorie organizace a řízení, a diplomový seminář. (Studijní katalog 2010, s. 312-324)

V kombinované formě navazujícího magisterského studia můžeme najít dvě specializace (Sociální politiku a Personální management a organizační rozvoj). Povinné kurzy tohoto programu pokrývají oblasti veřejné politiky a občanské společnosti, ekonomiky sociálního státu, makro metody v sociální práci, evaluačního výzkumu, současných problémů sociální politiky, přístupu k práci s klientem a kultury organizace, teorie a politiky trhu práce, teorie řízení a managementu, personální analýzy, řízení a rozvoje lidských zdrojů, strategie a plánování, programů sociálního rozvoje organizací, projektování institucí sociální práce, etiky práce s lidmi, přístupu k práci s klientem a kultury organizace, metodologie diplomové práce, konceptualizace diplomové práce a diplomového semináře. (Studijní katalog 2010, s. 325-328) Na Katedře sociální politiky a sociální práce již také vznikly odborné texty v oblasti studia veřejných politik, které mohou být využívány pro výukové účely (Winkler, 2002 a 2007).

V České republice ještě můžeme najít od akademického roku 2007/08 ještě jeden studijní magisterský program M.A. in Public Policy na pražské Anglo-American University, kde kurz Public Policy (as a Discipline) vyučuje Martin Potůček (AAU, 2011).

V Česku jsou dále vyučovány jednotlivé kurzy týkající se problematiky studia veřejných politik. Například na brněnské Fakultě sociálních studií MU, jako jednom z institucionálních center českého studia veřejných politik, můžeme nalézt relativně mnoho různorodých kurzů vyučovaných Katedrou politologie, Katedrou sociální politiky a sociální práce a Katedrou mezinárodních vztahů a evropských studií, které by bylo možné zařadit do studia veřejných politik (komunální politika, veřejné zakázky, veřejné politiky v rámci EU, europeizace, zahraniční politika, bezpečnostní politika, sociální politika, politika zaměstnanosti a trhu práce, sociálního státu apod.). Pro studium veřejných politik jsou podstatné ty kurzy, které se explicitně zabývají problematikou studia veřejných politik. Ty můžeme nalézt na Katedře politologie MU FSS, kde je kurz POL402 Analýza české politiky povinným předmětem společného základu magisterského studia politologie (garant Lubomír Kopeček) a kurz POL495 Analýza policy povinným kurzem magisterské specializace Volební studia a politický marketing (garant Ondřej Císař). (Studijní katalog, 2010)

Kurzy ke studiu veřejných politik jsou vyučovány i na jiných vysokoškolských institucích. Například Martin Potůček vyučuje kurz Veřejná politika nejen pro Katedru studií občanské společnosti Fakulty humanitních studií UK v rámci magisterského prezenčního i kombinovaného oboru Studia občanského sektoru (KSOS, 2011), ale i pro CEVRO institut v rámci magisterského studia oborů Politologie a Veřejná správa (CEVROinst, 2011). Dále se můžeme setkat s kurzem Veřejná a sociální politika na Ekonomicko-správní fakultě MU v Brně v rámci oboru Veřejná ekonomika. Povinný kurz Veřejná politika byl zařazen jak do magisterského programu Veřejná ekonomika a správa na Vysoké škole báňské v Ostravě, tak do magisterského programu Mezinárodní rozvojová studia Univerzita Palackého v Olomouci (Potůček, 2007b, s. 110).

V rámci české politické vědy bychom se s kurzy týkajícími se problematiky studia veřejných politiky, přesněji státní správy, veřejné, regionální a komunální politiky, měli také setkat na českých politologických pracovištích, na Institutu politologických studií UK FSV, Filosofické fakultě

Západočeské univerzity v Plzni a Filosofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (Holzer, Pšeja, 2007).

Zajímavé bude sledovat, jak se do proměny a nabídky kurzů projeví možnost čerpání finančních prostředků v rámci evropských operačních programů. Ty představují snadněji přístupný a vítaný zdroj příjmů, zejména na regionální úrovni, pro podfinancované české vysoké školství a umožňují inovaci studijních programů, nicméně kladou důraz na praktickou stránku věci, na podporu kombinovaného studia a na spolupráci s praxí.

Příklady můžeme vidět na Katedře veřejné a sociální politiky ISS UK FSV, kde probíhá projekt Operační program Praha – Adaptabilita (OPPA) CZ.2.17/3.1.00/31197 „Od praxe k teorii a zpět: inovace magisterského a doktorského studijního oboru Veřejná a sociální politika“, nebo na brněnské Fakultě sociálních studií MU, kde od července 2009 do června 2012 probíhají v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (VK) - 2.2 Vysokoškolské vzdělávání projekty Inovace výuky na FSS MU - Katedra politologie (Politologie pro praxi; CZ.1.07/2.2.00/07.0452), Inovace výuky na FSS MU - Katedra žurnalistiky (CZ.1.07/2.2.00/07.0458) a Rozvoj odborného vzdělávání v kvalitativních a kvantitativních metodách výzkumu na FSS MU (CZ.1.07/2.3.00/09.0189), do kterých jsou zapojeny jak Katedra politologie, tak Katedra sociální politiky a sociální práce.

Výzkum

Další důležitou složkou subdisciplíny je výzkum a výzkumné projekty v rámci studia veřejných politik. Je zřejmé, že pro vývoj jednotlivých přístupů jsou podstatnější velké institucionální projekty, jako například výzkumné záměry MŠMT ČR nebo evropské výzkumné projekty, než osobní granty jednotlivých představitelů studia veřejných politik.

Zřejmě nejdéle probíhá výzkum problematiky veřejných politik na Katedře veřejné a sociální politiky ISS UK FSV. Katedře se podařilo získat krátce po jejím vzniku dva velké granty z Grantové agentury ČR, hlavním řešitelem byl Miroslav Purkrábek. První grant z let 1994 až 1996 „Analýza procesu formování a realizace veřejné politiky v České republice“ (GAČR č. 403/94/0393) byl zaměřen na ukotvení přístupu veřejné politiky. Jedním z jeho výstupů bylo založení, na tehdejší dobu ojedinělé, ediční řady *Veřejná a sociální politika*, která vycházela v letech 1994-1999.

V rámci ediční řady vyšlo z tohoto grantu pět výstupů, které se zabývaly teorií veřejné politiky (Potůček, Purkrábek, Vavroušek a kol., 1994), analýzou událostí veřejné politiky v ČR (Potůček, Purkrábek, Háva a kol., 1995; Potůček, Purkrábek, Háva a kol., 1996), prezentací empirického výzkumu občanů, místních zastupitelů a poslanců Parlamentu České republiky provedeného v letech 1994-1996 (Purkrábek a kol., 1996), komparací reforem zdravotní péče v Evropě (Ošanec, 1997) a problematikou armády a bezpečnosti (Sarvaš a kol., 1997).

Na první projekt úzce navázal následný grant Grantové agentury ČR „Analýza procesu rozhodování, financování a komunikace ve veřejné politice v České republice“ (GAČR 403/97/0743), řešený na katedře v letech 1997 až 1999. Jeho výstupy byly publikovány v ediční řadě *Veřejná a sociální politika* a týkaly se problematiky rozhodování, financování a komunikace ve veřejné politice v ČR (Purkrábek a kol., 1997), centrálního politického rozhodování (Purkrábek a kol., 1998 a 1999) a výsledků výzkumu názorů občanů ČR na centrální politické rozhodování provedeného v září 1998 (Křížová, Purkrábek a kol., 1999).

Po tomto slibném začátku však byla výzkumná činnost na katedře v letech 2000-2004 přerušena, protože výzkumná témata byla přenesena do nově založených výzkumných institucí, jako jsou Centrum pro ekonomické a sociální studie (CESES) UK FSV a Institut pro zdravotní ekonomiku a politiku (IZPE). Katedra se tak soustředila především na výukovou činnost. Návrat velkého výzkumu na půdu katedry je spojen s výzkumným záměrem UK FSV a FF "Rozvoj české společnosti v Evropské

unii: výzvy a rizika" (MSM0021620841), probíhající od ledna 2005 do prosince 2011. V jeho rámci se část zaměstnanců katedry podílí na dílčím projektu „Reflexe spravedlnosti a solidarity v oblasti sociálně zdravotnických služeb, jejich kvality a dostupnosti“ pod vedením Petra Hávy. Projekt probíhá v rámci dílčího výzkumného záměru na Institutu sociologických studií s tématem „Spravedlnost a sociální soudržnost jako předpoklady rozvoje české společnosti“. Výstupem tohoto týmu je například publikace ke spravedlnosti a solidaritě v oblasti sociálně zdravotních služeb (Háva, Čabanová, 2008).

Těžiště výzkumu pražského přístupu veřejné politiky se od roku 2000 přesunulo na vzniklé Centrum pro ekonomické a sociální strategie (CESES) UK FSV. Vznik i rozjezd CESESu byl ulehčen tím, že jeho vedoucí, Martin Potůček, měl dobrý vztah se sociálnědemokratickými premiéry Milošem Zemanem (1998-2002) a Vladimírem Špidlou (2002-2004), od kterých se mu dostalo v záležitosti CESESu podpory. Mimochodem je zajímavé podotknout, že Vladimír Špidla stále s CESESem spolupracuje. Dalším důležitým faktorem pro rozvoj této výzkumné instituce bylo, že se mohla podílet na řešení výzkumného záměru UK FSV a FF "Rozvoj české společnosti v Evropské unii: výzvy a rizika" (MSM0021620841), probíhajícího od ledna 2005 do prosince 2011. Za účelem řešení tohoto projektu vzniklo několik pracovních týmů (Strategické vládnutí, Modernizace a její aktéři, Metodologie analýzy a tvorby strategií a veřejných politik, Konkurenční schopnost české ekonomiky a sociální soudržnosti, Vize a strategie rozvoje české společnosti v EU - koncepce, koordinace, komunikace (KKK) a Bezpečnost), jejichž činnost představovala od roku 2005 jednu z důležitých součástí výzkumných aktivit české veřejné politiky.

Jednu ze stěžejních výzkumných os CESESu představuje oblast strategických analýz a prognóz, která propracovává teoretickou konceptualizaci, například v podobě tří regulátorů života společnosti, v rámci výzkumných projektů jako Mechanismy sociální soudržnosti, stratifikace a role sociálního státu, Empirický prognostický výzkum životních strategií obyvatelstva ČR, Zpráva o lidském rozvoji 2003, Strategické tahy rozvoje České republiky, Rozvojové cíle tisíciletí: příprava české národní zprávy, Scénáře strategického chování České republiky v Evropské unii, Dynamika transformace českého systému sociální ochrany v kontextu globalizace a evropské integrace, součástí dílčího výzkumného záměru jako Konkurenční schopnost české ekonomiky a sociální soudržnosti, Vize a strategie rozvoje české společnosti v EU - koncepce, koordinace, komunikace (KKK) nebo poslední projekt v této oblasti Klíčová ohrožení a příležitosti rozvoje České republiky do roku 2025 zpracovávaný v roce 2011 pro Technologické centrum AV ČR. Klíčové výstupy vztahující se k této ose představují např. Potůček a kol., 2001; Potůček, 2002; Potůček a kol., 2003a; Potůček a kol., 2003b; Frič a kol., 2004; Potůček a kol., 2004; Potůček a kol., 2005b; Potůček, Musil, Mašková, 2008; Potůček, Mašková a kol., 2009 a Frič, Veselý, 2010).

Další důležitý pól výzkumu CESES představuje zkoumání vládnutí a zejména formulace konceptu strategického vládnutí a řízení (např. Potůček, 2004; Potůček a kol., 2007; Potůček, 2008; Potůček a kol., 2009; Ochrana a kol., 2010).

V českém výzkumu politiky je důležitým činitelem metodologická větev výzkumu realizovaná buď v rámci grantu Grantové agentury ČR Systematický rozvoj metodologie prognózování (GA ČR č. 403/03/0109) v letech 2003-2005 nebo v rámci týmu dílčího výzkumného záměru Metodologie analýzy a tvorby strategií a veřejných politik působící v letech 2005 až 2010 (Potůček, 2006; Veselý, Nekola, 2007; Veselý, 2009, Ochrana, 2009).

Stále důležitější roli v aktivitách CESESu hraje bezpečnostní výzkum soustředěný ve Středisku bezpečnostní politiky CESES UK FSV a v týmu výzkumného záměru Bezpečnost (Rašek a kol., 2004; Stejskal, 2007; Balabán, Rašek a kol., 2010; Balabán, Stejskal a kol., 2010; 1. vyd. 2007). V této oblasti byly zpracovány projekty jako např. Výzkum nových principů a metod v rámci opatření ochrany obyvatelstva, krizového řízení a zvýšení připravenosti IZS v případě možných účinků chemických, radiačních a jaderných zbraní a jiných nebezpečných látek. Bezpečnostní výzkum v rámci

bezpečnostního systému ČR, predikce budoucích změn bezpečnostního prostředí a jejich dopad na bezpečnostní politiku pro Institut ochrany obyvatelstva Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR Lázně Bohdaneč. V současné době je až do roku 2013 řešen pro Ministerstvo vnitra projekt Trendy, rizika, scénáře bezpečnostního vývoje ve světě, Evropě a ČR - dopady na bezpečnostní politiku a bezpečnostní systém ČR v rámci Programu bezpečnostního výzkumu České republiky v letech 2010-2015. Významná je také od března 2008 participace v 7. rámcovém programu „EUSECON - A New Agenda for European Security Economics“.

Sociologičtější větev výzkumu představuje v CESESu výzkum občanského sektoru a českých elit (Frič a kol, 2003; Frič a kol, 2009; Frič a kol, 2010; Angelovská, Frič, Goulli, 2010), spojený nejen s českými projekty, jako například ve výzkumném záměru se zaměřením na modernizaci a její aktéry, ale i mezinárodními projekty jako je The Third Sector and the Development of European Public Policy nebo spoluřešený projekt The Patterns and Values of Volunteering in the Czech and Norwegian Society financovaný norskou stranou.

Samostatným výzkumným tématem byl sociologicky zaměřený výzkum hodnot (Prudký a kol., 2009; Prudký a kol., 2010a; Prudký a kol., 2010b), který probíhal v projektech jako Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti (1J 028/04-DP2; červenec 2007 – prosinec 2008) v rámci programu Národního programu výzkumu Moderní společnost a její proměny a Sdílené hodnoty a normy chování jako zdroj posilování sociální koheze a překonávání negativních dopadů sociální diferenciace v ČR (2D06014; 2006-2010) jako součást Národního programu výzkumu II MŠMT ČR.

Závažnou charakteristikou výzkumné činnosti je mezinárodní spolupráce ve výzkumných projektech. CESES spolupracoval například s Carl Vinson Institute of Government, University of Georgia na projektu Expert knowledge and policy-making: sharing Czech and American experience nebo s Wissenschaftszentrum für Sozialforschung Berlin na projektu Kvalita života v EU a kandidátských zemích v rámci v rámci projektu COST A15 - Reforming Social Protection Systems in Europe: Comparing dynamics of transformation of social protection systems in context of globalization and European construction či s The School of Public Health, University of California, Berkeley na projektu Finance and Mental Health Services Training in Czech Republic/Central Europe (např. Potůček, Scheffler, 2008). CESES byl také zapojen do projektu 6. rámcového programu EU „Civil Society and New Forms of Governance in Europe – The making of European Citizenship – Network of Excellence“ (CINEFOGO; reg. č. 513350).

Výzkumné aktivity brněnské politologie na Fakultě sociálních studií MU, týkající se studia veřejných politik, byly relativně dlouho nesené individuálními granty. Výzkumná činnost byla zaměřena především na politické strany ve stranických systémech, politický extremismus, bezpečnostní politiky apod. Výrazná systémová změna přišla se získáním výzkumného záměru MŠMT ČR na roky 2005 až 2011 „Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích“ (MSM0021622407). Jeho hlavním řešitelem je prof. Petr Fiala. V rámci budování infrastruktury pro řešení projektu vznikl Institut pro srovnávací politologický výzkum (ISPV) MU FSS, kde funguje pracovní skupina „Politiky“. Zřejmě nevýznamnějším výstupem tohoto projektu v oblasti studia veřejných politik je studie vývoje veřejných politik po roce 1989 (Balík, Císař, Fiala, 2010).

Další výzkumné zaměření brněnské politologie není příliš výrazné. Asi nejvíce prostoru je věnováno problematice europeizace a s tím spojeného víceúrovňového vládnutí. Tento směr výzkumu byl zaštitěn projektem řešeným Petrem Fialou Politická aktéři v procesu evropeizace a internacionalizace politického prostoru ČR (1J002/04-DP1; červenec 2004 - červen 2009) v rámci programu Ministerstva práce a sociálních věcí Moderní společnost a její proměny (Národní program výzkumu a vývoje) a je spojen s výstupy jako (Fiala, Strmiska, 2005; Dančák, Fiala, Hloušek, 2005; Dočkal, Fiala, Pitrová, Kaniok, 2006; Fiala a kol. 2009; Pitrová, Fiala, 2010 (1. vydání 2003)). Petr Fiala získal také pro rozjezd Katedry mezinárodních vztahů a evropských studií MU FSS, kam přešel z katedry politologie, projekt

European Studies Research und Education Development (European Commission, Jean Monnet Project – Jean Monnet Chair) na roky 2002 až 2005.

Mimo problematiku evropské dimenze byla dalším tématem blízkým studiu veřejných politik oblast komunální politiky, na kterou se soustředil Stanislav Balík (Balík, 2008 a 2009) v postdoktorandském grantu Grantové agentury ČR Česká komunální politika - tranzice a konsolidace (GP407/06/P365; leden 2006 – prosinec 2007), (Balík, 2011). Opominout by se, s ohledem na vývoj českého studia veřejných politik, neměl ani projekt Jana Holzera Politická věda ve střední Evropě (GA407/07/0562), který od ledna 2007 do prosince 2009 řešil pro Grantovou agenturu ČR (Holzer, 2011).

Brněnská politologie se také zúčastňuje rámcových programů EU. Ondřej Císař participuje v projektu 7. rámcového programu Processes influencing democratic ownership and participation (PIDOP; 225282; květen 2009 – duben 2012), který na Masarykově univerzitě vede prof. Petr Macek. (Císař, 2011)

Pokud se brněnská politologie věnuje výzkumu problematiky veřejných politik spíše okrajově, pak bychom neměli přehlédnout daleko výraznější zájem o zkoumání problematiky veřejných politik na stejné fakultě, a to na Katedře sociální politiky a sociální práce MU FSS. Katedra se více zaměřuje na praktické rozměry sociální politiky, sociálního státu, zaměstnanosti, trhu práce apod., ale její schopnost získávání výzkumných projektů je v českém prostředí pozoruhodná. Katedra získala již v roce 1999 výzkumný záměr MŠMT ČR Etnika, minority a marginalizované skupiny v ČR (MSM 142300001), trvající do prosince 2004. Hlavním řešitelem byl Tomáš Sirovátka. Ve druhé vlně výzkumných záměrů v roce 2005 byla katedra opět úspěšná a to se společným projektem s Katedrou sociologie MU FSS, kdy získali projekt Reprodukce a integrace společnosti (MSM0021622408; leden 2005 – prosinec 2011). V rámci řešení projektu byl založen Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti (IVRIS), který vede prof. Petr Mareš jako hlavní řešitel záměru a který se skládá z pěti tematicky zaměřených výzkumných týmů. Tomáš Sirovátka vede tým Trh práce a nezaměstnanost.

Výzkumný záměr řešený v rámci Institutu pro výzkum reprodukce a integrace společnosti však není zdaleka jediným výzkumným projektem řešeným na dané katedře. Vůdčí osobností je v této oblasti prof. Tomáš Sirovátka, který je dlouholetým úspěšným žadatelem nejen o granty Grantové agentury ČR (Sociální faktory mobility a marginalizace na pracovním trhu (GA403/94/0515; leden 1994 – leden 1996), Sociální dávky: redistribuce a její sociální účinky (GA403/98/1085; leden 1998 – leden 1999), Nezaměstnaní a sociální politika: ochrana, pobídka, aktivita? (GA403/00/0420; leden 2000 – leden 2002) a Modernizace české sociální politiky: k zaměstnanosti vstřícnému modelu? (GAP404/11/0086; leden 2011 – prosinec 2014), ale i grantů Ministerstva práce a sociálních věcí (Rodina, zaměstnání a vzdělání (1J051/05-DP2; únor 2005 – červen 2008) a Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti (1J028/04-DP2; červenec 2005 – říjen 2008). (Sirovátka, 2011)

Není ale na katedře sám, kdo granty získává. Například prof. Steven Saxonberg se zaměřuje na výzkum problematiky rodinné politiky (Pomsta historie? Zkoumání historických kořenů péče o děti, zdravotní péče a péče o seniory v České republice (GA403/09/1182; GAČR; leden 2009 – prosinec 2011), grant Akademie věd ČR Instituce, mýty a přesvědčení: Zkoumání vlivu path-dependency na soudobé diskurzy péče o děti v České republice, Švédsku a Francii (IAA700280901; leden 2009 – prosinec 2011), Volba rodičů ohledně péče o děti v České a Slovenské republice (GAP404/10/1586; GAČR; leden 2010 – prosinec 2012). Doc. Jiří Winkler je zase nositelem grantu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR z programu Sociálně-ekonomický rozvoj české společnosti s názvem Nová sociální rizika trhu práce a potřeby reformy jeho politické regulace po vstupu ČR do EU. Monitoring a vyhodnocení potřeb (2D06009; červenec 2006 – červen 2011). Ze stejného programu MŠMT ČR a na stejnou dobu má projekt i prof. Petr Mareš na téma Migrující osoby v České republice – postavení na trhu práce a sociální integrace (2D06002). (Saxonberg, 2011; Winkler, 2011)

Z pohledu českých sociálních věd je znamenitá především úspěšnost zapojení se do evropských vědeckých projektů. V rámci 6. rámcového programu byla a je prostřednictvím Tomáše Sirovátky katedra zapojena do projektů Civil Society and New Forms of Governance in Europe - The making of European Citizenship (CINEFOGO; 513350; září 2005 – srpen 2009), Growing Inequality and Social Innovation: Alternative Knowledge and Practice in Overcoming Social Exclusion in Europe (KATARSIS; 29044; květen 2006 – listopad 2009) a Reconciling Work and Welfare in Europe (RECWOWE; 28339; říjen 2006 – září 2011). Nechybí jí ani účast v 7. rámcovém programu prostřednictvím Stevena Saxonberga v projektu Impact of Local Welfare Systems on Female Labour Force Participation and Social Cohesion (FLOWS; 266806; leden 2011 – duben 2014). Pozoruhodná je zejména rychle vzrůstající projektová aktivita po roce 2005.

Rekrutace kádrů

Dalším aspektem, na který je vhodné se zaměřit v oblasti podpůrné infrastruktury disciplíny, je otázka rekrutace kádrů pro výuku a výzkum, tj. odkud do českých center studia veřejných politik přichází jeho zaměstnanci, resp. jaké je jejich vzdělání, vztah k instituci a akademická kariéra. Zaměříme se na vrcholné představitele jednotlivých přístupů, rozdělené na dvě „generace“.

Do první generace „otců zakladatelů“ řadíme ty, kteří ukončili své magisterské vzdělání před rokem 1989. V případě pražské veřejné politiky se jedná o Martina Potůčka (garanta oboru Veřejná a sociální politika a spoluzakladatele oboru), který vystudoval sociologii na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně (dnes Masarykova univerzita) a kde v roce 1976 dosáhl titulu PhDr. Svou vědeckou hodnost CSc. získal v roce 1989 v oboru Teorie řízení a plánování na VŠE Praha. V roce 1992 se habilitoval v oboru sociologie na Fakultě sociálních věd UK a v roce 1998 byl jmenován profesorem v oboru veřejná a sociální politika. Na Fakultě sociálních věd a na Katedře veřejné a sociální politiky působí od jejich založení v roce 1990, resp. od roku 1993. (srov. Potůček, 2011a a 2011b)

Klíčovou postavou brněnské politologie je v této kategorii Petr Fiala (spoluzakladatel brněnské politologie a její vůdčí osobnost), který v roce 1988 absolvoval obor český jazyk a literatura – dějepis na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně (dnes Masarykova univerzita). Svou badatelskou kariéru pak plně spojil s oborem politologie na Filozofické fakultě MU (Ph.D. a habilitace v roce 1996) a od roku 1998 na Fakultě sociálních studií MU, kde byl v roce 2002 jmenován profesorem oboru politologie. V brněnské politologii působí od jejího počátku nejprve na Katedře ekonomie a politologie Filozofické fakulty MU (1990 – 1991), pak od roku 1991 na samostatné Katedře politologie Filozofické fakulty MU a od roku 2002 na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií MU FSS, která se v tom roce vydělila z Katedry politologie MU FSS. (Fiala, 2011)

Tomáš Sirovátka, jako garant oboru Veřejná politika a lidské zdroje na Katedře sociální politiky a sociální práce, vystudoval v roce 1974 obor sociologie – politická ekonomie na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně (dnes Masarykova univerzita). Svou kandidátskou práci obhájil v roce 1992 na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity a v roce 1997 byl na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity, kde působil od roku 1991 do roku 1997 na katedře veřejné ekonomie, jmenován docentem v oboru národní hospodářství. Svou profesuru v oboru sociální politika a sociální práce obhájil již na Katedře sociální práce a sociální politiky MU FSS v roce 2003. (Sirovátka, 2011)

Posledním ze sledovaných představitelů této generace je Jiří Winkler, vedoucí Katedry sociální práce a sociální politiky MU FSS, který v roce 1983 ukončil studia sociologie na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně (dnes Masarykova univerzita). Své doktorské studium zakončil obhajobou disertační práce na Katedře veřejné a sociální politiky ISS UK FSV v oboru veřejná a sociální politika v roce 1999. Na Katedru sociální politiky a sociální práce FSS UK přišel až v roce 2001

z Katedry veřejné ekonomie Ekonomicko-správní fakulty MU, kde působil od roku 1995. Na Fakultě sociálních studií se habilitoval v oboru Sociální politika a sociální práce v roce 2009. (Winkler, 2011)

„Druhou“ generaci představují mladší badatelé, kteří ukončili své vysokoškolské studium po roce 1989. V pražském přístupu veřejné politiky je to vůdčí osobnost této generace a současný vedoucí Katedry veřejné a sociální politiky ISS UK FSV, Arnošt Veselý, který na této katedře vystudoval magisterský obor Veřejná a sociální politika v roce 1999. Ve stejném oboru i katedře, kde od ledna 2005 vyučuje, obhájil svou disertaci (2003). Na Fakultě sociálních věd UK byl v roce 2009 jmenován docentem oboru Veřejná a sociální politika. Mimo to působí od května 2001 jako výzkumný pracovník Centra pro sociální a ekonomické strategie FSV UK. (Veselý, 2011)

Brněnská politologie je v „druhé“ generaci zastoupena nejpočetněji. Stanislav Balík, od roku 2008 vedoucí Katedry politologie FSS MU, vystudoval obory historie a politologie na Filosofické fakultě a Fakultě sociálních studií MU v roce 2001. Na Katedře politologie FSS MU obhájil svou disertaci v oboru Politologie v roce 2003 a v roce 2008 se ve stejném oboru a na stejné fakultě habilitoval. Na Katedře politologie FSS MU působí od roku 2001. (Balík, 2011)

Obdobný kariérní profil mají i další brněnští politologové. Miroslav Mareš vystudoval obor politologie na Katedře politologie FSS MU v roce 1997 a obor právo na Právnické fakultě MU v roce 1999. Titul Ph.D. získal v oboru politologie na Katedře politologie FSS MU v roce 2003. V roce 2005 se habilitoval v oboru politologie na Fakultě sociálních studií MU. Na Katedře politologie FSS MU působí od roku 1997. (Mareš, 2011)

Jan Holzer, vedoucí pracovní skupiny Politiky v rámci Institutu pro srovnávací politologický výzkum FSS MU, dokončil svá vysokoškolská studia v oboru historie – ruský jazyk a literatura na Filosofické fakultě MU v roce 1992. Svou disertační práci obhájil v oboru politologie na Katedře politologie FSS MU v roce 1998. V roce 2004 byl jmenován docentem v oboru politologie na Fakultě sociálních studií MU. Na Katedře politologie FSS MU působí od září 1996. (Holzer, 2011)

Lubomír Kopeček, garant kurzu povinného základu magisterského studia oboru politologie POL402 Analýza české politiky, vystudoval nejprve v roce 1999 obory historie a politologie na Filosofické fakultě a na Fakultě sociálních studií Masarykovy university, dále v roce 2001 obor právo na Právnické fakultě Masarykovy university. Svá doktorská studia ukončil absolvováním oboru politologie na Fakultě sociálních studií MU v roce 2003. V roce 2007 se stal docentem v oboru politologie na Fakultě sociálních studií MU. Na Katedře politologie FSS MU působí od roku 2001. (Kopeček, 2011)

Ondřej Císař, garant POL495 Analýza policy, se klasickému schématu poněkud vymyká. Svá vysokoškolská studia ukončil nejprve jako inženýr na Katedře veřejné ekonomiky a regionálního rozvoje Ekonomické fakulty Technické univerzity v Ostravě, pak teprve absolvoval politologii na Katedře politologie FSS MU v roce 1999. Svá vysokoškolská studia si rozšířil o tituly M. A. v roce 2000, a M. Phil. v roce 2001 na Katedře politologie Středoevropské univerzity v Budapešti. Doktorské studium absolvoval na Katedře politologie FSS MU v roce 2003. Na téže fakultě a ve stejném oboru se habilitoval v roce 2008. Na Katedře politologie FSS MU působí od roku 2002. (Císař, 2011)

Nastíněný přehled studijní a akademické kariéry důležitých představitelů české studia veřejných politik nás přivádí k jednomu závěru, který je pro české akademické prostředí typický. Existuje u nás silná tendence k regeneraci vlastních kádrů z řad svých absolventů, kteří mají dlouhodobější pracovní vztah ke své mateřské instituci. To je zřetelné i u dalších zaměstnanců Katedry veřejné a sociální politiky ISS UK FSV, Katedry politologie MU FSS a Katedry mezinárodních vztahů a evropských studií MU FSS (srov. KVSP ISS, 2011; KP MU FSS, 2011; KMOVES MU FSS, 2011). To platí samozřejmě především pro „druhou“ generaci. Z tohoto důvodu bychom také mohli poukazovat na přetrvávající

fragmentaci českého studia veřejných politik, protože hlavní přístupy se personálně samy reprodukují. K tomu jim napomáhá jak existující vlastní doktorské programy a habilitační řízení ve svém oboru (veřejná a sociální politika, politologie, sociální politika), tak přetrvávající nízká kariérní mobilita pracovníků v českém akademickém prostředí.

Institucionalizace profesních sdružení a časopisů

Profesní organizace

V rámci českého studia veřejných politik zatím nevznikla žádná specializovaná organizace věnující se samostatně problematice studia veřejných politik, jako např. americká Policy Studies Organization, nebo v rámci jiné společnosti, jako např. pracovní skupina Veřejné politiky v rámci Francouzské společnosti pro politické vědy.

Nejdůležitější střešní a profesní organizaci pro studium politiky v České republice představuje Česká společnost pro politické vědy (ČSPV), reprezentující především českou politologickou komunitu. Od roku 2006 společností dominuje brněnská politologie a politologové s ní spojení. Brněnská politologie měla významné zastoupení ve vedení společnosti, předsednictvu, kde Petr Fiala v letech 2000 – 2006 a po něm Jan Holzer (od roku 2006) zastávali funkci prvního místopředsedy. (srov. Šanc, 2009, s. 173-183). Je zajímavé, že se do této společnosti nepodařilo integrovat zástupce pražského studiu veřejné politiky, i když vystoupili na 2. a 3. Kongresu českých politologů v září 2003 v Praze – Suchdole, resp. v září 2006 v Olomouci (srov. Dvořáková, Heroutová, 2003 a Němec, Šústková, 2006). Určitou výjimku představuje Martin Potůček, který je dlouhodobým členem ČSPV a dokonce byl do roku 2006 i členem jejího vrcholného orgánu, Výboru ČSPV. Nenalezneme v ní ale ani zástupce brněnské sociální politiky. (ČSPV, 2011) Na druhou stranu je potřebné poznamenat, že společnost se od roku 2006 soustřeďuje především na vydávání časopisu Politologická revue a na organizaci kongresů českých politologů v tříletých cyklech, takže nepředstavuje příliš živý prostor, který by vytvářel předpoklady pro integraci českého studia politiky.

Pokud jsou v ČSPV organizováni především zástupci brněnské politologie, pak ostatní představitelé českého studia veřejných politik mají své profesní aktivity v jiných organizacích buď domácího rázu. Například Petr Háva je členem České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně a člen Výboru Společnosti pro veřejné zdravotnictví, Martin Potůček byl dokonce místopředsedou (1994 a 1996) a předsedou (1995) Masarykovy české sociologické společnosti (Háva, 2011, Potůček, 2011a). V zahraničních organizacích například Tomáš Sirovátka je členem International Sociological Association - Research Committee 45: Rational Choice a Research Committee 19: Poverty and Social Policy a International Social Security Association (Sirovátka, (Sirovátka, 2011) a Ondřej Císař je členem American Political Science Association a International Political Science Association (Císař, 2011).

Časopisy

Pokud není ukončeno etablování české komunity studia veřejných politik do podoby profesní asociace, pak je tento vývoj završen v oblasti vlastních odborných periodik. Od roku 2007 působí nejen v českém prostředí studia veřejných politik odborný recenzovaný časopis *Central European Journal of Public Policy*, vydávaný dvakrát ročně na Fakultě sociálních věd (CEJPP, 2011). Je platformou především pro pražské studium veřejné politiky.

Texty s problematikou veřejných politik mohou být vydávány i v jiných oborových časopisech. Nejzřejmější to je u politologie, kam se hlásí představitelé brněnské politologické školy. Zajímavé informace o pronikání problematiky veřejných politik přináší první český bibliometrický výzkum českých politologických časopisů (Holzer, Pšejja, Šindelář, Chytilík, 2009) a publikační činnosti českých

politologů (Holzer, Chytilík, Pšejka, Šindelář, 2009).²⁰ Kategorii politiky a jejich analýzy bylo podle zjištění autorů věnováno celkem 34 odborných statí z celkového počtu 1151, což jsou asi 3 % ze všech statí, a to v Politologickém časopise (10), Středoevropských politických studiích (7), v Mezinárodních vztazích (5), Politics in Central Europe (5), Politologická revue (4) a Rexter (3). Problematika veřejných politik byla druhou nejslaběji zastoupenou kategorií po metodologii vědy (24 statí). Nejvíce statí bylo naopak věnováno politickým institucím (430) a mezinárodním vztahům (267). Tematicky jsou zjištěné texty rozděleny do dílčích témat jako analýza politik (11), politika k menšinám (9), bezpečnostní politika (7), náboženská politika (4) a integrace imigrantů (3). Při sledování četnosti můžeme pozorovat dvě vlny zájmu. První proběhla v letech 1997 až 2000, kdy bylo publikováno 9 statí, druhá začíná v roce 2002 a postupně se zvyšuje z 1 statí na 7 statí v roce 2008. (Holzer, Pšejka, Šindelář, Chytilík, 2009, s. 100, 103-104).

Druhá část výzkumu, která vycházela ze zjištěného korpusu odborných statí v českých recenzovaných politologických časopisech a která se soustředila na zjišťování autorů textů a jejich institucionální příslušnost, přinesla dva zajímavé poznatky pro české studium veřejných politik. Prvním, nikoli překvapivým, je ten, že mezi zjištěnými deseti nejproduktivnějšími autory, kam patří námi sledovaný Petr Fiala, Jan Holzer, Miroslav Mareš, Lubomír Kopeček a Stanislav Balík, se žádný z nich nevěnuje problematice veřejných politik (Holzer, Chytilík, Pšejka, Šindelář, 2009, s. 120). Druhým zjištěním je to, že brněnská politologie je výrazně zaměřena na problematiku politických institucí, především na politické strany (Holzer, Chytilík, Pšejka, Šindelář, 2009, s. 120 a 129).

Pokud brněnské politologické studium publikuje, resp. nepublikuje, své poznatky v politologických časopisech, tak jiní představitelé českého studia činí obdobně v jiných oborových časopisech. Například Tomáši Sirovátkovi vychází jeho texty v jediném českém imputovaném sociálněvědním časopise, *Sociologický časopis* (srov. Sirovátka, 2011), nebo Petr Háva publikuje ve zdravotnických odborných periodících, jako např. *Zdravotnictví v ČR* (srov. Háva, 2011). Mimoto existují multidisciplinární časopisy, které jsou určité problematice studia veřejných politik otevřené jako *Sociální studie*, vydávané na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity, nebo *Fórum sociální politiky* Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí v Praze.

Další publikační strategií, která v současném nastavení systému hodnocení vědecké činnosti zřejmě pro sociální vědce nejvýhodnější, je publikování monografií. Tento přístup můžeme pozorovat především u pražského studia veřejné politiky.

6.3 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM

V oblasti interakcí českého studia veřejných politik budeme sledovat vzájemné ovlivňování jak v rámci „domácího“ prostředí České republiky, tak ve vztahu s mezinárodním prostředím studia veřejných politik.

---

²⁰ Do rozboru publikovaných textů v českých politologických časopisech v letech 1995 až 2008 byly zahrnuty časopisy *Contemporary European Studies* (Univerzita Palackého v Olomouci), *Evropská volební studia* (Institut pro srovnávací politologický výzkum MU FSS), *Mezinárodní vztahy* (Ústav mezinárodních vztahů v Praze), *Perspectives* (Ústav mezinárodních vztahů v Praze), *Politics in Central Europe* (Central European Political Science Association, Západočeská univerzita v Plzni), *Politologická revue* (Česká společnost pro politické vědy, Praha), *Politologický časopis* (Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity), *Rexter* (Centrum pro bezpečnost a strategická studia v Brně) a *Středoevropská politická studia* (Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity). Sledovány byly tematické kategorie jako extremismus, politická teorie, metodologie politologie, mezinárodní vztahy, politické chování, politické instituce, ostatní a pro nás především podstatná kategorie politiky a jejich analýza.

6.3.1 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S „DOMÁCÍM“ PROSTŘEDÍM

Při sledování interakcí českého studia veřejných politik se soustředím oblasti českého politického režimu a českého akademického prostředí.

Politický režim

Sametová revoluce na konci roku 1989 přinesla se změnou režimu nové příležitosti pro rozvoj studia veřejných politik. V Československu již existovaly silně vyvinuté expertní kapacity v oblasti analýzy veřejných politik, ke kterým se připojila nejen formální autonomie akademie v politické sféře, ale také svoboda bádání a mezinárodní odborná komunikace. Transformace politického režimu na liberální demokracii odstranila formální omezení kladené na analýzu veřejných politik marxisticko-leninskou ideologií a komunistickým režimem. Analýza veřejných politik tak mohla začít přesahovat svůj technokratický rozměr tím, že se začala aktivně podílet na budování demokratického režimu.

Nejednalo se například jen o zapojení odborníků na veřejné politiky do práce odborných komisí Občanského fóra (srov. např. Suk, 2003). Dobrým příkladem byla činnost Programové komise Občanského fóra pod vedením Josefa Vavrouška a následně Daniela Kroupy, ale i formulování a editace volebního programu Občanského fóra pro volby v roce 1990 Milošem Zemanem. Jednalo se i o uplatnění lidí z oblasti analýzy veřejných politik v polistopadové politice československé federace a české republiky (srov. např. Potůček, 2007b, s. 102). Nejvýznamněji se mezi tyto „devadesátníky“ asi zapsali Václav Klaus a Miloš Zeman, ale bylo zde mnoho dalších, kteří výrazně působili v české politice 90. let 20. století.

Nadějně vyhlídky na rozvoj studia veřejných politik se začaly naplňovat přece jen pomaleji, než by se dalo očekávat. Je to pozoruhodné již jen proto, že potřeby plynoucí z výrazných systémových změn, jako je budování českého státu, reforma veřejné správy s její dekoncentrací a decentralizací, vstup ČR do NATO a Evropské unie s jejím víceúrovňovým systémem vládnutí, si vyžadovaly stále více odborných podkladů pro rozhodování o problémech, které tyto události s sebou přinášely. Je zajímavé, že se produkce těchto odborných podkladů pro politické rozhodování přesunula výrazně do „šedé zóny“ analýzy veřejných politik jako praxe (policy work) představované různými analytickými institucemi, think-tanky, zájmovými skupinami, poradenskými firmami a PR agenturami, které ale neměly a nemají dostatečné povědomí o odborném zázemí a technikách analýzy veřejných politik. Tento posun je například vidět na vytváření rozvojových koncepcí krajů po roce 2000 nebo na rostoucím podílu zakázek auditorských firem a právních kanceláří na organizaci výběrových řízení pro orgány veřejné správy. Vcelku dobře jej také dokumentuje Hejzlarová při zkoumání problematiky poptávky po expertním věděni ze strany státní správy (Hejzlarová, 2010).

Studium veřejných politik tak sice poprvé v Česku vzniklo explicitně jako vědní obor, resp. bylo zakomponováno do vědních oborů jako veřejná a sociální politika, politická věda nebo sociální politika, s možností navázat na bohatou intelektuální tradici a vybudovanou analytickou a badatelskou infrastrukturu, ale přesto se mu nepodařilo získat odpovídající společenskou relevanci nebo prorazit v tradičních oborech jako je sociologie, ekonomie a politická věda. To je možné vysvětlit minimálně několika následujícími příčinami.

Asi nejvýraznější překážku zřejmě představovala proměna ideového prostředí, které velmi rychle ovládl neoliberalismus. To zkomplikovalo situaci propagátorům studia veřejných politik tím, že se na jedné straně museli vymezovat vůči spojení se zdiskreditovaným systémem centrálního plánování a rozhodování komunistického režimu a na druhé straně vůči téměř hegemonní víře v samoregulaci inspirovanou konceptem „neviditelné ruky trhu“ nastupujícího neoliberalismu. Další pozoruhodnou shodou okolností bylo, že proměna vnímání role státu nastala na východě i na západě zhruba ve stejném období.

V liberálních demokraciích se nejen pod tlakem hospodářských krizí 70. let 20. století postupně přecházelo od proaktivního intervencionistického pojetí státu k omezování jeho zásahů a činností a k vyvádění některých jeho aktivit do soukromého a občanského sektoru. Tento trend ve formě neoliberálního obratu se v západních liberálních demokraciích prosazoval již od konce 70. let 20. století s politickou změnou přinesenou Ronaldem Reaganem, Margaret Thacherovou a Helmutem Kohlem a v 80. letech spojenou s odporem k plánování, prosazováním primátu trhu a jeho mechanismů, privatizací, zaváděním tržních prvků do veřejné správy (new public management), deregulací, vytvářením zatím neexistujících trhů (bydlení, zaměstnání, zdravotnictví, školství atd.) odbouráváním (externalizací) expertních kapacit veřejné správy a přesouváním na občanský a soukromý sektor apod. U nás tento přístup nastoupil hned po Sametové revoluci a drtivě dominoval v raných 90. letech za období vlád Václava Klause (1992-1997) a pak v pravicových vládách po roce 2006.

Pro českou analýzu veřejných politik to má několik nepříznivých důsledků. Jde zejména o prosazení se reaktivního přístupu k řešení sociálních a politických problémů. Nejen že jsou ve jménu trhu „bez přívlastků“ odmítány jakékoli snahy o hlubší analýzu a plánování ve veřejných politikách, ale jsou i programově omezovány kapacity státu, resp. veřejné správy v této oblasti. V raných 90. letech tak na jedné straně dochází k výrazné destrukci výzkumných kapacit orgánů veřejné správy a podfinancování vědy a výzkumu v české akademii, čímž na druhé straně dochází k vyvádění expertízy v oblasti veřejných politik do soukromého a občanského sektoru, který zpětně konkuruje akademické sféře zejména při získávání finančních prostředků. (srov. např. Potůček, 2007b či Hejzlarová, 2010)

Samotnou zajímavou kapitolou je interakce mezi badateli v oblasti veřejných politik a politickou sférou. Po roce 1989 dochází k otevření významných možností badatelů v oblasti veřejných politik působit v politické sféře, což je v jistém souladu například s aktivistickým zaměřením veřejné politiky ve smyslu policy sciences, ale odporuje to tradičnímu pozitivistickému pohledu, v české akademii stále živému, na roli společenskovedních vědců. Asi prvním významným představitelem studia veřejných politik, propojujícím obě sféry, byl Josef Vavroušek, který se po listopadu 1989 stal federálním ministrem životního prostředí.

Zřejmě nejvýraznější osobností v této oblasti se stal Martin Potůček, který je vcelku v úzkém kontaktu s českou sociální demokracií. Nejen, že se mu podařilo založit spolu s Katedrou veřejné a sociální politiky na Institutu sociálních studií UK FSV prakticky orientovaný obor veřejná a sociální politika, ale i dotáhnout zřízení Centra pro ekonomické a sociální strategie (CESES) UK FSV v roce 2000 otevřenou příležitostí, kdy český premiér Miloš Zeman hledal možnosti obnovení některých analytických kapacit pro potřeby vlády po vzoru 80. let. Dobré vztahy s Vladimírem Špidlou mu umožnily zastávat pozici jeho poradce v době, kdy byl Špidla premiérem (2002-2004). Dlouhodobá spolupráce se sociální komisí sociální demokracie a se Zdeňkem Škromachem, sociálnědemokratickým ministrem práce a sociálních věcí, je také neopominutelná a umožnila mu, aby od roku 1998 do roku 2006 mohl působit jako poradce ministrů práce a sociálních věcí. Užší vztahy se sociální demokracií se také promítly do několika politických epizod, kdy se ocitl v roce 2005 mezi sociálně demokratickými kandidáty na prezidenta republiky, nebo byl v roce 2009 na kandidátce sociální demokracie do Evropského parlamentu. Další veřejné působení na pomezí akademické a politické sféry se týká jeho dlouholeté účasti na aktivitách Rady pro výzkum a vývoj vlády ČR, kde působil v letech 1999 až 2004 ve funkci prvního místopředsedy a následně byl členem jejích odborných komisí, Odborné komise pro společenské vědy (2004-2005) a Odborné komise pro společenské a humanitní vědy (2008-2010). (srov. Potůček, 2011a a 2011b)

Další významnou osobností českého studia veřejných politik, která dokázala propojit tuto oblast s politickou sférou, je Petr Háva, dlouholetý vedoucí Katedry veřejné a sociální politiky, který v letech 2000 až 2005 zastával funkci ředitele Institutu pro zdravotní politiku a ekonomiku (IZPE), zřízeného

Vladimírem Špidlou jako analytické zázemí pro Ministerstvo zdravotnictví. Petr Háva je nejvíce spojen s reformou zdravotnictví prosazovanou tehdejší ministryní Miladou Emmerovou.

Z pražské školy veřejné politiky nelze opominout Arnošta Veselého, vedoucího Katedry veřejné a sociální politiky ISS UK FSV. Ve veřejné sféře působil jako člen pracovní skupiny náměstka ministra školství „Analýza stavu naplnění cílů stanovených v Národním programu rozvoje vzdělávání a návržení priorit a opatření pro další období“ (2008-2009) za ministra Ondřeje Lišky. Od ledna 2009 je zástupcem Fakulty sociálních věd UK v Radě vysokých škol (Veselý, 2011).

Další význačnou postavou spojenou s pražským pojetím veřejné politiky je František Ochrana, který dokázal svou odbornost v oblasti veřejných zakázek a veřejných rozpočtů spojit s poradenstvím nejen pro Ministerstvo obrany a Ministerstvo místního rozvoje.

Působení ve veřejné sféře není samozřejmě omezené jen na pražské studium veřejné politiky. V řadách brněnských politologů jsou také ti, kteří dokázali propojit své odborné znalosti se světem politiky. Zřejmě nejvýznamnější osobností je Petr Fiala, který inklinuje spíše k pravicovým stranám a který dokázal udělat pozoruhodnou akademickou kariéru, kdy se z pozice proděkana pro zahraniční vztahy a doktorské studium Fakulty sociálních studií MU (2002 – 2004) vypracoval na děkana této fakulty (2004) a v zápětí se mu podařilo stát se rektorem Masarykovy univerzity (od roku 2004). Na této úrovni se úspěšně zapojil do České konference rektorů a to nejprve jako její místopředseda (2005-2009) a pak jako její předseda (od 2009).

Na mezinárodní úrovni byl členem European University Council for the Jean Monnet Action u Evropské komise v Bruselu (2007 – 2009) a stal se od roku 2009 členem Rady Evropské univerzitní asociace (EUA). Mimoto působil jako předseda Pracovní skupiny pro sociální vědy Akreditační komise ČR (2000 – 2004) a člen Akreditační komise ČR (2002 – 2004). V oblasti české akademie působí jako člen Akademického sněmu Akademie věd ČR (od roku 2006) a člen Rady pro výzkum, vývoj a inovace Vlády ČR (od roku 2008). Jeho další veřejné aktivity spočívají například v předsedání Radě Centra pro studium demokracie a kultury v Brně od roku 1993 nebo členství v Radě Ústavu pro studium totalitních režimů (od roku 2007). (Fiala, 2011)

Do výčtu osobností uvádíme i současného vedoucího Katedry politologie na Fakultě sociálních studií Stanislava Balíka, který mimo akademickou sféru zaujal jako spoluautor analýzy krajských voleb 2008 pro ODS. Jinak působí od roku od března 1999 jako člen správní rady Nadace Karla staršího ze Žerotína, od listopadu 2002 je členem Zastupitelstva obce Bludov a předsedou Komise školské, kulturní, mládeže a sportu Rady obce Bludov. Je nutno zmínit i jeho funkci výkonného ředitele Centra pro studium demokracie a kultury v Brně od roku 2003. (Balík, 2011)

Vedle politologů působí na brněnské Fakultě sociálních studií další osobnost, která si rozhodně zaslouží naši pozornost. Jedná se o Tomáše Sirovátku, který stojí za tím, že se z jeho pracoviště Katedry sociální politiky a sociální práce, stává jedno z nejvýznamnějších českých výukových i vědeckých pracovišť studia veřejné politiky, resp. sociální politiky. Sirovátko se orientuje jak na akademickou sféru, například jako člen vědecké rady Sociologického ústavu České akademie věd, tak na profesní spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, kde působí jako člen hodnotící komise pro výzkumné úkoly Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (VÚPSV) ČR, člen hodnotící komise pro posuzování výzkumné činnosti v rezortu a člen výběrové komise pro výzkumný program Moderní společnost. (Sirovátko, 2011)

Českému studiu veřejných politik se stále nedaří získat dostatečnou vážnost u české socioekonomické a politické elity. Nepodařilo se mu přesvědčit českou elitu o svém kariérním potenciálu pro absolventy s profesní přípravou v této subdisciplíně. Nejde například jen o relativně malý počet studentů veřejné a sociální politiky, ale i o to, že odborná příprava v analýze a tvorbě veřejných

politik není explicitně požadována při práci ve veřejné správě. Česká politická elita také ještě plně neuznala užitečnosti subdisciplíny při nabízení analýzy a odpovědí na problémy, které musí řešit nejen političtí rozhodovatelé, jako jsou například otázky sociálních reforem, důchodového systému, vysokého školství apod. Přitom dobrým příkladem je nejen oddalování účinnosti služebního zákona pro státní správu, ale i neexistence elitních vzdělávacích institucí pro přípravu špiček veřejné správy tak, jak existují například v podobě Ecole national d'administration ve Francii a Deutsche Hochschule für Verwaltungswissenschaften v Německu.

V tomto ohledu jsou zajímavá zjištění Evy M. Hejzlarové, která analyzovala přístup k poptávce analýzy veřejných politik ze strany českých ministerstev (Hejzlarová, 2010). Ta podle ní ukázala, že klienti ministerstva neartikuluji své potřeby příliš přesně a jasně a že nepožadují návrhy veřejných politik, ale spíše podkladové materiály. Tento znepokojující stav připisuje především nedostatku know-how a nestálému politickému prostředí. Svou roli podle ní hraje také to, že analýza veřejných politik jako specifická disciplína ještě nebyla v očích zaměstnanců ministerstev uznána. To vše ji vede závěru, že ministerstva analýzu veřejných politik aktivně neformují. Na druhou stranu tomu odpovídají i výstupy ze strany poskytovatelů (analytiků), nepřinášející žádné specifické metodologické rysy, ani rysy analýzy veřejných politik a celkově jsou co do kvality i přístupu značně různorodé. Ukazuje se, že jednotný a dominantní přístup neexistuje. Jedinou typickou charakteristiku, kterou identifikovala, je ta, že každý poskytovatel formuje výstup tím způsobem, jakému je zvyklý. Převládá-li však něco, pak je to akademický styl analýzy.

Na druhou stranu nemohou být čeští akademičtí představitelé studia veřejných politik obviňováni z malé angažovanosti při řešení závažných sociálních a politických problémů (srov. např. vystoupení Martina Potůčka k důchodové reformě (srov. Potůček, 2011a a 2011b), Arnošta Veselého k situaci v oblasti vzdělávání nebo Petra Hávy v případě reformy zdravotnictví). Podstatnou skutečností ale zůstává, že se analýze veřejných politik stále nepodařilo výrazně se prosadit vůči soupeřícím intelektuálním tradicím představovanými ekonomii, právem, ale i sociologií. Například pro boj s celospolečenskými dopady hospodářské krize vytvořily české pravicové vlády Národní ekonomickou radu vlády, která je však obsazena pouze ekonomy a to ještě takovými, kteří mají ke všemu i shodné, tj. neoliberální, smýšlení. (srov. NERV, 2011)

Akademické prostředí

Postavení studia veřejných politik v akademickém prostředí nám pomáhá vystihnout socioekonomické a kulturní vlivy z dané společnosti, které jsou do oblasti subdisciplíny transformovány vysokoškolským vzdělávacím systémem. Nás v této oblasti bude především zajímat postavení studia veřejných politik mezi akademickými disciplínami a zejména vztah studia veřejných politik a politické vědy.

Vysokoškolský vzdělávací systém

Předpoklady rozvoje studia veřejných politik, jako jiných společenských věd, ovlivňuje hospodářská situace daného státu. Ta nebyla v České republice po roce 1989 příliš příznivá (srov. např. Peková, 2008). Po počátečních sporech o podobu ekonomické transformace v období federace jasně zvítězila neoliberální verze prosazovaná Václavem Klausem. Nastartovaná transformace hospodářství přinesla sice kýžený přerod z plánované na tržní ekonomiku, ale náklady, nejen finanční, které byly s touto transformací spojené, byly nepřiměřeně vysoké. Nepříznivě zapůsobila i volba veřejných priorit, které jasně upřednostňovaly ekonomická témata. Martin Potůček (2007a, s. 113) to vyjádřil vcelku výstižně, když konstatoval, že v oblasti českých veřejných politik byly preferovány ekonomické aspekty hospodářského rozvoje před ostatními sférami společenského života, zejména občanským sektorem. Sledování ekonomických aspektů se drželo centralizovaného řízení a současně podceňovalo roli expertní analýzy a účinků etických a na hodnotách založených základů společenského života.

Přeměna hospodářského systému ze socialistického na kapitalistický přinesla zpočátku logickou stagnaci a následující hospodářský propad, což v důsledku omezilo množství prostředků, které mohly být alokovány do vzdělávacího systému, vědy a výzkumu. Další krátké období hospodářského růstu tažené především do té doby nevídanými transfery veřejného a zvláště státního majetku bylo zakončeno v roce 1997 hospodářskou krizí a úspornými vládními rozpočtovými balíčky, které vedly posléze k pádu Klausovy vlády. Tím skončilo nepříliš úspěšné období neoliberální ekonomické transformace. Veřejná sféra pak byla na dlouhá léta zatížena sanováním neúspěšných transformačních, zejména privatizačních, projektů a především formou oddlužování věřitelských bank, což samozřejmě podvazovalo možnosti středových a zejména levostředových vlád podstatněji řešit stále narůstající podfinancování vysokého školství a veřejného výzkumu, i přes rostoucí hospodářství. (srov. např. Peková, 2008) V této situaci je zajímavé, že obdobný dopad měla rostoucí tvrdá konkurence v důsledku hospodářské krize v roce 2008, která přinesla další útlum prostředků určených pro sociální vědy ve prospěch věd přírodních.

Z tohoto hlediska byl důležitý pokus levostředové koalice zlepšit v období relativního hospodářského růstu podfinancování vysokého školství zavedením tzv. výzkumných záměrů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2005, snažící se formou relativně velké institucionální podpory výzkumu na vysokých školách odlišit mezi výzkumnými a výukovými vysokými školami. V rámci této podpory mohly vzniknout důležitá centra českého studia veřejných politik jako je politologický Institut pro srovnávací politologický výzkum FSS MU (Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích; MSM0021622407) a Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti FSS MU (Reprodukce a integrace společnosti; MSM0021622408), nebo byla podpořena existující střediska jako Centrum pro ekonomické a sociální strategie UK FSV a Katedra veřejné a sociální politiky ISS UK FSV (Rozvoj české společnosti v Evropské unii: výzvy a rizika; MSM0021620841).

Dále je potřebné konstatovat, že většina vysokoškolského vzdělávacího systému je tvořena veřejnými vysokými školami, na kterých je prováděna jak výuka, tak výzkum. Tyto veřejné instituce jsou ve svém financování závislé na podpoře z veřejných rozpočtů formou dotace na výuku a financování výzkumu, především v jeho základní formě prostřednictvím Grantové agentury ČR. Na druhé straně je možné sledovat výrazný nárůst podílu soukromých vysokých škol především v oblasti výuky. V současné době prochází veřejné vysoké školství výraznou strukturální proměnou, která je akcelerována implementací Boloňského procesu, ale která spíše vychází z masifikace vysokoškolského studia po roce 1989 na jedné straně, a výrazné dlouhodobé podfinancovanosti na straně druhé. Svou roli sehrála i politická benevolence při vydávání akreditací nových studijních programů a oborů jak pro veřejné, tak soukromé vysoké školy, což zvýšilo kapacity a nabídku vysokoškolského studia, ale rovněž zvýšilo konkurenci a nedostatek finančních prostředků pro veřejné vysoké školy. Obecně se dlouhodobě české vysoké školství zmitá ve snahách o jeho různorodé reformy, kde v poslední době převažuje neoliberální pojetí, které prosazuje zavádění školního, tržních prvků konkurence a soutěže do systému a orientace na přípravu studujících pro pracovní trh. (srov. např. Prudký, Pabian, Šíma, 2010)

Postavení studia veřejných politik mezi akademickými disciplínami

Postavení studia veřejných politik mezi českými akademickými disciplínami není jednoduché. Studium veřejných politik má relativně mnoho tradičních „konkurentů“, vůči nimž je obtížné se prosadit. V oblasti výkladu politiky, na jakési obecné úrovni politična, kam bezesporu patří i veřejné politiky jako součást politiky, musí soupeřit s tradičními disciplínami, které tento prostor opanovaly a proti kterým se vzedmula i behavioralistická vlna v USA. Jedná se o historii, filozofii a právo, které hrají v českém studiu politiky tradičně významnou úlohu. Zde můžeme například poukázat na spor o zacílení politické vědy, tj. zda má být orientována především na občanskou výchovu občanů po vzoru Demokratiewissenschaft, nebo zda má být standardní sociální vědou zaměřenou především na empirický výzkum (srov. např. Šanc, 2009).

Studium veřejných politik to však nemá lehké ani v praktičtěji zaměřené oblasti analýzy společenských problémů, kde v českém prostředí bezesporu dominují disciplíny jako ekonomie a sociologie. Ponecháme stranou „ekonomizaci“ společenských věd a poukážeme na roli, kterou v rozhodování v oblasti veřejných politik hrají názory ekonomů a sociologické výzkumy veřejného mínění. Je spíše pozoruhodné, nikoli překvapivé, že česká vláda v době světové hospodářské krize po roce 2008, mající celospolečenské následky, zřídila Národní ekonomickou radu vlády a nikoli jiný poradní orgán, ve kterém by byli zastoupeni různé společenskovední disciplíny, jak by tomu napovídala logika situace.

Zvláštním případem, který je jaksí na pomezí mezi výše zmíněnými přístupy, je správní věda, která je v české prostředí navázána na správní právo, což odpovídá kontinentální tradici, která je ještě v německém kulturním okruhu, kam jistě patří i Česká republika, posilována tradicí *Polizeywissenschaft* a *Staatslehre*, resp. státovědy. Správní věda se zabývá veřejnou správou, tj. téměř stejnou oblastí, jako studium veřejných politik. Je zajímavé, že například správní věda a veřejná politika jsou v podání Dušana Hendrycha (Hendrych, 2003) a Martina Potůčka (Potůček, LeLoup, 2005) spíše v symbiotickém, než konfliktním vztahu.

Určitým českým specifikem je blízkost studia veřejné politiky k oblasti sociální politiky, jak to můžeme vidět na pražské škole veřejné politiky, orientované na obor veřejná a sociální politika, tak na brněnském nepolitologickém přístupu, soustředěném na Katedře sociální politiky a sociální práce MU FSS. Není proto bez zajímavosti, že pro toto oborové spříznění dokáže pražské studium veřejné politiky lépe komunikovat s brněnskou sociální politikou, než politologií.

Vztah studia veřejných politik k politické vědě

V disertační práci se zabýváme především vztahem studia veřejných politik a politické vědy. V atlantickém prostoru představuje studium veřejných politik jeden ze současných nejvýznamnějších etablovaných proudů v politických vědách. Oproti tomu v České republice žádné viditelné prosazení se studia veřejných politik v rámci politické vědy nepozorujeme. Můžeme se potom pochopitelně ptát, proč v české politologii neslaví problematika studia veřejných politik takový úspěch jako na Západě?

Relativně malou popularitu studia veřejných politik nemůžeme plně vysvětlovat například tím, že je opomíjena v základních syntetických textech pro zájemce o problematiku, jenž jsou představovány úvody do politické vědy či politologie. Při bližším prozkoumání české produkce můžeme poukázat na zajímavý fakt, že problematika studia veřejných politik je zařazena v přeložených úvodech, což svědčí o zavedenosti problematiky v západní politologii. Například Berg-Schlosser a Stammen (2000) zařazují problematiku do nauky o politickém systému. Heywood (2004) se jimi zase zabývá v části věnované politickým opatřením a jejich provádění. U českých autorů úvodů je jim jen výjimečně věnováno více prostoru. Například Říchová (2000) se problematikou zabývá pod názvem moderní analýza politiky v části věnované politickému systému. Většina však dané téma zmiňuje jen velmi okrajově, nebo, a to je častěji, zmínka zcela chybí (srov. např. Cabada, Kubát a kol., 2004; Prorok, Lisa, 2003; Srb, 2002 atd.).

V této souvislosti je vhodné upozornit na to, že nikdo z českých politologů nenavázal na výzvu Petra Fialy z průkopnické práce Německá politologie (Fiala, 1995a), aby pro české prostředí zpracoval vývoj politické vědy v jiných zemích. Výsledkem je poněkud překvapivý fakt, že českému čtenáři stále chybí přehledy vývoje politických věd v jiných zemích a to dokonce v tak paradigmatických a predominantních, jako jsou USA.

Dalším příkladem opomíjení studia veřejných politik jsou výzkumy české politologie prováděné Holzerem, Pšejou a Šancem. Z jejich seznamu zkoumaných institucí, které se zabývají studiem politiky

v ČR, pravidelně vypadává Katedra veřejné a sociální politiky ISS UK FSV, či CESES, nebo Katedra sociální politiky a sociální práce, která sídlí v Brně na stejné fakultě jako politologie (Fakulta sociálních studií), což by bylo možné vysvětlovat přílišným Ipěním na institucionálních názvech a nikoli na průzkumu vlastního obsahu práce jednotlivých pracovišť. Je to zajímavé i proto, že Martin Potůček byl relativně dlouho členem Výboru České politologické společnosti a zástupci z pracovišť jako Katedra veřejné a sociální politiky ISS UK FSV a CESES UK FSV se aktivně zúčastnili 2. a 3. Kongresu českých politologů (srov. Dvořáková, Heroutová, 2003 a Němec, Šůstková, 2006). Pozoruhodné je, že oblast studia veřejných politik vypadává z jejich průzkumů oblastí, kterými se česká politologická pracoviště zabývají.

Zde bychom mohli například u Holzera a Pšejy domýšlet, že veřejné politiky se skrývají pod kategoriemi „Státní správa, veřejná, regionální a komunální politika“ nebo „Česká politika“ (např. Holzer, Pšej, 2007, s. 65). Studium veřejných politik není také zahrnuto do teoretických či metodologických přístupů, které jsou na jednotlivých pracovištích uplatňovány. (srov. Holzer, Pšej, 2002 a 2007; Šanc, 2009). Je potěšitelné, že se problematika studia veřejných politik objevuje pod názvem „Politiky a jejich analýza“ alespoň v jejich následném bibliometrickém výzkumu českých politologických časopisů (Holzer, Pšej, Šindelář, Chytilík, 2009 a Holzer, Chytilík, Pšej, Šindelář, 2009).

Orientace mezi studiem veřejných politik a politickou vědou je případným zájemcům komplikována minimálně dvěma dalšími jevy, které musíme brát na zřetel, když se tímto tématem zabýváme. Prvním je poněkud rozvolněné používání označení pro studium politiky mezi politologií, politickou vědou a politické vědy. Obecně se tyto pojmy používají téměř synonymicky, i když převahu má zřejmě politologie, zatímco asi nejbliže současnému stavu by bylo označení politické vědy, které zahrnuje širokou škálu přístupů ke zkoumání politiky a které odkazuje na pozurohodnou absorpční schopnost disciplíny vůči novým podnětům a přístupům. Tento stav českého zkoumání politiky vcelku dobře dokresluje i číselník vládní Rady pro vědu a výzkum, hlavního orgánu české vědy. Tento číselník vědeckých disciplín označuje zkoumání politiky jako AD, tj. politologii a politické vědy.

Druhý jev, který znesnadňuje orientaci mezi studiem veřejných politik a politickou vědou, je zajímavý trend ve dvou nejvýznamnějších proudech českého studia veřejných politik. Na jedné straně, ve veřejné politice, můžeme sledovat rostoucí tlak na fragmentalizaci, představující posun původní bipolarity mezi veřejnou a sociální politikou k multipolaritě, kde další nové póly představují například bezpečnostní studia, zdravotní politika a vzdělávací politika. Na druhé straně, v brněnské politologii, můžeme zaznamenat úspěšnou a plnou integraci, či téměř rozpuštění politické vědy ve formě analýzy politiky.

6.3.2 INTERAKCE SUBDISCIPLÍNY S VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM (MEZINÁRODNÍ OBDOBNOU KOMUNITOU)

Při zkoumání interakcí českého studia veřejných politik s mezinárodní odbornou komunitou se zaměříme především na vliv, které mělo zahraniční studium veřejných politik na české studium, a na zapojení českých badatelů do mezinárodního studia veřejných politik.

Vliv zahraničního studia veřejných politik

Jeden z možných indikátorů zahraničního vlivu na české studium veřejných politik je možné zjistit z analýzy literatury, která byla citována v hlavních učebních syntézách českého studia veřejných politik (Fiala, Schubert, 2000; Colebatch, 2005; Potůček a kol., 2005 a Veselý, Nekola, 2007). Můžeme se ptát, z jakých jazykových okruhů bylo čerpáno při psaní učebních syntéz studia veřejných politik, které vyšly v České republice. V tomto případě můžeme zjišťovat jazykové složení jak použité literatury, tak citací v textu.

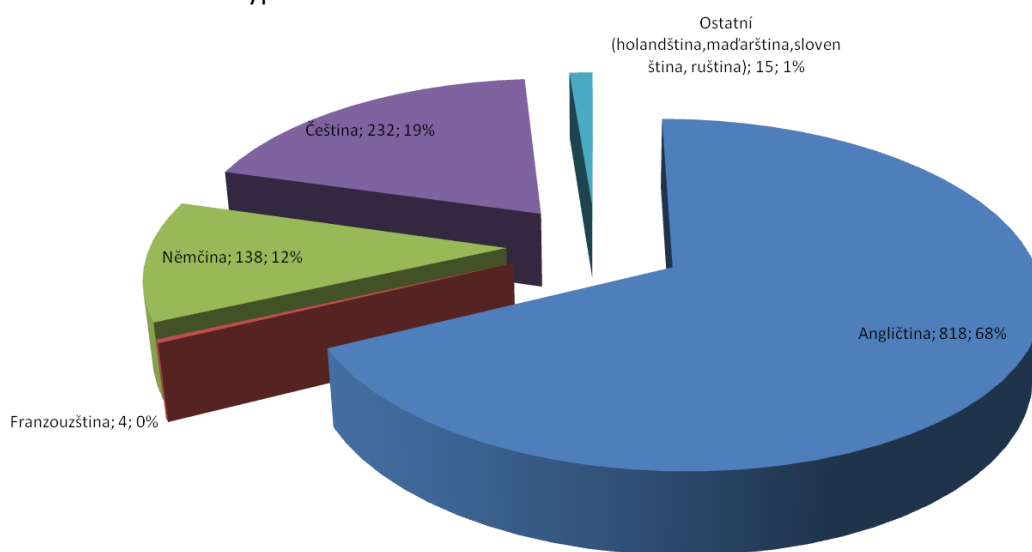
Rozbor použité literatury českých učebních syntéz studia veřejných politik

Při rozboru použité literatury českých učebních syntéz studia veřejných politik se můžeme ptát, z jakých jazykových okruhů bylo čerpáno při psaní učebních syntéz studia veřejných politik, které vyšly v České republice. Přesněji se můžeme ptát, jaký je vliv jazykových okruhů na referenční rámec subdisciplíny. Za základ zjištění nám bude sloužit analýza souhrnů použité literatury v základních českých syntézách studia veřejných politik (Fiala, Schubert, 2000; Colebatch, 2005; Potůček a kol., 2005 a Veselý, Nekola, 2007). Tyto souhrny budou porovnány tak, že bude vytvořen souhrnný korpus veškeré použité literatury a budou porovnány jednotlivé položky, zda se vyskytují v jednotlivých monografiích. Pro určité zjednodušení budou všechna vydání stejné publikace sloučena do jedné položky. U jednotlivých publikací bude sledováno, zda jsou psány v češtině, angličtině, francouzštině, němčině a případně v jiných jazycích.

Obtížnější bude tento úkol u analýzy použité literatury u *Veřejné politiky* (Potůček a kol., 2005), která představuje kolektivní monografii o třinácti kapitolách a u *Analýzy a tvorby veřejných politik* (Veselý, Nekola, 2007), která je rovněž kolektivní monografií, skládající se ze čtrnácti kapitol. V těchto případech bude postupováno tak, že sloučením všech seznamů použité literatury u jednotlivých kapitol vznikne celkový korpus použité literatury v dané monografii. V tomto korpusu budou všechny stejné publikace, i s různými daty vydání, počítány jako jedna položka.

Provedený rozbor jazykového složení celkového korpusu publikací v použité literatuře ukázal následující výsledky. Celkem bylo zjištěno 1207 citovaných publikací (N = 1207). Z toho bylo v anglickém jazyce napsáno 818 (68 %), ve francouzském jazyce 4 (zaokrouhleně 0 %), v německém jazyce 138 (12 %), v českém jazyce 232 (19 %) a ostatních jazycích (holandština, maďarština, slovenština, ruština) 15 (1 %) citovaných publikací.

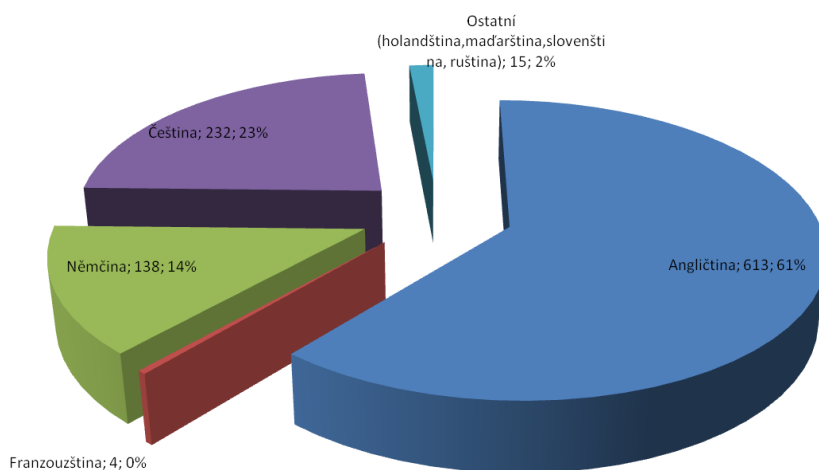
Grafické znázornění vypadá následovně:

Zdroj: autor

Je zřejmé, že dochází k určitému zkreslení zařazením Colebatchova *Úvodu do policy*, který je ve sledovaném vzorku jediným překladem zcela mimo české prostředí. Očistíme-li o něj sledovaný soubor, pak obsahuje 1002 citovaných publikací (N = 1002). Z nich bylo napsáno v anglickém jazyce 613 (61 %), ve francouzském jazyce 4 (zaokrouhleně 0 %), v německém jazyce 138 (14 %), v českém jazyce 232 (23 %) a ostatních jazycích (holandština, maďarština, slovenština, ruština) 15 (2 %) citovaných publikací.

Grafické znázornění vypadá následovně:

Zdroj: autor

Výsledkem úpravy je zjištění, že se situace příliš zásadně nezměnila, jen o něco klesl počet anglicky psaných publikací a procentuálně posílilo zastoupení publikací napsaných v jiných jazycích.

Podle provedené analýzy můžeme formulovat závěr, že dominantním jazykem, ze kterého čerpá české studium veřejných politik, je angličtina. Domácí čeština představuje druhý jazykový okruh a významně je také zastoupena němčina. Poněkud překvapivým výsledkem je zjištění, že v českých syntézách téměř vůbec nebyla reflektována frankofonní literatura. Bez překvapení je naopak, že žádný jiný jazyk neměl podstatné zastoupení. Získané poznatky můžeme problematizovat tím, že kromě zcela anglofonní Colebatchovy práce je silný anglofonní vliv přítomen i ve *Veřejné politice*, která představuje upravený překlad anglické publikace (Potůček, LeLoup, Jenei, Varádi, 2003), nebo že zastoupení němčiny je dáno především tím, že publikace *Moderní analýzy politiky* vznikla na základě práce Petra Fialy o německé politologii (Fiala, 1995a) a Klause Schuberta k Politikfeldanalyse a sítím veřejných politik (Schubert, 1991 a 1995).

Rozbor citací v textu v českých učebních syntézách studia veřejných politik

Závislost nebo autonomii daného studia veřejných politik na cizích konceptech a vzorech bylo možno sledovat na rozboru citací v textu. Pro účely zjištění stavu českého studia veřejných politik jsme vycházeli z analýzy textu základních českých syntéz (Fiala, Schubert, 2000; Colebatch, 2005; Potůček a kol., 2005 a Veselý, Nekola, 2007). S ohledem na to, že se v disertační práci jedná především o zjištění přístupů ke studiu veřejných politik, byly do analyzovaného vzorku zařazeny z kolektivních monografií *Veřejná politika* a *Analýza a tvorba veřejných politik* pouze ty kapitoly, které se explicitně vztahují k vymezení veřejných politik. Podstatné také je, že autory nebo spoluautory těchto kapitol jsou vůdčí osobnosti dvou generací pražského přístupu veřejné politiky Martin Potůček a Arnošt Veselý. Z publikace *Veřejná politika* tak byly vybrány kapitoly 1 (Potůček, LeLoup, 1995) a kapitola 2 (Potůček, Vass, Kotlas, 1995) a z kolektivní monografie *Analýza a tvorba veřejných politik* kapitola 1 (Veselý, 2007), kapitola 2 (Veselý, Drhová, Nachtmannová, 2007) a kapitola 3 (Veselý, Paterová, Nekola, 2007).

Pro posouzení byly sledovány odkazy na díla a autory uvedené v textu. S ohledem na to, že ve všech uvedených syntézách byl použit harvardský styl odkazování v textu po vzoru (autor, rok vydání, případně stránka), pak byl za základ analýzy brán uvedený odkaz v závorce. Tím bylo odhlédnuto od jiných, někdy problematicky přiřaditelných, odkazů na autory a díla v textu. Rozbor použitých odkazů v textu byl zaměřen na zjištění dvou základních faktorů. Prvním bylo zjištění nejcitovanějších děl v textu, které by měly odkazovat na konceptuální ukotvení autorů, tj. kolikrát byla daná publikace

v textu citována. Druhým bylo zjišťování nejcitovanějších autorů v textu. V daném případě bylo postupováno tak, že autoři citovaných textů byli počítáni každý zvlášť i v případech spoluautorství. Tato analýza by měla ukázat, z jakých autorů nejčastěji autoři syntéz vycházeli. Samozřejmě, že zjištěný soubor byl očištěn o autoreference, tj. citace vlastních děl autory daného textu, což by mělo poněkud zmírnit případné zkreslení, ke kterému by jistě u některých autorů došlo.

Uvedené výsledky rozboru obsahují tři nejčastější citované úrovně. Postupovali jsme chronologicky podle roku vydání.

Moderní analýza politiky (Fiala, Schubert, 2000)

Top 3 úrovně citovaných děl

Počet citací	Dílo
9	Windhoff-Héritier, A. 1987. <i>Policy-Analyse : Eine Einführung</i> .
7	Peters, B.G.; Doughtie J.C.; McCulloch M.K. 1977. Types of Democratic Systems and Types of Policy – An Empirical Examination. <i>Comparative Politics</i> , 9.
4	Alemann, U. von. 1994. <i>Grundlagen der Politikwissenschaft</i> . Beyme, K. von. 1988. <i>Der Vergleich in der Politikwissenschaft</i> . Scharpf, F. W. 1991. Die Handlungsfähigkeit des Staates am Ende zwanzigsten Jahrhunderts. <i>Politische Vierteljahresschrift</i> , 32, 4. Schmidt, M.G. 1995. Policy-Analyse. In Mohr, A. (Hrsg.). <i>Grundzüge der Politikwissenschaft</i> .

Top 3 úrovně citovaných autorů

Počet citací	Autor
10	Jann, W.; Mayntz, R.; Schmidt, M.G.; Windhoff-Héritier, A.
7	Jordan, A.G.; Scharpf, F.W.
6	Beyme, K. von; Dye, T.R.; Peters, B.G.

Úvod do policy (Colebatch, 2005)

Top 3 úrovně citovaných děl

Počet citací	Dílo
10	Bridgman, P.; Davis, G. 2000. <i>The Australian Policy Handbook</i> .
9	Hughes, O.E. 1994. <i>Public Management and Administration</i> .
6	Howlett, M.; Ramesh, M. 1995. <i>Studying Public Policy</i> .

Top 3 úrovně citovaných autorů

Počet citací	Autor
10	Bridgman, P.; Davis, G.
9	Hughes, O.E., Wildavsky, A.
7	Pressman, J.

Veřejná politika (Potůček a kol., 2005, kapitoly 1 a 2)

Top 3 úrovně citovaných děl

Počet citací	Dílo
5	Fiala, P.; Schubert, K. 2000. <i>Moderní analýza politiky. Uvedení do teorií a metod policy analysis</i> .
4	Hayek, F.A. 1991. <i>Právo, zákonodárství a svoboda</i> .
3	Lane, J.-E. 1993. <i>The Public Sector. Concepts, Models and Approaches</i> . Popper, K.R. 1994. <i>Otevřená společnost a její nepřátelé</i> . Popper, K.R. 1995. <i>Věčné hledání. Intelektuální autobiografie</i> .

Top 3 úrovně citovaných autorů

Počet citací	Autor
7	Schubert, K.
6	Popper, K.R.
5	Fiala, P.

Analýza a tvorba veřejných politik (Veselý, Nekola, 2007, kapitoly 1, 2 a 3)

Top 3 úrovně citovaných děl

Počet citací	Dílo
12	Weimer, D.L.; Vining, A.R. 2005. <i>Policy Analysis. Concepts and Practice.</i>
10	Fiala, P.; Schubert, K. 2000. <i>Moderní analýza politiky. Uvedení do teorií a metod policy analysis.</i>
8	Patton, C.V.; Sawicki, D.S. 1993. <i>Basic Methods of Policy Analysis and Planning.</i>

Top 3 úrovně citovaných autorů

Počet citací	Autor
12	Weimer, D.L.; Vining, A.R.
10	Fiala, P.; Schubert, K.;
9	Potůček, M.; Sabatier, P.

Z provedeného rozboru vyplývá, že jednotlivé přístupy mají různou jazykovou orientaci svého referenčního rámce. Brněnská politologie pracuje především s německým referenčním rámcem, zatímco pražské studium veřejné politiky je orientováno na americké a české prostředí. I zde můžeme vidět rozdíl v generacích, kdy „první“ generace je více zaměřena na českou literaturu, resp. překlady, než generace „druhá“. Podstatné je také to, že pražská škola reflektuje brněnský politologický přístup.

Zapojení do mezinárodní odborné komunity

Dalšími faktory, které mohou indikovat zahraniční vlivy, jsou kontakty se zahraničím v podobě studijních a výzkumných pobytů nebo institucionální mezinárodní spolupráce.

V přístupu veřejná politika je inspirace zahraničním studiem veřejných politik dobře pozorovatelná především na Martinovi Potůčkovi, garantovi oboru veřejná a sociální politika. Ten své zahraniční zkušenosti začal získávat hned po roce 1989. V akademickém roce 1990/91 vystudoval magisterský program European Social Policy na Department of Social Policy and Administration London School of Economics and Political Science. Svě zkušenosti s anglosaským studiem veřejných politik si prohloubil již na podzim 1992, kdy jako stipendista Eisenhower Exchange Fellowships procestoval USA a seznámil se s důležitými institucemi americké public policy. Během svého pobytu navštívil univerzity²¹ a důležité školy veřejné politiky (schools of public policy)²². Seznámil se s činností think-tanků, jako jsou Urban Institute a Brookings Institute, a výzkumných institucí federální vlády jako General Accounting Office a National Institute of Health. Navázal kontakty s Americkou asociací škol veřejné politiky a zúčastnil se Výroční Americké asociace pro veřejnou politiku (Policy Studies Organisation). (Potůček, 1997b, s. 103 a 117).

²¹ Massachusetts Institute of Technology; George Mason University, Fairfax; New School for Social Research in New York; Stanford University; University of California at Los Angeles.

²² Harvard University at Boston, John Fitzgerald Kennedy School of Government; Chicago University, the Irving B. Harris Graduate School of Public Policy Studies and School of Social Service Administration; Johns Hopkins University v Baltimore, Institute for Policy Studies; Princeton University, Woodrow Wilson School of Public and International Affairs; University of California at Berkeley, School of Public Policy and School of Public Health; University of Michigan, Institute of Public Policy Studies; University of Minnesota, Hubert H. Humphrey Institute of Public; University of Pittsburgh, Graduate School of Public and International Affairs.

Tyto důležité iniciační kroky byly doplněny studijními a výzkumnými pobyty na univerzitách v Oxfordu (1993 a 1994), v Kostnici (1997-2000), na Institutu pro humanitní studia ve Vídni (1998) a Středoevropské univerzitě v Budapešti (1998-2000). V letech 2002-2008 působil jako stálý hostující profesor na univerzitě v německé Kostnici, kde se stýkal s Volkerem Schneiderem. Mimo tyto akademické kontakty byl také v roce 1997 zvolen do funkce člena řídicího výboru Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe (NISPAcee), kde v letech 2000-2002 působil ve funkci prezidenta této mezinárodní nevládní organizace. Jeho bohaté osobní kontakty s Carl Vinson Institute of Government, University of Georgia v Athens, George Mason University ve Fairfaxu, Department of Social Policy and Applied Social Research na Oxford University, Wissenschaftszentrum für Sozialforschung v Berlíně a s European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions v Dublinu v Irsku (Potůček, 1997b, s. 110-111) jsou pro přístup veřejné politiky důležité nejen z pohledu inspirace, ale také vzhledem k čerpání poznatků o mezinárodním studiu veřejných politik a budování mezinárodní vědecké spolupráce. (srov. také Potůček, 2011)

Ani současný vedoucí Katedry veřejné a sociální politiky ISS UK FSV Arnošt Veselý není bez zahraničních zkušeností. Ty začal sbírat na semestrálních pobytech v belgickém Leuvenu (1996) a nizozemském Tilburgu (1998), ale zejména na ročním postdoktorandkém pobytu na University of California v Berkeley (2003 – 2004). Důležitý pro postup práce na jeho habilitaci byl kratší třítydenní studijní pobyt na nizozemské University of Twente v roce 2007. (Veselý, 2011)

Představitelé brněnské politologii jsou více vázáni na zahraniční zkušenosti z německého prostředí. Petr Fiala strávil na začátku své akademické kariéry jaro na Fakultě sociálních věd Ruhr-Universität v Bochumi, kde upevnil dobré vztahy s Klausem Schubertem, napsal první verzi své Německé politologie (Fiala, 1991 a 1995a) a seznámil se s německým studiem veřejných politik v podání Klause Schuberta.

V působištích Klause Schuberta sbíral své zahraniční zkušenosti i současný vedoucí Katedry politologie Stanislav Balík, který absolvoval studijní pobyt na Institut für Politikwissenschaft, Westfälische Wilhelms-Universität v Münsteru (listopad 2001 - leden 2002), (Balík, 2011).

Také další představitel brněnského politologického studia veřejných politik Miroslav Mareš čerpal své první zahraniční zkušenosti u Klause Schuberta na Ruhr Universität v Bochumi (1993). Později absolvoval studijní pobyty na Filozofické fakultě Technische Universität v Chemnitz (2003-2004) a na on Global Conflict and Cooperation, University of California v San Diegu (2007). (Mareš, 2011)

Jan Holzer, mimo jiné vedoucí skupiny Politiky v rámci Institutu pro srovnávací politologický výzkum MU FSS, strávil krátký studijní pobyt u Klause Schuberta na Westfälische Wilhelms-Universität v Münsteru (listopad 2001). Jeho zaměření je však orientované více na východ, takže mezi jeho studijní a výzkumné pobyty patří Vojenská vysoká škola Marie Theresie ve Wiener Neustadt (březen 1996), Univerzita Marie Curie-Sklodovské v Lublinu, Katedra politologie a žurnalistiky (říjen 1997), Univerzita v Kodani (říjen 1998), Varšavská univerzita, Centrum pro východoevropská studia, Letní škola východoevropských studií (červen a červenec 1999), moskevská Lomonosovova Státní univerzita (září 1999, září 1999, květen a červen 2003), Univerzita Adama Mickiewicze v Poznani, Katedra politologie a žurnalistiky (červen 2000, červen 2001) a Centrum východních studií ve Varšavě (listopad 2006). (Holzer, 2011)

Obdobné zaujetí pro oblast Polska jako Jan Holzer má i garant základního povinného kurzu magisterského studia politologie POL402 Analýza české politiky, Lubomír Kopeček. Absolvoval své většinou krátkodobé studijní a výzkumné pobyty na Institutu politologie Vilniuské univerzity (listopad - prosinec 1999), Institutu historie Jagellonské univerzity v Krakově (únor a březen 2000), East

Summer School Varšava – Wrocław (červen a červenec 2000), Ukrajinské akademii věd ve Lvově (únor 2001), Institutu politických věd a mezinárodních vztahů Jagellonské univerzity v Krakově (duben a květen 2001, květen 2005) a Institutu politologie Wroclawské univerzity (listopad 2002, listopad 2003 a listopad 2004). Předtím ještě pobýval na Ekonomické univerzitě v Bratislavě (březen – květen 1997) a Právnické fakultě Salcburské univerzity (prosinec 1997). (Kopeček, 2011)

Z tradičního německého či polského zaměření brněnských politologů se poněkud vymyká Ondřej Císař, garant kurzu POL495 Analýza policy, který získal na Katedře politologie Středoevropské univerzity v Budapešti v roce 2000 titul M.A. a v roce 2001 titul M.Phil. Jeho další zahraniční zkušenost představuje akademická stáž na Kolumbijské univerzitě v New Yorku za mentorování Charlese Tillyho. (Císař, 2011)

Naši pozornosti by také neměly uniknout dvě důležité osobnosti studia veřejných politik na Katedře sociální politiky a sociální práce MU FSS. První je Tomáš Sirovátka, garant studijního programu Veřejná politika a lidské zdroje a ředitel Institutu pro sociální otázky (od roku 2001). Jeho zkušenosti ze studijních a výzkumných pobytů jsou spojeny především se skandinávskými zeměmi a zeměmi Beneluxu (Institute de Horst, Driebergen, Nizozemí (1991); Institute of Economics, University of Copenhagen (1991, březen-květen 1993); University of Lund, Švédsko (1995 a květen-červen 1996); Catholic University of Brabant, Nizozemí a Catholic University Leuven (květen 1997), Universita v Roskilde, Dánsko (únor a duben 1998) a Univerzita v Tilburgu (březen 1999). (Sirovátka, 2011)

Druhou je Jiří Winkler, současný vedoucí Katedry sociální politiky a sociální práce, jehož zahraniční zkušenost je spojena s anglofonní oblastí v IMK Diemen v Nizozemí (1991) a University of Plymouth v rámci projektu TEMPUS v roce 1993. (Winkler, 2011)

I tento rozbor nám ukazuje na jasnou orientaci pražského studia veřejné politiky na anglofonní, především americké prostředí. K této anglofonní orientaci se přidávají i představitelé brněnské sociální politiky. Na druhou stranu, brněnská politologie má silné vazby na německé prostředí a zejména Klause Schuberta, případně na oblast Střední a Východní Evropy. Určitou výjimku z tohoto převládajícího zaměření představuje Ondřej Císař, který má nejbližší k americkému studiu politiky.

6.4 ZÁVĚR

Sledujeme-li vývoj českého studia veřejných politik, pak je potřebné shrnout uvedené poznatky do určité vývojové linie. Jako vhodná forma se jeví použití vývojových fází. V české prostředí jako jedinou konceptualizaci tohoto druhu představil Martin Potůček (2007b). Potůček se zaměřuje pouze na vývoj veřejné politiky jako vědní disciplíny a přirovnává její vývoj k jednotlivým fázím lidského života, což představuje vcelku zajímavou metaforu. Podle Potůčka je možné vývoj české veřejné politiky rozfázovat následovně:

počátek 20. století až 1948 – nenarozené dítě
60. léta 20. století – mrtvě narozené dítě
80. léta 20. století – vysoký stupeň těhotenství
1989 – zrod veřejné politiky
90. léta 20. století – dětský věk
začátek nového tisíciletí - věk dospívání
současnost – věk rané dospělosti.
(Potůček, 2007b)

Ponechme stranou jeho pochopitelné whigistické pojetí, což je u vrcholného představitele české veřejné politiky zcela legitimní. Pro nás je zajímavé, že kumulační charakter Potůčkova vyprávění je vcelku v souladu s pojetím vývojových fází Trenta a Steina (např. Trent, 1987; Trent, Stein, 2002).

Jejich pojetí je se zdá být poněkud rozpracovanější a příhodnější pro postihnout vývoje českého studia veřejných politik nejenom tím, že je schopno postihnout celkový vývoj subdisciplíny studia veřejných politik.

Podle vývojové typologie Trenta a Steina můžeme rozlišovat tři fáze vývoje subdisciplíny (srov. Trent, 1987, s. 20; Stein, 1998, s. 170). České studium relativně rychle prošlo první fází „legitimizace“, do které spadá zápas o dosažení legitimacy a určité institucionalizace, kterou je možné časově zařadit do 90. let. To bylo možné i prostřednictvím skutečnosti, že české studium veřejné politiky mohlo navázat na silnou tradici správní vědy, ale především na analýzy veřejných politik z období komunistického režimu.

Na začátku 90. let došlo k ustavení institucionálních platform v podobě Katedry politologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (MU) v roce 1991, Katedry veřejné a sociální politiky Institutu sociologických studií UK Fakulty sociálních věd (KVSP ISS UK FSV) v roce 1993 a Katedry sociální politiky a sociální práce Filozofické fakulty MU v roce 1994. Založení kateder předcházela akreditace studijních programů politologie a veřejné a sociální politiky, minimálně v magisterské a doktorské části spektra studijních programů. Tím byly završeny snahy alespoň o uznání oborů v rámci české akademie, i když tyto akreditace spadaly buď pod politickou vědu (brněnská politologie) nebo sociologii (pražské studium veřejné politiky, brněnská sociální politika). Vůdčí osobnosti českého studia veřejných politik se staly vedoucími výukových pracovišť, jako Petr Fiala, od roku 1996 vedoucím Katedry politologie MU FF, Martin Potůček, v letech 1994 až 2003 ředitelem Institutu sociologických studií UK FSV.

Aktivity studia veřejných politik se v té době soustředily především na výuku a vytváření prvních případových studií (např. řada Veřejná a sociální politika na KVSP ISS UK FSV) a postupném budování teoretického rámce (např. Potůček, Purkrábek, Vavroušek a kol., 1994; Damohorský, Petrášek, Potůček, Purkrábek, Vavroušek, 1996; Potůček, 1997). V případě pražského studia veřejných politik byl tento počáteční rozvoj ještě institucionálně podpořen dvěma velkými granty z Grantové agentury ČR „Analýza procesu formování a realizace veřejné politiky v České republice“ (1994-1996) a „Analýza procesu rozhodování, financování a komunikace veřejné politiky v České republice“ (1997-1999). Od druhé poloviny 90. let se také začali představitelé pražského studia veřejné politiky a brněnské politologie integrovat do profesních organizací, jako je Česká politologická společnost a Masarykova sociologická společnost.

Ve fázi plné „institucionalizace“ můžeme rozlišovat v českém studiu veřejných politik dvě podfáze, a to fázi „rané institucionalizace“ (2000-2004) a fázi „vrcholné institucionalizace“ (2005-2010). Za nástup první fáze „rané institucionalizace“, je možné označit rok 2000, kdy nejen vyšla první učební syntéza českého studia veřejných politik (Fiala, Schubert, 2000), ale vznikla i první specializovaná akademická výzkumná pracoviště v podobě Centra pro ekonomické a sociální strategie (CESES) UK FSV a Institutu zdravotní politiky a ekonomiky (IZPE). Ustavilo se tak určité „jádro“ oborových profesionálů na plný úvazek. Tuto profesionalizaci subdisciplíny je možné vidět i na jednotlivých katedrách, které sice stále zůstávají v rámci silnějších oborů jako sociologie a politologie, nicméně zachovávají si podstatnou autonomii tím, že představitelé subdisciplíny jsou na vedoucích místech základních částí. Například brněnské katedry politologie a sociální politiky a sociální práce se výrazně osamostatňují svým přechodem na nově založenou Fakultu sociálních studií již koncem 90. let.

Zde je potřebné zmínit dvě důležité události. První představuje postupné rozšiřování spektra center českého studia veřejných politik o Katedru sociální politiky a sociální práce MU FSS, kde na přelomu tisíciletí krátce působí jako vedoucí Tomáš Sirovátka. Druhou je určitý útlum činnosti prvotních center studia veřejných politik, protože v roce 2000 je založen CESES UK FSV a Institut zdravotní politiky a ekonomiky (IZPE), kam se přelévá aktivita z KVSP ISS UK FSV. V roce 2002 se přesouvá Petr Fiala s

části katedry politologie na nově založenou Katedru mezinárodních vztahů a evropských studií MU FSS.

Představitelé subdisciplíny jsou plně integrováni do politologických (zejména brněnská politologie) a sociologických profesních asociací, nicméně nedochází k vytvoření vlastní profesní organizace, nebo alespoň pracovní skupiny à la „Studium veřejných politik“ v těchto organizacích. Představitelé subdisciplíny také publikují odborných periodických obou disciplín, jako jsou například Politologická revue, Politologický časopis nebo Sociologický časopis apod. Subdisciplína je také schopna plnit tři základní úkoly deskripce, teorie a analýzy, jak dokazují práce nejen CESESu, ale i brněnské politologie i brněnské sociální politiky. Děje se tak většinou pod silným vlivem importovaných modelů zahraničního studia veřejných politik. V této souvislosti můžeme rozlišovat mezi anglofonním, resp. americkým vlivem, který je patrný především v pražském studiu veřejných politik (pobyty Martina Potůčka a Arnošta Veselého v USA) a v brněnské sociální politice, a německým vlivem, působícím zejména na brněnskou politologii (vazba Petra Fialy na Klause Schuberta). Na okraj je potřebné poznamenat, že české studium veřejných politik disponuje zajímavým potencionálem inovace transferů, jak je to možné vidět například v konceptech trojdimenzionálního pojetí politiky nebo tří regulátorů života společnosti.

„Vrcholná“ fáze institucionalizace představuje nový impulz pro rozvoj českého studia veřejných politik. Nastává v roce 2005, kdy vychází další syntézy studia veřejných politik (Colebatch, 2005; Potůček a kol., 2005), rozšiřující spektrum českého studia veřejných politik. Zároveň začíná dlouhodobá výrazná institucionální podpora ve formě výzkumných záměrů MŠMT. V rámci této podpory jsou budovány nové výzkumné kapacity, jako například Institut pro srovnávací politologický výzkum (ISPO) MU FSS a Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti (IVRIS) MU FSS, nebo jsou posilovány stávající, jako například CESES UK FSV, či revitalizovány staré, jako například KVSP ISS UK FSV. Mimoto jsou rozšiřovány výukové programy, jako například na KVSP o magisterské kombinované studium od roku 2007/08 nebo zaváděny nové, jako Veřejná politika a lidské zdroje na brněnské katedře veřejné a sociální politiky od roku 2010/11. Studiu veřejných politik se také daří pronikat do mezinárodní spolupráce a to především brněnské katedře sociální politiky a sociální práce a také CESESu a KVSP UK FSV. Signifikační pro tuto fázi je nejen větší pozornost věnovaná otázkám metodologie a metodiky (Potůček, 2006; Veselý, Nekola, 2007; Ochrana, 2009), ale i zvyšující se zájem o sebereflexi vývoje subdisciplíny, jako například workshop²³ věnovaný reflexi současného stavu českého studia veřejných politik nebo článek Martina Potůčka o vývoji veřejné politiky (Potůček, 2007a a 2007b).

Významný je i nástup „druhé“ generace, která se rekrutovala a profesně rostla (PhD. a habilitace) ve svých oborech. Stanislav Balík se stal vedoucím brněnské katedry politologie v roce 2008 a Arnošt Veselý vedoucím pražské katedry veřejné a sociální politiky v roce 2009. Opominout také nelze nástup Jiřího Winklera do pozice vedoucího brněnské katedry sociální politiky a sociální práce v roce 2009. Institucionalizace subdisciplíny je završována i vytvořením vlastního periodika, ke které dochází až v roce 2007 v podobě *Central European Journal of Public Policy* vydávaného na Fakultě sociálních věd UK.

To, co se nedaří stále dokončit, je vznik profesního sdružení. Vysvětlením může být, že všechny tři přístupy byly natolik úspěšné ve své oblasti, tj. pražské studium veřejné politiky v budování samostatného oboru veřejná a sociální politika, brněnská politologie v české politologii, které minimálně od roku 2006 dominuje a brněnská sociální politika v oblasti sociální politiky, že neexistovala potřeba se příliš integrovat v rámci celého českého studia veřejných politik. Stručně řečeno, úspěšných a silných přístupů s vlastními vůdčími ambicemi je tolik, že to znesnadňuje

---

²³ Workshop „Ten Years of Public Policy Studies in the Czech Republic. Current State, Perspectives and European Inspirations.“, 7. února 2005, CESES, CEFRES, MPÚ MU v Brně, ČSPV

vzájemnou komunikaci. Fragmentace českého studia a absence organizované komunity českého studia veřejných politik se tak zdá být výsledkem relativního úspěchu jednotlivých přístupů ve svých oblastech.

V současné době se studium veřejných politik, podle našeho názoru, nachází v přechodu mezi fází „insitucionalizace“ a „skutečného politického uplatnění“. Na jedné straně není ustavena organizovaná česká odborná komunita subdisciplíny, jednotlivé přístupy jsou minimálně ve formálním stínu zaběhnutějších disciplín jako politologie, sociologie a sociální politika a nedochází k nějakým výrazným metodologickým debatám a sporům mezi jednotlivými přístupy, zejména z důvodu chybějící komunikace. Na druhé straně transformace českého vzdělávacího systému a zejména důsledky světové hospodářské krize a následné reformní pokusy českých pravicových vlád o zásadní společenské a ekonomické reformy podle neoliberalníhoustru vedou k mobilizaci představitelů disciplíny a jejich větší angažovanosti ve veřejném sektoru, jako například Petr Fiala a Arnošt Veselý v oblasti reformy terciárního vzdělávání nebo Martin Potůček v oblasti sociálních reforem. Dále je možné pozorovat výraznou snahu o standardizaci českého studia veřejných politik s jeho mezinárodní úrovní.

V závěru si dovolueme uvést několik možných výhledů do dalšího studia vývoje veřejné politiky. Následně by například bylo zajímavé hledat odpověď na otázky, proč se české studium veřejných politik neprosadilo, resp. nebylo uznáno společensko-politickou elitou za relevantního producenta poznatků pro tvorbu veřejných politik, nebo proč nebyla uznána nezbytnost takto zaměřeného vzdělání jako předpoklad pro kariéru ve veřejné správě?

Zajímavé poznatky by mohlo přinést posouzení analýzy veřejných politik v komunistickém a současném politickém režimu. Bylo by rozhodně pozoruhodné udělat diachronní srovnání české analýzy veřejných politik po vzoru Beryl Radinové (2000) a ukázat na generační i režimní rozdíly mezi prací analytiků veřejných politik za komunismu (60. a 80. léta) a v demokracii (současnost). Bezpochyby by se měla badatelská pozornost upřít na postihnutí prostředí praxe analýzy veřejných politik a pracovníků, kteří jsou této oblasti činní (policy work, resp. policy workers, (Colebatch, 2006)). Další možností je přikročit k odbornému analytickému postihnutí „šedé zóny“ analýzy veřejných politik, která dnes zřejmě produkuje nejvíce poznatků pro rozhodování ve veřejných politikách.

7. DISKUZE A ZÁVĚR

V disertační práci jsme se primárně zabývali řešením odpovědi na otázku, jak se vyvíjelo české studium veřejných politik. Z relativně širokého cíle postihnout nejdůležitější okolnosti vývoje jsme zúžili přístup ke zkoumání na dva směry, teoretický a praktický. První metodologický směřoval k možnosti, jak uchopit vývoj studia veřejných politik. Vycházeli jsme z potřeby formulovat na základě studia odborné literatury analytický rámec, který umožnil provést nejen analýzu vývoje studia veřejných politik ve vybraných zemích, ale také posloužil jako srovnávací mřížka pro porovnání studia veřejných politik ve sledovaných zemích. Druhý se zaměřil na porozumění vývoji českého studia veřejných politik v evropském kontextu. Úkolem bylo zjistit, jak se vyvíjelo české studium veřejných politik ve srovnání s evropským kontextem, představovaným především Francií a Spolkovou republikou Německo jako hlavními referenčními zeměmi evropských společenských věd. Shrnutím získaných poznatků jsme dospěli k jednotlivým závěrům.

7.1 ZÁVĚR 1 – JAK STUDOVAT VÝVOJ STUDIA VEŘEJNÝCH POLITIK

S ohledem na to, že prováděný výzkum měl především explorativní charakter, neměl by představovat pouze zjištění, ale i výhled na další výzkum. Jedním z cílů bylo hledání odpovědi na otázku, jak studovat vývoj studia veřejných politik, tj. na základě studia odborné literatury formulovat odpovídající analytický rámec. Studium veřejných politik je dnes pevnou a usazenou součástí studia politiky, takže je možné předpokládat, že zájem o porozumění vývoji studia veřejných politik poroste. Pro směřování dalšího výzkumu se nám jeví jako nosné několik následujících směrů.

Zprv se jednalo o zhodnocení a případné vylepšení použitého analytického rámce, vycházejícího z předpokladu interakce mezi subdisciplínou a její okolím. V oblasti subdisciplíny jsme se soustředili na její obsah, který představovala konfigurace přístupů v daném studiu veřejných politik, rozbor hlavních učebních syntéz daného studia, určení originality a charakteristik daného studia a témata, kterými se sledované studium zabývalo. Dále jsme se v oblasti subdisciplíny zaměřili na podpůrnou infrastrukturu, kterou představovala jak institucionalizace výuky, výzkumu a rekrutace subdisciplinárních kádrů, tak profesní organizace a periodika.

V interakci subdisciplíny s vnějším prostředím jsme se orientovali na „domácí“ prostředí, kde byly sledovány vztahy subdisciplíny, na jedné straně s politickým režimem, resp. sférou politiky, a na druhé straně s akademickým prostředím, tj. nastavením vysokoškolského vzdělávacího systému a vztahů subdisciplíny s dalšími disciplínami, zejména politickou vědou. V „zahraničním“ prostředí jsme se soustředili na vliv zahraničního studia veřejných politik na domácí studium a na kontakty domácího studia s mezinárodním studiem veřejných politik.

Použitý analytický rámec se inspiroval dvěma modely. Prvním byl deLeonův (1988) model rady a souhlasu, resp. nabídky a poptávky. Ten se jevil jako úspěšný, ale pro analytičtější práci byl příliš zjednodušující. Druhý model představoval model Trenta a Steina (Trent, 1987; Stein, 1998; Trent, Stein, 2002), daleko více rozpracovaný, ale možná až příliš obširný. Jeho relativní rozsáhlost a podrobnost poněkud znesnadňovaly operacionalizaci. To byl zřejmě důvod, proč se mu nepodařilo prorazit do četnějšího používání. Jako vhodné řešení se ukázalo vytvořit určitý kompromis mezi oběma modely.

Nosným záměrem, podporujícím rozvoj, byla myšlenka interakce mezi subdisciplínou a jejím okolím. Považujeme za příhodné zachovat základní dělení skupin faktorů z Trentova a Steinova modelu. Rozhodně bychom měli pracovat s entitou politického systému v jeho konkrétní formě politického režimu, jako například liberální demokracie, již z toho prostého důvodu, že politika, resp. jedna z jejích dimenzí, veřejné politiky, jsou předmětem zkoumání subdisciplíny. Mimo politický režim je

vhodné pracovat s danou společností. Tu je možné dekomponovat na sociální, ekonomické a kulturní faktory. Další oblastí je mezinárodní vědecké poznání, které ovlivňuje a je ovlivňováno nejen danou subdisciplínou, ale představuje také kontext subdisciplíny nejen ve společenských vědách, ale i ve vědeckém poznání obecně. Ve shrnutí můžeme konstatovat, že základní rámec modelu byl vhodný, ale dále je nutné se zamyslet nad konkrétními faktory.

I přes uvedené obtíže je zřejmé, že použití určitého vhodně sofistikovaného modelu mělo pro studium vývoje studia veřejných politik několik podstatných výhod. Jedná se především o to, že model je konsolidovanější výzkumný nástroj než ad hoc osobní projekce. Už v předchozím textu jsme uvedli, že většina konceptualizací vývoje studia veřejných politik je sice osobního charakteru, ale že tyto osobní projekce implicitně obsahují mnoho společných prvků. Výhodou modelu je jeho schopnost tyto společné prvky systematicky uspořádat. Další významnou předností modelu je možnost jeho použití ke srovnávání studia veřejných politik v různých zemích, tj. že v sobě má dostatečnou míru obecnosti a univerzálnosti. Na druhou stranu, a to je další výhodou, je možné model dále upravovat, zpřesňovat a rozšiřovat podle dosažené úrovně poznání a potřeb výzkumu.

Zadruhé se jedná o doplnění pramenné základny o hloubkové rozhovory s výraznými osobnostmi studia veřejných politik. Jde o to, aby do celkového vyprávění byl zapojen i jejich příběh vývoje studia veřejných politik. Rozhovory umožňují vytvořit prostor pro vystihnutí motivace, cílů, ambicí i vlastní sebereflexe nejen osoby, ale i celého oboru, jak to například přinesli v oblasti komparativní politologie Munck a Snyder (Munck, Snyder, 2007), nebo se z poněkud jiného hlediska snažil do výzkumu politické vědy vložit Hans-Dieter Klingemann (Klingemann, 2007) v podobě dotazníků.

Třetí aspekt se týká rozšíření pramenné základny, tentokrát spíše kvantitativním směrem. Bibliometrický rozbor obsahu odborných časopisů se po nástupu trendu žebříčků a měření publikačních výkonů v politických vědách stal vcelku oblíbenou a standardní záležitostí, která poutavě projektuje tištěné výstupy v oblasti studia politiky a přináší zajímavé údaje o postavení subdisciplíny v rámci politické vědy či věd (např. Palumbo, 1992; Hix, 2004; Boncourt 2007; Holzer, Pšeja, Šindelář, Chytilek, 2009; deLeon, Gallaher, Pierce, Weible, 2010 apod.). Zejména v delší časové perspektivě může specifickým způsobem nejen dokumentovat etablování subdisciplíny v odborném prostředí, ale také přinést nové údaje o tématech článků a jejich autorech (např. institucionální příslušnost apod.).

V této souvislosti je vhodné uvažovat o zpracování bibliometrické analýzy i u vybraných základních syntéz studia veřejných politik v jednotlivých sledovaných zemích, podobně jako to bylo provedeno v disertační práci na případu České republiky. Metodika aplikovaná Goodinem a Klingemannem (1998b) se jeví jako příhodná a její použití může přinést, při vzájemném porovnání výsledků z jednotlivých zemí, konkrétnější představy o pilířích evropského studia veřejných politik, zejména pak v otázce transferů, pokud by byla navíc doplněna o kvalitativněji zaměřený rozbor citací samotných textů.

Začtvrté se jedná o rozšíření záběru zemí. Francie a Německo představují sice jedny z klíčových komunit studia politiky, ale jsou tu i další země, jako například skandinávské, Benelux, nebo mediteránní, které by bylo vhodné zahrnout do výzkumu. Již jen z pohledu na rychlé ustavování se evropského vědeckého prostoru by zkoumání evropského studia veřejných politik nemělo být opominuto.

7.2 ZÁVĚR 2 – ČESKÉ STUDIUM VEŘEJNÝCH POLITIK V EVROPSKÉM KONTEXTU

Podstata disertační práce spočívala ve zjištění vývoje českého studia veřejných politik v evropském kontextu. Za tímto účelem byl nejprve rozpracován vývoj studia veřejných politik ve sledovaných zemích, tj. Francii, Spolkové republice Německo a České republice. Podle zjištěných poznatků bylo

následně možné vývoj českého studia kontextualizovat v evropské perspektivě a poukázat na to, zda české studium veřejných politik má spíše vlastní vývojovou cestu, nebo je jeho vývoj podobný vývoji studií v západní Evropě.

V evropském prostředí bylo studium veřejných politik tradičně doménou správní vědy a správního práva. To platilo především pro případ Francie a Německa. V českém případě byla správní věda nahrazena analýzou veřejných politik v období komunistického režimu, i když je pravda, že orientace na právo, především u brněnské politologie, zůstala zachována.

Až v průběhu 60. let přišel silný impulz z amerického studia veřejných politik, který více (případ Francie), nebo méně (případ Německa), tuto dominanci naboural. Novým ovlivněním byl přístup z hlediska sociologického a politologického (Francie), nebo politologického (Německo). V českém případě to byl až rok 1989, kdy se začalo formovat české studium veřejné politiky, také silně ovlivněné americkým studiem veřejných politik, a to buď přímo (pražské studium veřejné politiky a brněnská sociální politika), nebo zprostředkovaně přes německou tradici (brněnská politologie). Nicméně vliv amerického studia byl zřejmý ve všech zemích, podíváme-li se na jejich hlavní učební syntézy.

Důležitými iniciačními faktory byl jak nástup nové generace badatelů, hledajících svou doménu (např. Crozier a Nizard; Scharpf a Mayntzová; Potůček a Fiala), tak obecné hledání nové orientace hlavních disciplín, zejména politické vědy (např. v Německu úspěšné završení mise *Demokratiewissenschaft*, ve Francii posilování kritické funkce sociální věd, v ČR po roce 1989 obecné hledání směřování sociálních věd např. v konfliktu mezi výchovou občanů k demokracii, nebo budováním standardních vědních disciplín západního typu).

Závažné byly nejen společenské podmínky, které vytvářely v podobě rostoucího sociálního a ekonomického napětí tlak na řešení závažných politických a společenských problémů (ve Francii a Německu se jednalo o sociální a hospodářské problémy konce 60. let, v ČR zase o otázku transformace komunistického režimu na demokratický), ale především vůle politické elity přizvat k plánovaným reformám badatele z oblasti veřejných politik. Ve Francii to byli například Pierre Massé a Claude Gruson jako šéfové plánovací komise, v Německu se jednalo o Ernsta Ehmkeho, který působil jako spolkový ministr pro zvláštní úkoly ve vládě Willyho Brandta. V českém prostředí se jednalo s určitým zpožděním především o Vladimíra Špidlu, který působil jako ministr práce a sociálních věcí a zastupující ministr zdravotnictví ve vládě Miloše Zemana (1998-2002) a později jako český premiér (2002-2004).

Konfigurace studia veřejných politik se začala formovat od 60. let ve Francii a Německu a od 90. let v České republice. Je pozoruhodné, že ani v jednom případě nenastal stejný model. Na jedné straně se vytvářelo několik silných národních přístupů, které vycházely z různých disciplín. Tak tomu bylo v případě Francie, kde se vedle tradiční správní vědy nejprve prosazovala sociologie organizací, soustředěná kolem Michela Croziera v pařížském *Centre de sociologie des organisations* (CSO), a později tzv. grenobelská škola založená kolem *Centre d'études et de recherche sur l'aménagement du territoire* (CERAT) při Institutu politických studií (IEP) v Grenoblu. Tato počáteční konfigurace byla později doplněna přístupem *Groupe d'analyse des politiques publiques*, která se pokoušela propojit přístupy CSO a CERATU. Francouzské studium veřejných politik však zůstávalo relativně dlouho pod dominantním vlivem těchto domácích postojů a uzavřených zahraničních přístupů.

Na druhé straně se vytvářelo relativně velké množství nedominantních přístupů, které však vycházely z jedné disciplíny, tj. politické vědy, jako tomu bylo v případě Německa. Tento přístupový pluralismus byl otevřenější vůči interakci s mezinárodním prostředím studia veřejných politik, jak v případech přebírání nových přístupů, tak v ovlivňování tohoto studia. Česká konfigurace veřejných politik měla blíže k francouzskému modelu, protože se zde vytvořilo několik silných domácích přístupů

vycházejících z různých disciplín, jako především pražské studium veřejné politiky (sociologie) a brněnská politologie (politická věda).

Strukturace jednotlivých národních konfigurací byla patrná v učebních syntézách. V nich najdeme společné odkazování na americké kořeny studia veřejných politik a zejména lasswellovské tradice policy sciences. Americký vliv již však není dominantní v oblasti vymezení předmětu studia veřejných politik a jednotlivých přístupů. Například ve Francii je v tomto směru vcelku originální pojetí grenobelské školy a v Německu zase sdílený důraz na trojdimenzionální pojetí politiky.

Nejsou-li přístupy v jednotlivých zemích příliš shodné, mohli jsme vidět relativně silný trend v konvergenci studovaných témat. Ve všech zemích proběhlo na počátku studia období, kdy dominovaly případové studie zabývající se domácí tematikou. Nicméně toto zaměření bylo oslabováno od 90. let, kdy se začala objevovat společná témata jako Evropská unie a europeizace veřejných politik, problematika vládnutí, post-positivistický obrat ve studiu veřejných politik atd. To je možné vysvětlovat jak integrací evropskou, tak i větší integrací jednotlivých studií do mezinárodního studia.

V oblasti podpůrné infrastruktury byla vcelku zajímavá shoda mezi referenčními zeměmi. Jak ve Francii, tak v Německu, bylo studium veřejných politik vcelku rychle integrováno do výuky i do výzkumu (jednalo se o konec 80. let a první polovinu 90. let). V současné době představuje studium veřejných politik jedny z nevýznamnějších oblastí výzkumu a výuky. Podstatné však je, že tato integrace proběhla v rámci jedné disciplíny, politologie. Zde se zkušenost České republiky liší. U nás můžeme najít studium veřejných politik v oblasti výuky a výzkumu jako samostatnou disciplínu v podobě oboru veřejné a sociální politiky (pražské studium veřejné politiky), nebo jako součást jiných disciplín, jako je politologie (brněnská politologie) a sociální politika (brněnská sociální politika).

Tato roztržitost byla dána i v systémem rekrutace kádrů v rámci subdisciplíny. Ve Francii a Německu jsou kvalifikační řízení v rámci jednoho oboru, politické vědy. Setrvávání na jedné instituci během akademické kariéry je velmi obtížné. Naopak v českém prostředí je systém kvalifikací nastaven tak, že umožňuje členům jednotlivých přístupů budovat svou akademickou kariéru (minimálně doktorské studium a habilitaci) v oborech svých přístupů (veřejná a sociální politika, politologie, sociální politika). Navíc není nutno z kvalifikačních důvodů opouštět mateřské instituce. Zde bychom mohli hledat jednu z příčin relativní uzavřenosti jednotlivých přístupů.

Dalším zajímavým rysem podpůrné infrastruktury byly profesní organizace a časopisy. Zde jsme našli několik různých způsobů. Nejdříve vznikla profesní organizace ve Francii v podobě pracovní skupiny „Politiques publiques“ v rámci Francouzské společnosti pro politické vědy (AFSP) v roce 1994. V německém prostředí se obdobná skupina ustavila až v roce 2009. Vznikla spojením několika pracovních skupin Německé společnosti pro politické vědy (DVPW) a pracovní skupiny „Policyanalyse und Verwaltungswissenschaft“. Tuto pozdní institucionalizaci je možné vysvětlit tím, že představitelé studia veřejných politik byli organizováni v různých pracovních skupinách, které byly zaměřeny na konkrétní veřejné politiky. V českém studiu veřejných politik zatím žádná takováto profesní organizace sdružující představitele jednotlivých přístupů studia veřejných politik neexistuje.

Z hlediska publikačních aktivit proběhlo ustavení specializovaného odborného časopisu nejprve ve Francii, kde v roce 1983 vznikl časopis *Politiques et management public*. V prostředí střední Evropy to byla záležitost relativně nedávná. V Německu byl v roce 2001 založen odborný časopis *German Policy Studies*, v České republice to byl v roce 2007 elektronický *Central European Journal of Public Policy*. To však neznamená, že by představitelé studia veřejných politik nepublikovali. Obvykle začali pronikat do politologických časopisů, v 80. letech v Německu a v 90. letech ve Francii a České republice. Politologické časopisy však nebyly jediné. V současnosti se texty se objevují i

v sociologických časopisech, což je příklad především Francie a České republiky, nebo v multidisciplinárních časopisech zaměřených na konkrétní veřejnou politiku. Významným prvkem profesní komunikace jsou ve všech zemích kolektivní monografie.

V okruhu interakcí subdisciplíny s domácím prostředím jsme již zmínili vliv politického režimu a společnosti na vznik subdisciplíny. Zaměříme se proto na akademické prostředí. V oblasti vzdělávacího systému bylo možné pozorovat zajímavou konvergenci sblížující vysokoškolské vzdělávací systémy ve sledovaných zemích. Jedná se především o implementaci Boloňského procesu, který výrazně transformuje tento systém. S tím je spojen i rostoucí tlak na jeho úpravu podle potřeb pracovního trhu. Dalšími společnými znaky je dominance veřejných vzdělávacích institucí a závislost systému na financování z veřejných rozpočtů.

Odlišnosti jsme shledali ve struktuře vzdělávacího systému. Ve Francii existuje speciální vysokoškolská instituce v podobě institutů politických studií, zaměřená na přípravu kádrů veřejného sektoru. V Německu a České republice existuje pouze univerzální systém vzdělávání prostřednictvím univerzit. Co však Česká republika oproti Francii a Německu postrádá, je speciální vzdělávací instituce pro postgraduální vzdělávání veřejnosprávní elity, jako je francouzská Ecole nationale d'administration v Paříži a německá Deutsche Hochschule für Verwaltungswissenschaften v Speyeru.

Dalším zajímavým hlediskem byl vztah studia veřejných politik k ostatním akademickým disciplínám. V evropském kontinentálním prostředí se problematikou veřejných politik tradičně zabývala správní věda a správní právo. Se správní vědou má relativně blízký vztah německé studium veřejných politik jako součást německé politické vědy. Naopak francouzské studium veřejných politik je situováno mezi sociologií a politologií. Podobně je tomu i v České republice.

Na vztah studia veřejných politik a politické vědy jsme mohli nahlížet z různých úhlů. Proto připomeneme, že v současné době je, jak ve Francii, tak v Německu, vnímáno studium veřejných politik především jako součást politické vědy. Studium veřejných politik bylo v obou zemích integrováno během 80. let a první poloviny 90. let. Rychlejší a téměř úplná integrace nastala v 80. letech v Německu, kde se studium veřejných politik stalo součástí studia politického systému pod konceptem trojdimenzionálního pojetí a začalo se „ztrácet“. Ve Francii probíhala integrace pomaleji, ale studium si tam udrželo, především svými sociologickými aspekty, větší autonomií. V českém prostředí můžeme sledovat jak model německý v případě brněnské politologie, což by nám mohlo vysvětlovat malou viditelnost tohoto přístupu, tak model francouzský, kdy je studium veřejných politik koncipováno blíže sociologii a to v případě pražského studia veřejné politiky a brněnské sociální politiky. Pozoruhodné je také to, že v žádné zemi nehraje v této oblasti příliš důležitou roli ekonomie.

Interakce subdisciplíny se zahraničním prostředím byla v disertační práci vymezena na vztah s mezinárodním, resp. zahraničním studiem veřejných politik. Problematika otevřenosti jednotlivých studií zahraničním vlivům byla již zmiňována, proto jen zopakujeme, že ve všech zemích je možné vysledovat výrazný vliv amerického studia veřejných politik a že otevřenost jednotlivých studií je rozdílná. Podstatné je, že v současné době můžeme sledovat čím dál tím větší otevírání se jednotlivých studií zahraničním vlivům a rostoucí pluralitu přístupů. To zřejmě souvisí se zrychlující se internacionalizací a europeizací společenských věd.

Internationalizace a europeizace studia veřejných politik navázala na sledovaný vztah, kterým byly kontakty jednotlivých studií se zahraničím. Ze zjištěných poznatků vyplývá, že nejlépe je integrováno do zahraničního studia veřejných politik německé studium. U francouzského studia je to záležitost až posledního desetiletí a české studium se teprve začíná významněji integrovat.

V jednotlivých případových studiích jsme se pokoušeli načrtnout vývojové fáze jednotlivých studií veřejných politik podle typologie Trenta a Steina, rozlišující fázi legitimizace, plné institucionalizace a skutečného politického uplatnění (srov. Trent, 1987, s. 20; Stein, 1998, s. 170). Podle zjištěných poznatků všechna tři studia již prošla fází legitimizace (Francie a Německo 60. léta – 1985, ČR – 90. léta) a většinou také prošla fází plné institucionalizace. Podle našeho názoru je zatím obtížné říci, zda již francouzské a německé studium veřejných politik vstoupilo do fáze skutečného politického uplatnění, zejména proto, že názory na získání politické a společenské relevance se různí. Nicméně můžeme konstatovat, že francouzské a německé studium jsou plně institucionalizované subdisciplíny s vlastními syntézami, odbornými časopisy, profesními sdruženími, existující debatou reflektující vývoj studia, standardizovanou výukou a výzkumem a zapojením do mezinárodní komunity.

V této souvislosti je potřebné vyjádřit, zda se české studium veřejných politik vyvíjelo vlastním způsobem, nebo jestli procházelo obdobnou vývojovou trajektorií jako ostatní studia. S ohledem na relativně pozdní zrod subdisciplíny v České republice v první polovině 90. let můžeme říci, že je doložitelný časový posun oproti Francii a SRN, kde se studium začalo utvářet na přelomu 60. a 70. let. Nicméně tento odstup se nezdá být větší, než deset let. S ohledem na provedenou analýzu lze uvést, že české studium veřejných politik procházelo stejnými obecnými fázemi vývoje jako ostatní studia, to znamená, že se postupně kumulované poznatky ve fázi legitimizace přetvářely ve schopnosti deskripce, vysvětlování a rozvoje teorie, jako u standardních společenskovedních disciplín, spolu s rostoucí podpůrnou infrastrukturou v podobě výukových a výzkumných programů, organizačního zázemí a odborného kvalifikovaného personálu. Subdisciplína si postupně vytvářela kapacity pro relevantní používání získaného poznání pro potřeby společnosti a politické elity. Stručně řečeno, v českém akademickém prostředí se setkáváme s relativně dobře etablovanou subdisciplínou, která má vlastní akreditované studijní programy, výzkumné projekty, odborný časopis, učební syntézy, vlastní systém rekrutace odborného personálu a začínající vnitřní debatu o svém vývoji. Na druhou stranu představuje české studium veřejných politik oproti ostatním studiím určitá specifika, jako je především absence společné odborné komunity, roztržičnost jednotlivých přístupů v různých disciplínách (především v sociologii a politologii), nerovnoměrná standardizace výuky a výzkumu s mezinárodním prostředím studia veřejných politik, relativně slabá reflexe vlastního vývoje, ale i nedostatečná propojenost s mezinárodní komunitou studia veřejných politik.

Při objasňování problematiky periodizace bylo potřebné si položit otázku, zda je zvolená typologie dostatečně výstižná. Podle našeho názoru bylo pro účely explorativního výzkumu dostačující, ale pro další výzkum by bylo případně vhodné zvolit i jinou orientaci. Například Boncourt používá zajímavou vývojovou typologii, která pracuje s následujícími fázemi: legitimizační fáze (legitimizace) – disciplína bojuje o svou existenci proti zavedeným disciplínám a společenskému skepticizmu; institucionalizační fáze (diferenciace) – disciplína se vyvíjí do té doby, než dosáhne kritického vývojového bodu, po jehož dosažení se začíná progresivně fragmentovat; konsolidační fáze (internacionalizace) – disciplína se snaží o transnacionální unifikaci a nárokuje si klíčovou společenskou roli. (Boncourt, 2007, s. 279)

V úvodu disertační práce jsme poukazovali na určitý paradox mezi mezinárodním rozmachem studia veřejných politik a jeho relativně omezeným rozvojem v České republice, resp. specifičnost vývoje českého studia. Hlavní příčinou je podle nás výrazná fragmentalizace českého studia veřejných politik mezi jednotlivé přístupy, které spolu příliš nekomunikují. Proto si dovolueme, na základě získaných poznatků, problém okomentovat. Je například pozoruhodné, že ani obory na jedné fakultě, na Fakultě sociálních věd UK, politologie a veřejná a sociální politika a na Fakultě sociálních studií MU, politologie a sociální politika a sociální práce, spolu příliš nespolupracují a raději se soustředí na spolupráci s jinými obory, jako například s právem (brněňští politologové) nebo sociologií (jak pražské studium veřejné politiky, tak brněňská sociální politika). Tento stav se začíná pomalu měnit, ale je to záležitost několika málo posledních let.

Pokusíme se to vysvětlit několika faktory. Prvním je tradiční zaměření jednotlivých oborů. Příkladem může být zaměření české politologie jak na otázky politiky ve smyslu politics, tj. na moc a politické aktéry a to spíše jejich strukturaci v podobě stranického systému, tak otázky tradiční polity, kde se uplatňuje především politická filosofie a zkoumání morálního či hodnotového rozměru politiky. Další možné příčiny vystihl již na přelomu 80. a 90. let Sabatier, který poukazoval na čtyři rozdíly mezi badateli v oblasti veřejných politik a politickými vědci, týkající se rozdílu v nahlížení na účel státu, resp. veřejné správy (gouvernement) a politického života, aktivistického zaměření badatelů veřejných politik oproti pozitivistické představě nestranného bádání, malou metodologickou rigoróznost badatelů v oblasti veřejných politik a multidisciplinární pojetí studia veřejných politik (Sabatier, 1992).

Jinou příčinou může být to, že pražské studium veřejné politiky, brněnská politologie a brněnská sociální politika se míjejí, protože neexistuje téměř žádná společná plocha zájmu v podobě konkrétního objektu studia. Pražské studium veřejné politiky se soustředí spíše na praktický rozměr a politické poradenství, čímž má docela blízko k brněnské sociální politice, zatímco brněnská politologie stojí více na tradičních pozitivistických pozicích společenskovedního výzkumu. To, co by mohlo představovat propojení mezi politologií a veřejnou politikou, jak na to poukazuje Sabatier (1992), tj. studium procesu tvorby veřejných politik, je poněkud na okraji zájmu obou přístupů. Posledním možným faktorem, který ale podle nás hraje asi nejdůležitější roli je to, že hlavní české přístupy byly relativně úspěšné ve své oblasti, což je nenutilo k přehodnocení vlastních pozic nebo k hledání úspěšnějších alternativ. Ve své podstatě si jednotlivé přístupy vystačily samy se sebou.

Na závěr bych chtěl říci, že jsem si vědom některých nedostatků a neúplností²⁴ ve své práci při zjišťování vývoje českého studia veřejných politik. Přesto se domnívám, že předložené výsledky explorativního typu přinášejí některé nové poznatky a pohledy na vybraný problém a že výsledky snahy, zachytit zvoleným systematickým způsobem málo přehlednou a neustálenou oblast, se stanou podnětem pro diskusi a další zkoumání dané problematiky.

---

²⁴ Například ve vyrovnanosti podkladů pro jednotlivá studia veřejných politik (např. bibliometrické studie), bibliometrických rozborů francouzských a německých učebních syntéz či rozhovorů s představiteli studií veřejných politik atd.

7. LITERATURA

- AAU. 2011. *Anglo-American University* [online]. Praha [cit. 2011-03-11]. M.A. in Public Policy : Syllabi. Dostupný z WWW: <<http://www.aau.edu/en/syllabi-7>>.
- AFSP. 2011. *Association française de sciences politiques* [online]. Paříž [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.afsp.msh-paris.fr>>.
- AFSP GPP. 2011. *Association française de sciences politiques* [online]. Paříž [cit. 2011-03-21]. Groupe Politique publique. Dostupný z WWW: <<http://www.afsp.msh-paris.fr/activite/groupe/pp/pp.html>>.
- ANGELOVSKÁ, Olga; FRIČ, Pavol; GOULLI, Rashdi. 2010. *Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru v ČR po roce 1989*. Praha : Agnes, 2010.
- ALLISON, Graham. 2006. Emergence of Schools of Public Policy : Reflections by a Founding Dean. In Moran, Michel; Rein, Martin; Goodin, Robert E. (eds.). *The Oxford Handbook of Public Policy*. Oxford : Oxford University Press, 2006, s. 58–79.
- AUER, Matthew R. 2007. The Policy Sciences in Critical Perspective. In RABIN, Jack; HILDRETH, W. Bartley; MILLER, Gerald J. (eds.). 2007. *Handbook of Public Administration*. 3rd ed. Boca Raton (Fl.) : CRC Press, Francis & Taylor Group, 2007, s. 541-562.
- BALABÁN, Miloš; RAŠEK, Antonín a kol. 2010. *Nezápadní aktéři světové bezpečnosti*. Praha : Karolinum, 2010.
- BALABÁN, Miloš; STEJSKAL, Libor a kol. 2010. *Kapitoly o bezpečnosti*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2010.
- BALÍK, Stanislav. 2008. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.
- BALÍK, Stanislav. 2009. *Okresy na severu. Komunální politika v okresech Šumperk a Jeseník v letech 1989-2006*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009.
- BALÍK, Stanislav. 2011. *Stanislav Balík : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/12180>>
- BALÍK, Stanislav; CÍSAŘ, Ondřej; FIALA, Petr a kol. 2010. *Veřejné politiky v České republice v letech 1989-2009*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010.
- BALME, Richard; BROUARD, Sylvain. 2005. Les consequences des choix politiques : choix rationnel et action publique. *Revue française de science politique*. Février 2005, Vol. 55, No. 1, s. 33–50.
- BANDELOW, Nils C. 1999. *Lernende Politik. Advocacy-Koalitionen und politischer Wandel am Beispiel der Gentechnologiepolitik*. Berlin : Edition Sigma, 1999.
- BEBLAVÝ, Miroslav. 2002. *Manuál pre tvorbu verejnej politiky*. Bratislava : Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť, 2002.
- BEHRENS, Fritz et al. 1995. *Den Staat neu Denken : Reformperspektiven für die Landesverwaltungen*. Berlin : Edition Sigma, 1995.
- BENZ, Arthur. 1994. *Kooperative Verwaltung. Funktionen, Voraussetzungen und Folgen*. Baden-Baden : Nomos, 1994.
- BENZ, Arthur; GOETZ, Klaus H. (eds.). 1996. *A New German Public Sector? Reform, Adaptation and Stability*. Aldershot : Dartmouth, 1996.
- BERG-SCHLOSSER, Dirk; STAMMEN, Theo. 2000. *Úvod do politické vědy*. Praha : Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 2000.
- BERNDTSON, Erkki. 2002. The development of political science : Methodological problems of comparative research. In EASTON, David; GUNNELL, John G.; GRAZIANO, Luigi (eds.). *The Development of Political Science : A Comparative Survey*. London and New York : Routledge, 2002, s. 34-58. (1. vyd. 1991)
- BENEŠ, Edvard. 1999. *Demokracie dnes a zítra*. Praha : Společnost Edvarda Beneše, 1999.
- BEYME, Klaus von (ed.). 1986. *Politikwissenschaft in der Bundesrepublik Deutschland : Entwicklungsprobleme einer Disziplin*. PVS Sonderheft 17. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1986.

- BEYME, Klaus von. 2009. Vorläufer der Politikfeldanalyse auf dem europäischen Kontinent. In SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. (eds.). *Lehrbuch der Politikfeldanalyse 2.0*. München : Oldenbourg, 2009, s. 25-37.
- BLEEK, Wilhelm. 2001. *Geschichte der Politikwissenschaft in Deutschland*. München : Verlag C. H. Beck, 2001.
- BLONDIAUX, Loïc; DÉLOYE, Yves. 2007. The Current State of Political Science : Report on the Situation in France. In KLINGEMANN, Hans-Dieter (ed.). *The State of Political Science in Western Europe*. Opladen and Farmington Hills : Barbara Burdich Publishers, 2007, s. 137- 162.
- BLUM, Sonja; SCHUBERT, Klaus. 2009. *Politikfeldanalyse*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009.
- BOGUMIL, Jörg et al. 2007. *Zehn Jahre Neues Steuerungsmodell : Eine Bilanz kommunaler Verwaltungsmodernisierung*. Berlin : Edition Sigma, 2007.
- BOGUMIL, Jörg; JANN, Werner. 2009. *Verwaltung und Verwaltungswissenschaft in Deutschland : Einführung in die Verwaltungswissenschaft*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009.
- BOGUMIL, Jörg; JANN, Werner; NULLMEIER (eds.). 2006. *Politik und Verwaltung*. PVS Sonderheft 37. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006.
- BOGUMIL, Jörg; KIBLER, Leo. 1995. *Vom Untertan zum Kunden? Möglichkeiten und Grenzen von Kundenorientierung in der Kommunalverwaltung*. Berlin : Edition Sigma, 1995.
- BONCOURT, Thibaud. 2007. The Evolution of Political Science in France and Britain : a Comparative Study of Two Political Science Journals. *European Political Science*. 2007, No. 6, s. 276-294.
- BOUSSAGUET, Laurie; JACQUOT, Sophie; RAVINET, Pauline (eds.). 2004. *Dictionnaire des politiques publiques*. Paris : Presses de Sciences Po, 2004.
- BÖHRET, Carl. 1985. Zum Stand und zur Orientierung der Politikwissenschaft in der Bundesrepublik Deutschland. In HARTWICH, Hans-Hermann (ed.). *Policy-Forschung in der Bundesrepublik Deutschland. Ihr Selbstverständnis und ihr Verhältnis zu den Grundfragen der Politikwissenschaft*. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1985, s. 216-330.
- BRAUN, Dietmar. 1998. Der Einfluß von Ideen und Überzeugungssystemen auf die politische Problemlösung. *Politische Vierteljahresschrift*. 1998, Vol. 39, s. 797-818.
- CABADA, Ladislav; KUBÁT, Michal a kol. 2004. *Úvod do studia politické vědy*. Praha : Eurolex Bohemia, 2004.
- CEJPP. 2011. *Central European Journal of Public Policy* [online]. Praha : UK FSV, 2011. [cit. 2011-03-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.cejpp.eu>>.
- CEVROinst. 2011. *CEVRO Institut* [online]. Praha [cit. 2011-03-11]. Navazující magisterské studium. Dostupný z WWW <<http://www.cevroinstitut.cz/cz/sekce/studium/magisterske/>>.
- CÍSAŘ, Ondřej. 2011. *Ondřej Císař : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/7594>>
- COLEBATCH, Hal. C. 2004. *Policy*. 2nd. ed. reprint. Maidenhead : Open University Press, 2004.
- COLEBATCH, Hal K. 2005. *Úvod do policy*. Brno : Barrister & Principal, 2005.
- COLEBATCH, Hal K. 2006. What work makes policy? *Policy Sciences*, 2006, Vol. 39, s. 309–321.
- CROZIER, Michel. 1964. *Le phénomène bureaucratique*, Paris : Le Seuil, 1964.
- CROZIER, Michel. 1970. *La société bloquée*. Paris : Le Seuil, 1970.
- CROZIER, Michel. 1979. *On ne réforme pas la société par décret*. Paris : Grasset, 1979.
- CROZIER, Michel. 1987. *L'Etat moderne, l'Etat modeste*. Paris : Fayard, 1987.
- CROZIER, Michel. 1996. Comment je me suis découvert sociologue? *Revue française de science politique*. Février 1996, Vol. 46, No. 1, s. 80–95.
- CROZIER, Michel; FRIEDBERG, Erhard. 1977. *L'acteur et le système*. Paris : Éditions du Seuil, 1977.

- CROZIER, Michel; THOENIG, Jean-Claude. 1975. La régulation des systèmes organisés complexes : Le cas du système de décision politico-administratif local en France. *Revue française de sociologie*. 1975, Vol. 6, s. 3–32.
- Česká sociologie v letech 1965 – 1989 : Kulatý stůl Sociologického časopisu. 2004. *Sociologický časopis*. 2004, roč. 40, č. 5, s. 695–744.
- ČSPV. 2011. *Česká společnost pro politické vědy* [online]. Praha [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <www.cspv.cz>.
- DAMOHOŘSKÝ, Milan; PETRÁŠEK, František; POTŮČEK, Martin; PURKRÁBEK, Miroslav; VAVROUŠEK, Josef. 1996. *Veřejná politika : Studijní texty ke stejnojmennému kursu magisterského studia oboru „Veřejná a sociální politika“*. Praha : ISS UK FSV, listopad 1996.
- DANČÁK, Břetislav; FIALA, Petr; HLOUŠEK, Vít. 2005. *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno : IIPS, 2005.
- deLEON, Peter. 1988. *Advice and Consent : The Development of the Policy Sciences*. New York : Russell Sage Foundation, 1988.
- deLEON, Peter. 1997. *Democracy and the Policy Sciences*. Albany : State University of New York Press, 1997.
- deLEON, Peter. 2006. The Historical Roots of the Field. In MORAN, Michel; REIN, Martin; GOODIN, Robert E. (eds.). *The Oxford Handbook of Public Policy*. Oxford : Oxford University Press, 2006, s. 39–57.
- deLEON, Peter; GALLAHER, Sam; PIERCE, Jonathan; WEIBLE, Christopher M. 2010. Editors' Analysis : A Status Report of the *Policy Studies Journal*, 2004-09. *Policy Studies Journal*. 2010, Vol. 38, No. 1, s. 165-173.
- deLEON, Peter; MARTELL, Christine R. 2006. The Policy Sciences : Past, Present, and Future. In PETRES, Guy P.; PIERRE, Jon (eds.). 2006. *Handbook of Public Policy*. London, Thousand Oaks (Cal.), and New Dehli : Sage Publications, 2006., s. 31-47.
- deLEON, Peter; OVERMAN, Sam E. 1989. A History of the Policy Sciences. In RABIN, Jack; HILDRETH, W. Bartley; MILLER, Gerald J. (eds.). *Handbook of Public Administration*. New York and Basel : Marcel Dekker, 1989. s. 405-442.
- deLEON, Peter; VOGENBECK, Danielle M. 2007a. The Policy Sciences at the Crossroads. In FISHER, Frank; MILLER, Gerald J.; SIDNEY Mara S. (eds.) *Handbook of Public Policy Analysis : Theory, Politics, and Methods*. Boca Raton (FL.) : CRC Press, Taylor & Francis Group, 2007, s. 3-14.
- deLEON, Peter; VOGENBECK, Danielle M. 2007b. Back to Square One : The History and Promise of the Policy Sciences. In RABIN, Jack; HILDRETH, W. Bartley; MILLER, Gerald J. (eds.). *Handbook of Public Administration*. 3. vyd. Boca Raton (Fl.) : CRC Press, Francis & Taylor Group, 2007, s. 503-539.
- DERLIEN, Hans-Ulrich. 1976. *Die Erfolgskontrolle staatlicher Planung : Eine empirische Untersuchung über Organisation, Methode und Politik der Programmevaluation*. Baden-Baden : Nomos, 1976.
- DGfP. 2011. *Deutsche Gesellschaft für Politikwissenschaft* [online]. [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.dgfp.org/index1.html>>.
- deVAUS, David A. 2001. *Research Design in Social Research*. London, Thousand Oaks, New Delhi : Sage Publications, 2001.
- DOČKAL, Vít; FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta; KANIOK, Petr. 2006. *Česká politika v Evropské unii : Evropský integrační proces a zájmy České republiky*. Brno : Mezinárodní politologický ústav, 2006.
- DROR, Yehezkel. 1968. *Policy Making Re-examined*. San Francisco (Cal.) : Chandler, 1968.
- DROR, Yehezkel. 1971. *Ventures in Policy Sciences*. New York: American Elsevier, 1971.
- DRULÁK, Petr a kol., 2008. *Jak zkoumat politiku : Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha : Portál, 2008.
- DUNN, William; KELLY, Rita Mae (eds.). 1992. *Advances in Policy Studies Since 1950 – Policy Studies Review Annual*. Piscataway (N. J.) : Transition Publisher, 1992.

- DRYZEK, John S.; LEONARD, Stephen T. 1988. History and Discipline in Political Science. *American Political Science Review*. 1988, Vol. 82, s. 1245-60.
- DUNN, William N. 2004. *Public Policy Analysis : An Introduction*. 3. vydání. Upper Saddle River (NJ) : Pearson Prentice Hall, 2004.
- DURAN, Patrice. 2003. *Penser l'aciton publique*. 2. vyd. Paris : LGDJ, 2003. (1. vyd. 1999)
- DVPW. 2011. *Deutsche Vereingung für Politische Wissenschaft* [online]. [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <<https://www.dvpw.de>>.
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra; HEROUTOVÁ, Andrea (eds.). 2003. *II. Kongres českých politologů, Praha – Suchdol, 5.–6. 9. 2003*. Praha : Česká společnost pro politické vědy, 2003.
- DYE, Thomas R. 1972. *Understanding Public Policy*. Englewood Cliffs (NJ) : Prentice-Hall, 1972.
- DYE, Thomas. R. 1976. *Policy Analysis : What government do, why they do it, and what diference it makes*. Tuscaloosa (Al.) : The University of Alabama Press, 1976.
- EASTON, David. Political Science in the United States : Past and Present. *International Political Science Review*. 1985, Vol. 6, No. 1, s. 133-152.
- EASTON, David; GUNNELL, John G.; GRAZIANO, Luigi (eds.). 2002. *The Development of Political Science : A Comparative Survey*. London and New York : Routledge, 2002.(1. vyd. 1991)
- EASTON, David; GUNNELL, John G.; STEIN, Michael B. (eds.). 1998a. *Regime and Discipline : Democracy and the Development of Political Science*. Ann Arbor (Mi.) : The University of Michigan Press, 1998.
- EASTON, David; GUNNELL, John G.; STEIN, Michael B. 1998b. Introduction : Democracy as a Regime Type and the Development of Political Science. In EASTON, David; GUNNELL, John G.; STEIN, Michael B. (eds.). *Regime and Discipline : Democracy and the Development of Political Science*. Ann Arbor (Mi.) : The University of Michigan Press, 1998, s. 1-23.
- ELLWEIN, Thomas. 1968. Probleme der Regierungsorganisation in Bonn. *Politische Vierteljahresschrift*. 1968, Vol. 9, s. 234-254.
- ELLWEIN, Thomas (ed.). 1980. *Politikfeld-Analysen 1979*. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1980.
- ELLWEIN, Thomas; HESSE, Joachim Jens Hesse (eds.). 1985. *Verwaltungsvereinfachung und Verwaltungspolitik*. Baden-Baden : Nomos, 1985.
- FAJKUS, Břetislav. 2005. *Filosofie a metodologie vědy : vývoj, současnost a perspektivy*. Praha : Academia, 2005.
- FARR, James; DRYZEK, John S.; LEONARD, Stephen T. (eds.) 1995. *Political Science in History : Research Programs and Political Traditions*. Cambridge, New York a Melbourne : Cambridge University Press, 1995.
- FARR, James; HACKER, Jacob S.; KAZEE, Nicole. 2006. The Policy Scientist of Democracy : The Discipline of Harold D. Lasswell. *American Political Science Review*. November 2006, Vol. 100, No. 4, s. 579-587.
- FARR, James; SEIDELMAN, Raymond (eds.). 1993. *Discipline and History: Political Science in the United States*. Ann Arbor : University of Michigan Press, 1993.
- FAURE, Alain, POLLET, Gilles, WARIN, Philippe (eds.). 1995. *La construction du sens dans les politiques publiques : Débats autour de la notion de référentiel*. Paris : L'Harmattan, 1995.
- FAURE, Alain, DOUILLET, Anne-Cécile. (eds.). 2005. *L'Action publique et la question territoriale*. Grenoble : PUG, 2005.
- FIALA, Petr. 1991. *Německá politologie : Tradice, vývoj, současnost*. Bochum a Brno : Ruhr-Universität Bochum a Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 1991.
- FIALA, Petr. 1995a. *Německá politologie*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1995.
- FIALA, Petr. 1995b. Konstituování a institucionalizace německé politologie. *Politologický časopis*. 1995, roč. 2, č. 3, s. 219-236.

- FIALA, Petr. 2011. *Petr Fiala : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/588>>.
- FIALA, Petr a kol. 2009. *Evropeizace zájmů. Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno : Masarykova univerzita, 2009.
- FIALA, Petr; SCHUBERT, Klaus. 2000. *Moderní analýza politiky : Úvod do teorií a metod policy analysis*. Brno : Barrister & Principal, 2000.
- FIALA, Petr; STRMISKA, Maxmilián (eds.). 2005. *Víceúrovňové vládnutí : teorie, přístupy, metody*. Brno : ISPO a CDK, 2005.
- FINIFER, Ada W. (ed.). 1983. *Political Science : The State of the Discipline*. Washington (D.C.) : American Political Science Association, 1983.
- FISHER, Frank; MILLER, Gerald J.; SIDNEY, Mara S. (eds.) 2007. *Handbook of Public Policy Analysis : Theory, Politics, and Methods*. Boca Raton (Fl.) : CRC Press, Taylor & Francis Group, 2007.
- FLORA, Peter; ALBER, Jens. 1981. Modernization, Democratization, and the Development of Welfare States in Western Europe. In FLORA, Peter; HEIDENHEIMER Arnold J. (eds.). *The Development of Welfare States in Europe and America*. New Brunswick (NJ) and London : Transaction Books, 1981, s. 37-80.
- FONTAINE, Joseph. 1996. Public policy analysis in France : Transformation and Theory. *Journal of European Public Policy*. 1996, Vol. 3, No. 3, s. 481–498.
- FRIČ, Pavol a kol. 2003. *Češi na cestě za svojí budoucností*. Praha : G plus G, 2003.
- FRIČ, Pavol a kol. 2004. *Česká soda v Evropské unii. Scénáře strategického chování ČR v EU*. Praha : G plus G, 2004.
- FRIČ, Pavol a kol. 2009. *Vůdcovství českých elit*. Praha : Grada, 2009.
- FRIČ, Pavol a kol. 2010. *Czech Elites and General Public : Leadership, Cohesion and Democracy*. Praha : Karolinum, 2010.
- FRIČ, Pavol; VESELÝ, Arnošt (eds.). 2010. *Riziková budoucnost : devět scénářů vývoje české společnosti*. Praha : Matfyzpress, 2010.
- FRIEDBERG, Erhard. 1993. *Le pouvoir et la règle : Dynamiques de l'action organisée*. Paris : Éditions du Seuil, 1993.
- GAUDIN, Jean-Pierre. 2004. *L'Action publique : Sociologie et politique*. Paris : Presses de Sciences Po/Daloz, 2004.
- GEORGE, Alexander L.; BENNETT, Andrew. 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge(Mass.) : The MIT Press, 2005.
- GERRING, John. 2007. *Case Study Research : Principles and Practices*. New York : Cambridge University Press, 2007.
- GEVA-MAY, Iris (ed.). 2005. *Thinking Like a Policy Analyst : Policy Analysis as a Clinical Profession*. New York : Palgrave Macmillan.
- GPS. 2011. *German Policy Studies* [online]. [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.spaef.com/gps.php>>.
- GIRAUD, Olivier. 2002. Une école allemande d'analyse des politiques publiques entre traditions étatiques et théoriques. *Revue française de science politique*. Février 2002, Vol. 52, No. 1, s. 5–21.
- GOETZ, Klaus H. 2001. Making Sense of Post-communist Central Administration : Modernization, Europeanization or Latinization? *Journal of European Public Policy*. 2001, Vol. 8, s. 1032-1051.
- GOETZ, Klaus H. 2006. Europäisierung der öffentlichen Verwaltung – oder europäische Verwaltung? In BOGUMIL, Jörg; JANN, Werner (eds.), *Politik und Verwaltung*. PVS Sonderheft 37. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006, s. 472-490.
- GOODIN, Robert E.; KLINGEMANN, Hans-Dieter (eds.). 1998a. *A New Handbook of Political Science*. New York : Oxford University Press, 1998.
- GOODIN, Robert E.; KLINGEMANN, Hans-Dieter. 1998b. Political Science : The Discipline. In GOODIN,

- Robert E.; KLINGEMANN, Hans-Dieter (eds.). *A New Handbook of Political Science*. New York : Oxford University Press, 1998, s. 3-49.
- GRANDE, Edgar; JACHTENFUCHS, Markus (eds.). 2000. *Wie problemlösungsfähig ist die EU? Regieren im europäischen Mehrebenensystem*. Baden-Baden : Nomos, 2000.
- GRANDE, Edgar; PRÄTORIUS, Rainer (eds.). 2003. *Politische Steuerung und neue Staatlichkeit*. Baden-Baden : Nomos, 2003.
- GREVEN, Michael Th. 2009. Deutsche Policy-Forschung aus kritischer Perspektive. In SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. (eds.). *Lehrbuch der Politikfeldanalyse 2.0*. München : Oldenbourg, 2009, s. 457-473.
- GUNNELL, John G.; EASTON, David. 2002. Introduction. In EASTON, David; GUNNELL, John G.; GRAZIANO, Luigi (eds.). *The Development of Political Science : A Comparative Survey*. London a New York : Routledge, 2002, s. 1-12. (1. vyd. 1991)
- HALL, Peter; TAYLOR, Rosemary C.R. 1996. Political Science and the Three New Institutionalisms. *Political Studies*. 1996, Vol. 44, s. 936-957.
- HANF, Kenneth; SCHARPF, Fritz W. 1978. *Interorganizational Policy Making – Limits to Coordination and Central Control*. London : SAGE, 1978.
- HARGUINDÉGUY, Jean-Baptiste; CANTON, Joan. 2009. Is French Policy Analysis in Crisis? A First Critical Appraisal. *European Political Science*. March 2009, Vol. 8, No. 1, s. 90-103.
- HARTWICH, Hans-Hermann (ed.). 1985. *Policy-Forschung in der Bundesrepublik Deutschland : Ihr Selbstverständnis und ihr Verhältnis zu den Grundfragen der Politikwissenschaft*. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1985.
- HASSENTEUFEL, Patrick. 2005. De la comparaison internationale à la comparaison transnationale : Les déplacements de la construction d'objets comparatives en matière de politiques publiques. *Revue française de science politique*. Février 2005, Vol. 55, No. 1, s. 133-154.
- HASSENTEUFEL, Patrick. 2008. *Sociologie politique : l'action publique*. Paris : Armand Colin, 2008.
- HASSENTEUFEL, Patrick; SMITH, Andy. 2002. L'analyse des politiques publiques „à la française“. *Revue française de science politique*. Février 2002, Vol. 52, No. 1, s. 53-73.
- HÁVA, Petr. 2011. *Petr Háva : životopis*. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://iss.fsv.cuni.cz/ISS-191.html>>.
- HÁVA, Petr; ČABANOVÁ, Bohomula (eds.). 2008. *Spravedlnost a solidarita v oblasti sociálně zdravotních služeb*. Praha : Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2008.
- HEIDENHEIMER, Arnold J. 1986. Politics, Policy and Policity as Concepts in English and Continental Languages : An Attempt to Explain Divergences. *The Review of Politics*. Winter 1986, Vol. 48, No. 1., s. 3-30.
- HEINEMAN, Robert A. a kol. 2001. *The World of the Policy Analyst : Rationality, Values, and Politics*. 3. vyd. New York : Chatham House Publishers of Seven Bridges Press, 2001.
- HEJZLAROVÁ, Eva M. 2010. Policy analysis in the Czech Republic: positivist or postpositivist? *Central European Journal of Public Policy* [online]. December 2010, Vol. 4, No. 2, pp. 88-107 [cit. 2011-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.cejpp.eu/index.php/ojs/article/viewFile/52/60>>.
- HELLSTERN, Gerd-Michael; WOLLMANN, Hellmut (eds.). 1984. *Handbuch zur Evaluationsforschung*. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1984.
- HENDRYCH, Dušan. 2003. *Správní věda : Teorie veřejné správy*. Praha : ASPI, 2003.
- HEYWOOD, Andrew. 2004. *Politologie*. Praha : Eurolex, 2004.
- HÉRITIER, Adrienne (ed.). 1993. *Policy-Analyse : Kritik und Neuorientierung*. PVS Sonderheft 24. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1993.
- HÉRITIER, Adrienne et al. 2001. *Differential Europe : The European Union Impact on National Policymaking*. Lanham : Rowman & Littlefield, 2001.

- HESSE, Joachim Jens (Hrsg.). 1982. *Politikwissenschaft und Verwaltungswissenschaft*. PVS Sonderheft 13. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1982.
- HIX, Simon. 2004. A Global Ranking of Political Science Departments. *Political Studies Review*. Vol. 2, No. 3., s. 293-313.
- HOFFMANN-MARTINOT, Vincent. 2007. *Le Gouvernement des villes : une comparaison internationales*. Paris : L'Harmattan, 2007.
- HOGWOOD, Brian W.; GUNN, Lewis A. 1984. *Policy Analysis for the Real World*. New York : Oxford University Press, 1984.
- HOLZER, Jan. 2011. *Jan Holzer : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/2329>>.
- HOLZER, Jan; PŠEJA, Pavel. 2002. First Decade of Czeche Political Science : Issues, Research, Methods. In CABADA, Ladislav (ed.). *Contemporary Questions of Central European Politics*. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2002, s. 234-248.
- HOLZER, Jan; PŠEJA, Pavel. 2007. Na cestě k světlým zítřkům aneb česká politologie patnáct let po. *Politologický časopis*. 2007, č. 1, s. 61-70.
- HOLZER, Jan; PŠEJA, Pavel; ŠINDELÁŘ, Michal; CHYTILEK, Roman. 2009. Jak se produkuje politická věda? Tematická analýza publikací v českých recenzovaných politologických časopisech. *Politologický časopis*. 2009, č. 2, s. 91-115.
- HOLZER, Jan; CHYTILEK, Roman; PŠEJA, Pavel; ŠINDELÁŘ, Michal. 2009. Kým a kde se produkuje česká politická věda : Personálně-institucionální analýza publikací v českých recenzovaných politologických časopisech. *Středoevropské politické studie*. Jaro-léto 2009, roč. 11, č. 2-3, s. 107-132.
- HOLZINGER, Katharina (ed.). 2003. *Politische Steuerung im Wandel : der Einfluss von Ideen und Problemstrukturen*. Opladen : Leske + Budrich, 2003.
- HOLZINGER, Katharina, JÖRGENS, Helge; KNILL, Christoph (eds.). 2007. *Transfer, Diffusion und Konvergenz von Politiken*. PVS Sonderheft 38. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.
- INTERNATIONAL POLITICAL SCIENCE REVIEW. 1987. Monočíslo Toward a Study of the Evolution of Political Science. 1987, Vol. 8, No. 1., s. 5-100.
- IMMERGUT, Ellen M. 1998. The theoretical core of the new institutionalism. *Politics & Society*. 1998, Vol. 26, No. 1, s. 5-34.
- ISPO. 2011. *Institut pro srovnávací politologický výzkum (ISPO) MU FSS* [online]. Brno : MU FSS, 2011. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://ispo.fss.muni.cz>>.
- IVRIS. 2011. *Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti (IVRIS) MU FSS*. [online]. Brno : MU FSS, 2011. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://ivris.fss.muni.cz>>.
- JANN, Werner. 2009. Praktische Fragen und theoretische Antworten : 50 Jahre Policy-Analyse und Verwaltung. *Politische Vierteljahresschrift*. 2009, Vol. 50, No. 3, s. 476-505.
- JANN, Werner et al. 2004. *Status-Report Verwaltungsreform : eine Zwischenbilanz nach zehn Jahren*. Berlin : Edition Sigma, 2004.
- JANNING, Frank; TOENS, Katrin Toens (eds.), 2008. *Die Zukunft der Policy-Forschung : Theorien, Methoden, Anwendungen*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008.
- JOBERT, Bruno. 1981. *Le Social en plan*. Paris : Éditions ouvrières, 1981.
- JOBERT, Bruno (ed.). 1994. *Le Tournant néo-libéral en Europe*. Paris : L'Harmattan, 1994.
- JOBERT, Bruno. 1995. Rhétorique politique, controverses scientifiques et construction des normes institutionnelles: esquisse d'un parcours de recherche. In FAURE, Alain, POLLET, Gilles, WARIN, Philippe (eds.). *La construction du sens dans les politiques publiques. Débats autour de la notion de référentiel*. Paris : L'Harmattan, 1995, s. 13-24.
- JOBERT, Bruno; MULLER, Pierre. 1987. *L'Etat en action : Politiques publiques et corporatismes*. Paris : Presses Universitaires de France, 1987.
- JOHN, Peter. 1998. *Analysing Public Policy*. London : Pinter, 1998.

- KAASE, Max; SPARSCHUH, Vera (eds.). 2002. *Three Social Science Disciplines in Central and Eastern Europe : Handbook on Economics, Political Science and Sociology (1989-2001)*. Bonn, Berlin, Budapest : Social Science Information Centre, Collegium Budapest, 2002.
- KAISER, Joseph H. 1965. *Planung*. Baden-Baden : Nomos, 1965.
- KENNIS, Patrick; SCHNEIDER, Volker. 1996. *Organisation und Netzwerk : Institutionelle Steuerung in Wirtschaft und Politik*. Frankfurt a. Main a New York : Campus, 1996.
- KETTL, Donald. 1993. Public Administration: The State of the Field. In FINIFER, Ada W. (ed.). *Political Science : The State of the Discipline II*. Washington (D.C.) : American Political Science Association, 1993, s. 407-428.
- KLINGEMANN, Hans-Dieter (ed.). 2007. *The State of Political Science in Western Europe*. Oplanden a Farmington Hills : Barbara Burdich Publishers, 2007.
- KLINGEMANN, Hans-Dieter; KULESZA, Ewa; LEGUTKE, Annette (eds.). 2002. *The State of Political Science in Central and Eastern Europe*. Berlin : Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, Abteilung: Institutionen und Sozialer Wandel. Ed. Sigma, 2002.
- KMVES FSS MU. 2011. *Katedra mezinárodních vzťahů a evropských studií MU FSS* [online]. Brno : MU FSS, 2011. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/231700>>.
- KNILL, Christoph. 2001. *The Europeanisation of National Administrations : Patterns of Institutional Change and Persistence*. Cambridge : Cambridge University Press, 2001.
- KOPEČEK, Lubomír. 2011. *Lubomír Kopeček : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/22928>>.
- KP FSS MU. 2011. *Katedra politologie FSS MU* [online]. Brno : MU FSS, 2011. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/231300>>.
- KRÁĽOVÁ, ĽUBA. 2003. Verejná politika v teoretickej reflexii. In DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra; HEROUTOVÁ, Andrea (eds.). 2003. *II. Kongres českých politologů, Praha – Suchdol, 5.–6. 9. 2003*. Praha : Česká společnost pro politické vědy, 2003, s. 561-571.
- KRÁĽOVÁ, ĽUBA. 2006. Aktéri a politické siete v procese tvorby verejnej politiky. *Politologická revue*. Prosinec 2006, roč. 12, č. 2., s. 69-85.
- KRÁĽOVÁ, ĽUBA. 2008. Substancia a genéza verejnej politiky (príklady zo Slovenska). *Politologická revue*. Červen 2008, roč. 14, č. 1, s. 58-86.
- KRÁĽOVÁ, ĽUBA. 2010. Verejno-politický cyklus z hľadiska politicko-administratívnej dichotómie. *Politologická revue*. Červen 2010, roč. 16, č. 1., s. 3-28.
- KŘÍŽOVÁ, Eva; PURKRÁBEK, Miroslav a kol. 1999. *Občané a centrální politické rozhodování v České republice : Výsledky výzkumu názorů občanů České republiky v září 1998*. Řada Veřejná a sociální politika 9/1999. Praha : ISS UK FSV a Vydavatelství ČVUT, 1999.
- KSOS. 2011. *Katedra studií občanské společnosti UK FHS* [online]. Praha : UK FHS, 2011. [cit. 2011-03-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.fhs.cuni.cz/kos>>.
- KÜBLER, Daniel; MAILLARD, Jacques de. 2009. *Analyser les politiques publiques*. Grenoble : Presses universitaires de Grenoble, 2009.
- KVSP ISS. 2011. *Katedra veřejné a sociální politiky ISS UK FSV* [online]. Praha : UK FHS, 2011. [cit. 2011-03-20]. Pracovníci ISS. Dostupný z WWW: <<http://iss.fsv.cuni.cz/ISS-71.html>>.
- LABORIER, Pascale; TROM, Danny (dir.). 2003. *Historicités de l'action publique*. Paris : PUF, 2003.
- LACASSE, François; THOENIG, Jean-Claude (eds.). 1996. *L'Action publique : Morceaux choisis de la revue Politiques et Management Public (PMP)*. Paris, Montréal : Paris : L'Harmattan, 1996.
- LANG, Achim; LEIFELD, Philip. 2008. Die Netzwerkanalyse in der Policy-Forschung : Eine theoretische und methodische Bestandsaufnahme. In JANNING, Frank; TOENS, Katrin (eds.). *Die Zukunft der Policy-Forschung : Theorien, Methoden, Anwendungen*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008, s. 223-241.
- LASCOUMES, Pierre; LE GALÈS, Patrick. 2007. *Sociologie de l'action publique*. Paris : Armand Colin, 2007.

- LASSWELL, Harold D. 1951. The Policy Orientation. In LERNER, Daniel; LASSWELL, Harold D. (eds.). *The Policy Sciences*. Stanford (Cal.) : Stanford University Press, 1951. s. 3–15.
- LASSWELL, Harold D. 1970. The Emerging Conception of the Policy Sciences. *Policy Sciences*, Vol. 1, No. 1, s. 3-14.
- LASSWELL, Harold D. 1971. *Pre-View of the Policy Sciences*. New York : American Elsevier, 1971.
- LAUMANN, Edward O.; PAPP, Franz U. 1976. *Networks of Collective Action : a Perspective on Community Influence Systems*. New York : Academic Press, 1976.
- LE GALÈS, Patrick. 2003. *Le Retour des villes européennes : sociétés urbaines, mondialisation, gouvernement et gouvernance*. Paris : Presses de Sciences Po, 2003.
- LE GALÈS, Patrick; THATCHER, Mark (eds.). 1995. *Les Réseaux de politiques publiques : débats autour des policy networks*. Paris : L'Harmattan, 1995.
- LECA, Jean; MULLER, Pierre. 2008. Y a-t-il une approche française de politiques publiques? Retour sur les conditions de l'introduction de l'analyse des politiques publiques en France. In GIRAUD, Olivier; WARIN, Philippe; (eds.). *Politiques publiques et démocratie*. Paris : La Découverte, 2008, s. 35-72.
- LERNER, Daniel; LASSWELL, Harold D. (eds.). 1951. *The Policy Sciences*. Stanford (Cal.) : Stanford University Press, 1951.
- LUHMANN, Niklas. 1966. *Theorie der Verwaltungswissenschaft : Bestandsaufnahme und Entwurf*. Köln, Berlin : Grote, 1966.
- MAIR, Hans. 1966. *Die Ältere deutsche Staats- und Verwaltungslehre (Polizeiwissenschaft) : Ein Beitrag zur Geschichte der politischen Wissenschaft in Deutschland*. Neuwied u. a. : Luchterhand, 1966.
- MAREŠ, Miroslav. 2003. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno : Barrister & Principal a Centrum strategických studií, 2003.
- MAREŠ, Miroslav. 2005. *Terorismus v ČR*. Brno : Centrum strategických studií, 2005.
- MAREŠ, Miroslav (ed.). 2006. *Zbrojní politika Evropské unie*. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006.
- MAREŠ, Miroslav. 2011. *Miroslav Mareš : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW <<http://www.muni.cz/fss/people/922>>.
- MARIN, Bernd; MAYNTZ Renate (eds.). 1991. *Policy Networks : Empirical Evidence and Theoretical Considerations*. Frankfurt a. M. : Campus, 1991.
- MAYNTZ, Renate (ed.). 1980a. *Implementation politischer Programme. Empirische Forschungsberichte*. Königstein : Athenäum, 1980.
- MAYNTZ, Renate. 1980b. *Gesetzgebung und Bürokratisierung : Wissenschaftliche Auswertung der Anhörung zu Ursachen einer Bürokratisierung in der öffentlichen Verwaltung. Durchgeführt im Auftrag des Bundesministeriums des Innern*. Bonn : Bundesministerium des Innern, 1980.
- MAYNTZ, Renate (ed.). 1983. *Implementation Politischer Programme II : Ansätze zur Theoriebildung*. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1983.
- MAYNTZ, Renate (ed.). 2002. *Akteure – Mechanismen – Modelle : Zur Theoriefähigkeit makro-sozialer Analysen*. Frankfurt : Campus, 2002.
- MAYNTZ, Renate et al. 1978. *Vollzugsprobleme der Umweltpolitik : Empirische Untersuchung der Implementation von Gesetzen im Bereich der Luftreinhaltung und des Gewässerschutzes*. Wiesbaden : Kohlhammer, 1978.
- MAYNTZ, Renate; SCHARPF, Fritz W. (eds.). 1973. *Planungsorganisation : Die Diskussion um die Reform von Regierung und Verwaltung des Bundes*. München : Piper, 1973.
- MAYNTZ, Renate; SCHARPF, Fritz W. (eds.). 1995. *Gesellschaftliche Selbstregulierung und politische Steuerung. Schriften des Max-Planck-Instituts für Gesellschaftsforschung Köln*, Bd. 23. Frankfurt a. M. : Campus, 1995.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. 2000. *Otázka sociální*. Praha : Masarykův ústav AV ČR, 2000.

- McCOOL, Daniel C. 1995. *Public Policy Theories, Models, and Concepts : An Anthology*. Englewood Cliffs (N.J.) : Prentice Hall, 1995.
- MÉNY, Yves; THOENIG, Jean-Claude. 1989. *Politiques publiques*. Paris : Presses universitaires de France, 1989.
- MIYAKAWA, Tadao, (ed.). 1999. *The Science of Public Policy: Essential Reading in Policy Sciences I*. Vols. I-III. London a New York : Routledge, 1999.
- MIYAKAWA, Tadao, (ed.). 2000. *The Science of Public Policy: Essential Reading in Policy Sciences II*. Vols. IV-VII. London a New York : Taylor & Francis, 2000.
- MORAN, Michel; REIN, Martin; GOODIN, Robert E. (eds.). 2006. *The Oxford Handbook of Public Policy*. Oxford : Oxford University Press, 2006.
- MOSES, Jonathan W.; KNUTSEN Torbjorn L. 2007. *Ways of Knowing : competing methodologies in social and political research*. New York : Palgrave Macmillan, 2007.
- MULLER, Pierre. 1980. *La genèse et l'élaboration d'une nouvelle politique agricole en France (1945–1965)*. Grenoble : Thèse d'Etat, 1980.
- MULLER, Pierre. 1984. *Le technocrate et le paysan : Essai sur la politique française de modernisation de l'agriculture de 1945 à nos jours*. Paris : Éd. Économie et Humanisme, Éd. Ouvrières, 1984.
- MULLER, Pierre. 1989. *Airbus, l'ambition européenne : Logique d'État, logique de marché*. Paris : L'Harmattan, 1989.
- MULLER, Pierre. 1990. *Les politiques publiques*. 1. vyd. Paris : Presses Universitaires de France, 1990.
- MULLER, Pierre (dir.). 1992. *Administration française est-elle en crise?* Paris : L'Harmattan, 1992.
- MULLER, Pierre. 2000. L'analyse cognitive des politiques publiques : vers une sociologie de l'action publique. *Revue française de science politique*. 2000, Vol. 50, No 2, s. 189–207.
- MULLER, Pierre. 2004. Préface. In BOUSSAGUET, Laurie; JACQUOT, Sophie; RAVINET, Pauline (eds.). *Dictionnaire des politiques publiques*. Paris : Presses de Sciences Po, 2004, s. 17-21.
- MULLER, Pierre. 2009. *Les politiques publiques*. 9. vyd. Paris : Presses Universitaires de France, 2009.
- MULLER, Pierre; LERESCHE, Jean-Philippe; NAHRATH, Stéphane; FAURE, Alain (eds.). 2007. *Action publique et changements d'échelles : les nouvelles faces du politique*. Paris : L'Harmattan, 2007.
- MULLER, Pierre; MÉNY, Yves; QUERMONNE, Jean-Louis (eds.). 1995. *Politiques publiques en Europe*. Paris : L'Harmattan, 1995.
- MULLER, Pierre; MÉNY, Yves; QUERMONNE, Jean-Louis (eds.). 1996. *Adjusting to Europe : The Impact of the EU on National Institutions and Policies*. London : Routledge, 1996.
- MULLER, Pierre; PALIER, Bruno; SUREL, Yves. 2005. L'analyse politique de l'action publique : Confrontation des approches, des concepts et des méthodes. *Revue française de science politique*. 2005, Vol. 55, No. 1, s. 5–6.
- MULLER, Pierre; SLAWINSKI, Réjane Sénac et al. 2009. *Genre et action publique : la frontière public-privé en question*. Paris : L'Harmattan, 2009.
- MULLER, Pierre; SUREL, Yves. 1998. *L'analyse des politiques publiques*. Paris : Montchrestien, 1998.
- MULLER, Pierre; THOENIG, Jean-Claude; DURAN, Patrice; MAJONE, Giandominico; LECA, Jean. 1996. Enjeux, controverses et tendances de l'analyse des politiques publiques. *Revue française de science politique*. Février 1996, Vol. 46, No. 1, s. 96–133.
- MUNCK, Gerardo L.; SNYDER, Richard. 2007. *Passion, Craft, and Method in Comparative Politics*. Baltimore (Mar.) : The Johns Hopkins University Press, 2007.
- NASCHOLD, Frieder et al. 1996. *Leistungstiefe im öffentlichen Sektor : Erfahrungen, Konzepte, Methoden*. Berlin : Edition Sigma, 1996.
- NELSON, Barbara J. 1998. Public Policy and Administration : An Overview. GOODIN, Robert E.; KLINGEMANN, Hans-Dieter (eds.). *A New Handbook of Political Science*. New York : Oxford University Press, 1998, s. 551-592.
- NĚMEC, Jan; ŠŮSTKOVÁ, Markéta (eds.). 2006. *III. Kongres českých politologů, Olomouc 8.–10. 9.*

2006. Praha, Olomouc : Česká společnost pro politické vědy, 2006.
- NERV. 2011. *Národní ekonomická rada vlády ČR* [online]. Praha : Úřad vlády, 2011. [cit. 2011-03-14]. Dostupný z WWW: < <http://www.vlada.cz/cz/ppov/ekonomicka-rada/narodni-ekonomicka-rada-vlady-51371>>.
- NEUBAUER, Zdeněk. 2006. *Státověda a teorie politiky*. Praha : Slon, 2006 (první vydání 1948).
- NIZARD, Lucien (ed.). 1974. *Planification et société*. Grenoble : Presses Universitaires de Grenoble, 1974.
- NORTH, Douglas C. 1990. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press.
- NOVOTNÝ, Vilém. 2006. Francouzská tradice studia veřejných politik : Možné inspirace. In Němec, Jan; Šústková, Markéta (ed.). *III. Kongres českých politologů, Olomouc 8.–10. 9. 2006*. Praha, Olomouc : Česká společnost pro politické vědy, 2006, s. 896–906.
- NOVOTNÝ, Vilém. 2007. Nástin komparativního rámce pro studium veřejných politik na příkladech USA, Francie, SRN a ČR. *Politologická revue*. Prosinec 2007, roč. 13, č. 2, s. 143–154.
- NOVOTNÝ, Vilém. 2008a. Studium veřejných politik v komparativní perspektivě. *Člověk [online] : časopis pro humanitní a společenské vědy*. 2008, č. 10, [cit. 2008-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://clovek.ff.cuni.cz/view.php?cislocianku=2008032504>>.
- NOVOTNÝ, Vilém. 2008b. Public Policy Studies in Europe : Toward a Comparative Framework for Public Policy Studies (the Case of the USA, France, Germany, and the Czech Republic. In Mejstřík, Michal et al. *Socio-Economic Models and Policies to Support Active Citizens : Czech Republic and Europe*. Praha : Matfyzpress, 2008, s. 13–26.
- NULLMEIER, Frank. 1993. Wissen und Policy-Forschung : Wissenspolitologie und rhetorisch-dialektisches Handlungsmodell. In HÉRITIER, Adrienne (ed.), *Policy-Analyse : Kritik und Neuorientierung*. PVS Sonderheft 24. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1993, s. 175–196.
- NULLMEIER, Frank. 2000. *Politische Theorie des Sozialstaats*. Frankfurt a. M. a New York : Campus, 2000.
- OCHRANA, František. 2008. *Zadávání, hodnocení a kontrola veřejných zakázek : Ekonomická analýza*. Praha : Nakladatelství Ekopress, 2008.
- OCHRANA, František. 2009. *Metodologie vědy : Úvod do problému*. Praha : Karolinum, 2009.
- OCHRANA, František a kol. 2010. *Strategické řízení ve veřejné správě a přístupy k tvorbě politiky*. Praha : Matfyzpress, 2010.
- OŠANEC, František. 1997. *Poskytování, financování a reformy zdravotní péče v pěti demokraciích (Rakousko, Německo, Nizozemsko, Kanada, Velká Británie)*. Řada Veřejná a sociální politika 5/1996. Praha : Ediční oddělení Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví, 1997.
- PADIOLEAU, Jean-Gustave. 1982. *L'État au concret*. Paris : PUF, 1982.
- PALUMBO, Dennis, J. 1992. Bucking the Tide : Policy Studies in Political Science, 1978–1988. DUNN, William; KELLY, Rita Mae (eds.). *Advances in Policy Studies Since 1950 – Policy Studies Review Annual*. Piscataway (N. J.) : Transition Publisher, 1992, s. 59–80.
- PAPPI, Franz U.; HENNING, Christian H. C. A. 1998. Policy networks : More than a metaphor? *Journal of Theoretical Politics*. 1998, Vol. 10, No. 4, s. 553–575.
- PAPPI, Franz U.; KÖNIG, Thomas; KNOKE, David. 1995. *Entscheidungsprozesse in der Arbeits- und Sozialpolitik : Der Zugang der Interessengruppen zum Regierungssystem über Politikfeldnetze. Ein deutsch-amerikanischer Vergleich*. Frankfurt, New York : Campus, 1995.
- PAYRE, Renaud; POLLET, Gilles. 2005. Analyse des politiques publiques et sciences historique : quel(s) tournant(s) socio-historique(s)? *Revue française de science politique*. Février 2005, Vol. 55, No. 1, s. 113–132.
- PEKOVÁ, Jitka. 2008. *Veřejné finance : úvod do problematiky*. 4. vyd. Praha : ASPI, 2008.
- PETRES, Guy P.; PIERRE, Jon (eds.). 2006. *Handbook of Public Policy*. London, Thousand Oaks (Cal.), a New Dehli : Sage Publications, 2006.

- PETRES, Guy P. 2005. *Institutional Theory in Political Science : The „New Institutionalism“*. 2. vyd. London : Continuum, 2005.
- PITROVÁ, Markéta. 2011. *Markéta Pitrová : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/7317>>.
- PITROVÁ, Markéta; FIALA, Petr. 2010. *Evropská unie. 2., dopl. a aktual. vyd.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010.
- POLÁŠEK, Martin; NOVOTNÝ, Vilém. 2010. Welfare state v konstruktivistické perspektivě: východiska výzkumu. *Politologická revue*. Prosinec 2010, roč. 16, č. 2, s. 102-123.
- POTŮČEK, Martin. 1997. *Nejen trh : Role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Praha : Slon, 1997.
- POTŮČEK, Martin. 1999. *Křížovatky české sociální reformy*. Praha : Slon, 1999.
- POTŮČEK, Martin (ed.). 2002. *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Praha : Gutenberg, 2002.
- POTŮČEK, Martin (ed.). 2004. *The Capacity to Govern in Central and Eastern Europe*. Bratislava : NISPAcee, 2004.
- POTŮČEK, Martin. 2005. Trh, stát a občanský sektor jako regulátory života společnosti. In POTŮČEK, Martin a kol. 2005. *Veřejná politika*. Praha : SLON, 2005, s. 85-120.
- POTŮČEK, Martin (ed.). 2006. *Manuál prognostických metod*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2006.
- POTŮČEK, Martin. 2007a. Czech Public Policy as a Scientific Discipline and Object of Research. *Central European Journal of Public Policy* [online]. Říjen 2007, roč. 1, č. 1 [cit. 2008-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.cejpp.eu/index.php/download-document/6-czech-public-policy-as-a-scientific-discipline-and-object-of-research-m.-potucek.html>>.
- POTŮČEK, Martin. 2007b. Česká veřejná politika jako vědní disciplína a jako předmět zkoumání. *Teorie vědy*. 2007, roč. XVI/XXIX, č. 2, s. 93-118.
- POTŮČEK, Martin (ed.). 2008. *Capacities of governance in the Czech Republic*. Praha : Matfyzpress, 2008.
- POTŮČEK, Martin. 2011a. *Martin Potůček : životopis*. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW <http://www.martinpotucek.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=299&Itemid=69&lang=cs>.
- POTŮČEK, Martin. 2011b. *Martin Potůček : životopis*. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW <<http://www.ceses.cuni.cz/CESES-53.html>>.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2001. *Vize rozvoje České republiky do roku 2015*. Praha : Gutenberg, 2001.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2003a. *Putování českou budoucností*. Praha : Gutenberg, 2003.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2003b. *Zpráva o lidském rozvoji : Česká republika 2003 : odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?*. Praha : MJF, 2003.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2004. *Rozvojové cíle tisíciletí : Česká republika*. Bratislava : UNDP, 2004.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2005a. *Veřejná politika*. Praha : SLON, 2005.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2005b. *Jak jsme na tom. A co dál? : Strategický audit České republiky*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2007. *Strategické vládnutí a Česká republika*. Praha : Grada, 2007.
- POTŮČEK, Martin a kol. 2009. *Strategic Governance and the Czech Republic*. Praha : Karolinum, 2009.
- POTŮČEK, Martin; LELOUP, Lance T. 2005. Přístupy k veřejné politice. In POTŮČEK, Martin a kol. *Veřejná politika*. Praha : SLON, 2005, s. 9-31.
- POTŮČEK, Martin; LELOUP, Lance T.; JENEI, György; VÁRADI, László (eds.). 2003. *Public policy in Central and Eastern Europe : Theories, methods, practices*. Bratislava : NISPAcee, 2003.
- POTŮČEK, Martin; MAŠKOVÁ, Miroslava a kol. 2009. *Česká republika - trendy, ohrožení, příležitosti*. Praha : Karolinum, 2009.

- POTŮČEK, Martin; MUSIL, Jiří; MAŠKOVÁ, Miroslava (eds.). 2008. *Strategické volby pro Českou republiku : teoretická východiska*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2008.
- POTŮČEK, Martin; PURKRÁBEK, Miroslav; HÁVA, Petr a kol. 1995. *Analýza událostí veřejné politiky v České republice I. díl*. Řada Veřejná a sociální politika 2/1995. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1995.
- POTŮČEK, Martin; PURKRÁBEK, Miroslav; HÁVA, Petr a kol. 1996. *Analýza události veřejné politiky v České republice II. díl : Soubor analýz událostí veřejné politiky po roce 1989*. Řada Veřejná a sociální politika 3/1996. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1996.
- POTŮČEK, Martin; PURKRÁBEK, Miroslav; VAVROUŠEK, Josef a kol. 1994. *Zrod teorie věřené politiky v České republice*. Řada Veřejná a sociální politika 1/1994. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1994.
- POTŮČEK, Martin; SCHEFFLER, Richard (eds.). 2008. *Mental Health Care Reform in the Czech and Slovak Republics, 1989 to the present*. Prague : Karolinum, 2008.
- POTŮČEK, Martin; VASS, László; KOTLAS, Petr. 2005. Veřejná politika jako proces. In POTŮČEK, Martin a kol. *Veřejná politika*. Praha : SLON, 2005, s. 33-60.
- PRITTWITZ, Volker von. 1994. *Politikanalyse*. Opladen : Leske + Burdich, 1994.
- PROROK, Vladimír. 1996. *Tvorba rozhodování a analýza v politice*. Praha : VŠE, 1996.
- PROROK, Vladimír; LISA, Aleš. 2003. *Politologie*. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2003.
- PRUDKÝ, Libor a kol. 2009. *Inventura hodnot*. Praha : Academia, 2009.
- PRUDKÝ, Libor a kol. 2010a. Studie o hodnotách. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2010.
- PRUDKÝ, Libor a kol. 2010b. *Tehdy a teď : česká společnost po 20 letech : reflexe očekávání a naplňování vývoje společnosti ČR mezi roky 1989 až 2009 očima sociálních vědců*. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2010.
- PRUDKÝ, Libor; PABIAN, Petr; ŠÍMA, Karel. *České vysoké školství : Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha : Grada, 2010.
- PULLMANN, Michal. 2011. *Konec experimentu : Přestavba a pád komunismu v Československu*. Dolní Břežany : Scriptorium, 2011.
- PURKRÁBEK, Miroslav. 1994a. Politické strany a veřejná politika. In POTŮČEK, Martin; PURKRÁBEK, Miroslav; VAVROUŠEK, Josef a kol. *Zrod teorie věřené politiky v České republice*. Řada Veřejná a sociální politika 1/1994. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1994, s. 17-37.
- PURKRÁBEK, Miroslav. 1994b. K metodologii výzkumu formování a realizace veřejné politiky. In POTŮČEK, Martin; PURKRÁBEK, Miroslav; VAVROUŠEK, Josef a kol. *Zrod teorie věřené politiky v České republice*. Řada Veřejná a sociální politika 1/1994. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1994, s. 92-99.
- PURKRÁBEK, Miroslav. 1996. Veřejné zájmy a veřejná politika. In DAMOHORSKÝ, Milan; PETRÁŠEK, František; POTŮČEK, Martin; PURKRÁBEK, Miroslav; VAVROUŠEK, Josef. *Veřejná politika : Studijní texty ke stejnojmennému kursu magisterského studia oboru „Veřejná a sociální politika“*. Praha : ISS UK FSV, listopad 1996., s. 74-118.
- PURKRÁBEK, Miroslav a kol. 1996. *Veřejná politika a její aktéři : Z poznatků empirických výzkumů občanů, lokálních reprezentantů a poslanců Parlamentu České republiky (1994 -1996)*. Řada Veřejná a sociální politika 4/1996. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1996.
- PURKRÁBEK, Miroslav a kol. 1997. *Rozhodování, financování a komunikace ve veřejné politice v České republice : Přípravné studie k 2. etapě analýzy veřejné politiky v období 1997-1999*. Řada Veřejná a sociální politika 7/1997. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1997.
- PURKRÁBEK, Miroslav a kol. 1998. *Centrální politické rozhodování v České republice, 1. díl : První část souboru expertních studií k 2. etapě analýzy veřejné politiky v období let 1997-1999*. Řada Veřejná a sociální politika 8/1998. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1998.
- PURKRÁBEK, Miroslav a kol. 1999. *Centrální rozhodování v České republice 2. díl : Druhá část souboru expertních studií k druhé etapě analýzy veřejné politiky v období let 1997-1999*. Řada Veřejná a sociální politika 10/1999. Praha : KVSP ISS UK FSV, 1999.
- RADIN, Beryl A. 2000. *Beyond Machiavelli : Policy Analysis Comes of Age*. Washington (D.C.) : Georgetown University Press, 2000..

- RÁKOSNÍK, Jakub. 2010. *Sovětizace sociálního státu : Lidově demokratický režim a sociální práva občanů v Československu 1945-1960*. Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010.
- RANNEY, Austin (ed.). 1968. *Political Science and Public Policy*. Chicago : Markham Publishing Company, 1968.
- RAŠEK, Antonín a kol. 2004. *Polistopadový vývoj armády a bezpečnostní politiky ve vztahu k Evropské unii*. Agentura VPK, 2004.
- RFSP. 1992. *Revue française de science politique*. Monočíslo *Politiques publiques en France : L'Europe, le marché, l'État*. Avril 1992, Vol. 42, No. 2, s. 195-297.
- RFSP. 1995a. *Revue française de science politique*. Monočíslo *La ville : Objet politique, objet de politiques*. Février 1995, Vol. 45, No. 1, s. 3-154.
- RFSP. 1995b. *Revue française de science politique*. Monočíslo *Protection sociale : L'intérêt d'une analyse politique*. Août 1995, Vol. 45, No. 4, s. 545-699.
- RFSP. 1996. *Revue française de science politique*. Monočíslo *La Commission européenne : Cultures, politiques, paradigme*. Juin 1996, Vol. 46, No. 3, s. 387-497.
- RFSP. 2000. *Revue française de science politique*. Monočíslo *Les approches cognitives des politiques publiques*. Avril 2000, Vol. 50, No. 2, s. 187-350.
- RFSP. 2002. *Revue française de science politique*. Monočíslo *Les approches nationales des politiques publiques*. Février 2002, Vol. 52, No. 1, s. 3-73.
- RFSP. 2005. *Revue française de science politique*. Monočíslo *L'analyse politique de l'action publique : confrontation des approches, des concepts et des méthodes*. Février 2005, Vol. 55, No. 1, s. 5-187.
- RFSP. 2006. *Revue française de science politique*. Monočíslo *Politiques publiques et relations internationales*. Juin 2006, Vol. 56, No. 3.
- RIPLEY, Randal B. 1985. *Policy Analysis in Policy Science*. Chicago : Nelson Hall Publishers, 1985.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. 2002. *Úvod do současné politologie : Srovnávací analýza demokratických politických systémů*. Praha : Portál, 2002.
- SABATIER, Paul. 1991. Toward Better Theories of the Policy Process. *PS: Political Science and Politics*. June 1991, Vol. 24, No. 2, s. 147-156.
- SABATIER, Paul A. 1992. Political Science and Public Policy : An Assessment. In DUNN, William; KELLY, Rita Mae (eds.). *Advances in Policy Studies Since 1950 – Policy Studies Review Annual*. Piscataway (N.J.) : Transition Publisher, 1992, s. 27-54.
- SARETZKI, Thomas. 2003. Aufklärung, Beteiligung und Kritik : Die „argumentative Wende“ in der Policy-Analyse. In SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. (eds.). *Lehrbuch der Politikfeldanalyse*. München, Wien : Oldenbourg, 2003, s. 391-418.
- SARETZKI, Thomas. 2007. The Policy Turn in German Political Science. In FISHER, Frank; MILLER, Gerald J.; SIDNEY Mara S. (eds.). *Handbook of Public Policy Analysis : Theory, Politics, and Methods*. Boca Raton (Fl.) : CRC Press, Taylor & Francis Group, 2007, s. 587-602.
- SARETZKI, Thomas. 2009. Aufklärung, Beteiligung und Kritik : Die „argumentative Wende“ in der Policy-Analyse. In SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. (eds.). *Lehrbuch der Politikfeldanalyse 2.0*. München : Oldenbourg, 2009, S. 431-456.
- SARVAŠ, Štefan a kol. (1997). *Bezpečnost a armáda v moderní společnosti*. Řada Veřejná a sociální politika 6/1997. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1997.
- SAXONBERG, Steven. 2011. *Steven Saxonberg : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/101786>>.
- SMITH, Andy. 1999. Public Policy Analysis in Contemporary France : Academic Approaches, Questions and Debates. *Public Administration*. 1999, Vol. 77, No. 1, s. 111-131.
- SMITH, Andy. 2004. *Le Gouvernement de l'Europe*. Paris, LGDJ, 2004.
- SMITH, Andy; SORBETS, Claude (eds.). 2003. *Leadership politiques et territoires*. Rennes : PUR, 2003.

- SCHARPF, Fritz W. 1970. Policy Sciences Teaching in Context : A Note on Germany. *Policy Sciences*. 1970, Vol. 1, s. 59-468.
- SCHARPF, Fritz W. (ed.). 1973a. *Planung als politischer Prozess*. Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1973.
- SCHARPF, Fritz W. 1973b. Verwaltungswissenschaft als Teil der Politikwissenschaft. In: SCHARPF, Fritz W. (ed.). *Planung als politischer Prozess*. Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1973, s. 9-40.
- SCHARPF, Fritz W. 1985. Für einen aufgeklärten Institutionalismus. In HARTWICH, Hans-Hermann (ed.). 1985. *Policy-Forschung in der Bundesrepublik Deutschland : Ihr Selbstverständnis und ihr Verhältnis zu den Grundfragen der Politikwissenschaft*. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1985, s. 164-170.
- SCHARPF, Fritz W. 1997. *Games Real Actors Play : Actor-Centred Institutionalism in Policy Research*. Boulder (Col.) : Westview Press, 1997.
- SCHARPF, Fritz W. 2000. *Interaktionsformen : Akteurzentrierter Institutionalismus in der Politikforschung*. Opladen : Leske + Budrich, 2000.
- SCHARPF, Fritz W.; REISSERT, Bernd; SCHNABEL, Fritz. 1976. *Politikverflechtung : Theorie und Empirie des kooperativen Föderalismus in der Bundesrepublik*. Kronberg : Scriptor, 1976.
- SCHMIDT, Manfred G. 1982. *Wohlfahrtsstaatliche Politik unter bürgerlicher und sozialdemokratischen Regierungen : Ein internationaler Vergleich*. Frankfurt a. M. a New York : Campus, 1982.
- SCHMIDT, Manfred. 1996. When parties matter : A review of the possibilities and limits of partisan influence on public policy. *European Journal of Political Research*. September 1996, Vol. 30, No. 2, s. 155–183.
- SCHMIDT, Manfred G. 1998. *Sozialpolitik in Deutschland : Historische Entwicklung und internationaler Vergleich*. Opladen : Leske + Budrich, 1998.
- SCHMIDT, Manfred G. (ed.). 2003. *Wohlfahrtsstaatliche Politik : Institutionen, politischer Prozess und Leistungsprofil*. Opladen : Leske + Budrich, 2003.
- SCHNEIDER, Volker. 1988. *Politiknetzwerke der Chemiekalienkontrolle : Eine Analyse einer transnationalen Politikentwicklung*. Berlin a New York : Walter de Gruyter, 1988.
- SCHNEIDER, Volker; JANNING, Frank. 2006. *Politikfeldanalyse : Akteure, Diskurse und Netzwerke in der öffentlichen Politik*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006.
- SCHNEIDER, Volker; JANNING, Frank; LEIFELD, Philip; MALANG, Thomas. 2009. *Politiknetzwerke : Modelle, Anwendungen und Visualisierungen*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009.
- SCHUBERT, Klaus. 1991. *Politikfeldanalyse*. Opladen : Leske + Budrich, 1991.
- SCHUBERT, Klaus. 1995. Struktur-, Akter- und Innovationslogik : Netzwerkkonzeptionen und die Analyse von Politikfelder. In JANSEN, D.; SCHUBERT, Klaus (eds.). *Netzwerke und Politikproduktion : Konzepte, Methoden, Perspektiven*. Marburg : Schüren, 1995, s. 222-240.
- SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. (eds.). 2003a. *Lehrbuch der Politikfeldanalyse*. München, Wien : Oldenbourg, 2003.
- SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. 2003b. Politikdimensionen und Fragestellungen der Politikfeldanalyse. In SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. (eds.). *Lehrbuch der Politikfeldanalyse*. München, Wien : Oldenbourg, 2003, s. 1-21.
- SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. (eds.). 2009a. *Lehrbuch der Politikfeldanalyse 2.0*. München : Oldenbourg, 2009.
- SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. 2009b. Politikfeldanalyse : Dimensionen und Fragestellungen. In SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. (eds.). *Lehrbuch der Politikfeldanalyse 2.0*. München : Oldenbourg, 2009, s. 1-22.
- SCHUBERT, Klaus; BLANK, Florian. 2005. Výzkum politického pole ve Spolkové republice Německo : přijetí a stav výzkumu. *Politologický časopis*. 2005, roč. 12, č. 3, s. 284–293.
- SCHUPPERT, Gunnar Folke (ed.). 2005. *Governance-Forschung : Vergewisserung über Stand und Entwicklungslinien*. Baden-Baden : Nomos, 2005.

- SCHUPPERT, Gunnar Folke; ZÜRN, Michael (eds.). 2008. *Governance in einer sich wandelnden Welt*. PVS Sonderheft 41. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008.
- SCHÜTTEMEYER, Suzanne S. 2007. The Current State of Political Science in Germany. In KLINGEMANN, Hans-Dieter (ed.). *The State of Political Science in Western Europe*. Opladen and Farmington Hills : Barbara Burdich Publishers, 2007, s. 163-186.
- SHARKANSKY, Ira (ed.). 1970. *Policy Analysis in Political Science*. Chicago : Markham Publishing Company, 1970.
- SIROVÁTKA, Tomáš. 2004. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno : Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií a Nakladatelství Georgetown, 2004.
- SIROVÁTKA, Tomáš. 2006a. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. Boskovice : František Šalé - ALBERT, 2006
- SIROVÁTKA, Tomáš. 2006b. *The Challenge of Social Inclusion: Minorities and Marginalised Groups in Czech Society*. Brno : Barrister and Principal publishing, 2006. ISBN 80-87029-06-2.
- SIROVÁTKA, Tomáš. 2011. *Tomáš Sirovátka : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/1444>>.
- SIROVÁTKA, Tomáš; HORA, Ondřej. 2008. *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. Brno a Boskovice : František Šalé - Albert, 2008.
- SIROVÁTKA, Tomáš; WINKLER, Jiří; ŽIŽLAVSKÝ, Martin (eds.). 2009. *Nejistoty na trhu práce*. Brno : František Šalé - Albert, 2009.
- SRB, Vladimír. 2002. *Úvod do politologie*. Praha : Katedra andragogiky a personálního řízení UK FF, 2002.
- STEIN, Michael B. 1998. Major Factors in the Emergence of Political Science as a Discipline in Western Democracies : A Comparative Analysis of the United States, Britain, France, and Germany. In EASTON, David; GUNNELL, John G.; STEIN, Michael B. (eds.). *Regime and Discipline : Democracy and the Development of Political Science*. Ann Arbor (Mi.) : The University of Michigan Press, 1998, s. 169-195.
- STEJSKAL, Libor (ed.). 2007. *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*. Praha : Úřad vlády České republiky, 2007.
- STRECKOVÁ, Yvonne; MALÝ, Ivan a kol. 1998. *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. Praha : Computer Press, 1998.
- STURM, Roland. 1986. Policy-Forschung. In BEYME, Klaus von (ed.). *Politikwissenschaft in der Bundesrepublik Deutschland : Entwicklungsprobleme einer Disziplin*. PVS Sonderheft 17. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1986, s. 231-249.
- SUCHÝ, Petr. 2011. *Petr Suchý : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/17886>>.
- SUK, Jiří. 2003. *Labyrintem revoluce : Aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize (od listopadu 1989 do června 1990)*. Praha : Prostor, 2003.
- Studijní katalog. 2010. *Studijní katalog 2010/2011*. Brno : MU FSS, 2010. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <http://www.fss.muni.cz/static/975/studijni_katalog_2010_2011.pdf>.
- SUREL, Yves. 1997. *L'État et le livre*. Paris : L'Harmattan, 1997.
- SUREL, Yves. 1998. Idées, intérêts, institutions dans l'analyse des politiques publiques. *Pouvoirs*. 1998, Vol. 87, s. 161-178.
- SUREL, Yves. 2000. The Role of Cognitive and Normative Frames in Policy-making. *Journal of European Public Policy*. October 2000, Vol. 7, No. 4, s. 495-512.
- ŠANC, David. 2009. *Česká politologie : Etablování oboru*. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2009.
- THEODOULOU, Stella Z.; CAHN, Matthew A. (eds.). 1995. *Public Policy : The Essential Readings*. Upper Saddle River (NJ) : Prentice Hall, 1995.

- THOENIG, Jean-Claude. 1985. L'analyse des politiques publiques. In GRAWITZ, Madelaine; LECA, Jean (eds.) *Traité de science politique : Les politiques publiques*. Paris: Presses Universitaires de France, Vol. 4, 1985, s. 1-60.
- THOENIG, Jean-Claude. 2002. Institutional theories and public institutions : traditions and appropriateness. In PETERS, B. Guy; PIERRE, Jon (eds.). *Handbook of Public Administration*. London : Sage, 2002, s. 127–197.
- TORGERSON, Douglas. 1995. Policy Analysis and Public Life : The Restoration of Phronēsis? In FARR, James; DRYZEK, John S.; LEONARD, Stephen T. (eds.) *Political Science in History : Research Programs and Political Traditions*. Cambridge, New York and Melbourne : Cambridge University Press, 1995, s. 225-252.
- TRENT, John E. 1987. Factors Influencing the Development of Political Science in Canada : A Case and a Model. *International Political Science Review*. 1987, Vol. 8, No. 1, s. 9-24.
- TRENT, John E.; STEIN, Michael B. 2002. The interaction of the state and political science in Canada : A preliminary mapping. In EASTON, David; GUNNELL, John G.; GRAZIANO, Luigi (eds.). *The Development of Political Science : A Comparative Survey*. London and New York : Routledge, 2002, s. 59-92. (1. vyd. 1991)
- VAVROUŠEK, Josef. 1994. Veřejná politika jako součást systému sebeřízení společnosti. In POTŮČEK, Martin; PURKRÁBEK, Miroslav; VAVROUŠEK, Josef a kol. *Zrod teorie věřené politiky v České republice*. Řada Veřejná a sociální politika 1/1994. Praha : ISS UK FSV a Vesmír, 1994, s. 38-48.
- VAVROUŠEK, Josef. 1996. Hodnocení, rozhodovací procesy a výběr optimální alternativy. In DAMOHORSKÝ, Milan; PETRÁŠEK, František; POTŮČEK, Martin; PURKRÁBEK, Miroslav; VAVROUŠEK, Josef. *Veřejná politika : Studijní texty ke stejnojmennému kursu magisterského studia oboru „Veřejná a sociální politika“*. Praha : ISS UK FSV, listopad 1996., s. 137- 146.
- VEIT, Silvia. 2009. *Bessere Rechtsetzung durch Folgenabschätzung? Deutschland und Schweden im Vergleich*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009.
- VESELÝ, Arnošt. 2006. Veřejná politika a policy analysis. *Pražské sociálně vědní studie*. Řada Veřejná politika a prognostika, č. 15. Praha : UK FSV a FF, 2006.
- VESELÝ, Arnošt. 2007. Veřejná politika. In VESELÝ, Arnošt; NEKOLA, Martin (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik : přístupy, metody a praxe*. Praha : Slon, 2007, s. 13-41.
- VESELÝ, Arnošt. 2009. *Vymezení a strukturace problému*. Praha : Karolinum, 2009.
- VESELÝ, Arnošt. 2011. *Arnošt Veselý : životopis*. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW <<http://www.ceses.cuni.cz/CESES-59.html>>.
- VESELÝ, Arnošt; DRHOVÁ, Zuzana; NACHTMANNOVÁ, Marta. 2007. „Vědění o politice“: teoretické poznatky o tvorbě veřejných politik. In VESELÝ, Arnošt; NEKOLA, Martin (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik : přístupy, metody a praxe*. Praha : Slon, 2007, s. 43-66.
- VESELÝ, Arnošt; NEKOLA, Martin (eds.). 2007. *Analýza a tvorba veřejných politik : přístupy, metody a praxe*. Praha : Slon, 2007.
- VESELÝ, Arnošt; PATEROVÁ, Hana; NEKOLA, Martin. 2007. „Vědění pro politiku“: praktické přístupy k analýze a tvorbě politik. In VESELÝ, Arnošt; NEKOLA, Martin (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik : přístupy, metody a praxe*. Praha : Slon, 2007, s. 67-85.
- VSP. 1994. Studijní program magisterského cyklu oboru veřejná a sociální politika. In *Fakulta sociálních věd v akademickém roce 1994/1995*. Praha : Univerzita Karlova, 1994, s. 69-71.
- VSP. 1995. Studijní program magisterského cyklu oboru veřejná a sociální politika. In *Fakulta sociálních věd v akademickém roce 1995/1996*. Praha : Univerzita Karlova, 1995, s. 109-112.
- VSP. 2000. Magisterský studijní program veřejná a sociální politika. In JIRÁK, Jan (ed.). *Seznam přednášek Fakulty sociálních věd v akademickém roce 2005/2006*. Praha : Univerzita Karlova – Fakulta sociálních věd, PERES, 2000, s. 161-166.
- VSP. 2005. Studijní program sociální politika a sociální práce. In JIRÁK, Jan (ed.). *Seznam přednášek Fakulty sociálních věd v akademickém roce 2005/2006*. Praha : Univerzita Karlova – Fakulta sociálních věd, PERES, 2005, s. 161-166.

věd, 2005, s. 123-125.

VSP. 2009. Studijní obor 67031T Veřejná a sociální politika - navazující magisterské studiu. In *Karolínka Fakulty sociální věd : Akademický rok 2009/10*. Praha : UK FSV, 2010. [cit. 2011-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://karolinka.fsv.cuni.cz/KFSV-262.html>>.

VSP, 2010. Studijní obor 67031T Veřejná a sociální politika - navazující magisterské studiu. In *Karolínka Fakulty sociální věd. Akademický rok 2010/11*. Praha : UK FSV, 2010. [cit. 2011-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://karolinka.fsv.cuni.cz/KFSV-378.html>>.

WINDHOFF- HÉRITIER, Adrienne. 1987. *Policy-analyse*. Frankfurt a. Main a New York : Campus, 1987.

WINKLER, Jiří. 2002. *Implementace : Institucionální hledisko analýzy*. Brno : Masarykova univerzita, 2002.

WINKLER, Jiří. 2007. *Teorie rozhodování a dynamika sociální politiky*. Brno : Masarykova univerzita, 2007.

WINKLER, Jiří. 2011. *Jiří Winkler : vizitka MU FSS*. Brno : MU FSS [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.muni.cz/fss/people/1110>>.

WINKLER, Jiří; KLIMPLOVÁ, Lenka (eds.). 2010. *Nová sociální rizika na trhu práce a potřeby reformy české veřejné politiky*. Brno : Masarykova univerzita, 2010.

WINKLER, Jiří; ŽIŽLAVSKÝ, Martin. 2004. *Český trh práce a Evropská strategie zaměstnanosti*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2004.

WOLLMANN, Hellmut (ed.). 1979. *Politik im Dickicht der Bürokratie : Beiträge zur Implementationsforschung*. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1979.

WOLLMANN, Hellmut. 1984. Policy Analysis : Some Observations on the West German Scene. *Policy Sciences*. 1984, Vol. 17, s. 27-47.

WOLLMANN, Hellmut (ed.). 2003. *Evaluation in Public Sector Reform*. Cheltenham : Elgar, 2003.

WOLLMANN, Hellmut. 2007. Policy Evaluation and Evaluation Research. FISHER, Frank; MILLER, Gerald J.; SIDNEY Mara S. (eds.). *Handbook of Public Policy Analysis : Theory, Politics, and Methods*. Boca Raton (Fl.) : CRC Press, Taylor & Francis Group, 2007, s. 393-404.

WOLLMANN, Hellmut. 2009. Kontrolle in Politik und Verwaltung : Evaluation, Controlling und Wissensnutzung. SCHUBERT, Klaus; BANDELOW, Nils C. (eds.). *Lehrbuch der Politikfeldanalyse 2.0*. München : Oldenbourg, 2009, s. 379-400.